

సర్వస్వామ్య సంకలితము

ప్రథమముద్రణము

1000 పేజులు

జవహర్ ప్రెస్సు,

కోల్కత్తా-22.

పండితాభిప్రాయములు

మహాపాధ్యాయ, ఆభివృద్ధి కేంద్రానికి బిరుదాంకితులు

(శ్రీ) దుర్భా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు (నెల్లూరు)

మాఘపురాణమును గ్రమముగాఁ గాకున్నను మొత్తముమీఁదఁ గలయంజాచి తిని. ఎట్టి ధారాశుద్ధి! ఎంత కథాకథన ప్రభావ! రెండువేలకుఁ జైబడిన పద్యము లింత హృద్యముగా వ్రాసిన శ్రీ లక్ష్మీనరసింహకవిగారు “కవిసింహ” ఖ్యాతికెఁ జూత్రు లగుట యేమి వింత? ఈ కవిత ప్రాక్కువుల కవిత కెందును పీఠిక వారి మార్గము ననే నడచుచు సహృదయ సమాహ్వాన సమర్థముగా నున్నది. బంధగర్భ కవిత్వాదులు, నశ్వధాట్యాది ఒహాధ వృత్తములు, కపి శేఖరునకున్న శబ్దాధికారమును వర్ణనాపరము లైన ఘట్టములు వారికున్న భావనాశక్తినిఁ బ్రస్తుటము! నేయించున్నవి. వారు దీనిఁ బితృపాదులకు సంకితమునేత గురుభక్తికెఁ దార్కాణము. మూలము నతిక్రమించి భక్తరత్న, విశ్వదాతృ, గాయకసార్వభౌమేత్యాది వర్ణనములతో నాంధ్రప్రశస్తి నుద్గడించుట వారి దేశాభిమానమునకు నిదర్శనము.

సాహిత్యవికారద, విమర్శకళామణిత్యాది బిరుదాంకితులు

(శ్రీ) కోన వేంకటరాయశర్మగారు

శ్రీమంతు

కవిస్పృహకర్త. ఆకర్షణ్య మధువాతనభిన్నమున మానుషశక్తి సాధ్యముగా... ఆది పురాకృతపుణ్యఫలము. అట్టి కవితాశక్తికి లోకకాస్త్రాద్యకేక్షణమున లభించిన జ్ఞానము తోడైనచో నా కవి కావ్యము. సహృదయవర్ణనకరమగుటకు సందియ మేమి?

“నరత్వం దుర్లభం లోకే విద్యా తత్ర చ దుర్లభా

కవిత్వం దుర్లభం తత్ర శక్తి స్తత్ర చ దుర్లభా”

మీయది కవితాశక్తిలు గలవని మీ పురాణము నిరూపించుచున్నది. మీరొక మహాత్ముని కావ్యమును రచించి యాంధ్ర సారస్వతలోకమునకు విందొసగూర్చితిరి. ఈ రసజగత్తునందు మీవంటి కవితా కళానిధులే యనన్యసామాన్య కేవలవర్ణన విరాజిల్లుదురు. భాషాయోమకు భూషణప్రాయములైన మీ తెక్కిన గ్రంథములకు బ్రోకటికములగుఁగాక.

పహాపాధ్యాయ, సాహిత్యరత్న, శతావధాని, కవిశేఖర,
వల్లె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులుగారు (గుంటూరు)

కా॥ శ్రీలక్ష్మీవరసింహ శాస్త్రి! కవితాశ్రీ నిల్చి మీయింట మేల్
మేలిదానాన మీదు పూర్వపురుషుల్ మీ పుత్రులున్ జాత్రులున్
శీలాధ్యుల్ కవితాప్రగల్భు లింకపై జీతించు మీ యింటి వా
సానుం బుచ్చుములన్న మీంటు కృతుల్ సాగించు టబ్రంబాకో !

కం॥ ధీమత! కరుణాంజలి మీ
మాఘపురాణంబు కావ్యమంజులఫణితిన్
కృపాపాత్రంబయి మిము
మాఘ కవీంద్రుండటంచు నుహితాః జాటున్.

గీ॥ సీతిబోధకమయి గుణాన్వితము నయి
సాధువృత్తాభిరామమై సామ్య! యాండ్ర
దేశ మహిమంబుఁ జాటుచుఁ దెన్లుబాస
కొక నువ్వౌభరణము మీ యుత్తమ కృతి.

విమర్శకాగ్రేసరత్వాది బిరుదాంబితులు

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు (నెల్లూరు)

తమ రసించిన మాఘపురా
ణము క్రద్ధమెయిం బరించినాడను రచనా
క్రమమున ధారాశుద్ధియుఁ
బ్రదుదమ్మున గూర్చి మధురభావమ్మూర్తిన్.

కా॥ బాగుతెనుంగు కూరుపు పసందును, మంజులసంస్కృతోక్తి సరి
ధామనికేన చాతురియుఁ దావక కావ్యకళారహస్య వి
జ్ఞానముఁ జాటుచున్నవి నిజంబుగ మీ కృతి, పోతరాజు ల
క్ష్మీవరసింహ! సాధుకవిసింహ! జగన్నతిపాత్రమయ్యెడున్

గీ॥ ఆ పురాణము మీ స్వతంత్రమవాద
కలనఁ గొల్పగొత్త వన్నెచిన్నలను బొరసి,
లలితకర కావ్యంక్షణ లక్ష్మీతమయి
మనకి ముదమొదలించుచున్నది కవీంద్ర !

కం॥ కవితామాధురిచేతను

భవహారమగు మాఘకథ ప్రభావముచేతన్

భవదుత్తమకృతి సకలః

తననకరమై నిలుచు శాశ్వతంబుగ జగతిన్.

ప్రతిభారవి, కవితాకళానిధీత్యాది బిరుదాంచితులు

(శ్రీ) భువనగిరి విజయరామయ్యగారు (గుంటూరు)

గీ॥ శ్రీయుతులు పోతరాజ్ఞారసింహ రచిత

మాఘమాహాత్మ్య మరసితి, మాట తేట

మేలి తెలి రసస్ఫూర్తి మించు సంచ

సమత కృమత యెసంగె బసందు విందు.

సాహిత్యరత్నైత్యాది బిరుదాంచితులు

(శ్రీ) మోచర్ల రామకృష్ణయ్యగారు (నెల్లూరు)

“మీ మాఘపురాణము పురాణతైలిలో లేదు. కావ్యసక్కింగలదు అట్టి చక్కని మీ కృతి ఆంధ్రభాషయొక్క కొక నూతనాలంకార మనుటకు సందేహము లేదు. మీ గ్రంథ మాంధ్రదేశమున బహుళప్రచారమునకు రాగలదని నా విశ్వాసము.

సాహిత్య విద్యాప్రేక్షి, విద్వాన్ బిరుదాంచితులు,

(శ్రీ) భారతుల వేంకట నృసింహశాస్త్రిగారు (గుంటూరు)

స్వసిక్తి మతః కవిత్రితయస్య పంథానమనరుంధతా స్వదేశ భాషాప్రియాణాం స్వదేశీయభాషామభీష్టం సాధయతాచ తత్ప్రభవతాపోతరాజోపనామ్నా లక్ష్మీనృసింహ కవినంహే నాంధ్రీకృతం స్కందపురాణా వైష్ణవం మాఘపురాణ మహామహతమ్ !

కవినంహస్యాస్య ప్రతిభా పగల్భా సమగ్యావృత్తపత్తిః, త్విదక్షమ చ్ఛాభ్యాసః

కవినంహస్యామున్యైవం విధానేక గ్రంథ గ్రంథనాయకాయురారోగ్యైశ్చకృత పదోభూయా ద్విగవాన్ నసింహ విజానకే.

ఉభయభాషాప్రవీణ

(శ్రీ) లంకా సీతారామశాస్త్రిగారు (నర్సారావుపేట)

“తాము రచించిన మాఖపురాణాంధీకరణమును నా తీటుబడికొఁది అక్క
దక్కడ విమర్శనాబుద్ధితో జరిగితిని. నెఱుగు లేమరుపాటున నైన దొరలు సేమో యను
కొంటిని. కాని, వాంఛితము కవిత్వమునకుఁ దోడు పొందిత్యమున్నవారి విద్యయొడ
వట్టి నొంగులు పొడగు టుదు. కొన్నితావుల స్వేచ్ఛగా నడచిన మీ యనర్హ
సంవివాహి కుంటు లేని నడకతో నుమారు రెండువేల పద్యములకుఁ జైగా పయ
నించిరి. పయముఘట్ట మీకెట్లు కవిత్వపుఁ జేవ హెచ్చినదో మీ పాత్రమునందలి
రచనలైన ఘటములు బ్రహ్మోత్సాహములు. పురాణముఁ దెలిగించుట యన్న ససాధ్య
మైనది. అందు సంస్కృతమువాదము. నింతటి భారావధితో వ్రాయుట సరళ
భాషతోఁ జెప్పలూఁచుచునుబట్టి మీరు భారతకర్తృసమర్థులని నా నమ్మిక.”

కీర్తనలు మీ తాతపాదలక్షణ శృతి నిచ్చుటయు వారి నామముగూడ
రామనామాంకముగల సర్వవిధముల మీకు బోతనసామ్యమును గలిగించిన మీ కృతి
జీవము పూర్వమకృతజేమను.

సాహిత్యవిద్యా ప్రవీణ. భాషాప్రవీణ బిరుదాంకితులు

(శ్రీ) తమ్మకరపు వేంకటరంగయ్య పాకయాజిగారు (గుంటూరు)

శ్రీయత సాతరాణ లక్ష్మీస్సంహ కవిపించువి యీ గ్రంథము తెలుగు
గద్యకు మిగుల సాగఘనాంగు రచణమనుటకు సందియములేదు. కల్పితకథలు
కడమదొక్కుచిక్కలమన విట్టిపురాణగ్రంథ మాంధ్యమున వెలసి నాస్తికులనెల్ల
తాస్తికులజేయవలె పాపాసక్తిగాదు. సంస్కృతము నెఱుంగునీ పాత్రోత్తరాలుగు
జాతీయ చిత్రముల హత్తుకొనకపోదు. విరిభాషాంతరీకరణము. జాను లేమగున
సామ్యమున్నది. ప్రాత్యాదులలో మాత్రము మీరు సంస్కృతభాషా పటిమను జూపిరి.
కీర్తన కథల ప. చున్నగు తావులం జూడుదు శివకేళవుల కథేదముంగూర్చి జీవబ్ర
హ్మములకథ్యమును వెల్లడించిరి. ఇట్టియభేద విజ్ఞానము రాజిల్లుట శ్రేయకరమని
వ్యాపారయము. వేదప్రామాణ్యము నెలకొల్పగల యిట్టి యుద్ధగ్రంథము రచించి
శివసాదుల కంతిమిచ్చియేగాక కాక గయా ప్రయాగ రామేశ్వరాది పుణ్య
క్షేత్రములలోఁ బ్రత్యక్ష గోదానాదు లాసంధియుఁ బితృబావిముక్తలైన కవిగా
తాతయు భవము

అవధానిమాషణ, కవితాకళానిధి, కవిసింహ
పోతరాజు అక్ష్మీనరసింహ కవి

శ్రీరస్తు.
శ్రీ లక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణే నమః.

విజ్ఞాపన పత్రం

మహాజనులారా !

మా పితృపాదులు శ్రీరామకవిగారు ప్రతి సంవత్సరము నియతముగ మాఘసన్నానమొనర్చుచుండువాడు. వా రొక వత్సరము మాఘరంధ్రమునకు బ్రహ్మశ్రీ చింతలపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిని బిలిపించి యింట నుంచికొని స్నానానంతరము వారిచే దినమున కొక యధ్యాయము చొప్పున నా నెలదినములు స్కాందాంతర్గత మాఘపురాణమును జెప్పించి వినిరి. అప్పు డద్దానిని దెనుఁగునఁ బద్యకావ్యముగ రచించిన లెస్సగ నుండునని రామకవిగారు సంకల్పించిరి. ఇంతలో దైవవశమునఁ దమ దక్షిణశార్వ మవశమైపోవుటచే నా పని చేయఁ జాలక పన్నాజ్ఞాపించిరి. నేనును బుద్ధిమాంద్యముచే మెటనే ప్రారంభింపకపోతిని. అంతఁ గొంతకాలమునకు మా తండ్రిగారు కీర్తిశేషులైరి. ఆవలఁ గవితాగురువులైన తండ్రిగారి కోరికఁ దీర్పజేకపోయితినే యని విచారపడి వారిమీఁదను, భగవంతునిమీఁదను భారమిడి గ్రంథము నారంభించి క్రీస్తుశకము 1951 వ సంవత్సరమునఁ బూర్తిగావించితిని, కాని,

మ॥ జనకుం డాజ్ఞయొసంగినప్పుడ కృతి న్నాగించి పూరించి యాయన కర్ణంబుల కింబుగా వినిచి యావ్యాసోప మాశీస్సులన్ గనఁగా నోచని నా యభాగ్యతకు దుఃఖింబందుచు న్నుండు వాండ్రను నేఁ గోరెడఁ దల్లిదండ్రుల యభీష్టంబుల్ వడిం దీర్పఁగన్ .

నే నీ గ్రంథమును శ్రీనాథాది కవులు చూపిన త్రోవ ననుసరించియే యాంధ్రీకరించితిని. కొన్ని యెడల నాచిత్రముం బాటించి మార్చితిని, చేర్చితిని. విషయ ప్రాశస్త్యముంబట్టి పెంచితిని, త్రుంచితిని. రసోబ్బణమునకు విస్తరించితిని, గుస్తరించితిని. మూలములో నామ

ములులేని చాత్రలకు బేరులు పెట్టితిని, మూలముతో సరిచూచుకొనఁ దలచువారికి నీలుగ నుండునట్లభ్యాయ సంఖ్య నిచ్చితిని. నే నెట్లు రచించితివో “ఆపరితోషా ద్విమసాం న సాధు మన్యే ప్రయోగ విజ్ఞానమ్.”

ఇందు ౩ వ ఆ. 107 వ పద్యమున “నను నీతెచ్చుటెఱుగ కయ్యునువును న్నాశ్రితాంతో” అని, 156 వ పద్యమున “ప్రాతర్వేళ వియన్న వినున్దిం తారాల్లింగముగొల్చి” అని యుండవలయు. గ్రంథ మచ్చగునపు డెంత జాగరూకతతో నున్నను దొనఁగులు పొనఁగినవి. వానిని జమపరులే సరిపెట్టుకొనఁ గోరెద.

నే నీ గ్రంథము నొకదానినైన నచ్చొత్తింపఁదలంచి మహా దారులు సాయపడుట కొక కరపత్రము ప్రకటించితిని. వారు దానిని జూచుటతోడనే మహానందముతోఁ దమ తమ శక్తికొలంది ధన మొసంగి నా కార్యమునకుఁ దోడ్పడిరి. వారందఱకు నా హృదయ పూర్వకాభివందనములు.

గ్రంథముద్రణ సమయమున నే నస్వస్థుఁడనై గ్రామాంతరమున నుండఁ బ్రూవులు సవరించియు, నే కొరఁగనే “ఆముఖము” వ్రాసియు నిచ్చిన సతీర్థ్యుఁడు, సహచరుఁడు నగు “ఉభయభాషా వ్రవీణ, వేదాంతపారీణ, కవిశేఖర” మిన్నికంటి గురునాథశర్మగారి కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

నా గ్రంథము వీక్షించి తమ యమూల్యాభిప్రాయము లొసంగిన పండితకవులకు నమస్కారములు.

గుంటూరు, }
11-11-1954 }

ఇట్లు,
ఆవధానిభూషణ, పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహకవి.

(శ్రీ)

ఆ ముఖము

మహాజనులకు మనవి. మిత్రాదేశ మనుల్లంఘ్య మగుట మాఘపురాణము మాట యెత్తెదను.

పురాణములు వేదశిరముల నెక్కి పురాతన కాలమునుండియు వెలుగు చున్నవి. కనుకనే పురాణములైనవి కాబోలు.

“ఋగ్వేదం భగవోద్ధేమి, యజుర్వేదం, సామవేద, మాధర్వణం చతుర్థం, మితిహాస పురాణం పంచమమ్”
ఛాం. 7.1.2

అని ఛాందోగ్యోపనిషత్తునకు బురాణ ప్రశంస కలదు. పురాణములు వేదముల వలె కాసింపవు గాని మిత్రునివలె సుపదేశించును.

“యచ్చార్థప్రసజా తుపరాణచనాదిప్తం సుహృత్సమ్మితాత్” అని విద్యా నాథ మహాపాఠ్యాయుఁ డనెగదా!

“పూర్వపురుష చరిత స్తుతినిందా ముఖేన రాగద్వేషా వుత్పాద్య మిత్రవ త్స్నేహృత్తి నివృత్తి హేతుభూతమ్”

అని మల్లినాథసూరిసూనుఁడు కుమారస్వామి సోమశీలి పరిష్కరించెను. భట్టు మూర్తియు “సుహృద్విజ్ఞాపనంబుల్ పురాణాది గ్రంథము” అని కావ్యాలంకార సంగ్రహమున ననువదించెను. అందలి విషయమే?

“సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వంతరాణి చ
వంశానుచరితం చేతి లక్షణానాం తు పంచకమ్”

“పురాణం పంచలక్షణమ్” అని నామలింగానుకాశనము. ఇట్లు సర్గాది పంచ లక్షణములతోఁ గూడిన మహాపురాణములు పదునెనిమిది కలవు.

“మద్వయం భద్వయం చైవ బ్రత్రయం వ చతుష్టయమ్
అ నా ప లింగ కూ స్కాని పురాణాని పృథక్ పృథక్”

మత్స్య మార్కండేయులు, భవిష్య భాగవతములు, బ్రహ్మబ్రహ్మాండ బ్రహ్మకైవర్తములు, వాయు వామన విష్ణు వరాహములు, అగ్ని నారద షడ్మ లింగ గరుడ కూర్మ స్కాందములు.

అందు స్కాందపురాణమున గ్రంథసంఖ్య వివిధభంగులఁ గనపట్టుచున్నది. ముప్పదిరెండక్షరముల శ్లోకమునకు గ్రంథమని పేరు. అట్టి శ్లోకములు “స్కాందము

నెన్నదియొక్క వే యగున్” అని దేవీ భాగవతము చెప్పెను. “ఏకాశీతి సహస్రకం స్కాందం తథా శతం చైకమ్” అని శ్రీమద్భాగవత మెనిమిదియొక్కవేయిపై నూఱని దేవీభాగవతముకంటె నొకనూఱు నధికముగాఁ జెప్పెను.

“నూఱువే ల్లింగములలోన నుతి వహించి
శ్రీమహాస్కాంద సంహిత శివునిఁ జెప్పన్”

అని శివరాత్రి మాహాత్మ్యము లక్ష చెప్పెను.

కం॥ బంధురసపాద లక్ష, గ్రంథంబై యైదుపదులు ఖండంబులతో

సంధిబ్ధము స్కాందంబు”

భీమేశ్వర-1 ఆ. 25 ప.

అని శివరాత్రి మాహాత్మ్యమున లక్ష చెప్పిన శ్రీనాథ మహాకవి భీమఖండమున లక్షయు నిరుపదియైదువేలఁ జెప్పెను. ఏలాకో విచిత్రముగా నున్నది.

మరల నీ కవిసార్వభౌముఁడు,

“ఇమ్మహాస్కాందమ్మనకు నవయవంబు లాఱు సంహితః. అవి క్రమంబున సనత్కుమార సంహిత పంచపంచాశత్సహస్రిక (55 వేలు) నూతసంహిత షట్సహస్రిక (6 వేలు) కాంకర సంహిత త్రింశత్సహస్రిక (30 వేలు) వైష్ణవ సంహిత పంచ సహస్రిక (5 వేలు) బ్రహ్మ సంహిత త్రిసహస్రిక (3 వేలు) సార సంహిత యేక సహస్రిక (1 వేలు) కా-1 ఆ. 50 ప.

అని కాశీఖండమున సంహితల సంఖ్యల నిచ్చెను. ఈ సంఖ్యల మొత్తము నూఱు వేలగును. మఱి కీర్తనాఘండు కాశీఖండమునకుఁ బూర్వమే వ్రాసిన భీమ ఖండమున “సపాద లక్ష” యని యేల చెప్పెనో? కాశీఖండమున. “లక్ష” యేల చెప్పెనో? ఎట్లైనను స్కాందమున నే మహాసుభావులో శ్లోకముల రచించి చేర్చు చూడెదనక తీరదు.

స్కాందమున నీ యాఱు సంహితలందుఁ బంచనాగరఖండంబు, గమలాలయ ఖండంబు, రేవా ఖండంబు, నేకవీర ఖండంబు, మైలార ఖండంబు, గోదావరి ఖండంబు, నీక యాదిగాఁగల పంచాశత్తండంబులు (50) గలవు. ఖండఖండములందు నెన్నెని మాహాత్మ్యములు, కథలు, ధర్మములు మున్నగునవి కలవు. మన మాఘపురాణ మీ స్కాందమునందలిదే.

ఇచట నొక మాట. “నేటి కాలమున నిట్టి పురాణాశాస్త్రంబుకు? ఎవరు చదువుదురు? ప్రజాకవిత్వము వ్రాయరాదా?” అనువా రున్నారు. వారికి మా నమస్కారములు. ఇంకను దేశమున కౌత్రిత స్మారక కర్మములు, సదాచారములు, ప్రత్యక్షములు

మున్నగు ధర్మములు పూర్తిగాఁ జచ్చిపోలేదు. నగరములలో పెట్టున్నను బట్ట టూళ్ళలోఁ బాదులు కదలలేదు. ధర్మదేవత నాలుగు పాదములగు తపశ్శౌచ దయా పత్వములు కలికమునకును లేకుండఁ గాలిపోలేదు.

పాదాలు విడిగిన పద్యాలు, నిర్వృతిపొసిన పద్యాలే ప్రజాకవిత్వమా? వాక్యమును ముక్కలుచేసి నాలుగు బంతులలో వ్రాసిననే ప్రజాకవిత్వమా? రిక్తాలు, నాగళ్ళు, పాతలు, పలుగులు మున్నగువానిపై వ్రాసిననే ప్రజాకవిత్వమా? వర్తమాన పరిస్థితులపై వ్రాసిననే ప్రజాకవిత్వమా? కర్తృపదము కనుపట్టకుండఁ గారకముపయోగించి భావము బయలుపడకుండ బాధ దీర్ఘ సమాసములు గుప్పించి తల తిరిగిపోవఁ గృత్తికము లెత్తుకొని చివరకుమాత్రము “చూడాలి - ప్రకటించాలి” అని కీర్తియ కొక యాలి నంటగట్టగనే ప్రజాకవిత్వమా?

సత్ప్రియలు చెడఁ బడములు విలుగఁగొట్టి, కర్మములు చెడఁ గరములు బంధించి, వ్యంజనరుచి చెడ నాలుకఁ బెటికి పాఠములు స్థానములు గదలఁ బైబడి అక్కి జాతి చెడ నపరబుద్ధులు గఱపి, శబ్దములు చెడ నాసం గోసి యందము చెడ నలంకారములు తెల్లించి సమస్తము వ్యస్తముచేసి భాషాదేవిని వర్ణ భ్రష్టురాలిం గావించి బాధించినఁ బ్రజాకవిత్వమా? అదిగాక యందఱు నొక రకముగనే గ్రంథములు వ్రాయుచున్న వాఙ్మయ మభివృద్ధి నెందునా?

కానిండు. ఎవరి యిష్టము వచ్చినట్లు వారు మెలఁగుటకు స్వాతంత్ర్యమున్నదిగా. మా పిచ్చి మా కానందము. “ఉత్పత్స్యతేఽస్తి మమకోఽపి సమాన ధర్మ” అనుకొని తృప్తిపడెదము. జీవము గల గ్రంథమే బ్రదుకును. ఆ కార్యము కాలమే కావించును.

ఇంతకు మాది ప్రజాకవిత్వము కాకపోయినగదా మాకు విచారము. మేము ప్రజలలోనివారము. మా గ్రంథము ప్రజలకొఱకు. “విశ్వక్రేయః కావ్యమ్” అని యుండలేదా? ప్రజలలోను వివిధరుచుల కానించువారు గలరు. “లోకోభిన్న రుచిః” గదా. ఐదే నేమియందురా? ఓపికతో వినుఁడు. మీకు వలసినవి యిందు లేకపోలేదు. ఈ మాఘపురాణము స్కాందాంధర్గతము. అది స్కాందమున ముప్పది యధ్యాయములలోఁ గలదు. దానిని బది యాశ్వాసములుగా నవధానిభూషణ శ్రీ పోతరాజు లక్ష్మీ నరసింహ కవిసింహు లాంధ్రీకరించిరి. ఇందు దివ్యములు, నదివ్యములు, దివ్యాదివ్యములు సగు కథలేగాక యేకాదశీ, తులసీ, పారిజాతాదుల ప్రభావములు, నైతిక సాంఘికాది విషయములు, సతీ పుత్రాది ధర్మములు నెన్నేనియుం గలవు. ఎందుల కీ ధర్మము లందురా?

“శ్రుతిస్మృత్యుదితం ధర్మ మనుతివ్నన్తి మానవః
ఇహ కీర్తి మాహోన్నతి ప్రేత్య చాను త్తమం సుఖమ్”

శ్రుతులు, స్మృతులు చెప్పే ధర్మము నాచరించు మానవుల దీ లోకమునఁ గీర్తిని బరలోకమున నుత్తమసుఖము నొందుచున్నాడని వైవస్వతమనువు చెప్ప చున్నాడు. అట్టి ధర్మాచరణమునందుఁ బ్రవృత్తి నీ గ్రంథము గలిగించును.

“జంతూనాం నరజన్మ దుర్లభ మతః పుంస్త్యం తతో విప్రతా
తస్మా ద్వైదికధర్మమార్గపరతా విద్యత్వ మస్మా త్పరం
స్వాత్మా నాత్మ వివేచనం స్వసుభవో బ్రహ్మత్మనా సంస్థితిః
మక్తి ర్హ్నో శతజన్మకోటి సుకృతైః పుణ్యై ర్వి నా లభ్యతే”

వివేక చూడామణి 2.

కృమి కీటకాది జన్మములు దాటి మనుష్యజన్మ మెత్తుట దుర్లభము. అది లభించినఁ బురుషుడైతే, యటులైన విప్రుడగుట, యట్లైన వైదికధర్మాసక్తుడవుట దుర్లభము. అట్లయ్యి విద్వాంసుడగుట, యటులైన నాత్మానాత్మజ్ఞానము పడయుట దుర్లభము. అది యబ్బిన బ్రహ్మత్మభావము దుర్లభము. ఎన్ని కోట్ల జన్మముల సుకృతము చేసిది మక్తి లభించునా ?

కాన మానవుఁడు సత్కర్మముల ననుష్ఠింపఁబూనవలయు. అట్టిదే మాఘ స్నానము. దాని మాహాత్మ్యమునే యీ గ్రంథము బోధించును. స్నానమాత్రమున సుకృతము లభించునా ?

“బిసరుహపత్రలోచన ! కృపీటములందు మునింగి యాడవే ?

మొసళ్ళులు మీలు కర్కటకముల్ కమతంబులు దాని కబ్బునే ?

యసద్భక్తమైన తీర్థఫలము”

కాశీ - 3 ఆ. 73 ప.

అని యగస్త్యమహర్షి లోపామద్రతో ననెను అవి యందురా ?

వినుఁడు. బాహ్యసంకుద్ధివలనఁ గ్రమముగా సంతృప్తి కలుగును. అంతృప్తియే చిత్తశుద్ధి, చిత్తశుద్ధిద్వారమునఁ గ్రమము క్రి యొదవును. మాఘస్నానము మక్తి నిచ్చు ననుట కిదే భావము.

“సంధ్యాస్నానం జపః హోమా దేవతానాం చ పూజనం

అతిభ్యం వైశ్వదేవం చ చక్రార్మాణి దినే దినే”

పరాశర స్మృతి - ఆచారకాండ 1 ఆ. 39

నిత్య మొనర్పవలసిన కర్మములు:— స్నానము, సంధ్య, జపము, హోమము, దేవపూజ, ఆతిథ్యము, వైశ్యదేవము, మఱియు బ్రహ్మయజ్ఞమును గలవు. వీని యన్నింటికి స్నానము ముఖ్యము.

“అస్నాతో నావశే త్కర్మ జప హోమాది కిం చ న
స్నాత్వాధికారీ భవతి దైవే పితౄణాం చ కర్మణి”

జప హోమాదులను స్నానమొనర్పకయే చేయరాదు. స్నాన మొనర్చినఁ గాని దేవ పితృ కర్మము లొనర్ప నధికారి కాఁడు. ఏల యందురా ?

“అత్యంత మలిసః కాయో నవ చ్ఛిద్ర సమన్వితః
ప్రవ త్యేవ దివా నక్తం ప్రాతస్సాన్సనం విశోధకమ్”

తొమ్మిది రుద్రములతోఁ గూడిన యీ కాయమునుండి యహోరాత్రములు ముఱికి కాటుచునే యుండును. కానఁ బరిశుద్ధికై ప్రాతస్సాన్సనము కర్తవ్యము. అందును మాఘమున విశేషము.

“మాఘమాసే రటంత్యాపః కించి దభ్యుదితే రవౌ
బ్రహ్మఘ్నం వా నురాపం వా కంపతంతం పునీ మహీ”

— మాఘమాసమున రవి యుదయింపఁబోవునపుడు స్నానము చేసిన బ్రహ్మఘ్నుని గాని మద్యపాయిని గాని పవిత్రునిఁ జేసెదమని జలము లుహ్లోపించుచున్నది. ఆ స్నానము నూఱక నీళ్ళలో మునిగి లేచుటగాదు.

“సంకల్ప మ్నాక్త పఠనం మార్జనం చాఘమర్షణం
దేవాది తర్పణంచైవ స్నానం పంచాంగ ముత్తమమ్”

స్నానమున సంకల్పము, వరుణనూక్త పఠనము, మార్జనము, అఘమర్షణము, దేవాదితర్పణము నైదుండవలయు. శ్రీకృష్ణఁ డుద్ధవునితో నిట్లనె.

సీ॥ కడుభక్తి గంగ ! గంగా ! యంచు స్మరియించి
గంగాభిముఖముగాఁ గదలిపోయి

నాభిమాత్ర జలమ్మున న్నిల్చి సీగ రెండు

వలఁతులందఁగఁ దల వంచి మూఁడు

మాఱు మునిగి యాచమనమొనర్చి శిఖను

ముడివైచి లాగిపోవడిచి యూర్పు

సంకల్పమొనరించి సరిగ హిరణ్యశృం

గమ్మును వరుణనూక్తము జపించి

మార్జనమ్మ నాహాహిష్ట మంత్రముల న
మర బుతంచ యెడ నఘమర్షణమున
తానముం జేసి దేవాది తర్పణమ్మ
లాచరింపుమా.....”

శ్రీమద్ధరు భాగవతము II స్కం. 29 అ.

ఇట్లు స్నానము చేయవలయు. అందుల కశక్తులైనచో మంత్రములు లేకుండ నైన జేయవచ్చు. తుదకు బుద్ధిపూర్వకముగా గాకున్న బయలు యొత్తిడివలన జేసినను ఫలమున్నది. “బలవంతపు మాఘస్నానము” అను లోకోక్తి యూరక పుట్టినదా? మాఘస్నానములు ముప్పది సవిధిగా నొసర్చినవాని పుణ్యమును బండ్ల కెత్తవచ్చును. ఈ విషయమునే యిందలి ప్రథమశ్వాసమున నేబది పద్యములవఱకు నన్వయ వ్యతిరేకముల శివుడు పార్వతికి నుపదేశించును.

మకరసంక్రమణము మొదలు కుంభసంక్రమణమువఱకు నని కొందఱు, మాఘ శుద్ధ ప్రతిపత్తి మొదలుకొని యమావాస్యవఱకు నని కొందఱు మాఘ స్నానములు చేయవలె నందురు. కాగా మాఘమున మకరమందు రవి యున్నపు డధోదయకాలమున నదీస్నానము లత్యంత ప్రాశస్త్యములు. తక్కిన కాలమందలి స్నానములును వ్యర్థములు గావునుమీ.

కర్మములు దృష్టఫలకములు నదృష్టఫలకములు నని రెండు విధములు. అదృష్ట ఫలకముల నమ్ముటకు శంకింపవచ్చును గాని దృష్టఫలకముల కట్లు శంకింపనేల? అందులకే స్నానఫలమును గథామూలకముగా దృష్టిపథమున కిందుఁ దేబడెను. చూడుడు. తొండ కథ (167 పుట), కిరాతాదుల కథ (274 పుట) మున్నగునవి.

ఏమో యా కృకలాసాని కథలు సత్యములని విశ్వసించు పెట్లందురా? అందులకే నుప్రసిద్ధుల కథలు నిందుఁ గలవు. చూడుడు. ఇంద్రుని కథ (174 పుట), విశ్వామిత్రాదుల కథ (156 పుట) మఱియు నా యా కాలములందలి వేగరథ (39 పుట), నులక్షణ (310 పుట) ప్రమాఖ మహారాజుల కథలు నిందుఁ గలవు.

అదియునుగాక యీ మాఘపురాణము నీశ్వరుడు పార్వతికిం దెలుపుచున్నది గదా. నమ్మకున్న నేమిసేయుదుము? “యచ్చార్థ ప్రవణా తుపరాణ వచనాత్” అని కలదు గాన నర్థవాద బాహుళ్యమున్నను నసలే నమ్మకున్న మన భారతీయ సంస్కృతికి నున్న చుట్టవలసినదే.

“విద్యుద్ధి సేవిత స్సద్భి ర్నిత్య మద్యేషరాగిభిః

మృదయేనా భ్యనుజ్ఞాతో యోధర్మ స్తన్నిబోధతః”

స్మృతి.

రాగ ద్వేషదులు లేని మహర్షి లనుష్ఠించి చెప్పిన ధర్మమును విశ్వసించరాదా? విశ్వసించి మిమ్ము మాఘస్నానము చేయుమనియేకదా చెప్పినది. భగవంతుని పేరుతోఁ దోడివారి కింత పెట్టుమనియేకదా చెప్పినది. తమ కేమియుఁ ద్రవ్వి తలకెత్తుమనలేదే? ఇంతమాత్రము పరిశుభ్రముగా మీరుండి పరోపకృతి చేయక, సభారంగములకెక్కి “మానవసేవయే మాధనసేవ” యని గొంతు చించుకొన్న జాలునా? అట్లయిన మీకుఁ బది నేలు....

శ్రీ లక్ష్మీనరసింహకవిగారు “శబ్దం బనుసరించియు, నక్షిప్తప్రాయంబు గుఱించియు, భావం బుపలక్షించియు, రసంబు పోషించియు, నలంకారంబు భూషించియు, నాచిత్యం బాదించియు, ననాచిత్యంబు పరిహరించియు మత్స్యకానుసారంబున” శ్రీనాథుండుంబోలే స్కాందమాఘపురాణము నాంధ్రీకరించిరి. కొన్నియెడలఁ బునరుక్తులను దలంగుటకుఁ గొన్నికొన్ని స్లోకములఁ ద్యజించిరి. అట్లయ్యు నాంధ్రీకరణమునఁ గొన్ని పునరుక్తులు పడకపోలేదు. అది కావ్యమునకుఁ గాకున్నను బురాణమునకు శోభాహేతువే యనకొందును. కనుకనేకాఁబోలు శ్రీనాథుని శివరాత్రి మాహాత్మ్య భీమేశ్వర పురాణ కాశీఖండదులలో నిట్టివి కలవు. మఱి మహిమను బదింబదిగాఁ జెప్పకున్న నొకసారితోఁ జదువరికిఁ జెవి నాటునా?

కొన్నియెడలఁ గవిగారు కవితాకళాదృష్టితోఁ జెంచిరి. “బహుధావ్యభతస్మాతా పశ్చాత్తాప ముపాగతా, విచార్య గంగాసరిలే నిపత్య మరణం యయా” అని యుండ “విచార్య” అను శబ్దముం గొని 49 మొదలు 57 పద్యములు (8 ఆశ్వాసమున) వ్రాసిరి. రసపోషణమున కిట్లు కవి చేయకున్న నది నీరసకావ్య మగుటకు సందియమేమి? “మాతాపితృ సమాదేవో నచాస్తవ్యో జగత్ప్రయే” అనుదానికి 33 మొ-40 పద్యములు (10 ఆ.) భావంబుపలక్షించి వ్రాసిరి. కొడుకలఁ గన్న తల్లి దండ్రుల కెల్లర కిట్టి భావము బుండకపోవు.

ఔచిత్యముం బాటించి కొన్నియెడలఁ గ్రాంతైవానిం జేర్చిరి. “దార సంగ్రహణం కృత్వా గార్హస్థ్యం ధర్మ మాచర” అను మూలమునకు 164 మొ-169 ప. (302 పుట) వ్రాసిరి. “త్యజత్వం ప్రాణినాం హింసామ్” అనుటకు 170 మొ-172 ప. (303 పుట) వ్రాసిరి. “తవాఘ మఖిలం విప్ర నిశ్శేవం నిలయం యయా” అని యుండ

“చెప్పినరీతిగా వ్రతముఁ జేసితి పూర్తిగ దాన శుద్ధియై

తుగ్ధిపృఠఁ దోమినట్టి యసి తుల్యుడనైతివి”

(300 పుట)

అని మూలములో లేని యలంకారముం చెచ్చి యలంకరించిరి.

“...వంతం మహామతిం” అని మూలము. అచట వీరు భావం బుపలక్షించి యెంత చక్కగా వ్రాసిరో చూడుడు. “వీరవ్రతతపోధనుం డాదరంబున విశ్వం ఖలు నాలింగసంబాసర్పి తన పర్ణకాలకుం గొనిచని యననూయ కెనయైన నిజజాయ చేతి వంటకంబు తనతోఁబాటు భుజింపంజేసి కొంతతడవు భుక్తాయాసం బపన యించుకొన్నపిమ్మట” (301 పుట). అన్న దానప్రపంచుడగు కవి యిట్లు వ్రాయుట యబ్బురము గాదు.

అనాచిత్యముఁ బరిహరించుట కొకటి. క్రూర కోడలిని బాధించి గదిలోఁ బడ వైచి తాళమువేసి చంపినది.

“గోహంతర్గత సంస్థాయా నిర్యయు స్సప్తవాసరాః

[ప్రాణా నిర్యయు రాకాశం దేహదనశనాన్మునే”

అను స్లోక భావముం గొని యనాచిత్యముఁ బరిత్యజించుట కీపట్టునఁ గొంత వదలి కొంత కథ కల్పించి కవిగారు సరసముగా వ్రాసిరి. 29 అధ్యాయమున 54 పద్యము మొదలుకొని చూచునది.

“అనాచిత్యాదృతే నాన్యద్రసభంగస్య కారణమ్” అను పెద్దల నుద్ది కలదుగా. కవిగా రట్లు యథోచితముగాఁ గల్పింపకున్నచో నత్త కోడలిని గదిలో నుంచి యన్నము పెట్టుకున్నఁ గొడు కేమిచేయుచుండెను? భార్య ప్రాణములు పోవునపుడు గది తలుపులఁ బగులఁగొట్టి లోనికేగినవాఁ డదివఱ కేల పోయి భార్యను గాపాడు కొనలేడు? ఇది భర్తృధర్మమా? భార్యను జంపుకొన్నఁగాని మాతృభక్తి గాదా? మున్నగు సందియము లెన్నేని మూలమున నంతురించును. అట్టివానినెల్లఁ డెనుఁగు సేతలాఁ దొలఁగించిరి.

అభిప్రాసుమును గుఱించి పెంచుట కొకటి. విశ్వంఖలుని తీర్థాటన మతనిది గాదు. (296 పుట) కవిగారి కుటుంబము మా కుటుంబము కలిసి సల్పినది. వీరవ్రతుఁడు మైత్రిం బ్రశంసించు ఘట్టము కవిగా రే మిత్రునో మదిలో నుంచుకొని వ్రాసినట్లు కన్పట్టుచున్నది.

ఇక భక్తిభావ మెలిసినచోటఁ గవి పరవశుడై వ్రాసికొనుచుఁ బోవును. “ఉచ్ఛరన్నచ్చై క్విష్ణో ర్నామాని” అనుటకు నాలుగు పద్యములు (189 పుట) వ్రాసెను. శివుఁడు ప్రసన్నుడైన ఘట్టమున మూలమున లేకున్నను నశ్వధాటీ వృత్తముల వైదింటిని వ్రాసెను. (93 పుట) అట్లే విష్ణువుపైని నశ్వధాటీ వృత్తముల రచించెను (125 పుట). పూర్వాంధ్రకవు లీ వృత్తము నెక్కుకొనలేదు. విష్ణువుపై నెన్నియో రకముల పీఠములు వ్రాసెను. 147, 214, 223, 253, 330 మున్నగు పుటలు తిల

కించునది. స్వదేశాభిమానముననో మూలమున లేకున్నను నాంధ్రదేశము (57 & సభినర్ణించెను. అందు మా సరసరావుపేట తాలూకాలోని కోటిశ్వరస్వామిని మ లేదు. నన్నయకూడ సర్జనునిచే గోదావరీస్నానము చేయించెను.

ఇందుఁ బోతనాది పూర్వకవుల పోకడలు నందందుఁ గలవు. “నాకలా బునుంబోల దేవవల్లభేంద్రాణికారంధై రావతాంచితంబును” (185 పుట) “హరిక విసనట్టి వ్యక్తికిగల చెవుల్ చెవులానె రాటంపు జెవులెకాని (194 పుట) “కరి సంరక్ష కమలాక్ష గోనింద భవహర యనుచెట్టె బలుకువాని (186 పుట) ఇం గేవల సంస్కృత పద్యములు గొన్ని కలవు.

సత్యనివేశాయ కారదాధీశాయ పాపనాశాయ తుభ్య న్నమోస్తు (90 & మఱియు 189 పుటలో 66, 67, 68, 69 పద్యములు సాంస్కృతికములు. అట్లే ౧ తెనుఁగు పద్యములు గొన్ని కలవు. 17 పుటలో 101 పద్యము, 94 పుట 37-పద్యము మొదలైనవి. కవిగా రాఘవీంద్రగర్భబంధకవిత్వములలో నిపుణులు. ఇ జిత్రగర్భబంధకవిత్వములకు మచ్చు చూపిరి.

189 పుటలో నిరోష్ఠ్యకందము కలదు. గర్భకవిత్వమునకు 331 పుట 115, 116 పద్యములను, 369 పుటలో 108, 110 పద్యములను జూచునది. బం త్యమునకు 347 పుటలో నాగబంధ చక్రబంధములు కలవు. ముక్తపదగ్రస్తము 152 పుటలో 65 ప. చూచునది.

“ప్రాయశో యమకే చిత్రే రసపుష్టి ర్నవిద్యతే” అని కలదు గాన నె చగా వాని బోలిక బోలేదు. “పోతరాజు” పేరునికింబట్టియో యంత్యప్రాయ మిక్కిలి గౌరవించిరి.

“ఊర పొవ్వున్న గాడు వేరార యన్న” (62 పుట) ఇట్లందందు క కులు గలవు. 357 పుటలోఁ బాలఁ గలవు.

సులక్షణనందనుఁడు తనకుఁ జిన్ననాట మునివరుండు చెప్పిన (325 పుట 81, 82, 83) పద్యములతోడనే విష్ణువుం బూజించి (329పు-103, 104, 10 ధ్యానించుట యెంత సమంజసముగా నున్నదో చూపుఁడు. ఆ బాలున కంటఁ నెక్కుడు తెలియదాయె. మఱి యేమి చేయఁగలఁడు ? విదప విష్ణువు ప్రత్య స్పృశించుటతోడనే చూపుఁడు. జ్ఞానోదయమైనది. వెంటనే మత్తేభ కందగీత ; సీసముతోడను, గందగీతగర్భితోత్పలమాలతోడను బాగడినాఁడు. ఇచటఁ గవి మొంత గంభీరమైనదో పరికిలించితిరా ? ఈపట్టున మనకు ధ్రువుఁడు స్మృతిపథ బడుచున్నాఁడుగదా.

శ్రీ॥ శే॥ అబ్బరాజు శేషచలశర్మగారును రచించిరి. మఱియు రాయలసీమవాసి శ్రీ మబ్బరాజుగారును బద్మపురాణాంతర్గతమునే తెలిగించిన్లు తెలియుచున్నది. కాని స్కాందాంతర్గత మాఘమాహాత్మ్యమును దెనిగించినవా రిప్పటికి నా చెవిం బడలేదు. అందుచే దీనికి వీరే ప్రథములనుకొందును. వీ రీ గ్రంథమును 22 వందల గద్య పద్యములతో రచించి పితృవాక్యమును బాలించి ధన్యులైరి.

“పురాణ మిత్యేవ న సాధు సర్వం
న చాపి కావ్యం నవ మిత్య వర్వం
సంతః పరీక్ష్యాన్యతర ద్భజంతే
మూఢః పరప్రత్యయనేయ బుద్ధిః”

క వి జీ వి త ము

శ్రీ లక్ష్మీనరసింహ కవిగారు గుంటూరు జిల్లా నర్సరావుపేట తాలూకా వీల్చూరు గ్రామమున సంజీవమాంబాగర్భమున సర్వధారిణామ సం॥ ఆహా శుద్ధ ప్రతిపత్తి (శ్రీ. 1888) జనించిరి. తండ్రి యగు రామకవిగారివలన నక్షరాభ్యాస సంస్కారము వడసి పోతరాజు బ్రహ్మయ్యగారి కుమారుడు రామయ్యపంతులుగారి యొద్దఁ బ్రాథమికవిద్య నభ్యసించిరి. పిమ్మట జనకులకడఁ గావ్యములు చదివి కవి త్వము చెప్పసాగిరి.

వీరు బొగ్గరపు వేంకటరాయశర్మగారి ద్వితీయపుత్రిక మహాలక్ష్మమ్మను బరిణయమైరి. ఆమె గర్భమున రాక్షస సం॥ అధికవైశాఖ శు ౧౩ నాఁడు పురుషోత్తమ శర్మ జనించెను. పిమ్మట నామె కాలభర్మమునొంద మరల ఇక్కుర్తి కోటయ్యగారి రెండవకోమార్త మానుమాయమ్మను వివాహమైరి. ఆమె గర్భమున రామలక్ష్మి యను కూతురు క్షయనామ సం॥ మార్గశిర శు ౬ లు రామకోటిశ్వరరా వను కుమారుడు జన్మించిరి. ఆవల నామెయుఁ బరలోకమునకేగఁ గవిగా రొరులమాట విని పువర్ధార సంగ్రహణమునర్పక భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యములఁ బెంపొందించుకొనుచు బ్రహ్మశ్రీ పరశురాముని నీతారామశాస్త్రులవారివలన బ్రహ్మవిద్యను బడసి సదాచారసుపమ్మలై కాలము గడపసాగిరి.

శ్రీ రాపర్ల లక్ష్మయ్యగారు వీరిచే 1901 వ వత్సరమునఁ గీ. శే. బొగ్గరపు శ్రీరామకృష్ణిగా రధ్యక్షులుకాఁగా ‘అన్యవధానము’ చేయించి సత్కరించిరి. అది మొదలు వీరన్నెన్నితావులతో యవధానాశుకవిశాసనభలు జరిపిరి. మఱియు మేమిరువుర

మును గలిసి 31-7-1916 లేదీ కంభములో కీర్తి కంచి వేంకటసుబ్బారావుగా రగి
 పీఠి నుండ నవధానాశుకవితా సభలు జరిపితిమి. బసగానపల్లె సంస్థానమున 17.8-1916
 నాఁ డప్రవధానము, 18-8-1916 లేదీ ఆశుకవితాసభ జరిపితిమి. ఒకపర్యాయము
 ముప్పాళ్ళలో లక్ష్మీనరసింహకవిగారు కీ. శే. చింతలపాటి నుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలవా
 రాధ్యక్ష్యము వహింప నవధానమొనర్చి 'కవిసింహ' బిరుదము వడసిరి. 1941 వ వత్స
 రమున వీరు నర్సారావుపేటలో నాశుకవిచక్రవర్తీత్వాది బిరుదాంచితులగు కొప్పరపు
 వేంకటరమణకవి, బుచ్చిరామకవి శతావధాను లగ్రాసనాధిపతులై యుండ నవధాన
 మొనర్చి తత్సభా పండితకవులవలన "అవధానిభూషణ" బిరుదము పడసిరి. మఱియు
 నాంధ్ర సారస్వతపరిషత్తు 1954 వీరికి 'గవితాకళానిధి' బిరుదమునిచ్చి సత్కరించెను.
 వీరు నుమతి చరిత్ర, ఋతుధ్వజ విలాసము నను గ్రంథములు రచించిరి. ఉదాగు
 లెవరైన నాని సచ్చాత్మించి భాషాసేవ సేయఁగోరెద.

సుమతి చరిత్ర యందలి దొక పద్యము

క॥ దరమా గీర్వము కాళో-దరమాయా రంగజప్రదరమా మెయి మం
 దరమా చనుబింకము కుం-దరమా పరిహాసకర నుదంతకు సఖుఁడా !

ఋతుధ్వజ విలాసమునందలి దొకటి

గీ॥ కష్టపడియైన రసికశేఖరులచెంత
 శక్తిఁ జూపించి మెప్పింపఁజనును గాని
 బాలికులచెంత నెంతగాఁ బాటుపడిన
 నందకునిముందుఁ బెట్టిన యద్దమెకద.

రామకవిగారు కవులై గ్రంథములు రచించిరి. వారి పుత్రులు లక్ష్మీనరసింహ
 కవిగా రీ మాఘపురాణము రచించిరి. వీరి పెద్దకుమారుఁడు కీర్తి పురుషోత్తమకవి
 విద్వాన్ పరీక్షలోఁ గృతార్థుఁడై యవధానములు సలిపి గ్రంథములును రచించెను.
 వారి కొడుకును జరంజీవి వేంకటలక్ష్మీవరప్రసా దింటర్ చదువుచునే బాల్యమునఁ
 గొప్పరము, గుంటూరు, బొగ్గరము మున్నగుతావుల "అష్టావధానము లానర్చెను. ఇట్లే
 వీరి వంశము కవితాకళకు నెలవై యాచంద్రాగ్రము వర్ణిల్ల నీశ్వరుని వేఁడెదను.

గుంటూరు, }
 10-11-1954. }

బుధజన విధేయుఁడు,
 మిన్నికంటి గురునాథశర్మ.

౧౬ లక్ష్మీనరసింహకవిగారు సభలలోఁ బూరించిన కొన్ని సమస్యలు.

ఇందలి నాలవ పాదము సమస్య. అది కుండలీకృతమును.

శా॥ సాముల్ చీరలు పూలపేరులును రాసుల్ గూర్చి యవ్వాలిలో
న మ్మేలైనవి కోరి యేరికొనుచున్ గాలమ్ము వెచ్చింప యు
క్తమ్ము జాగునకాగ, నీ సహజ సౌందర్యమ్మె చాల్ మారుతూ
(టమ్ము రమ్మని పట్టె నాత్మరమణి హస్తాబ్జమున్ గ్రమ్మునన్.) 1

కం॥ తరుణీమణి సౌందర్యం : బరసితివే మిత్ర ! పీక్షణావళిచేతన్
విరళమగు నడుముచే దాఁ । (దటిమె మృగవ్రజము సింహతతి నడపులకున్.) 2

కం॥ నురకాత్రవ! దశకంధర! : నరులు నరాశనుల వెలిచినారని నను ని
ద్దర లేపితె, నీ దుష్కృతిఁ । (దటిమె మృగవ్రజము సింహతతి నడపులకున్.) 3

శా॥ అంకాభావ మజస్రభాంచితము నీ యాస్యంబు దీనన్ మతే
వంకన్ నల్పు ఘటిల్లినా యనుచు భావంబందుఁ గాంక్షించె నే
జాంకుం డెంతయుఁ దన్నుఁ బోలగఁ దదీయాకాంక్ష గుర్తించి నీ
(వింకన్ గనురిబొట్టుఁ బట్టుకుము తన్వీ! ఫాలభాగంబునన్.) 4

కం॥ కవినయ్యల భీమనముఖు ! లవితఫవాక్కులు తనీయమగు వాక్చక్రిన్
శవములయి ప్రాణులుండుట । (శవములు జీవించియుంట సంభవమయ్యెన్.) 5

శా॥ పంచాస్త్రాగ్రజ దత్తభూరివర గర్వస్ఫూర్తి హారావళిన్
మించంగోరుటఁ గాలకేయుల నని నిర్దిష్టించుచోఁ బ్రేమ యే
ముంచంబోక మఱిదియే యనక విద్యుజ్జ్వహస్వయై దూఁకి నే
(త్రుంచెన్ రామ ! శిరంబు రావణుండు సంతోషించిరా నిర్బరయన్.) 6

కం॥ అంతశ్శుద్ధిగఁ దపము నసంతముగాఁ జేయ స్నానమాడుటకున్ పే
మంతోషమ్మునకంటె వ । (సంతోషము బాడబులకు సంతసమరయన్.) 7

శం॥ సంగరరంగమునం గురు ! పుంగవ ! ధృతరాష్ట్ర ! నరకపుత్రుండు ప్రేరే
పం గొంతిపట్టి మొనరా । (సింగమ్ముల భంగపఱచె సింధుర మొకటన్.) 8

కం॥ తలుసీ ! నీ నుత కన్నవ ! నెల యంటివి, వినుము నేడు నెలపొడువే ని
క్కలికిం గంటిని గ్రిందటి ! (నెలబాలుని జూచి బాల నెలబాలయెన్) 9

కం॥ మందమతి గానఁ బిల్లల ! యందొకటిగ నెంచి పెంచి యామని బజకుం
బొందిక వేటుగఁదోచిన ! (విందునఁ బికళికువు దాది పెడలఁగ నడచెన్.) 10

కం॥ వనజాక్షి ! మాటిమాటికి ! దనుజోపముఁ జైద్యు నిందుఁ దడవకు మేఁ గృ
ష్ణుని బెండ్లాడెదను దదప ! (ఘనము ఘనముమించు మించు గావలె నేనున్) 11

కం॥ ముచికుందవరద దర్శన ! మచలితమగు భక్తిసలుప నరిగెడు నాకున్
రుచిమద్రస సంపూర్ణలి ! (కుచముల రెండింటిఁ గోసి కోమలి! యిమ్మా.) 12

కం॥ ఇప్పడు నీవిడు సరుకుల ! కప్పన మొనరింతు మూల్య మది గొని నిశ తాఁ
జొప్పడె నని యంగడివడిఁ ! (గప్పకు సంపంగినునె కావలె వింకే.) 13

కం॥ స్తుతగుణుండగు దువ్యంత ! క్షితిపతి కబ్బుం గన నరిగియె గాంధర్వ
స్థితిఁ గైకొని తన్మాని వ ! (సతి సతిఁ గవయంగఁ బుత్రసంతతి గలిగెన్.) 14

ఉ॥ హరినుగంధ మీవలఁడు నప్పడె నీ ప్రియుఁ డొయ్య నిన్నెదం
జేరివికొంట వాని గళసీమను న్రేలేడు హార మచ్చున
ద్వారించినట్లు నీ యురమున న్వెలుఁగొందెను గాకయున్నచోఁ
(దారములేని హారము నితంబిని నీ కవఁ డిచ్చెఁ జెప్పమా.) 15

ఉ॥ తండ్రి కొమారు లొదురుగదా రవియున్ శమసుండు నెల్ల యి
ల్లాండ్రను మిన్నయైన పృథ యత్యధిపాత్ర నుమంత్రతక్తి న
వ్యాండ్రను నివృత్తోడఁ బిలువన్ వృథసేయఁగ రామి వచ్చి యా
(తండ్రియుఁ బుత్రుఁడున్ సుతయుతం బొనరించిన సాధ్యుయై తగెన్.) 16

గీ॥ రాహు పెదిరించి రవిని బూర్ణమ్ము గాఁగ
మ్రింగినేయుడుఁ జీకటుల్ పెండుకొనియెఁ
బక్షు లఱుచుచు గూండ్లకుఁ బాఱజొచ్చెఁ
(గానఁబడియెను నక్షత్రగణము పగలె.) 17

కం॥ అతలితనియను సమన్విత ! పతివ్రతాగణమతల్లి బంధుప్రియ భా
నుతనూభవ నుగుణభిని త ! (పతి పతి గవయంగఁ నుద్దుపట్టి జనించెన్.) 18

కా॥ కంజాతోద్భవతుల్య ధీబలసమగ్రా! యత్మవిచ్ఛేభరా!

పుంజేభూతములైన యేనకుల నిర్మూలమ్ము గావింప ము
క్తిం జేకూర్చు సమర్థమైనదని భక్తిన్ దేశికోత్తంసు మే
(లంజేకోన్నది నాదు మానసము వేదాంతమ్ము సాధింపనే.)

19

కా॥ కంజేవ్యంగ విభంగకాంశమున నాకాశప్రభూతానుకం

పం జంద్రానన కంజనాసతికి జన్మంబుని క్షుద్బాధజే
తం జిట్టడెడు నాంజనేయునకుఁ జూతం బట్టు పొగిగిదివై
(మంజూమంబునఁ దోచెఁ బద్మహితబింబం బెంతయు నిన్వితగన్.)

20

ఉ॥ అభిగభీర! విమ్మ నుకృతాత్ముల మైతి సెసంగువాఁడు ప్రా

రబ్ధ వితీర్ణి యా ర్తజనరక్షణతత్పరుఁ డిద్ధబుద్ధిసం
లబ్ధి దయాగుణుండు మృదుమానసనీరయమండు సద్యశో
(ఁబుఁడు దీనమానవుల లోపముఁ బాపును జూచినంతనే.)

21

కా॥ దధ్యన్నం బెపు డారగింపవలె, నిత్యంబై సదా దేవతా

రాధ్యంబౌ నుధ యెందు రాజిలు, దివారాత్రంబులం దెల్వఁగా
విధ్యక్తంబుగ నెవ్వఁడుండె, గిటియై విశ్వాత్ముఁ డేమెత్తెనో,
(మధ్యాహ్నంబునఁ జంద్రమండలములో మార్తాండుఁడుండెన్ భువిన్.)

22

కం॥ కొంకక చూలాలిని ని । మ్మంకన్నాన్ను పను పనికె బంపితె రామా!

లంక శిఖిముఖనురాధి క । (లంకచరిత కాదనుచుఁ దలంచెన్ రా మున్.)

23

ఉ॥ గుండ్రని చన్నుదోయి గల క్షబ్ద హలాయుధ కృష్ణమూర్త లన్

వాండ్రను నన్నదమ్ముల కవంగని యా కవయందుఁ గూళరా
తీండ్ర నడంచునం చలఘుదీప్తి నుషా హృదయాపహర్తకున్
(దండ్రగదా యటం చరిత తమ్ముని గోరెను మారుకెలికిన్.)

24

కం॥ గోపాలరూప శౌరికి । గోపిక యొక్కర్తు కురులు గోరుల దువ్వన్

గోపాలక గోపికలకు । (వీపునఁ జనులుండె గోళ్ల పెండ్రుకలుండెన్.)

25

కా॥ మృతాన్నరాశిని గల్లు శబ్దతతి నెంతే గాంచి ధీయుక్తిఁ బ్రో

ద్యత్తిన్నగ్ధాత్మకు లిచ్చుచుండిన సమస్యల్ చెప్పనాతండుద
న్మృతాన్నసం బావరించినట్టిడగుఁ గానన్ వాని కీర్తిన్ సభన్
(కృతన్న జ్యోత్స్నల పిడి చెప్పగదవే హృతేన్నహ మేపారగన్.)

26

మ॥ అనుకంపానిధి ! పాండురాజమహిషీ ! ప్రాణేశ్వరై యేలుతో
 ఘను నీ రెండవనూను వేడిన ననున్ గాదంచుఁ గారించెనం
 చును బాదంబుల వ్రాల గొంతి నెనరుం జూడ్కిన్ హింపెనుజా
 (తను బెండ్లాడుమటంచుఁ గోరెను నుతున్ ధర్మప్రకారంబుగన్.) 27

శా॥ వక్త్రధృక్త ! సమస్త భూతచయమున్ వాల్మభ్య సంపత్తితో
 శుక్రానంబుల బాపి యే జగదధీశుల్ ప్రోతు రా శ్రీ శివా
 వాక్రాణాఢ్యుల కంబికాహరులకుం బద్మప్రియస్వామికిన్
 (వక్త్రంబుల్ పది కన్ను లైదు కరముల్ వర్ణింపఁగా వే యగున్.) 28

కం॥ నీ పీటఁ బద్మరాగము । స్థాపింపంబడియె సంజతటి గానఁ దగన్
 దీప మటుబద్ది తన్మణి । (దీపముపై నొక్క యీగ ధీరత వా)లెన్. 29

శ॥ భ్యాతిం బురుషున కిడునది । దాతృత లిపి విద్య మానృతమ్మగుఁ గానీ
 చేతికిఁ గజ్జయుఁ గడియయు । (మూతికి మీసంబు చుట్టముక్కయె తలఁపన్) 30

శా॥ ధూర్తలోదరీమణుల తోవను బట్టక యెంతయేనియు
 నీనిని జెందఁగాఁ దలఁచు నిర్మలచిత్తకుఁ బువ్వఁ బెట్టుచో
 నార్తి ఘటిల్లకుండఁగ నయాన సపర్యలు సబ్బుచో మనో
 (భర్తను బుక్తు)గాఁ దలఁప భావ్యము భామకు రెండువేళలన్.) 31

శా॥ అంగవికాసహీను లక్ష్మతాన్మ్ర) లధీరులు మత్స్యయంత్ర)మున్
 భంగ మొనర్పఁగాఁగలరె పద్మదళాక్షికి నీకు దీటుగా
 సంగజమూర్తి యోగ్యుఁడు సమర్థుఁడు పార్థుఁడు నీకు చిత్తనీ
 (మంగలవాడె భర్త యగు మామయు దుఃఖము నీవు ద్రొవదీ!) 32

చ॥ కలఁగక గాధిభూసవముఁ గాచిన దెవ్వరు ? రామచంద్రుఁ డే
 కలికికి బ్రాణనాయకుఁడు ? కవ్వడికిం గవ లేమికావలెన్ ?
 జలిమలపట్టి తేఁ డెవఁడు ? శంబరవైరికి ధాత యేమగున్ ?
 (జెలువుగ రామలక్ష్మణులు సీతకుఁ దమ్ములు శంభుఁ డన్నయా.) 33

శ్రీరస్తు

శ్రీ లక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణే నమః.

మా ఘన రాణము

విషయ ము చి క

సంఖ్య

పుట

1 ఆశ్వాసము

1. కథా ప్రారంభము	...	1
2. పార్వతి శివుని మాఘపురాణముఁ దెల్పుమని నేఁడుట	...	2
3. శివుఁడు పార్వతికి మాఘమహిమఁ జెప్పట	...	3
4. బృందారకపుర వర్ణనము	...	9
5. సౌదేవీ చరిత్రము	...	11
6. సౌదేవి తన మారతాప మార్పుమని నుమిత్రు నేఁడుట	...	13
7. దృఢవ్రతుండు నుదేవునకుఁ దత్కుత కథఁ జెప్పట	...	20
8. సత్యవ్రతుండు నుమిత్రునకు మాఘమహిమఁ జెప్పట	...	28
9. శంకరుఁడు పార్వతికి లక్ష్మీనారాయణ వ్రతవిధిఁ జెప్పట	...	35
10. గౌతమముని లక్ష్మీనారాయణవ్రతము నేయుట	...	38
11. నేగరథమహారాజ చరిత్రము	...	39
12. మైంగలమహర్షి నేగరథునికడకు వచ్చుట	...	41
13. ప్రజ్ఞాముని భార్య చరిత్రము	...	46

2 ఆశ్వాసము

14. ప్రజ్ఞాముని భార్య తన కథను గౌతమునకుఁ దెల్పుట	...	48
15. ఆంధ్రాభివర్ణనము	...	57
16. నుమందుని చరిత్రము	...	60
17. శుచివ్రతమాని నుమందు నింటికి వచ్చుట	...	63
18. నుకీలునకు బ్రహ్మరాక్షసుండు గనుపట్టుట	...	77

3 ఆశ్వాసము

19. నిద్యాధరుండు తపమున బ్రహ్మవలన వరమొందుట	...	89
20. వీరుఁ డను రాక్షసుని చరిత్రము	...	92

సంఖ్య	పుట
21. వీరుఁడు స్వర్గంబున వైద్యాధరిఁ గని మాటలాడుట	96
22. రాక్షసశ్రీలు వైద్యాధరికి వీరుని బెండ్లాడుమని బోధించుట	100
23. వైద్యాధరి పాతాళంబున హటుకేశ్వరు నేవించుట	111
24. నారదుఁడు వైద్యాధరికి శుభంబగు నుపాయంబుఁ జెప్పట	114
25. హరిద్రఘండు వీరునితో యుద్ధంబు నేయుట	128
26. హరిద్రఘండు వీరుఁ డను రాక్షసుం జంపుట	131

4 ఆశ్వాసము

27. నారాయణుఁడు దేవతలకుఁ బ్రత్యక్షమగుట	147
28. దేవతలు నారాయణమూర్తిని స్తుతించుట	148
29. విశ్వామిత్రుఁడు గంధర్వకాంతం గూడుట	156
30. గంధర్వుఁడు విశ్వామిత్రుని శపించుట	157
31. నారదుఁడు మాఘస్నానమున విశ్వామిత్రు కాపంబుఁ బాపుట	157
32. విష్ణువు దేవతలకు మాఘమహిమంబుఁ జెప్పట	159
33. మాఘజలాభిషేకంబునఁ దొండ శ్రీ యగుట	165
34. తొండ కథ	167
35. దేవతలు రాసభాసనుడగు నింద్రుం గాంచుట	172
36. ఇంద్రుండు స్వముఖప్రాప్తిం గాంచుట	174
37. మినాక్షి కిలారూపంబుఁ బాసి భర్తం గలయుట	175

5 ఆశ్వాసము

38. వైశ్యుఁడు పికాచమైన కథ	178
39. గృత్స్నమదుండు జహ్నువునకు హరికథామహిమఁ జెప్పట	182
40. నైమిశారణ్య వర్ణనము	184
41. నైమిశంబున మునుల కలహము	185
42. మునులు పోరునెడకు సనకాదులు వచ్చుట	189
43. మార్కండేయ సనకాదుల ప్రసంగము	190
44. బ్రహ్మేశ్వరుల కలహము	197
45. బ్రహ్మేశ్వరులకు హరి విరాడ్రూపముఁ జూపుట	198
46. విరాడ్రూప స్తవము	200
47. విష్ణువు శివునిఁ బ్రశంసించుట	205
48. శంకర స్తవము	207

6 ఆశ్వాసము

సంఖ్య		పుట
49.	వేదనిధి యను బ్రాహ్మణుని చరిత్రము	212
50.	నారాయణాష్టోత్తర శతనామ స్తోత్రము	216
51.	వేదనిధి భార్యకుఁ దత్త్వబోధ సేయుట	221

7 ఆశ్వాసము

52.	సముద్ర మథనము	238
53.	దేవదానవులకు శివుఁడు ప్రత్యక్షమగుట	239
54.	కామధేన్వాదుల జననము	241
55.	తులసీ పారిజాత వృక్షోత్పత్తి	245
56.	సత్యజిత్తు పూలదొంగ వివర మరయుట	248
57.	దేవేంద్రాదులు కుంటివారగుట	249
58.	విష్ణు స్తోత్రము	253
59.	నారాయణుఁడు సత్యజిత్తునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట	258
60.	విష్ణు వేదాదశీవ్రత మింద్రునకుఁ దెల్పుట	261
61.	ఇంద్రుఁడు సత్యజిత్తును బ్రశంసించుట	264
62.	సత్యజిత్తు పారిజాతము నింద్రునకిచ్చుట	265
63.	తులసీ క్రిహారిం బ్రార్థించుట	266
64.	తులసీ ప్రభావం బింద్రాదులకు విష్ణు వెల్లడించుట	267

8 ఆశ్వాసము

65.	కిరాతాదుల కథ	274
66.	చంద్రవదన చరిత్రము	278
67.	విశ్వంఖలు చరిత్రము	284
68.	విశ్వంఖల వీరవ్రతుల సమావేశము	286
69.	వీరవ్రతుండు విశ్వంఖులనకు వాని పాపములు చెప్పుట	287
70.	వీరవ్రతుండు విశ్వంఖులనకుఁ బ్రాయశ్చిత్తముఁ జెప్పుట	290
71.	వీరవ్రతుండు మైత్రిఁ బ్రశంస సేయుట	292
72.	విశ్వంఖుని తీర్థాటనము	296
73.	వీరవ్రతుండు విశ్వంఖులనకు ధర్మములు చెల్పుట	301

9 అశ్వాసము

సంఖ్య		పుట
74. సులక్షణ మహారాజా చరిత్రము	...	310
75. సులక్షణుండు శౌనకమునివలన నిష్టసిద్ధిం గాంచుట	...	314
76. ప్రసవించిన సులక్షణుని భార్య చింతించుట	...	320
77. సులక్షణకుమారుడు హరిని బూజించుట	...	328
78. సులక్షణకుమారుడు విష్ణువును స్తుతించుట	...	331
79. సునందుడు సుధర్మనిఁ దండ్రె కొప్పగించుట	...	334

10 అశ్వాసము

80. క్రూరా చరిత్రము	...	349
81. క్రూరాకర్షకులు కొడుకును గోడలిని బాధించుట	...	350
82. శాంత భర్త బాధకు దుఃఖించుట	...	351
83. పతివ్రతా ధర్మములు	...	352
84. శాంతయ్య భార్యకు జననీజనక ముఖ్యులను కౌపవట	...	353

శ్రీరస్తు
శ్రీ లక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణే నమః.

మా ఘృపు రాణము

~~~~~
కృత్యారంభము

ఉ॥ శ్రీనలవాసినిం జటికనే పెడఁబాయఁగలేక నక్షమం
దే నివసించఁజేసికొని యెప్పు నుఖిస్థితి వెల్లు సామి ప్ర
జ్ఞానిధి యేరుచూరిపుర శైలవరాగ్ర నికేతనండు ల
క్ష్మీనరసింహమూర్తి దయసేయుత శ్రేయము రామమూర్తికి. 1

మ॥ అసమాక్షుండయి కూడ నిస్సృలన కర్థాధ్యక్షులం చెన్నఁబో
క సతంబున్ సమదృష్టి సర్వజనులం గాపాడు కారుణ్యమూ
ర్తి సతీసంయుతుఁ డేరుచూర్చిలయుఁడౌ శ్రీ నీలకంఠేశ్వరుం
డౌ సఁగూఁగావుత రామసత్కవికి శ్రేయోలక్ష్మి నిత్యమ్ముగళా. 2

గీ॥ తపము తనుఁగూర్చి నల్పిన స్థైర్యఖినుల
వాంఛలెల్లను దీర్చు వాక్పతికి నస్మ
దీయ మాఘపురాణమ్ము ధీరగణ్య
మమృత రుచిమంతముగఁజేయ నంజలింతు. 3

మ॥ కవులన్నఁ డియ నీకుఁ దక్కువని లోకమొల్ల వాక్రుచ్చు నే
మి విరోధమొనరించిరో కవులు లక్ష్మీ ! కోపముం జూపఁ బు
ట్టువుఁ గన్నట్టి గృహమ్ముమీఁద సతి కుడుం బ్రేమ మట్లాట భా
ర్గవవంశాంబుధిఁ బుట్టు నాకును సిరులల్లింపవో భార్గవీ ! 4

గీ॥ అమ్మఁ గన్నమ్మ, జనకుని యప్ప, యప్ప,
మనుమలను, నల్లు, ననుజమ్మఁ, గనెడి ప్రేమ
భార్గవీ ! నన్నుఁ గనుము శ్రీవత్సగోత్ర
భవుఁడ భార్గవుఁడను గాన నవిరతమ్ము. 5

మ॥ అమరస్తోమ సమర్చితాంఘ్రియుగళా ! యబ్జాధికాంచదళా !
సమరత్కృతల ఖండితాసురదళా ! సర్వేద్య సమృక్కళా !

భ్రమరాంబా ! పరిపాలితాశ్రిత కదంబా ! శైలరాణ్ణందనా !
యమృతశ్రీ ఘటియిల్ల జేసి నను నిత్యానందుని జేయుమా ! 6

ఉ॥ నాక వనమ్మనం దతగుణధ్వనియై సుమనోభిరామమై
నాకవనమ్ము మేల్నిలసనమ్ముల రెమ్ముకొనంగఁ జేయవే !
ప్రాకటభక్తి నీదు పదపద్మముల న్నది నిల్చి కొల్తు వా
ణీ ! కలకంఠవాణి ! నవనీరదవేణి ! కళాస్వరూపిణీ ! 7

క॥ ప్రణతులొనర్తుఁ ద్వదీయ చ
రణమ్ములకుఁ బుస్తకాంతరాయమ్ములఁ బో
నణఁచి కొనఁసాఁగఁజేయుము
గణనాథా ! దళితభక్త కార్యనిరోధా ! 8

మ॥ కరముల్కొట్టి భవత్పదాంబురుహయుగ్మం బాత్మయందుంచి ను
స్థిరభక్తి భజయింతు మత్కృతిని వాసిం జెందఁగాఁజేసి దు
స్తరసంసార గభీరనీరనిధి వే దాఁటింపు మత్కౌంతకా !
స్ఫురదాలాపనుచారుతా ! ఖిలపయోముష్కారుతా ! మారుతా ! 9

గీ॥ బడి చదువు నేరిపిన యొజ్జ బ్రహ్మయార్థ
సుతుని గారుణ్యమహితుని సుజనహితుని
రామసూరిని నిరతమ్ము నా మనమున
నిలిపికొని కొనియాడి జోతల నొనర్తు. 10

ఉ॥ దోసిలిఁబట్టి నా హృదయతోయజమం దిడి మొక్కి నన్నుతి
జేసెదఁ బోతరాజకులసింధు చకోరకబంధు నక్షరా
భ్యాసము మున్నుగాఁ గవనమల్లెడు శక్తి నొసంగి నన్లవి
జేసిన యొజ్జఁ దండ్రిఁగవి నేత్యని రామసుధీవిధాత్యని. 11

గీ॥ మానితశ్రేయ మొనగూర్చు మంత్రశాస్త్ర
బోధనాచార్యుఁ బరశురాముని కులీను
శాంతిని నీతానామశాస్త్రమణిని
స్వాంతమున నిచ్చుకొని నాకు ఆనందము. 12

ఉ॥ దైవతభావ రామచరితం దోలుతం గవితన్ ఘటించి లో
కావళికెల్ల నాదికవియైన మహాత్ముని బుట్ట పట్టి స
ద్భావుఁ బురాణ భాగవత భారతకర్తను వ్యాసుఁ గొల్చి మే
ధావులఁ గాళిదాసకవిత్లజ ముఖ్యులఁ బ్రస్తుతించెదన్. 13

చ॥ తెనుఁగున భారతాదిక కృతిప్రతతిన్ రచియించి మించి పే
రెనసినవారి సర్వసుకవీడ్పుల నన్నయఁ దిక్కయజ్ఞ నె
ఱ్ఱినకవి మూఁడుమూర్తుల తెఱంగునఁ గ్రాలెడువారి నాదు నె
మ్మనమున నిల్చి మ్రొక్కెద సమంచిత దివ్యకవిత్వసిద్ధికై. 14

క॥ మానిత చతుర్విధ కవి
త్వానూనులను భగవత్పదాంబుజ సేవా
ధీన హృషీకులఁ దలఁచెద
మానసమునఁ బోతనాది మతిమన్మథులన్. 15

గీ॥ ఒరులు తన కైతలోఁ జూపు నెరనులెల్ల
దాఁచికొని యొడ్ల కైతలోఁ దప్పె పట్టఁ
బ్రాఁకులాడెడి కుకవికి బ్రహ్మ సాయ
పడినఁ బరివత్తులోఁ గోర్కి పండఁబోదు. 16

వ॥ ఏతత్ప్రకారంబునఁ బూర్వకవీంద్రాచారంబు నిర్వర్తించి మజ్జన
కుండును గవితాగురుండు నగు రామకవీశ్వరు నానతి స్కాంద
పురాణాంతర్గత మాఘమాహాత్యము నాండ్రమునఁ గృతిగా
రచింపఁదలంచియు నిట్టి యుద్గ్రంథ నిర్మాణంబున కసమగ్రంబులగు
మదీయ పాండితీబల కవితాపాటవంబులు సమర్థంబులగునా యని
శంకాకలంకితాంతరంగుండనై యున్న సమయంబున. 17

సీ॥ నా తండ్రికడఁ గవితాతత్వమెఱిగి గుం
టూరు హైస్కూల్ పండితోత్తముడయి
నాతోడఁ గూడి కొన్నా శృశుకవితావ
ధాన సభలోఁ ప్రళ సముగఁ జేసి

విశ్వవిద్యాలయాభిజ్ఞు లొసంగఁ దాల్చి
 “యుభయభాషా ప్రవీణో”రు బిరుద
 మాంధ్రసారస్వతాహ్వయ పరివత్తుచే
 తఁ బడసి “కవిశేఖర” బిరుదమ్ము
 ప్రౌఢి శ్రీమద్గురు భాగవతము భాగ
 వత మహిమాది కావ్యములు వ్రాసి

గీ॥ శృంగగిరి విరూపాక్ష పీఠేశ్వరులు జ
 గద్గరువులు మాంతాచార్య ఘనులొసంగ
 నెనసి “వేదాంతపారీణ” యనెడు బిరుదుఁ
 దనరు మిన్నికంటి గురునాథ కవివరుఁడు.

18

క॥ చుట్టంపు చూపు మేరకు
 మెట్టి మదాలయము నాకు మేకొను తలఁపులో
 పట్టి చిఱునగవు కనులన్
 దొట్టంగ నిట్టలవుఁ బెరిమతో నిట్టలనెన్.

19

క॥ “లక్ష్మీనృసింహ సుకవీ!
 లక్ష్మీనరసింహు నిస్తులకృపం గవితా
 లక్ష్మిం బొందినవాడవు
 నూక్ష్మమతివి కృతికి వెనుకఁ జూచెదవేలా?”

20

ప॥ అని యాశువుగా నుడివి తద్విషయిక ప్రసంగంబులం గొంతతడవు
 గడపి యవ్వల సాయంసమయమ్మున మద్భవనోపరితలప్రదేశంబున
 వాయుసేవనంబు సలుపుచు ననుజ తనుజ మిత్రచ్ఛాత్రాదులతో
 సుఖోపవిష్టలమై యుండ నగురునాథకవివరుండు పతనపూర్వకం
 బుగా లిఖితాక్షరరమ్యంబైన పత్రంబు నాకొసంగె నం దిట్లు కలదు.

క॥ “లక్ష్మీనృసింహ సుకవీ!
 లక్ష్మీనరసింహు నిస్తులకృపం గవితా
 లక్ష్మిం బొందినవాడవు
 నూక్ష్మమతివి కృతికి వెనుకఁ జూచెదవేలా?”

22

మ్ములు దిరిగిన కోవిడు లేర్చుర

సభ నెదిర్చినవారు సంతసింప

లంగి ముప్పాళ్ళలోఁ జింతలపాటి ను

బ్రహ్మణ్యశాస్త్రి సభన్వహింప

ంభమ్మ సభలోనఁ గంచి వేంకటసుబ్బ

రా వధీశుండయి క్రాలుచుండ

నగానవల్లె నవాబు దర్బారుదీ

ర్చి సెబాను భేషంచు శీర్ష మూప

|| నష్టలిత ధారణాశక్తి యవిరళాశు

ధార యనుపమశేముషి మీఱుచుండ

సలిపితివి వధానమ్ములు సాటి యెవ్వ

రయ్య నీకు లక్ష్మీనృసింహకవివర్య!

23

మలరాడ్వేంకట నారసింహస్వపుఁ డాత్మనైచ్చ నా గోష్ఠియం

లి విద్వత్కవు లాశుధార నవధానంబు నిర్మింపి న

స్యలు హర్షింప “వధానిభూషణ” వదంబు న్నికుఁ గైసేయరే

నెలయం గీరితి దిక్తటిన్ నరసరాట్పట న్నృసింహగ్రణీ ! 24

శకుకవితా సభలలోన నప్పుడప్పు

జీను నొక కోవు పట్టనే యెఱుంగనే భ

త్కవిత్వధారను బ్రతిభాబలంబు

వాయఁబూనుము మాఘపురాణ మనఘ !

25

దియునుంగాక మీ పితృపాదులు మిమ్ముం జేరఁజీరి యొకనాఁడు

స్కాందాంతర్గత మాఘసన్మహిమ మాకాంక్షింతు నాంధ్రీకరిం

సం దార్ధ్యం బసదాట పార్థకరుజావ్యాప్తిం బ్రయత్నింప శ

క్తిం దియ్యంబగు కైత నీకొసఁగితిన్ దీనిన్ దెనింగించి యా

పందమ్ముం గలిగింపరా తనయ ! యాజ్ఞన్ దాటఁగాఁజొకుమా !

అని డగ్గుత్తికతోఁ జలాధరముతో హర్షాశ్రుబృందమ్ముతో

నెనరుం జూడ్కులతో సమస్తపులకానీకంబుతోఁ బజ్జ నుం

డిన నిన్వామక రాంగుళీదళముల నేనోయ్యసం బుణ్ముచున్
వినిచెంగాదె భవద్గురుండు స్వమనోభీష్టంబు స్పష్టంబుగన్. 28

మ॥ అనఘా ! చెంత వసించి నేవిననె ? యావంతైన నెన్నండు నే
యునికొ డాటియెటుంగవీవు పితృపాదోక్త్యధ్యమున్ జామద
గ్నుని చందమున మంచవుం దొడుగతై యుండంగ నేవావిధిన్
దనియంజేసి దివిన్వెలుంగమఱితే తండ్రిన్ నృసింహగ్రణీ ! 29

మ॥ సుగుణవిధియు నాత్మజ్ఞానపూర్ణుండును హరిభక్తాగ్రణీయు నగు
పుండరీకునట్లు జననీజనక సేవ నల్పితివి. సజ్జనతాలక్ష్మణుండగు
లక్ష్మణునికరణి నగ్రజఁ గొల్పితివి. పతౌపక్షంబులులేక తగవులు
దీర్చితివి. కలకొలంది నన్నోదక విత్తంబు లొసంగి యర్థులఁ దృప్తి
నొందించితివి. అదియునుగాక 30

క॥ ఎఱుంగుదువో ? లేదో ? మీ
పురుషోత్తముఁ డగ్రనుతుఁడు బుధసద్గోషిన్
నరసారాట్పురవరమున
నరుల. గెలిచి జరిపెనంట యవధానంబున్. 31

క॥ శ్రోత్రియ కవిజీవిత చా
రిత్రము మణిరత్నమాల శ్రీరామవిభు
స్తోత్రము మున్నగు కృతులన్
శ్రోతానందముగ వ్రాసెఁజుమి యీ సుతుఁడున్. 32

క॥ వేదాంత డిండిమము నను
వాదము గావించి తెనుఁగుబాసను హృదయా
హృదకరతైలి జననీ
పాదముల్లుకు భక్తితో నివాళు లొసంగెన్. 33

క॥ తెలివెగలవాఁడు చుట్టం
బుల కలమిం గూర్చువాఁడు బుధ గురు దైవం
బులఁ దృప్తిపాడె మాఁబో
తులఁ దృప్తిపాడె మాఁబో 34

గీ॥ రెండవ సుతుండు మగుణగరిష్ఠుఁ డధిక
భక్తి భవదీయ పాదసేవల నొనర్చు
చివ్వుగతి నుండు నీ పుత్రుఁ రీ యిరువురు
తల్లిదండ్రుల భక్తితోఁ దనువువార.

35

నీ॥ అట్టి నీ నుతు లిద్ద అదుపాజ్ఞలకు లోఁగి
యిలు దిద్దికొనిపోవు చెలమి నుండ
నతిథిపూజల కే కొఱతె రేకయుండ తే
త్రములెల్ల కొల్చులఁ దన్నుచుండ
మృదుమధురోక్తుల నెదిగిన కవితా ల
తాంగి వశంవద యగుచునుండఁ
జౌరబాంధవ మిత్రవర్గంబు నిన్నతి
గౌరవంబున నెప్పుఁ గాంచుచుండ

గీ॥ నైహికేచ్ఛల మఱలించి యాత్మచింత
లన్నునుఁగు నీ మౌకింతకాలము కవిత్య
రచనకు నివ్వనియోగింపు మచలదీక్ష
సింధుగంభీర! లక్ష్మీనృపసింహధీర!

36

క॥ అవశాపనవ్యకరణుఁ, బ్రవృద్ధుఁ బిత దైవముబలె భక్తిశ్రద్ధా
భువనగుచును నేవించితి, వపురా బహుకాల మెల్లరాశ్చర్యపడక.

ఆ॥ కన్నులార నేను గాంచనే నీ పితృ
పాదపూజ పట్టి పట్టి కేను
చెప్పవలఁతి నెట్లు! శీఘ్రమ కృతి నేయఁ
బూను మావధానిభావనాంక!

38

క॥ కల దాశుధార నీ క

గ్గలముగ నుద్దగంధపూర్ణికె జంకకు య
త్నలవం బుండినఁజా లొక
నెల నటా యిటా పూర్తిగాక నిలుచునె నీకూక.

39

గీ॥ సుమతిచరిత ఋతుధ్వజ ప్రముఖ కృతులు
 వ్రాసితివి నవరససుధాబంధురముగ
 వ్రాయుమా యింక మాఘపురాణముగ భ
 వత్కవిత్వ వైభవ మెందు బ్రబ్బుకొనఁగ. 40

ప॥ అని మత్సరీహృందు రచించిన పద్యంబుల నేను వినియుఁ జదివి
 కొనియు నొక్కంత విస్మయంపడి విగతసంశయుండనై. 41

గీ॥ గ్రంథరచనకు విఘ్నమ్ము గలుగకుండఁ
 బూర్తి నాచేతఁ జేయించి భువిని వెలయుఁ
 జేయు భారమ్ము హరియందుఁ జేర్చి మొక్క
 స్వాంతమున నంకురించె నుత్సాహమపుడు. 42

ప॥ కృతి నెవరికిచ్చెద వను ప్రశ్నం బచ్చట నొదవిన 43

క॥ భగవంతుడైనఁ గావలె
 భగవంతునిరీతి నరసి పాలించెడి యా
 త్మగురుండైనం గావలె
 సుగుణామౌదద కృతి ప్రసూనముఁ గొనఁగ. 44

మ॥ భగవంతుండు మదివ్తదైవమగు శ్రీ ప్రాణేశుభక్తుండు పూ
 జ్యగుణుం డిద్ధకృపాబిదాత కవియాచార్యుండు శ్రుత్యస్తపా
 రగుఁ డార్వేలనియోగిభూసురుండు ధీరమ్యుండు నా తండ్రియే
 తగు నస్మత్కృతి పుష్పపూజఁగొన మర్త్యశ్రేణిలోఁ జూచినన్. 45

ప॥ ఇదియుంగాక, 46

డ॥ పింగళి నూరసూరిమణి పృథ్విని దండ్రీయే ముఖ్యుడైన మం
 చుం గుటితించి దివ్యకృతినూన పమర్చనఁ జేసె నల్ల నా
 కుం గురుడున్ గవీశ్వరుండు కోవిదుండుం బితయైన రామమం
 త్రిం గృతి పుష్పపూజ నలరించి కృతార్థుండనై తరించెడ. 47

ప॥ అని సమాధానంబుఁ జెప్పితి భవ్యులఁ దగునమయమ్మన. 48

సీ॥ అమృతాంశుమాళి హిమాద్రి తనూభజ
 48

సకలాఘములను భస్మమునేయజాలు మా

హోత్ర్యమ్ముచే నొప్పినట్టిదగుట

భగవంతుడును రమావతిమైన నారాయ

ణానుకంపను గుప్పినట్టిదగుట

వ్రతకర్తలైనవారలకు శ్రేయశపద

ద్వార మొయ్యన విప్పినట్టిదగుట

గీ॥ గురువు దైవసమానుండు కోవిదుండు

శిష్యశీలుండు తీరసంసేవనుండు

నైన పితృపూజ్యపాదుల యాజ్ఞ యగుటఁ

బూనికొంటి మాఘపురాణమునచింప.

49

— వంశావళి —

క॥ ఈ మాఘపురాణమున క, సామాన్య శిరోవిభూష చందమ్మున మ
ద్గామప్రాశస్త్యంబును, హామకవంశావతారమహిమ వచింతుక.

సీ॥ భక్తలోకాభీష్ట ఫలాపాత యగు నీల

కంఠేశ్వరుండు ప్రాచీఁ గ్రాలుచుండ

లక్ష్మీనృసింహు సాలయవిరాజద్ధరా

ధరవరేశ్వరువాచి మెఱయుచుండ

గ్రామదేవతల ముఖ్యులగన్న యంకమ్మ

విఖ్యాతిగఁ బ్రీతిచి వెలయుచుండ

మలరాజు గుండరాజ్ఞాహివ నిర్మితమైన

ఘనతటాక ముదీచి దనరుచుండఁ

గీ॥ బండితాక్రాంత సుంటూరు మండలమృగ

మరణతాంతునివేటువృద్ధి నామున

నిరుపమాన కోటిశాద్రి నిఘుతిదిశను

ధీరమాగారమై మీఱు నేరుచూరు.

గీ॥ బహువిధాగమజ్ఞుల పినపాటివారు

కలగణ్యసాహితీవారు మిన్నితంబువారు.

హరిశానకభాష్య శేర్షూరివారు
రమ్యకవితోజ్జ్వలులు పోతరాజువారు
నేరువునఁ దీర్చ నొప్పారు నేరుచూరు.

ప! మఱియు నిరతాన్నదాతలు విద్యావిధాతలు నగు బ్రాహ్మణుల
తోడను, రొక్కంబున జక్కులదొరను ధిక్కరించు వసిక్కుల
తోడను, గృషికలావులు విసయాలావులు నగు కాపులతోడను,
రోగనివారణ విద్యానవద్యులగు వైద్యులతోడను దృఢజల కాష్ఠ
సమృద్ధితోడను నేరుచూరు పేరుగాంచె నట్టి గ్రామంబు ఛామం
బుగా నుండి పోతరాజువారను గృహనామంబున విరాజిల్లు సస్త్రి
దీయ శ్రీవత్సనగోత్రప్రవర ఋషివర్యులు.

53

సీ॥ మూర్తిత్రయః బరీక్ష మొగినల్పి హరి యెక్కు
 డని తేల్చినట్టివాఁ డాదిమర్ది
 పుట్టినప్పటి తేజమునఁ బులోమేంద్రారి
 నడఁచినవాఁడు రెండవమహర్ది
 నిస్తులతమ తపోనియతిఁ జతుర్దశ
 భువనకీర్తితుఁడు మూఁడవమహర్ది
 తన కోపవహ్ని సంధ్రమున జార్చి జగలఁ
 గాచినవాఁడు నాల్గవమహర్ది

గీ॥ వరతపోదానములఁ బరాత్పరు రమేశుఁ
గని భువి దివి వెల్లివనాడు కడ మహర్షి
అట్టి శ్రీ భార్గవ చ్యవనాష్టవాను
తార్క జామదగ్న్యులు ఋషు లైదుగురును.

ప: మాకు దేజోమహిమంబులు సౌర్యచంద్రులు, పుటియును 55

కా. శ్రీవిన్నూరిత లోకధర్మగుణవర్ణనంబు ధృష్టంబు భూ
దేవత్రాత సమర్చసియ్యుండు దత్త దేదీప్యమానంబు స
త్కావిష్టంబు భృగువ్రజామహితం బుద్ధాభివ్యక్తం బౌ
శ్యవర్ణంబు మహావైష్ణవీతిల మహానాథుని గాఢావేశంబు 56

3. ఏవంవిధ ఋషిమహిత, శ్రీవత్ససమిధగోత్రసింధు మృగాంకుల్
ధీవర్యవినుత విద్యా, ప్రావీణ్యలు పోతరాజువా రకలంకుల్. 57

శా. ఆ వంశార్ణవపూర్ణశీతకరుండై యావిర్భవంబంది వి
ద్యావై శత్రుమున నిర్వరించికెనయై యప్పభిధానుండుఁ దా
దేవాంబ స్వతనిష్ఠలన్నిగులు నా దేవమ్మ కేల్వట్టి యెం
తే విఖ్యాతినిగాంచె గళ్యపునిభాతిన్ గార్హ పత్యసితిన్. 58

క. ఆ దంపతులకు నిర్వర, కాదిత్యసమానతేజుడై పుట్టి శ్రీతా
మోదాపాదకవితరణ, మేదురుండై పుల్లమంత్ర మేదిని వెలసెన్.

సీ. ఆ పుల్లయామాత్యుఁ డనవద్యగుణముల
నననూయనాఁ దగినట్టి సింగ
మాంబికఁ బెండ్లియై యనఘులఁ బరమయ్య
బాపయ్య దేవయ్య గోపయ్య యను
వారి నల్వరను గుమారులుగాఁ గనె
నం దగ్రజుఁడు పరమయ్య, బాప
యామాత్య దేవయాహ్మయుల నిర్వరఁ గనె
నందు దేవయకు నరసియ్య బ్రహ్మ

గీ. మంత్రినా నిర్వరైరి కుమారవర్య
లందు బ్రహ్మయ్య, వేంకటప్పయ్య రామ
యాహ్మలన నిర్వరం గనె నాత్మజులుగ
రామయకు ముబ్బరాపు పుత్రత వహించె. 60

ప. పుల్లయ్య రెండవపుత్రుడైన బాపయ్యకు బాపయ్య చలమయ్య
యను నిద్దఱు మతులు గలిగిరి. ఆ పుల్లయ్య మూడవకొడుకు
దేవయ్యకు బుచ్చమ్మయందుఁ బుల్లయ్య వరదయ్య యను నిర్వరకు
కొమరు లొదవారి. వారిలో బుల్లయ్యకు బుల్లమ్మయందుఁ
సుబ్బయ్య యను తనయుఁడు జనించె నా మొదటి పుల్లయ్య వాలవ
కుమారుండు

గీ॥ గోపమంత్రి, ధీభంపద గోపమంత్రి
యోర్వున న్నేర్వునం బని తీర్వునం బ్ర
తాపరుద్రసమాభిఖ్య భూపమంత్రి
సర్వవిధుల యధిపతి ట్టాపమంత్రి. 62

క॥ అల గోపమంత్రి లింగమ
నలఘుగుణం బెండ్లియై యనంతర మిందీ
తులయైన శాయమాంబిక
నెలమిస్వరియించి తీర్చె గృహమేధి విధుల్. 63

క॥ తనయులు తనకుం గలుగమిఁ
దన మూడవ యన్న పిన్నతనయున్ వరదా
ఖ్యుని ద త్తపుత్తునిగఁ జే
కొని కొనియెన్ సౌఖ్యములును గురుతర యశమున్. 64

వ॥ ఆ గోపయ్య ద త్తపుత్తుండు 65

ఆ॥ వరదయాఖ్యమంత్రి నిరత మర్థులకును
వర దయ నిడు దానవారి తగిన
వరద యగుచు బాటి వస యెసఁగింప ను
ర్వర దనర్చె పాడిపంట లిడుచు. 66

ఉ॥ ఆ వరదాఖ్యమంత్రిమణి యాడె వినాహము రూపరేఖ భీ
మావనిజానిపు త్రి, సుగుణావళిఁ జంద్రీమతిఁ; సతీత్వ సుం
భావననత్రిదార, ధృతిమన్మతి నశ్వపతిప్రభూతఁ, బూ
జనవిభవప్రతోపిత రసాలక రాంబికఁ, బుల్లమాంబికఁ. 67

ఈ సతతాగ్ని దాన సంతో
యితి తా దిధి నికాయ్యుడగును శిష్టతాతా
య్యునిమొదలుబిడ్డ వరదయొడల బుల్లమండ
13 సతి పుల్లమతో గృహస్థ సద్గర్వంబుల్. 68

క॥ వరదయకుఁ బులమాంబకు

సురూపులుఁ గళాఘ్యులు గుణశోభితులు బుధా

దరపాత్రులు వుత్త్రులు న

ల్వురు గలిగిరి శౌరి బాహువుల చందమునకా.

69

ఉ॥ వారలలోన నగ్రజుఁ డపారకళా హరినందనాగ్రిజం

జోరిమిఁ బాండవాగ్రిజుఁ డనూనతనూరుచిఁ గృష్ణజాగ్రిజం

డై రమణీమతల్లి సుగుణాంచితవర్తన బుచ్చివెంకమక

గోరి వరించి శాయకవిగోపతి, గోపతి మీఱెఁ గీరితికా.

70

గీ॥ జుచ్చివెంకమ్మ శాయనబుధునివలనఁ

గనియెఁ బుత్త్రీద్యయంబు శ్రీకాంతవిహగ

వాహువలన విహంగమవాహయుగముఁ

గన్నచెన్నున విన్నాణిమిన్నలెన్న.

సీ॥ ఆ యన్నదమ్ములయందు కృష్ణుండైన

హనుమంతరాయని కాత్మభవులు

నిరుపముల్ కృష్ణుండు నరసింహుఁడును బున్న

యాభిధేయుండన నైరి ముగురు

వారిలోఁ గృష్ణుండు వైదుషీధృష్ణుండు

గానమ్ముచేత సత్కవితచేత

జనరంజకుండయి సల్పె సీతారామ

శతకాదిక గ్రంథ సముదయమ్ము

గీ॥ శాయకవి రెండవసుతుండు సద్వ్రతాఘ్యుఁ

డమరకాండత్రయంబు జిహ్వోగ్రిమందుఁ

దాండవంబాడు నుద్గండవండీతుండు

రామనామండు యాచకకామదుండు.

72

క॥ ఆ రామబుధుని తనయులు

తారాపతిసామ్య కీర్తిధన్యులు మాన్యుల్

భానుణి వెలసిరి నరసిం

హారా వప వీరరాఘవాహ్వయుఁ డనఁగన్.

73

గీ॥ వారిలో నగ్గిజండ్లైన నారసింహ

రావు లక్ష్మీనృసింహుని రామలింగ

యాహ్వయుని జంద్రహాలిని నాత్మజులుగఁ

బడసె వారలు సుమతులు బంధుహితులు.

74

ఆ॥ వరదయ్యార్జ్య రెండవసుతుండు నదనయ్య

త్యాగహాలి యంజమాంబయందుఁ

బారసె సుతులుగాగ బుచ్చయ్య వరదయ్య

సుబ్బరాయఁ డనెడు శుభ్రయశుల.

75

గీ॥ వారిలోపల వరదయ్య పటువచస్కుఁ

జంద్రహాలిని సుబ్బయ్య సద్విధేయుఁ

డైన హనుమంతరావు ధత్తాత్రేయులుగఁ

గొని గృహస్థాశ్రమంబునఁ గనిరి కీర్తి.

76

వ॥ వరదయ్యపౌత్రులలో లక్ష్మీనరసింహారావు హఠాఢభావం బట్ట

భద్రుగ్గిడై యాంధ్రంబునఁ గపిశ్వరుండయ్యె. గోపయ్య కొడుకగు

వరదయ్య మూడవపుత్రుండు

77

సీ॥ జనకధరానేత చందాన నుద్యోగి

ధర్మము ల్సద్యోగి ధర్మములును

జరిపి లక్ష్మణమంత్రీ శాంతాత్మ రాజమ్మ

భార్యగా గ్రహించి పడసె సుతుల

నరసింహయను లక్ష్మీనారాయణుని రామ

కృషు సీతారాము నిధమాన

మని బుండరీకాక్షు సుబ్బరాయని నందు

నరసింహమునకు నంజనులు లక్ష్మి

గీ॥ ణుండు సూర్యనారాయణాఖ్యుండు శ్రీ స
మేత రాములు మఱి వేంకటేశ్వరుండు
నాఁగ నల్వరు. రామకృష్ణయకు నూనుఁ
డై పొడమె సత్యనారాయణాహ్వయుండు.

వ॥ సుబ్బారాయని కాంజనేయ రాధాకృష్ణులు సుతులై రండు
సింహుని మూఁడవకొడుకగు శ్రీరాములను సీతారామయ
నాలవకొడుకగు వేంకటేశ్వర రావును బుండరీకాక్షుండును
పుత్రులుగాఁ గొనిరి. పుల్లమ వరదయల చతుర్థపుత్రుండును
దరణపాత్రుండును దళితాంతశ్చత్రుండును నగు మజ్జనకుండు

సీ॥ గార్హ పత్యమునందు గణుతింప నభినవ
ప్రవరుం డనెడి కీర్తిఁ బడసినాఁడు
సత్కవి శ్రుతిపేయ సారపూరములై
చెలువొందు కబ్బముల్ చేసినాఁడు
తన శిష్యసంతతి ననుకంప పెంపున
శతవధానులుగాఁగ సల్పినాఁడు
కనుసన్నమాత్రన తన పనులైఱవేర్చు
పుత్రప్రాత్రులతోడఁ బొదలినాఁడు

గీ॥ తీర్థసేవల గలువముల్ తెంచినాఁడు
పంచయజ్ఞమ్ము లొగిని గావించినాఁడు
పోతరాడ్వంశరత్నమై పొడమినాఁడు
కలిత సుగుణుండు శ్రీరామకవివరుండు.

గీ॥ రాని విద్యలు సేయఁగాలేని పనులు :
కానుపింపపు పుల్లాంబ కానుపునెడఁ
గవితచేతను బాండితీగరిమచేత
నీవించే వృద్ధసేవచే నెనఁగ గీర్తి.

స॥ ఆ రామకవి ప్రథమ కళత్రంబు

ఉ॥ మేలిగొనాలప్రోవు పతిమిత్రధరామర బంధుకోటికిన్
వేలుపుటావు బీదపజ పేర్కొను నక్కటికమ్ముతావు గో
పాలుని లింగనార్యమత భవ్యగుణాన్విత నర్సమాంబ తా
దాలిమి నేలకొమ్మ శుచితన్మరుతల్లిని గన్న యమ్మయా. 83

క॥ ఆ నర్సమాంబ కనె మును
దా ననువుగఁ జేసినట్టి దానమ్మున ల
క్ష్మీసారాయణు బుచ్చమ
ధీనఠిడ్యను దిరుమలాంబ ధృత్యవలమ్బుక. 84

సీ॥ అర్థవిజ్ఞానమ్ము లార్జింపఁదగు విద్య
జనకునియొద్దన చదివినాడు
గోపాల్ని కృష్ణయ్య కూర్చి కొమారిత
నతుల నర్సాంబఁ బెండ్లాడినాడు
పాత్రులఁ ఛాత్రుల బహుళకళాస్ఫూర్తి
వాసిఁ జెందెడునట్లు చేసినాడు
కుల మభివృద్ధియై యిలమీఱఁగాఁ
బుత్త్రపుత్రికా సంతతిఁ బొరసినాడు

సీ॥ ధనము ఘనముగ నార్జించి తగినవారి
యక్కఱలు దీర్చినాడు నిత్యాన్నదాన
కన్యకాదానములు చేసి క్రాలినాడు
రమ్యచరితుండు లక్ష్మీనారాయణుండు. 86

సీ॥ ఆ యనఘభార్య గోపాలు నస్వయాభి
చంద్రుడగు కృష్ణయాత్మజ సహజశీల
సంతతియుఁ గల్గి గల యదృష్టవతి భర్త
చరణసేవాగుణాలంబ నరసమాంబ. 87

సీ॥ ఏరలకు గర్భసంభవులే మేకటజేద
యమిత కోమలు మేకటచంద్రమూర్తి

వేంకటేశ్వరనామఁడు విదితమతులు
హనుమమాంబిక సీతాంబ య నెడుపారు.

88

ప॥ ఆ లక్ష్మీనారాయణుని తోడఁబుట్టువులలో బుచ్చమ్మ గాదె
పేరయ్యకును దిరుమలమ్మ కొప్పరపు సరసింహయ్యకును భార్య
లైరి. వారిలోఁ దిరుమలమ్మకు వేంకటరత్నకవి, వేంకటసుబ్బయ్య,
వేంకటేశ్వర్లు, లక్ష్మీకాంతము, రామలక్ష్మమ్మ, బుచ్చమ్మ యను
వారు జన్మించిరి. వీరి మాతామహి యగు సర్సమాంబ తనకు
లక్ష్మీనారాయణ, బుచ్చమ్మ, తిరుమలమ్మ లను ముగ్గురు బిడ్డలు
గల్గిన కొలఁదికాలంబునకే స్వర్గంబుఁ జేరినపిదప రామకవి మరలఁ
బరిణయంబైన రెండవ కళత్రంబు హరితసగోత్రుండును గాదె కులీ
నుండునునైన రమణయ్యకు వేంకమాంబయందుఁ బేరయ్య, వేంకట
కృష్ణయ్యలకుఁ దోబుట్టువై పుట్టిన సాధ్వీరత్నంబు

89

సీ॥ తలవాకిటనె యెట్లు నిలిచి హాయిల్ చూపు
పలుకు నెలంత శుభ్రత్వ మెంత
కలకాల మొకనికే న్గలిమి నిల్పఁగలేని
కమల నిశాంత భాగ్యం బదెంత
పుణ్యజన ప్రాణములఁ దీయఁచుండెడి
చండీ నిశాంత ప్రసాద మెంత
వరశీలు నుతుఁ జోలు మఱఁదినోనాడిన
జానకీకాంత సౌజన్య మెంత

గీ॥ యనఁగఁ గడవ దాటకయుండి యతితతి క
నంత ధనమిచ్చి కడుఁ బ్రసన్నత వహించి
ప్రియవచస్సుత నెప్పుడు దయ నె చూపు
సేవ్య సుగుణకదంబ సంజీవమాంబ.

90

క॥ అతిథులు సభ్యాగతులం, బతిహితులం బంధు లెట్టివట్టల రాసి
యతితయ భక్తి శ్రద్ధా, స్వీతయై భజియింపఁ జేసి విశ్రాంతి గాఁచె.

గీ॥ బీదలకు సాదలకు నెపు డోడనోద

కములు వస్త్రములు నొసంగి కనికరించు

తల్లి సంజీవమయె యంచుఁ దగిన వేళ

లందుఁ బ్రజ మ్రొక్కి కొనియాడు నామె యిగి.

92

వ॥ అట్టి సంజీవమాంబయందు రామకవికి జనించిన లక్ష్మీనరసింహము లక్ష్మీకాంతము, విశ్వనాథము, లక్ష్మీనరసమ్మ, మహాలక్ష్మమ్మ యను నేవురయం దగ్రజుండను లక్ష్మీనరసింహనామ ధేయుండనగు నాకు బొగ్గవరపు వేంకటరాయ తనయ యగు మహాలక్ష్మీ యను ప్రథమభార్యయందుఁ బురుషోత్తముఁడును, నిక్కురి కోటయ్య తనయ యగు హనుమాయమ యను ద్వితీయభార్యయందు రామ లక్ష్మీయును రామకోటిశ్వరుండును గలిగిరి. నా ప్రథమపుత్త్రిండు కొప్పరపు వేంకటరత్నకవి తనూభవ స్వరాజ్యలక్ష్మిని ద్వితీయ కుమారుఁడు ముక్తి నూతులపాటి వేంకటసుబ్బారాయకవి తనూభవ సీతామహాలక్ష్మిని బరిణయంబైరి. నా ప్రథమ కుమారుఁడు పురుషోత్తమునకు వేంకటలక్ష్మీవరప్రసాదు, సీతారామాంజనేయ ప్రసాదు, సీతాకాంతము, లక్ష్మీనరసమ్మ, శ్రీరంగేశ్వరుఁడు ననువా రారనులైరి.

93

చ॥ మదకలహంసయానమును మార్దవమున్ మధురోక్తిభక్తియున్ హృదయముగల్గఁ దీరిచిన యెమ్మెల బంగరుబొమ్మనా.గ నెన్నఁదగిన రామలక్ష్మీ యను నాసుత ముద్దులఁ జూపి పెర్లి కూకుదుఁడుగ నన్నుఁజేయకె వికుంతముఁ జేరె మదీయ దుర్దశన్.

వ॥ నా పెద్దతమ్ముఁడు లక్ష్మీకాంతాభిధేయుండు బ్రహ్మచర్యంబునందె లక్ష్మీశ్వర సాయుజ్యంబు నొందెఁ బిన్నతమ్ముఁడగు విశ్వనాథుండు

ఈ॥ కొంచెము గొప్పయో కవిత్వ గూరుప నేటిచె నేరుమూర స్థాపించెను దండ్రీ రామకవి పేరిట పుస్తకభాంధదామ ము

భూమికి వేలవేలములను కట్టిన కృష్ణభవాలయమ్ము నే

దొంగుల దోపిడీనాశము పరిత్రులు కాగ్రగణ్యపాద మెచ్చుగన్ 96

గీ॥ పూర్వసుప్రతిష్ఠితుండయి పోడిమి చెడి
యున్న పీఠాంజనేయు మహాగ్రకాయు
వెండియుఁ బ్రతిష్ఠఁ జేయించె విభవమొప్ప
ననఘచరితుండు విశ్వనాథాహ్వయుండు.

9'

ప॥ అతండు కొప్పవరపు నరసింహా మాత్య నందన యగు బుచ్చమ్మ
స్నేహిండ్లాడి మహాలక్ష్మమ్మ హైమవతి శారద అన్నపూర్ణ లను తన
యలను, ఆంజనేయ రామకృష్ణ జగన్నాథాన లక్ష్మణు లను తన
యులం గాంచె, అస్మత్సహజాతలలో లక్ష్మీనరసమ్మ గాదె వెంకట
కృష్ణయ్యకును, మహాలక్ష్మమ్మ వావిలికొలను మూరైయ్యకును
గృహిణులై తమ సాధ్వీత్య సౌజన్యంబులఁ బుట్టినింటికి మెట్టినింటికిఁ
గీర్తింగూర్చి రండు మహాలక్ష్మమ్మకు లక్ష్మీనరసింహారాయకవి
తనయుండయ్యె.

98

గీ॥ ఇట్లు పుత్ర పుత్రజ దుహితృజులుగూడ
మడుగువట్టు చెలమలను చుడికి యోగ్య
లగుచు రామకపింద్రు విఖ్యాతి నెల్ల
కడల వ్యాపింపజేసిరి కవిత పేర్చి.

99

గీ॥ గురుకృపాలంబ యగు లక్ష్మీనరసమాంబ
సంతతియు భర్త స్వర్గముంజనినకతనఁ
దల్లులం గోలుపడిన నా తనయయుగముఁ
బెంపఁ జదివింప బడియెఁ దాఁ బెక్కుశ్రమలు.

100

క॥ తలిదండ్రుల బాధ్యతఁ దనతలదాలించి నాదునుతులఁ దననుతులట్టల్
తలఁచి కృతార్థులజేసిన చెలియలు నరసమ్మఋణము చేఁగా దీగఁ

ప॥ నా తండ్రియగు రామకవిశ్వరుండు.

102

సీ॥ చంపకాదుల నృకేసరి శతకంబు నీ
సాల నేర్పూరి శ్రీ నీలకంఠ

తకంబు మఱి నిరోష్ఠ్యమ్ముగా శ్రీ నృసిం
హ శతమ్ము సీసపద్యములఁ జెప్పి
సావిత్రి చరిత సద్భావుఁడైన కుచేలు
కథ బుట్టికథ యక్షగానములుగ
రచియించె దాశపత్రముల గాగితముల

వ్రాసెఁ బూర్వీకకృత గ్రంథసమితి
గీ॥ నాణిముత్యైంబులం బోలు నక్షరముల
నతిథులకు శిష్యులకు నిరతాన్నవస్త్ర
దాన విద్యాప్రదానము ల్దయ నొనర్చె
రవిసమచ్చవి వరదయ రామసుకవి.

108

గీ॥ ఆశుకవితను దమ కెనయైనవాడు
వెదకినను “నభూతో న భవిష్యతి యను”
నువ్రసిద్ధిని గొప్రంపు సోదరకవు
లొందఁజేసె రామకవీశుఁ డొజ్జయగుచు,

— ప త్యం క మ లు —

క॥ ఏవంవిధ కీర్తిజిత వి భావర్యధిరాధునకుఁ గృపాసాధునకున్
శ్రీవనితాపతి పదరా జీవారాధునకుఁ గుకవిజన్మేధునకున్. 105

క॥ నిరతాన్నదాన తోషిత ధరామరసమాజునకు బుధవిడోజునకున్
గరుణాకర పుల్లంబొ వరదార్యతనూజునకుఁ దపన తేజునకున్. 106

క॥ సురుచిర వాఙ్మధురంజిత సరసారామునకు శిష్యసత్తమచిత్రా
మ్మురుహాహిమధామునకుం గరుణాధామునకు రామకవిసోమునకున్

ప॥ అంకితంబుగా నాశచింపంబూనిన మాఘపురాణంబునకుఁ గథా
క్రమం బెట్లులనిన.

108

(కీర్తన)

శ్రీ లక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణే నమః

మా ఘ పు రాణి ము

ప్రథమా స్వాసము

- క॥ శ్రీధరహర్షప్రద బహు
భూధరముల నదులఁ దరులఁ బొల్పును శ్రేయ
స్సాధకశరణ్యమయి సుమ
నోధికగణ్యమయి నైమిశారణ్యమిలన్. 1
- చ॥ అట్టి నైమిశారణ్యంబునఁ దొల్లి మునిప్రకరంబు దీర్ఘసత్రయాగంబు
సాగించుచు సముచిత సమయంబుల సకలపురాణకథాకథనప్రఖ్యా
తుండగు సూతునివలనఁ బురాణకథ లానందముగా వినుచుండి
రందు భృగుకులతలకుండగు శౌనకుండు సూతుం బ్రశంసించి. 2
- క॥ ఇహపరసుఖములఁ గూర్పఁగ
మహిఁగల వ్రతవితతి నరయ మాఘవ్రతమే
బహుముఖ్య మనుచు విందుము
మహితాత్మా ! తెలుపుదాని మహిమంబెల్లన్. 3
- మ॥ అనినన్ సూతుండు సంతసిల్లి మునివర్యా ! శౌనకా ! లెస్సప్ర
శ్నను గావించితి విష్ణు నేనుడువునీ స్కాందంబునందే తపో
పనమాహాత్యము శైలనందనకుఁ దత్కాంతుండు శంభుండు దె
ర్పిను రాజోవుచునుండ నాకథయె విన్పింతున్ వినుండాదృతిన్. 4
- శా॥ మందారద్రుమబృంద సత్ఫలరసాంభావూర కాసార వా
రేందీమందిర గంధభృత్ప్రవన ధూతేశావలోకాగతా
మందాయాసము భాసమాన నిజధా మచ్ఛిన్న రాజచ్ఛర
త్కందోల్లాసము సాధభాస మెసఁగున్ కైలాస మావాసమై. 5
- చ॥ తత్కైలాసశైలాగ్ర భాసమాన ప్రాసాదప్రాంగణంబున వశ
వర్తులైన గజానన పడానన ప్రముఖ తనూజులును సనక సనం
కమ + ఆవాసమై = శివుని కావాసమై

దన సనత్కుమార సనత్కుజాత ధాతృతనూజాతాది దేవరి
బిడౌజులును నందీశ్వర చండీశ్వర ప్రభృతి భృత్యరాజులును బరివే
ష్టింప నవరత్నస్థగిత కాంచనసింహాసనాసీనుండైన కార్ద్రవేయ
నికాయనలయువలన నుడువంబడు పుణ్యకథాప్రసంగంబున మున్ను
సంతేపముగా విన్న మాఘపురాణంబు సమగ్రంబుగా విను
కుతూహలంబున జగదంబయైన యంబిక త్ర్యంబకునకుం బ్రణమిల్లి
మృదుమధుర సల్లాపంబుల నిట్లనియె.

6

క॥ శ్రీమహిత రజతగిరివర

ధామా! ధామనిధి మిహిః ధామ రథాంగో

ద్దామా! దామత్పణిప గ్రామా!

గ్రామత్రయాసురపర విరామా!

7

— పార్వతి కివుని మాఘపురాణముఁ దెల్పుమని వేడుట —

ఉ॥ తావకవాక్యసంభవ నుధన్ దమిఁ గర్ణనువర్ణపాత్రలన్
ద్రావుచు నున్న నామనమునన్ జనియింపదు తృప్తి యోజగ
త్పావన! లోకనాథ! వృషభధ్వజ! మేరుశరాసనా! మహా
దేవ! ప్రయాగవైభవము దివ్యము పుణ్యదమానతీయవే.

8

గీ॥ ధన్యమైన ప్రయాగ తీర్థమునందు

మాఘమున లేకే మేని ధర్మము సేయ

నద్దిగోటి మడుంగులొ ననుచు వింటి

మాఘమునకెట్లు గల్గె దస్మహిమమభవ!

9

ప॥ దేవా! మీచే మున్నొకపరి సంతేపముగా నుడువంబడిన మాఘ
మాహాత్యము వింటి దానన్దనివిననక మరల వినఁ గౌతుకం
బయ్యెఁ గావున.

10

కం॥ దురితహర మాఘమహిమము

పరమానందమునాదు భావమునకున్

బొరయనమ స్తము దెల్పుము

పురదానవ హరణ! విబుధ పూజితచరణా!

11

ము॥ అనుచున్ వేడిన పార్వతిన్ గని మహాహ్లాదమునన్ ఫాలలో
చనుడో మంగళగాత్రి! హైమవతి మాసశ్రేష్ఠమైసర్వపా
పనిరాసంబు గుహ్యమైతనరు దివ్యస్వాఘమాహత్మ్యమే
వినిపింతున్ వినుమీ రహస్యమయినన్ బ్రహ్మార్క్షవీహృతచే 12

శ్రీపుండు సార్వతికి మాఘమహిమకృతపక్షులు

గీ॥ మాఘమాసమునన్ రవి మకరరాశి
యందునుండ బ్రాతస్సాన మాచరించు
వాడు నిర్దిశితాఖిల పాతకుడు
నగుచు బరమపదమున కరుగుగిరిజ 13

కం॥ భానుయుత మకరమాఘ, స్నానమో మాఘమజ్జనమోశ్రద్ధా
నూనతఃప్రయాగ నొనరిచె, నేనియువాడెగు విష్ణునిలయమునకున్.

గీ॥ పుణ్యవస్థాఘమునఁ గల్యమునను నదిని
సలుపు తొలిస్నానమునఁ గలుషములడఁగు
శ్రీనులోకమ్ము రెండవదానఁ గలుగుఁ
దానె ఋణియాను మూడవదానఁ కి. 15

ఉ॥ సానుమదాత్మజా! విబుధసాదితయాగ ప్రయాగయందుగం
గానది నీటిలోన నవగాహనమున్ వరమాఘమాసమం
దేనరుడైనఁగాని ఘటియించిన వెండియుఁ దల్లిచన్నుఁబాల్
పానముసేయఁబోవఁ డపవర్గరమారమణీవశాత్పుండ్రై. 16

ము॥ ఇనుండ్రోదితుఁడౌతఱిన్ బురబహిః పృథ్వీస్థకుల్యాతటా
కనదీవార్ధిజలములం దెవఁడు మాఘస్నానమున్ జేయునో
వనితా! యాతఁడు ముక్తఘోరకలుషప్రాతుండు పూతుండునై
పునరుద్భూతుఁడు గాఁడు గోడుఁగుడువంబోఁడొక్కరవ్వంతయున్.

గీ॥ వారి పూరమ్ము లేనపు బలములేని
సమయములయందు గోష్పాద జలమునందె
మాఘమునఁ గల్యములయందు మానవుండు
స్నానమొనరించినను గలుషములడఁగు. 18

సీ॥ పాపవిచ్ఛేదినీ! పరవ్రతనందినీ!

యెఱిఁగియైనను మఱియెఱుంగకైన
మాఘమ్మనందుఁ దామరసాస్త్రుఁ డుదయించు
సపుడయత్నమ్ముగానైన స్నాన
మేకమేనియుఁజేయ వృజినముల్ నశియించు
నిక భక్తితో ఘటియించువాని
పుణ్యాతిశయమును బొగడ శక్యమే విను
మతఁడశ్వమేధ సత్కృతువుసేయు

గీ॥ వారలొందెడు ఫలమొంది మేరలేని
సంపదలమించి తామరతంపరగుచుఁ
దనకుటుంబమ్ము వర్ధిల్లు ఘనతఁగాంచి
పిదప నక్షయాఘోషజ పదముఁజేరు,

19

గీ॥ పార్వతీ! మాఘమాస ప్రభాతములను
స్నానమునుజేసి హరిపూజ సలిపినిమ్మ
గాదిక తటమ్ములఁ బురాణమాదరమున
నాలకించినవాఁడు మహర్షియగును.

20

శా॥ మాఘంబందొగి స్నానదాన నరసింహధ్యాన వేదాంత శా
స్త్రాఘోర్ శ్రవణంబులెనరుఁడు సేయంబూనఁడోవాని ఘో
రాఘంబుల్ కరణత్రయోద్భవము లత్యంతమ్ము బాధించెడిన్
ద్రాఘివృత్తి మాటు బామున రుజాతండమ్ములై పార్వతీ. 21

కం॥ కాళి! తపోమాసోష్ణః, కాలమ్ముల మజ్జనమ్ము గావింపని దు
శ్శీలుఁడు కుంభీపాకో. త్రాలాగ్నిజ్వాలికా విభాతప్రండగున్. 22

కం॥ మానవుఁ డామున మాఘ స్నానంబొనరింపఁడేనిఁ జండాల స్త్రీ
నూనుడయి కోటిమాటులు, తానుద్భవమందుఁ బరవ్రతప్రియ తనయా!

చ॥ చలినగుభీతి స్త్రీ పురుష జాతల మాఘమునన్ బ్రభాత వే
ళలజలమందు నెవ్వరు తలల్దగముంచరొ వారిఁజూడఁగాఁ

గలిగెడు కల్పవంబులడంగన్ సరసీరుహమిత్రుఁగాంచి మ్రొ
క్కులు పొనరింపఁగా వలయుఁ గుంజరభంజన వర్యవాహనా ! 24

కం॥ బహుయజ్ఞ కర్త నేనను
నహంకృతిఁ దపః ప్రభాతమందు న్నాన్ననం
బుహిమాద్రిజ యెవఁడుడుగునొ
గ్రహింపుమతనిఁ బశుహసన కరణాంత్యజాగకా. 25

గీ॥ భీతమృగనేత్ర! మాఘ ప్రభాతములను
బాల్యయాచార వారకావసలందె
వండుముమ్మాటు వెలికేగి వారిసిక్తుఁ
డగునొ హరి కృపవాని యఘాళియడఁగు. 26

గీ॥ దృఢతనుండు మాఘస్నాన మెడపకుండఁ
గల్గములఁజేయు టావశ్యకమ్ము గిరిజ!
దాన నూఱుమాఱులు వియద్గంగలోన
స్నానమొనరించు పున్నెమ్ము వానికబ్బు. 27

గీ॥ కటికవాఁడేనియుఁ బ్రమాదకలననైన
స్నానమును మాఘమునఁ జేయవాని పూర్వ
జన్మకృతపాప సంఘముల్ సమసిపోవు
సవితపాడువునఁ జీకట్లు సమసినట్లు॥ 28

మ॥ అమరీపూజిత! బ్రహ్మహంతయు సురాపాథ్యుండు గుర్వంగనా
గమనుండున్ వసుహరి తత్సఖుఁడు నింకన్ ఘోరదుష్కర్మిఁడున్
గమలాప్తోదయవేశలన్ జరుగు మాఘస్నాన శక్తిన్ మహా
ఘములన్ బాసి కనంగనేర్తురు రమాకాంతేద్ధసాయజ్యమున్॥ 29

వ॥ మఱియు మహాపాతకాసక్తుల శ్వాసమాంసాదులఁ గుల పీనులఁ
గ్రూరులఁ గులఘ్నులఁ గష్టులఁ ద్యాగరహితుల వర్జిత నైజ
కర్ములఁ బశుమారకులఁ గృతఘ్నుల సరకాశ్రయుల ససత్యవచ
నుల దాంభికులఁ బరపిండాదుల మిత్రద్రోహుల భూణహత్యా
కరులఁ బరాంగనాలోలురఁ బరార్థ సూచకుల స్వామిద్రోహుల

పంచుల లుక్కుల దుష్టనుల దీనుల సర్వదేవ దేవతల నాత్మస్తుతి
 పరాయణుల ధర్మహానికుల శకుల నయోగ్యార్థ నాయకుల సదను
 కాల భేదకుల నులోహర ధర్మపనవ ప్రవాళ విరాజద్ధరాజాత
 పంచుల విశ్వాకర్మహుకుల మాయావిదళిత వీరుల నకృతాగ్ని
 కాంక్షుల నపుత్రికుల విషప్రయోగానురాగుల గురుదేవకుల దంప
 ద్విమూగ విచ్ఛేదకుల గుడిమణియదారుల భృతకాధ్యాపక
 విప్రుల హింసారహితుల వ్రజావిమారుల బహిరంగ పాతకుల రహః
 పాపపరాయణుల జ్ఞానాజ్ఞాన కృత కిల్బిషుల నేవంవిధ బహుపాత
 కులుగని మాఘంబున సర్థసూర్యోదయంబున మాయందు మునిం
 గితిచేసి మిమ్ములఁ బరమ పవిత్రులం జేయుదుమని సర్వజలాశయం
 బుల జలంబులు గర్జిలుచుండు.

30

ఉ॥ పూరిజనానుషంగతినో చొప్పడునన్య భయాననో పర
 పేదనాచేతనో న్నమతి కిత్తిగనో మేఱమెచ్చుగోరియో
 సారెక మాఘకల్పముల స్నానమొనర్చినవాడు పార్వతీ!
 చారిత్రభోర పాపుడయి తప్పకమోక్ష పదంబుఁ జేరెడిన్. 31

గీ॥ భక్తి మాఘకల్పముల బహిరుదకము
 నందు “స్నానమహంకరిష్యామి” యనుచు
 నెవ్వడు వచించునోవాని వృజినరాశి
 మండి చను నగ్ని చే దూదికొండలట్లు.

32

ఉ॥ మానములందు మాఘమున మర్త్యులయందు జనార్దనుండు శో
 భాసముపేత మూర్తులను భానుడు వృక్షములందు రావి వి
 ద్యాసమితో శ్రుతుల్ధరణి దైవము వర్ణములందుఁ గొండలం
 దాసును నోనివాసగిరి యగ్రములై కడుఁబేరు కెక్కెడిన్. 33

శ॥ ఓప్రియ! యెవఁడేనియు మా
 ఘప్రత్యూషమున మోహగతిన్దైన నన
 ప్యప్రియభక్తి నయినస్నా
 పప్రక్రియ దీర్చేనేని నష్టాఘుడగున్.

34

మ॥ తనకుఁ స్నానమొనర్పఁగాఁడగు తనూదార్థముల్లేకున్న న
 న్యునకై నక గృతమాఘ మజ్జనునకుఁ బూర్ణానుమోదమ్ముగా
 న్ధనదానం బొనరించిస్నాన ఫలమున్ గైకొన్న యాతఁడీహం
 బున సౌఖ్యంబులఁజెంది విష్ణుపదముక బొందుకబరంబందొగిన్.

గీ॥ శీతబాధితమాఘ నుస్నాతులకును

జలి యడంగంగ నీటిపజ్జల నెనండు

కట్టియలునగ్గిఁగూర్చి నెగళ్ళవేయు

నాతఁడును స్నానఫలమొందు హరిణ నయన!

36

క॥ జలములమునింగి చలికిక, నిలువఁగలే కగ్గినేవ నెఱప నెడండక
 దలపున్న స్నానఫలముక, జలజాతౌర్పణమొనర్చి సల్పఁగవలయుక॥

గీ॥ ఒహంకుటుంబికి దారిద్ర్యబాధితునకు

మాఘమజ్జనరతునకే మానవుండు

చలిదొలంగంగ వసన మొసంగువాఁడు

స్నానఫలమొంది తుదకు మోక్షంబుఁజెందు

38

ఉ॥ సారసనేత్రి! మాఘమున స్నానమొనర్పని మానవుక బలా
 త్కారముగానొ సౌమ్యగతిగానొ బహిర్జల సన్నిధానముక
 జేరఁగఁగొంచుఁబోయినను నీటను నాతని తోడమున్గినక
 వారుభయుల్ కడుక సుకృతవంతులు దాంతులునొదురారయక॥

అ॥ వె॥ మందమతిసి మాఘమజ్జన మొనరించు

వారికడ్డునేయు వాఁడుభీత

హరిణలోచనా! మహాపాతకోప పా

తకములెల్లనొందుఁ దత్క్షణంబ॥

40

చ॥ పెరిమెను దోడఁబుట్టువుల బిడ్డలఁ దల్లులఁ దండ్రులన్నయా
 భరణుల మాఘమజ్జన శుభంకరులంగని మజ్జనమ్ముమా
 నరెయనువాఁడు భేనుహాసనమ్మున నబ్జిహూపపమొంది భీ
 కరనరకమ్మునక వెతలఁగొంచు యమాజ్ఞమెయి స్వరాసనా॥ 41

గీ॥ పాక్షినై న మాఘస్నాన పరునెవండు
బాలిశతనిందసేయునో వాడుతుదకు
ఘోరతరమైన కారవనారకమునఁ
జేరిపారమ్ము మీఱఁగా నేరఁబోడు॥

42

క॥ ఆక్షణమకొలలఁ దొలఁచియు
మోక్షమ్మును జనులకొసఁగి పొగడొందు ప్రయా
గక్షేత్ర తపస్సాన్నిన న
దృఢసుకృత మొందుకలదె పృథ్వీధనుతా॥

43

క॥ బలవంతుఁడు మాఘోష
మ్ముల వెలిసీట సతతమ్ము మునుఁగవలయు దు
ర్బలుఁడుకుఁగవఁ గడిసికొని
మెలమిఁ బురాణమ్ము వినిన నేని సుకృతుఁడౌ॥

44

గీ॥ మాఘమజ్జనమున కనుమాత్రమేని
శక్తి లేనియెత్తుండు మాసప్రభావ
గాఢవినినను మజ్జన కర్తగాంచు
సంతపుణ్యమ్ముఁగాంచు హిమాద్రితనయ॥

45

గీ॥ దుఃఖమడఁపమాఘవ్రత తుల్యమైన
భర్త మొండొదవదు జగత్ప్రియమునందు
దక్షిణయుతాశ్వమేధ శతప్రకర్త
గనిన ఫలము మాఘవ్రత కర్తగాంచు॥

46

క॥ మతిమంతుఁడైనఁగానీ
మతిహీనుం డైనఁగాని మాఘస్నాన
మ్మతిభక్తి సలిపి మతిశ్రీ
వతిఁదలఁచిన వారిజగమ్ముఁబడయుఁ గడువడిక

47

క॥ ఏవరుఁడెక మాఘస్నానమ్మొనరించి వినునొ నగరాట్పుత్రీ!
పాణిజిహ్వఁగడి పున్నము, నేమిదలిసికొని చెప్ప నేరనుమమ్మా॥

క॥ స్నానము సేయనశక్తుం, జేనిడపోమానమెల్ల నేతద్దాక్షణ
కానుదృశ్యధక్తితోవినె, నేనియువై కుంతమంను నెఱసుకమంద॥

ప॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె

50

రెండవ అధ్యాయము

క॥ వినువిబుధార్చిత గిరిజా !

మునుమాఘస్నాన మహిమమున హృదయా శీ

శునితో నొకబ్రాహ్మణునం

దన ముక్తాఘయయి విష్ణుధామముఁజేరె॥

51

చ॥ అనవిని గొరియిట్లనియె నద్రినకేతన ! యాధరాసు వ

ర్వుని సుత యెవ్వరో కలువపుంజము నెట్టిది చేసెనో తపో

ఘనమహిమంబుచే నెటులు గల్గెషపూగ విముక్తి నొందెనో

వినుచుము సర్వమన్న వినవేయని శంభుఁడు వల్కెనీక్రియ॥ 52

ప॥ చతురంబుధి మేఖలావిడంబిత మహా మహిమండలంబునంగల

అంగ వంగ కళింగ కర్ణాట కేరళ కామరూప గౌడ వనవాస

కుంతల కొంకణ మగధ సౌరాష్ట్ర మాళవ లాట భోజ విరాట

శబర కుకురు కురు అవంతి పాండ్య మద్ర సింహళ ఘూర్జర పార్శవ

మిథిల పాంచాల శూరసేన గాంధార బాహిక హైహయ

తౌళవ సాశ్వ పుండ్రక ప్రాగ్జ్యోతిష మత్స్యచేది బర్బర నేపాళ

గౌళ కాశ్మీర కన్యాకుబ్జ విదర్భ ఖురపాణ మహారాష్ట్ర కోసల

కేకయ అహిచ్ఛత్ర త్రిలింగ వ్రయాగ కరహటక హూణ

కాంభోజ భోజ కాశీ చోళము లనం బరగు నేబదియాలు దేశం

బులలోఁ బ్రసిద్ధంబైన సకలసంపత్సమృద్ధంబైన సౌరాష్ట్ర దేశంజున

—బృందారక పురవర్ణనము—

మ॥ తనరుకూర్వావ్య గిరింద్రహాసక లసత్సౌధాళితోఁ ఘటజా

త నవాహదదకేతనాశుక సముద్యతస్యంద నౌఘంబుతో

వనధిప్రోద్ధవ వాజివారణ సదృగ్వాహేభబృందమ్ముతో

ఘనబృందారక పూర్మతల్లినగరీ గ్రామోత్తమాంగాకృతి॥

54

శ్రీ॥ కలవందు శూరసంఘములుకడఁకమ్మె

యెదిరించిహరినై న నదుమఁగలవి

కలవందు నారావుములు పైత్రరథనంద

నమ్ముల పసఁగిందొసర్పఁ గలవి

కలవందుఁగాపారములు మానససరోవ

రాన హేళనము సేయంగఁ గలవి

కలవందు వేశ్యలగములు గానాదిక

ముల నచ్చరలఁ గేలిసలుపఁ గలవి

శ్రీ॥ కల రచటదాతలాకిబిత్తోప నములు

కలరచట వేత్తలా శ్రీ శుకర్షినిభులు

కలరచట భక్తు లసురేంద్రుకందుబోంట్లు

కలరచట సాధ్వీ లాయుత్రితలునితులలు.

శ్రీ॥ అచటిపురుషులు విబుధులై నందువలన

నచటిచెల్వ లనిమిషాక్షులైనకతన

దాన వారిభక్తితగుట బృందారకాఖ్య

పురము బృందారకపురమ్ముఁబోలివెలయు

ప॥ అట్లు సర్వవిధంబుల నెన్నుండగిన బృందారకపురమ్మునఁ గ

మ్మున బమ్మకొలమ్మువారిలోఁ దలమానికమ్మగు సుదేవుండు

క॥ బృందారకపుర వాసము

మందరధరభక్తిమగ్న మానసమదియు

న్నందున స్వసుదేవాహ్వయ

మందలుసార్థకమె యనఁగనతఁడొప్పారె

క॥ అతఁడుయోగ్యాచారో

పేతఁడనవరతి మునునహితఁ డామ్నాయ

వారాధిత త్పవిత్రఁడు

గీ॥ వేదములనెల్లఁ జదివిన వేదవేలు
శిష్యులతనికి శుశ్రూషజేయుచుండు
రందుఁగలయట్టి పరమార్థమశనివలన
మది నెఱుంగఁగోరి యుద్రికుమారి ! గారి.

60

క॥ అతిథుల నభ్యాగతులను
బ్రతిదివసంబన్నపాన వస్త్రాభరణ
ప్రతతిఁ దనువుచుగృహమే
ధితండమునఁగీర్తి దత్తుఁడేవుఁడుగాంచె

61

సౌ దేవీ చరిత్రము

ఉ॥ వానికి నిండ్రనీలమణి భాసురదీప్తి శిరోజయున్ సరో
జాననయున్ బ్రవాళమృదులాఢరయున్ దిలపుచ్చనాసయున్
మీనసమాననేత్రయు సమిధతట్టిదుచిత్రయున్ గరి
డ్యానయు సింహమధ్యమయైనై న తనూభవకద్దముద్దియా!

62

గీ॥ కుండరదనయు దరహాససుందరాన
నేందుబింబయు సర్వాంగసుందరియును
నగు నుదేవాత్మజకుదోచె యశావనంబు
పుష్పమందు మరందమ్ము వొడమిసట్లు.

63

గీ॥ అత్తలోదరి హృదయదౌష్ట్యమ్మునెల్లఁ
గుంతలమ్ములఁగల్గిన కుటిలతయును
స్తనములంగల్లు బలుపు సూక్ష్మమతులైన
వారికెల్లరకుఁ దేటపఱచుచుండె.

64

క॥ లావణ్యము తారుణ్యము
ప్రావీణ్యముగలుగు తనదుపట్టికిఁ బెండ్లి
గావించుతలఁపుతోడను
దేవుఁడు తగువరుని భూమిదేవజవరుని

65

క॥ నెమరించుచుండ శిష్యు
త్తముఁడునుమిత్రుండు గురుహితమ్ముగఁఫలమున్

సుముములు సమిధలు దేరవ

నమునకుఁజనుటకును దేవనందన గనియె

66

వ! కని తండ్రిజేరి త్వత్ప్రియశిష్యుండు సుమిత్రుండు సమిత్కుశాది
కంబులకై వనమ్మున కరుగుచుండె, నేనును వానితోఁజని యందలి
యందచందమ్ములఁ గందమ్ములకు విందుగా నందర్శించి వచ్చెదనని
పల్కిన సుదేవుండు పెక్కుతెఱంగుల వలదని వారించియు
నక్కొమ్మ నెమ్మనమ్ముఁ గ్రమ్మరింపనేరక కుమారికపైఁగల
వాత్సల్యమ్మునఁజోయిరమ్మన నయ్యింతలమేలుబంతి మేలుబంతిన్
గై కొని యాడుచుఁ బాడుచు సుమిత్రునితో నవ్వనంబునఁ
జనుచుండ

67

గీ॥ ఆ సుమిత్రుండు దేశికు నాజ్ఞఁబూని
వనమునన్ జాలదవ్వేగి బహుళవిటపి
పరివృతమ్మగు నవ్వనీభాగమందుఁ
గనె దటాకంబు స్వచ్ఛజీవనయుతంబు.

68

సీ॥ ఆకమలాకరం బరుణాంశు కిరణదో

ధి తరువితాన శోభితతటంబు
పుండరీకారుణాంభోజ కైరవహల్ల
కేందీవరవాత్ర సుందరంబు
శ్రవణానుమోదక ఝంకారకారి మ
త్తాళి సందోహసమావృతంబు
చంచలజ్వలచరాజస్రనిర్భిన్నత
రంగవరంపరా భ్రాజితంబు

గీ॥ శ్రోత్పనివహ మనోహర రుతవిలాస
సంచరజ్వల వక్షిసమంచితంబు
మందగంధవహార్భక మందిరంబు
విహరణాగతప్రాణి సప్రీతిదంబు

69

వ॥ అట్టికాసాగం బాసుమిత్రునితోఁ జనుచున్న సోదేవియుంగని, 70

గీ॥ నాసకులూసమిడు మేలిననలఁదాల్చి
నోరు నూరించు ఫలముల నారగించి
సౌరనది వారిఁగేఁడెడి నీరుద్రావి
కమ్మ పూఁబాదల్ పొదలు తీరమ్ముఁజేరి 71

గీ॥ జంటలై శుకపికములు చక్షురాది
కేంద్రి యానందముగ నటియించుచుండ
గనుచు వినుచుంట నామె నెమ్మనము చలన
మొందె సందాటఁ గండర్బుడందెధనువు. 72

క॥ మారుండావిల్లెక్కిడి, నారిన్ సారించి కుసుమనారాచములూ
నారియెడదూర నేసిన, నోరువ నేరక సుమిత్రు నోరగఁగనుచు 73

వ॥ వాని చెంతన్ జేరి పయ్యెర నెపమ్మునఁ బయ్యెద బారవిడుచుచు
నొయ్యారంబుగా నవరించుకొనుచు నశ్శోక్తులూడుచు జలునవ్వల
నవ్వచుఁ బెక్కు మారవికారంబులు నూపుచుఁ జలింపని
సుమిత్రుంగని. 74

సోదేవి కన మారితాపంబాఝపని సుమిత్రుఁ జేడుట.

ఉ॥ ఓయి సుమిత్ర! దస్రసదృశోజ్జ్వలగాత్ర సమాంబకాలినా
కాయము గాయముల్పలిపి కాయజుడేచెను సైవనోపనీ
వీయెడ దీనికివ దగిన హృత్ప్రియ దౌషధమొండొసంగి నా
యాయువునిల్పు పున్నియమునందుముపొందుము సౌఖ్యమవ్వలన్ 75

గీ॥ అనిన శివశివ యంచు హస్తాంబుజములఁ
గర్జములుమూసికొని మహాఘ్రవ్రదంబు
లైన వచనమ్ములాడెద వక్కటకట
త్వజ్జనక శిష్యుడని యైనదలఁపఁజోక 76

క॥ గురువుత్రీ! నీకునే సో, దరుడగదా యిట్టలాడఁ దగదిటడడవు
జరుపక పోదముపదనున, గురుడాలస్యమ్మునేయఁ గోపించుజమి 77

క॥ కోవిదుడు ధర్మమూర్తి సు

దేవుడు దత్తుతపునీపు ధీయుతవితిహా

సావళిఁబలియించితి వ

య్యో వచియింపంగఁ దగునె యుదుటన్ బల్కుల్

78

క॥ ఆర్యవినింపితమైన య, కార్యబిట మన మొనర్పగల్గినయెడలఁ

సూర్యచంద్రములుండెను, పర్యంతము నరక బాధఁబడవలెనబలా79

శీ॥ ఘోరఘాతుక జంతుసంచారమైన

గహనముననింక నుండఁగాఁగాదుమనకు

మగువ! లేపోదమని బ్రతిమాలు నా సు

మిత్రుఁ గడ కంటఁజూచు చమ్మెలఁతవలికె

80

శీ॥ పాత్రముల నేనుఁ జదివితఁబొడముపాప

పుణ్యములెఱింగియుంటి కారుణ్యహృదయ!

ధర “శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధ

న” మృత్యుయొకదా బుధవచనములుగూడ

81

క॥ మారునివిషజాతాస్త్రము లారూఢి నెవంబగిల్చి యంగములొలా

నీటొనరించెను దసా, కార! కరముఁబట్టికని తగన్మందిమ్మా 82

క॥ గురుదారతారయాత్మే

శ్వరశిష్యుని చంద్రునెనసె బ్రహ్మాత్మజయున్

సురవరునిగలసె మన్మథ

శరావలజ్వాల లోర్వజాలక సదయా!

83

క॥ ఏనొక పురుషాధీనను

గానింతకుఁ గన్యనగుట గాంధర్వవిధం

బా నిన్నె ముందుఁబతిగా

మానాఁయనవలనఁ బొందుమార్గముగందున్

84

మ॥ అనినన్మంచిదిమించుబోడి మనమిందాలస్యమున్నాని మీ

జనకుఁ జేరి తదాజ్ఞదంపతులమై చరిచద్విలాసంబులన్

ఘన సాధాగ్రములక మనోహర వనీఖండమ్ములక సౌఖ్యముల్
గననా స్వేచ్ఛగనన్మమిత్రునుడు లాకర్ణించి యక్కాంతయుక 85

చ॥ సరిసరి యేమొచ్చెప్పియిట జారుకొనక దలపోయుచుంటి వి
క్కరణిని రిత్తమాటలనె కాలమింకక ద్రుతిపుచ్చితేని లో
దరికొనుమన్నధాగ్ని నిహత స్సన్నజాచెనవీవు బాధదు
ర్భరమగుచో సుమిత్రుడది పాపక యోపకఁజూచుచుండునే 86

గీ॥ అనుచు సాదేవి యేమొయె యారటమునఁ
బలుకుచుండఁగ నింకనిందు నిలచుటెల్లఁ
జాప హేతువటంచెంచి బాల! నీవు
రమ్ము రాకుండుమే వేగిరమ్ముచనెడ. 87

చ॥ కనుమనివల్కి యాతఁడరుగక దొరకొంటయు నడ్డవోయి య
వ్యసిత వచించె నామృతికిభావములోన సహించియొంటి
జనకని జేరితేనిఁ గలుషమైదొనాయెడఁ జేసితంచు మ
జ్జనకుడు కోపమూనినను దప్పునె నీకింకఁ బాపశాపముల్ 88

ప॥ అదియుంగాక వరనర్ణిసీ సువర్ణ రత్నాదికమ్ములు దమకుఁదామై
వచ్చుచుండ వలదని తొలంగంద్రోచి చను మూఢునింబలె నడ్డ
స్సంప్రాప్త సౌఖ్యంబుఁ జెఱచికొని స్త్రీహత్యా పాపంబునకును
గురుశాపంబునకును బాత్రుండవై యాత్రంబున నరిగెదవైన
నొక్కించుక ముందువెనుక లరసి చనుమనుటయు నవ్వట్టుండు
గటకటంబడి తనమనంబున నేను దృఢచిత్తుండనై యీమెకోర్కి
నరవేర్పకపోతినేని సాహసించి ప్రాణత్యాగంబొనర్చి స్త్రీహత్యా
పాతకం బంటగట్టినఁ గట్టు నిక్కడివిధం బిట్టులుండ నీమె నిందె
విడచి యొక్కండన నుదేవుంజేర నాతండు నావలనఁ దన నందన
మందిరంబునకు రాని కారణంబు వినియు విశ్వసింపక ఘోర
శాపంబు నొసంగుటయెకాక ప్రాణాధికఁగాఁదలంచి పెంచుచున్న
యేకపుత్రికయందలి ప్రేమం ద్రోయలేక తన్నరణజనిత దుఃఖాతి

రేకంబునఁ దనువుఁదొరంగినం దొరంగుఁ గావున నిట్టి మహా
విపత్తులు జరుగుటకు సమ్మతించుటకంటె నిష్ప డిష్పడంతికోరికిఁ
దీరిచి దానంగల్గు పాపంబుఁ బాపికొనుటకు స్మృత్యుక్త ప్రియ
శ్చిత్త కర్మంబు లాచరించుకొనుటయె కర్తవ్యమని తలపోయుచుండ
నయ్యుండజూన హని మాన మర్యాంగీకారంబనియెంచి డగ్గరి
బిగ్గకొఁగిలించుటయు సతండతను ప్రేరణంబునఁ బరిక్రియం బ్రతి
క్రియలావరించె నంతఁ గంతుశుద్ధాంతంబుంబోని మనోహర
నికుంజంబునఁ బహుళపరిమళాక్రాంత లతాంత పరికల్పితల్పంబున
నమ్మిధునంబు వివిధ నిధునంబులం దేలిరి, పదంపడి కొంతపడికి
సుమిత్రుం డుడువనంబుంగని

89

శా॥ కాంతా! చూడుము వేడితేడు మన దుష్కార్యమ్ము వీక్షించియే
యంతే వాసియునొప్పనట్టిపని సేయంజాలి తేరా నుదే
వాంతేవాసివియై యటంచలుకతో నాలొకముంజేయుచం
తంతన్నాతలఁగొట్ట మింటినడుచాయ్ దోచె నుగాకృతి 90

అ॥ వెలనుచు నానుమిత్రుఁ డడలి పశ్చాత్తాప

తప్త హృదయుఁడగుటఁ దరుణిగాంచి
యించువిల్తుచేత కెద సుంతచింతించి
చిన్ని నగవుతో వచించెనిట్లు

91

ఉ॥ కన్నియనాడు కుంతి తన కప్రతనూరుచి మెచ్చికోరనా
యన్నులమిన్న కోరుకుల నన్నిటిఁ దీర్చినమిత్రుఁడీయెడ
గన్నులవిల్తుతూపునెగఁ గాయముతో యముఁజేర్చునన్న యీ
కన్నియ మన్నినిల్చిన సుగాత్రు సుమిత్రునిను గలంచునే

గీ॥ అనిన సతఁడనె సర్వసమరులు మహి

త ప్రభావాధ్యులగు దైవతముల కృతుల
కల్పమర్త్యకృత్యమ్ములు వోల్పుదుగునె
నాకోలొకంబడచ్చట నక్కయెచట

92

క॥ ఇదివఱకే వేళమిగిలెను మదిరాక్షీ! వేగనడుపుమాయంచున్ దా
నదివఱకు సంతరించిన సదమలగుర్వర్థవస్తు సమితిగొంచున్ 94

క॥ సౌదేవికూడరానా, భూదేవకుమారకుండు పోయి గురునకున్
మేదురభక్తినిమొక్కి ఘ, లాదికవన్యమ్ములను సమర్పణచేసెన్ 95

ఉ॥ చేసిన మెచ్చి దీవనలుచేసి సుదేవుడు గూఁతుఁజూచి యా
హా సుమకోమలం బయినయట్టిది నీమెయి యెండతాకునన్
గాసిలె బాదముల్ మిగులఁగందెను రాయడవిన్ జరింపర
మ్మాసలిలమ్ములన్ జలకమాడుమ సేద యడంగఁబుత్రికా 96

క॥ నీయెడ బాటున కెంతయు
మీయమ్మ తపింపఁజొచ్చె మెలఁతుకవేగన్
బోయి కనుపడి పదంపడి
హాయిగభుజియింపుమనుచు ననిచెన్ దనయన్ 97

ప॥ సుదేవుండట్లు శిష్యుండగు సుమిత్రు నాశీర్వాదించియు, దన తనయ
ననుసరించియు బంపి నిజధర్మంబుల నిమగ్నుండయ్యె నంతఁ
గొంతకాలంబరిగిన 98

క॥ భూరిశ్రీనొప్పెడు కా, క్షీరమునుండి యొక వడుగుమిన్నధరా సం
చారంబొనరించుచు బృం, దారకపురిలో సుదేవుఁడాయఁజేరెన్ 99

ఉ॥ వచ్చినబ్రహ్మచారి కనవద్యచరిత్రున కాతిథేయమున్
పెచ్చిన ప్రీతితోడ ఘటియించి సుదేవుడు వానివిద్వేలన్
మెచ్చి కలమ్ము గోత్రము ననిన్ద్యములాట యెఱింగి పల్కెనో
సచ్చరితా! మదీయ తనుజాతనాసంగెదఁ బెండ్లియాడుమా 100

గీ॥ నాదుకూతురు మేలిగొనాలకిక్క
చీకులకు మూకలకు వేల్పు చేట్టు మొక్క
మిసిమిమై చాయ జాభువా పసిడిముక్క
నాతిపిండునఁ జక్కదనాలచుక్క 101

ప॥ విద్యావినయ రూప సౌజన్య సౌశీల్యదుల మత్పుత్రి నీకుం
(3)

దగినయదికాన నో వటూత్తమా! మత్స్యార్థసం బన్యధాకరింపకు
మనుటయు సతండు సమ్మతించిన సుదేవుండు భార్య కావిషయంబు
చెప్పుచుండ విని సౌదేవి వారలంగని 102

గీ॥ నను సుమిత్రునకిడి పరిణయమొనర్చు
డనిన వారట్లుగావించు టనుచితంబు
బాపకరమన సిగ్గుచే బడులుమాట
లుడిగి కాశీర దేశపు వడుగుగాంచి 103

కావిద్యాసంపదలు గులమ్ము బితకున్ బ్రీతిన్ ఘటించెన్ గడు
హృద్యాకారము బ్రాయముగలఁడు పేర్ని వీని బెండ్లాడినన్
సద్యస్వర్గసుఖమ్ము గల్గుననుచున్ సంతోషముజెందె నె
దాద్యాలాపమునిల్చునే మన మదార్థ్యంబైనచో వృత్తికి 104

సీ॥ అంత గాశీర దేశాగత బ్రాహ్మణ
తనయున కాత్మనందననొసంగి
మంచలగ్నమున సమంచితమ్మగు వైభ
వములతో వేద మంత్రములతోడ
బరిణయమొనరించి బంధు బృందముతో ను
దేవు డానందార్థి దేలుచుండ
గట్లిన కంకణాల్ కరమున నొప్పార
బసపుబట్టలు మేన బాగుమీఱ

గీ॥ దీక్ష సంపూర్తికాకుండు దినములందె
రోగమున్నొప్పిలేక చేరువ జనముల
చిత్తములు తల్లడిల్ల హఠాత్తుగాఁగ
బెండ్లి కొమరుండు గాంచెదా బెద్దనిదుర 105

పంచచామరము॥ సుదేవునలు డట్టు లీల్ల శోకవారి రాశిలో
దదీయబంధులెల్లమున్గి తల్లడిల్లుచుండఁగా
బదారువన్నె పైడిబొమ్మ భంగి బెండ్లి వేడ్కలన్
ముదమ్ముగూర్చు నా సుదేవు పుత్రి బాష్పనేత్రియై 106

చ॥ గతానుండై భూతలశయనుండైన పతి చెంగటకా జేరి శితమ్ముఁ
గరమ్ములఁ గరమ్ము మోదికొనుచుఁ గ్రొమ్ముడి వీడిన
నెఱులును బుజమ్మునుండి జారిన పయ్యెదయును ధూళి ధూసరి
తంబులుగా నేలంబడి పొరలుచు లేచుచుఁ గన్నీరు మున్నీరుగా
నిట్లని విలపించె 107

మే॥ హానాథ ! సకలకళానికేతన మన్న
ధాకార యావన పాప్తియపుడె
నీకు నూత్రేడులు నిండించెనే విధి
సన్నుఁ బెండ్లాడకయున్న నీవు
మరల మీవారల దరికేరి వారికి
సంతోషమిడుదుగా సదయ హృదయ
అగ్ని సమ్ముఖమున “నాతిచరామి”యం
చాడిననుడి కొన్నినాడులైన
గీ॥ జరుపకయె యడై ననువీడి స్వర్గమునకుఁ
బోవు టేపాటిధర్మమో బుధసమాజ
వినుత నయమార్గనిర్జిత విబుధసచివ !
యించుకంతైన యోజింప కేగఁదగునె 108

ఆ॥ వె॥ తాళిగట్టు నపుడుఁ దలఁబ్రాలు వోసెడు
నపుడు స్పర్శసౌఖ్య మంతొయింతొ
కనుటవఱకె కాని మనసార నినుఁగూడి
సౌఖ్యమొందు పూజ నలుపనైతి 109

చ॥ అని విలపించుచుం బలుకు నాత్మజపల్కులు నేలఁబడ్డసో
మునకెనయై గతానుండయి భూశయనుండగు నల్లురూపునా
ర్తిని బెనుపంగ నత్తటి సుదేవుఁడుఁ దత్పతియున్ దనూజ భూ
మినిబడి యేడ్చుదానిఁ దమ మేనులఁజేరిచి పట్టిబిట్టగన్ 110

శ॥ వాపోవుచు మాయమ్మా, పాపపువిధినీకు జన్ని ప్రాయమునందే
పాపెగద మగనిపొత్తు నిఁకేవగిదిని నీదుజన్మ మీదేకునయో 111

సీ॥ హరినీల రుచిమీఱు కురులఁదీసినతలఁ

దెల్లనిముసుఁగు గదించుకొనుచు
గుంకుమబొట్టుతోఁ గొనబుగాంచినముద్దు
మోముఁ దమ్మిని బూదిఁ బూసికొనుచు
నవరత్న కనకహార విరాజితగ్రీవ
రుదురక్కపేరుల ప్రోవులిడుచు
హెంబట్టుపుట్టాల నొప్పు నెమ్మేనఁ గో
రాసెనునొగిఁ బెన వేసికొనుచుఁ

సీ॥ గంకణంబుల నిద్దంపుఁ గడియములను

గరముఁదగు కరపవములఁ గంబములటు
చేసికొని పెన్దువైధవ్య చింతఁగుములు
నిట్టి నినుఁజూచుచు మను పెట్టు తల్లి !

112

౪॥ అని పలుకెఱంగులం బలవించుచుండ భిక్షార్థంబు గ్రామంబునం
దిరుగు దృశవ్రతుండను యతివరుం డా రోదనమ్ము విని యటకుం
జని మాంగల్య చిహ్నంబులు గల్గి వగలంబొగులు చిన్ని కుమారిం
బట్టికొని పామరుంబోలి విలపించు సుదేవుంఁగని బ్రాహ్మణోత్తమా!
పండితవ్రవర ! నీవు పామరునికరణి నేడ్చెదు ప్రాప్తమైన యాపద
యేమొ యెఱింగింపు మద్ది తీర్పు సాధ్యమగు నేని తీర్చిముదమ్ముఁ
గూర్చెద.

113

దృశవ్రతుండు సుదేవునకుఁ దత్సత్ కథఁ జెప్పట

క॥ నావిని పదములకెఱఁగి నుదేవుఁడు మాదుఃఖసంహతిఁ దొలఁగింపం
గా వచ్చినట్టి నీల, గ్రీవుడవేకాక నీవు కేవలయతివే

114

మ॥ యతిచూడమణి ! యిద్ది నాసుత వివాహంబేనుగానించితీ
గతియిం చె జూమి దీని వల్లభుఁడు దీక్షాపూర్తి గాకుండ స్వ
ర్గతుఁడౌ భర్త చిమిత్ర మీకలికి దుఃఖంబందఁగాఁజూచి నా
మతి ధైర్యంబు నేడ్చుచుంటిని మహాత్మా ! యాపదుద్ధారకా॥

115

మ॥ అతి సౌందర్యము మంచిబుద్ధియును విద్యా సంపదలన్నియు
 త్సుతర్కు జన్మతనమ్మునందె యిటులఁ శోకమ్ము ప్రాప్తింపఁగాఁ
 గతమేమో యదిపోవుటెట్లులొ యెటుంగఁదెల్పి మమ్మి విచా
 ర తరంగంబులఁ బోవకుండ దరిఁజేర్చు భారముఁబూనుఁడీ 116

క॥ అనుచుంబల్కును దేవుని వినయాన్విత వాక్యవితతి వినియతిపతి ధ్యా
 న నిమిలితలోచనుఁడై కనియెఁ దద్విప్రతనయ గతకాలంబుఁ 117

ప॥ అట్లు తనదివ్యదృష్టిన్ సర్వసమాచారం బెఱింగిను దేవున్ జూచి 118

క॥ ధాత్రీసురస త్రమ నీ పుత్రిక
 ప్రాజ్ఞస్మమందు పుట్టువుఁగనె న
 త్త్రైతియ గోత్రమ్మున మృదు
 గాత్రయు సౌదర్యవిజిత కామాంగనయై 119

గీ॥ అట్లు పుట్టి విదర్భ దేశాధినాథుఁ
 బరిణయంబాడి కులటయై పల్లవ ప్ర
 బోధమున నొక్కరేయి విభుండు నిద్ర
 పోవుచుండఁగఁ గత్తితోఁ బొడిచిచంపె 120

ఉ॥ చంపిన కొంతసేపటికి చాలభయంపడి యేడ్చి ఘోర పా
 వంపు స్వకృత్యముం బరులు పారఁగఁ జూచినయట్టులైన దూ
 మింపక మానరంచుఁ బతి జీవముదీసిన దానిఁబూని బల్
 తెంపున నాత్మహత్యయును దీర్చికొనెన్ ధరశీ సురాగ్రణి 121

గీ॥ అట్లు గతజనిఁ బతిహత్య నాత్మహత్య
 నాచరించిన దుష్టాత్మ యాత్మజాత
 యయ్యె నీకిప్తు పూర్వ మహాఘమునను
 గాంచెనిద్ది వైధవ్య దుఃఖంబునిపుడె 122

గీ॥ అట్టి పాపాత్మురాలు సర్వాభినంద్య
 మైన బ్రాహ్మణ వంశంబునందుఁ బుణ్య
 మూర్తివగు నీకుఁ దనయగాఁ బుట్టినట్టి
 కారణమ్ము వినందగు సూరివర్య 123

సీ॥ ఈ యింతి యింతకుఁజోయిన పదునాలు

గవ జన్మమునను మాఘమ్మునందు
మకరరాశిని నహిమకరుండు వెలుగొందు
తఱిని సరస్వతీ తఱిని తఱిని
నినుకతో గౌరి రూపెనయించి స్నాతలై
పూజించుచుండెడి పుడమివేల్పు
ముత్తైదువులఁజేరి బత్తిపెంపున నెల
నాళ్లును గన్న పుణ్యంబుకతన

గీ॥ నాదిమంబైన విప్రాన్య యమ్మునందు
వేద విదుడవుఁ గల్గివ విరహితుడవు
నై న నీ గర్భమునఁ బుట్టు వందె నిపుడు
భూసురస్తుత్య సద్భావ యో సుదేవ!

124

గీ॥ పుణ్యమూర్తికి నీకిట్లు పుట్టికూడఁ
గొలము పెంపును నీపెంపుఁ దలవకౌర ?
వనికీఁ జనినట్లు నీదు శిష్యుని నుమిత్రు
ననభిమతుఁ గూడి పాపకార్యంబొనర్చె

125

క॥ ఆ వృజిన మపరిమాణము

గావునఁ బరిణయముజరుగు కాలమ్మునయం
దే వైధవ్యమ్మొదవెను
దేవా! నీసుతకు నీకు ధృతి విడఁజన్నే

126

క॥ గతవర్తమానజన్మా, ర్జిత సుకృతము దుష్కృతము భుజింపక దేహి
ప్రతతికిఁ దీరునె యిట్టులు ధృతివిడి చింతింపనేల ధీనుతశీలా! 127

గీ॥ పట్టుదలతోడ నెవ్వఁడు పాపమైనఁ
బుణ్యమైన నత్యుత్కృతమ్ముగ నొనర్చు
నో యతండవ్వి తగినట్టు లొనఁగుఫలము
లనుకవించు నాపుట్టువు నందె విప్ర!

128

ప॥ అని దృఢప్రతాండు నుడివిన

129

క॥ తన తనయ రెండుజాములఁ

బొసరించిన కలువపుంజములు యతివలనఁ

విని చెవులు మూసికొని గిరి

తనయా! యాయతికి మ్రొక్కి ధరణి సురుండనెన్ 130

మ॥ యతివర్యుల్ తమబోటిసూరులు కృపా యాదోనిధుల్ నిత్య మా
శ్రిత కష్టంబులఁ బాపి ప్రోతురుగదా చిత్రేశ రాహిత్య మ
త్సుత ఘోరాఘములెల్లువాయు నెటులొందున్ బ్రాణ మల్లుండుచె
ప్పి తరింపంగ నొనర్చు మార్తి జలధిన్ విశ్వజ్ఞ! వేగంబుగన్ 131

గీ॥ అని ను దీప్తుండు ప్రార్థింప నాలకించి

పల్కెను దృఢప్రతాండు నీ పట్టిచేత

మకరమున సూర్యుండుండఁగా మాఘ కల్క

ముల నదీ స్నానముల శ్రద్ధఁ జలుపఁజేసి 132

క॥ తీరమున సైకతమ్మున, గౌరింగావించి భక్తి కడలుకొనంగా

నారాధన పదునా రుప, చారమ్ములను జరిపింపుననువాసినిగన్ 133

సీ॥ పదునొకండవనెలఁ బ్రత్యహమ్మర్థోధ

యముననదీస్నానమాచరించి

సైకతకృత గౌరి వడ్డశమ్మగు నుప

చార పూజలు పుణ్య సతులఁగూడి

చేసిమ్రొక్కిడి తదా శీస్సులఁగై కొని

తీర్థంబు నాత్మేశు దేహమందు

జల్లి నోటను నుంత జారించుచున్న నీ

నందనపావము ల్నాశనమగు

గీ॥ నల్లునకుఁ బ్రాణములువచ్చు ననఘ! దీన

సంశయం బింతలేదు విచారముడుగు

మనుచు వెండియు నాఘనుం డనుపమాన

మాఘ మాహాత్మ్యముందెల్పె మధురఘణితి 134

శీ॥ మాఖ శుక్లతృతీయ భూలేఖ తిలక!
 మూసివాయన మొక్క సువాసినికిడి
 యేడగు ప్రదక్షిణాజ్ఞేసి యివ్వుభుక్తిఁ
 దనుప సీనుత వితత పాతకములడఁగు

135

గీ॥ మకరమున సూర్యుడండఁగా మాఘమాస
 మందు నష్టోదయమున నద్యంబు గాహ
 నంబొనర్చు స్త్రీ పురుష జనంబుల కఘ
 సమితి నశియించు నేటికి సంశయంబు

136

క॥ మాఘస్నానమొనరిచి
 మేఘశ్యామాంగుఁ జక్రి మేదురభక్తికా
 ఏఘనమతి పూజించునొ
 యా ఘనమతి హరినిజేరు ననఘ! సుదేవా!

137

గీ॥ మాఘకల్పనిమజ్జన మహిమవలన
 విధవ గాంచును విధవాంక విశ్వవసతి
 సదవగాంచు నాజన్మము సమ్మదమ్మ
 భర్తతోఁ బుత్ర పౌత్ర సంపత్తితోడ

138

గీ॥ ద్విజకులజులు మాఘస్నానము జరుపుట య
 నుత్తమం బంగనలోనేయు టుత్తమోత్త
 మంబు గాన సమస్త కల్మషహరంబుఁ
 సకల శోధన సాప్రాప్తి జరుగు విప్ర!

139

గీ॥ పిచ్చివాడైన జడుడైన వెలదియైనఁ
 బురుషుడైన వేళకు బుద్ధి పుట్టిగాని
 మైత్రి బలమునఁగాని దంభమునఁగాని
 మాఘమజ్జన మొనరువం బడయుముక్తి

140

వ॥ అని యిట్లు త్రికాలవేదియు నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థుండును సర్వ
 జ్ఞుండు నగు దృఢవ్రత యతివరుండు చెప్పి సుదేవా! త్వరతో

మాఘంబు గానుండె సంతసెఱుప నియల్లునికేమిరంబు చెడికుండఁ
దగువిధంబునఁ గాపాడుచుండునుచి తిలకింపఁజూడకంబు లాశనంబు
పైఁజల్లి వారిసంపదంబులంది వేవించి యభేద్యంబునయె, వారును
యతిపుంగవు గొనియూడుచు సతంజుచెప్పినయట్లు సేయుచుండ
మాఘమాసమున వేళించుటయు

141

సీ॥ యతిచెప్పినట్లాతఁ డాత్మజచే నను

స్నానమునై నార్యశ్రీ శుద్ధతమ్ము
ముత్తైదువుల చెల్వెఁ బత్తిమైచేయించు
మూసివాయనము సంతోస మొదవ

నిష్క్రింప నెలవెళ్లు నప్పటికల్లుండు

నిద్రతిరినవాని నెఱియెసంగ

లేవ నెల్లరుమోద భావులై సుఖముండి

రదిగాక మాఘగాహనమహత్వ

సీ॥ మున సుదేవ తనూజకుఁ బుత్రపౌత్ర

సంపదలు త్యాగభోగముల్ చాలఁ గలిగె

నల్లుసాడేవి చింసుఖంబునుభవించి

కొనకుంజనె భర్తతోడ వైకుంఠమునకు

142

సీ॥ పుణ్యకరము మాఘస్నానమును సుదేవుఁ

డొనర నల్పి గతాఘుండై తను తరించి

పితరులఁ దరింపఁజేసె శాశ్వతిపదమ్ము

గలుగునట్లుగఁజేసి దక్షతనుజాత!

143

క॥ అరుణుండునగముదయించెడుతటి మాఘస్నానమున్ యథావిధిగాఁ

సిరభాంగపాణిపూజక జరిపినవాఁడొందువిష్ణుసాయజ్యమ్మున్

144

3. ఆధ్యాయము

క॥ అని తెలుప గిరిజపాణే

శునకున్ మ్రొక్కి వచ్చియించె సోమకీరీటా!

(4)

తన గురుసుత బౌద్ధించుట

ననుచితపరుడౌ సుమిత్రుడట నేమయ్యెన్

145

చ॥ తెలుపుడటంచు నానతి నతిఁ బతికన్నడొనర్ప సర్పకుం

డలుఁడు వచించె నవ్విధమునక గురుడైన సుదేవునాజ్ఞచే

వెలలి సుమిత్రఁ డోర్చి బృథివిక జరియించెను గొన్నినాళ్లు నృ
ద్ధులకిడి జ్ఞానమొందు పుత్రతో విజితేంద్రియ చిత్తవృత్తితో 146

ఆ॥ వె॥ తిరిగి తిరిగి యా సుదేవునిశిష్యుండు

వనములోన గురుని తనయ నెనయు

టను గల్గిన పాప మనుతాపమునుగూర్చి

యెడఁద బెడఁద నిడఁగ నడలివెడలి

147

చ॥ గురువు సుదేవు శిష్యు సుర గోవు సదామృదుభావుఁజూడఁగా

గురువినయమ్మునక జని యకుంతభక్తిని సాగిమొక్కి దు

ర్భరమగు పాతకమ్ముననుఁ బ్రామిళానక గరుణాబ్ధి తాన కా

దరణకలమ్ములేక యెటు దాటఁగవచ్చు మహాఘవార్షిధిక 148

నీ॥ అదియెట్టిదన భవదాత్మజ కానకు

నాతోడవచ్చిననాఁడు వనవి

హారమ్ము సల్పుచు మార తాపముఁజెంది

యా తాపమాప నన్నర్థి గోరఁ

దగదు ఘోరాఘవ్రదమ్ముని నేనెంత

మాన్చిన వినక యమ్మందగమన

నీవు నాశోర్కిని నెరవేర్పవేని నే

నిందె చచ్చెద నెట్టులేనియనుచు

గీ॥ నాహసమొనర్చుటయు నీమె సమసె నేని

తనయన్పతి దుఃఖమున మీరు తనువునడుతు

రనుచుఁజింతించి పాపకార్యమ్ముఁజేసి

నాడఁ గరుణింపుఁడని చరణములఁబడియె

149

క॥ పశితగుప్రాయశ్చిత్తము

నుగుప్రంధవివేదనతఃకును బదాక్షాంతః

నడుగుదనశేష్యంగడుం బ్రే

ముపిలేనగఁదీసి దైవ్యమును బాపి యురే

150

గీ॥ శిష్య! నీకయి నీప్రచేసినయఃకుము

గామి నే దృశ్యతే యథా న్యామినలన

నెఱిగియుంటిని మున్నె పరేచ్ఛవలన

గలిగిన యఃకుమువోవు మార్గముచినుము

151

ఉ॥ ఏకొలలైన దవృన్దనె యేయమపేరు కలంచినంతఁ బె

జేకటి వేడివెల్లుంగని చెల్లినయట్టు లడంగువాడ క

న్నాకయి ముజ్జగమ్ములఁ గనంబడునేయమ యట్టివేలుపుక

వాడకుఁబోయి యేండుపదిపై దుగయావట కందుమున్నుచుక 152

క॥ తీరముననిల్చి యఃకు సం,హారకుడౌ శౌరిఁగూర్చియతిఘోరతపం

బోరిమిఁజేసిననీజగు, దారుణమగునీదు వృజినతండముశిష్యా 153

క॥ అనినవిని యాసుమిత్రఁడు

తనగురుచరణములకెఱిగి తడనుజ్ఞశిరం

బునఁదాల్చి జాహ్నువీ ద

ర్చనకౌతూహలముతోడఁ జనజననాకచోక

154

మ॥ భగవత్పూజకు యోగ్యమైన సుమముల్ పత్రంజులుంబందు లె

చ్చుగ సంధించు మనోహరాగములతో శుద్ధాంబు సంపూర్ణ సౌ

భగనద్యాళులతో గతస్వరిపుతా భ్రాజవ్లసత్వాళితోఁ పూగం

దగుదివ్యాక్రమముక మహాఋషిస మేతమ్ముక బ్రభావాఢ్యముక 155

ఉ॥ వేకువలేచి కాటుటడవిక గడుంగ స్తనిగన్నతండు మే

ల్యాకను మాఘమజ్జనము లంబొనరించి సుశిష్య యుక్తులై

శ్రీకమనుక ఖగేడ్డమను స్నిగ్ధమనుక దమిఁబూజసేయుచుం

బ్రాకట మాఘమాసమహిమన్విని మోదిలుమానులం గన్ 156

క॥ కని మొక్కి మానివరులార! నేనుమునమీరు సేయవలసినది
ననాదపుకలమేమిటియెచ్చనిపూజయొంది వేడువాడెదెలుపుడీ 157

గీ॥ శిష్యుడగునాకు మీరలు సేయుచున్న
పాపనాశకవ్రతవిధి బరమకరుణ
నెఱుంగజెప్పుడు విని తరియించువాడె
బాపవాక్కినుండి మునివ్రబహుళార! 158

క॥ అని కిడుంబ్రాకించు నుమిత్రునివచనమ్ములనుమునివరుల్విని మోడ
మ్మున సత్యవ్రతమనిచంద్రుని నియమించిరతనికదినుడువగౌరీ! 159

ఉ॥ నునతికి రైతెన మునిసోములచే నియమింపబడ్డన
త్యవ్రతుడ నుమిత్రుగని ధారుణి దేవకుమార! ఘోర పా
పవ్రజతూలశుక్తి మశుభప్రద సంస్మృతిజాతశుక్తమ
స్త్రీనరకరోదయమ్ము విను తెల్పెద మాఘమహాత్మ్య సత్వచూక 160

సత్యవ్రతుండు నుమిత్రునకు మాఘమహిమ జెప్పట.

గీ॥ మాఘమాసవ్రతమ్మిప్పు మానులెల్ల
జేయుచున్నారలిది యఘశ్రేణినడచు
మృగగుండై సూర్యుడండగా నెవ డువన్ను
స్నానమొనరించు నతడు కేశవ హితుండు 161

క॥ ఉదయము మాఘస్నాన
మ్మొదీర్చి జలజదళ నేత్రుఁబూజించి వృష
ప్రద మాఘమహిమవినుచు నె
లదినమ్ములుగడపువాడు లక్ష్మీశుగనుక 162

గీ॥ సత్యశౌచమ్ములనువీడి సతతమాత్మ
సాస్త్రతియు బరనిందయు నలుపువాడు
మాఘమజ్జన మొనరింప మానువాడు
బహు ఘాతకఁడనిచెప్పఁ బడు నుమిత్ర! 163

గీ॥ ఎప్పుడవృత సాక్ష్యమె వచియించువాడు
భరణిలోలు దాచార విరహితుండు

మాఘమజ్జనమొనరింప మానువాఁడు
బ్రహ్మఘాతుకుఁడని చెప్పఁబడు సుమిత్ర ! 164

గీ॥ కన్యకా హయవిక్రేత ఘనతటాగ
సేతు భేత్త యారామ విచ్ఛేత్త వృశన
సక్తహృదయుండు మాఘమజ్జనవిముఖుఁడు
బ్రహ్మఘాతుకుఁడని చెప్పఁబడు సుమిత్ర 165

గీ॥ దేవతాద్రవ్యహర్తయు ద్విజపసులకు
నిచ్చినధనమ్ము మరల గ్రహించువాఁడు
మాఘ సున్నానమును మాను మానవుండు
స్వర్ణతస్కరుఁడని చెప్పఁబడు సుమిత్ర ! 166

గీ॥ బ్రాహ్మణులతోడ గురులతో వైరమూను
నాతఁ డాత్మసంస్తోత్ర పరాయణుఁడు
మాఘసున్నానమును మాను మానవుండు
స్వర్ణతస్కరుఁడని చెప్పఁబడు సుమిత్ర ! 167

గీ॥ ఇతర పితృశేషభోజి సంస్కృతివిరహిత
కబళభోజియు నుచ్చిష్టకబళభోజి
మాఘసద్వ్రతమొనరింప మానువాఁడు
భర్మతస్కరుఁడని చెప్పఁబడు సుమిత్ర ! 168

గీ॥ మొదలనిచ్చెదనని చెప్పి వ్రడమివేలు
పులకు నాసఁగల్గించి యవ్వలను లేద
నెడు నతఁడు మాఘమజ్జనముడుగునతఁడు
మద్యపాయియటం చనంబడు సుమిత్ర ! 169

గీ॥ పరకళత్రాభిలాషి సోదరకళత్ర
రతుండు గురుభోగకామినీరతుఁడుఁ గష్టి
మాఘసున్నానమునుమాను మానవుండు
దేశికద్రోహి నాఁబడు ద్విజకుమార ! 170

శీ॥ కరమునకొ దర్శనేనట్టి ధరణిసురుడు
 సతిముఁ జండాలుతోగోష్ఠి నలుపు ద్విజుఁడు
 మాఘు సద్ర్వతి మొనరింప మానువాఁడు
 తదనుషక్త పాతకి నాఁగఁడగునుమిత్ర! 171

శీ॥ అంత్యజుని కంకరవము ముట్టెనచాన
 పలుకు లాలించుచు భుజించు బ్రాహ్మణుండు
 మాఘు సద్ర్వతి మొనరింప మానువాఁడు
 తదనుషక్త పాతకి నాఁగఁడగు నుమిత్ర! 172

శీ॥ దుష్టసాంగత్యకరణ కుతూహలుండు
 వేదహీన కుగ్రామనివేశినుండు
 మాఘు సద్ర్వతి మొనరింప మానువాఁడు
 తదనుషక్త పాతకి నాఁగఁడగునుమిత్ర! 173

శీ॥ బ్రహ్మహత్య సురాపాన భర్తృహరణ
 గురుసతీరతి మఱివీని జరుపువారి
 మైత్రీ యనియెడి పంచకల్మషములైన
 మాఘమజ్జనమాత్రీ భస్మమగు విష్రీ! 174

శీ॥ వడుగులును వివాహమ్ములు నృతములును బు
 రాణ సంశ్రవణాది ధర్మములు సెఱుచు
 వాఁడు మాఘవృతమ్మును వీడువాఁడు
 పశువిఘాతుకుడని చెప్పఁబడునుమిత్ర! 175

శీ॥ శరణుచొచ్చినవారిని జంపువాఁడు
 సర్వ తీర్థమ్ములను నిండసలుపువాఁడు
 మాఘు సద్ర్వతి మొనరింప మానువాఁడు
 భూణహంతి యనంబడు బుధులచేత 176

శీ॥ శ్రాద్ధములు పితృయజ్ఞముల్ జరుపకుండ
 విడుచువాఁడు సద్భార్యను విడుచువాఁడు

గలితశీలుండు త్వక్త మాఘవృతుండు
ధేనుహంతనాబడును సుదేవశిష్య!

177

గీ॥ ఉదయమున లేచి పితృ మాతృ పదపయోజ
ములకు మ్రొక్కి సౌఖ్యంబును గలుగఁజేయ
కరితఁగొనువాఁడు మాఘ ధర్మరహితుండు
గోవిధాతుఁడౌను సుదేవశిష్య!

178

గీ॥ మాఘ సద్ర్వతమొనరింప మానువాని
కొదవు పంచమహాపాత శోషపాత
కములుఁ దత్తుల్యములు క్షుద్ర కల్మషములు
నాదిగా ధాత్రిగల్గిన యఘములెల్ల

179

ఆ॥ వె॥ మాయొనర్చునిద్ది మాఘవృతము సర్వ
కలుషహరము పుణ్యకరము దీనిఁ
జేయునట్టివాఁడు పాయు మహాఘోర
పాతకములనుండి పాపభీత!

180

క॥ హరితుష్టికొఱకు నర్కుం
డఱపాడమెడు నెడను మాఘమం దవగాహం
బును నిష్ఠఁజరిపి హరిపూ
జ రచించునతండు తురగ సవఫలమొందుకొ

181

గీ॥ మాఘమునకు దేవుండయి మాఘ సద్ర్వ
తఫల మిచ్చునతఁడు దైత్య డమనుఁడౌట
మాఘమున సల్పవలె మధు మధనుపూజ
మాఘ సద్ర్వతాసక్తుఁడౌ మానవుండు

182

క॥ ఎవఁడు తపోమాసమ్మున
రవిబాడువున నేటమునిగి రమయేలిక మే
లివికులఁ దులసీదళముల
సవిధిగఁబూజించు నతఁడు సంగరహితుఁడౌ

183

సీ॥ మాఘకల్పమున నిమ్మగ మజ్జనమునల్పి
తక్కిరమున శేషతల్పునిల్పి
తులసిదళముల లలితపుష్పముల
నర్పించి ధూపదీపాది ఘోడ
శోకచారముల నొనరించి సమయోచి
తపదార్థముల నివేదనముచేసి
హరిదరిమాఘమాహాత్మ్య మాకర్ణించి
శక్తకొలంది ద్విజప్రతతికి

గీ॥ నన్నవస్త్రసువర్ణధేన్వాదిదాన
ములనొసఁగి దినమొక్కపూటభుక్తిసల్పి
నియతుఁడయి దమయతుఁడయి నెలదినములు
సేయనలె మాఘ సువ్రతమోయివిప్ర

184

ఉ॥ మాసముసాంతమాతటిని మాధవతృప్తికి శక్తికిం దగ
భూసురభూసురీచివహముల్ ముదమొండగనన్నదానము
ల్లాసముతోడఁజేయుట యిలాసురశేఖర! స్నానకర్తకు
వాసినిగూర్చి తద్వ్రతమునం బరిపూర్ణఫలమ్ముదార్చెడిన్

185

గీ॥ ఇట్లుమాఘవ్రతము హరితృప్తికొఱకు
సలుపువారికి యమభీతి కలుషభీతి
యింద్రియవృద్ధశోకంబుఁ బృథివి మరల
జన్మ మొందుటకలుగవో జన్మిగట్ట!

186

క॥ ఇదిమాఘవ్రతమీవు వి
నఁదలంచుటసికుఁ జెప్పినాఁడఁజూచి మూఁ
డుదినమ్ములుమాఘమ్మునఁ
గొదవడె స్నానములు సల్పుకొమ్మినదిలోన్

187

క॥ కర్తవ్యనతనయ! యీక్రియ
సత్సవ్రతుఁడెఱుంగఁదెల్ప శ్రద్ధన్విని దు

మృత్యుము గురునుతహామున

వాత్మ్యునివలె దాసలిపినభంగియునవలె

188

క॥ గురునకుస్వామిముదెల్పిన

గురువర్యుడు పాపనిహృతికొఱకుఁ జనకుఁ

గురుకరుణనాజ్ఞయిచ్చిన

తెచ్చ నుమ్రుతుండుదెల్పఁ జెల్లముగ వినె

189

ప॥ విని సత్యవ్రతుండిట్లనియె

190

గీ॥ మూడుదినములు మాఘోషములమునింగి

హరినిబూజించి మాఘమహాత్మ్యమువిని

నంతనే సర్వపాపమ్ము లంతమొందుఁ

గాన ననుమానమునుమాని తానమాడు

191

క॥ పిమ్మట గురూక్తమగుమా

ర్గమ్మున సకలప్రదాత్రి గంగకరిగి ఘో

రమ్మగు తపమొనరుప జ

న్మమ్ము జరామరణములువినవృమ్ములగుఁ

192

క॥ అనిసత్యవ్రతుఁడెఱిగిం

చిన పలుకులువిని నుదేవశిష్యుఁడు మాఘం

బున మిగిలినమూన్నాళ్ల

మునులఁగలసి నదిని మునింగి ముక్తాఘుండై

193

ప॥ సత్యవ్రతాది మునిప్రకాండులకు దండప్రణామంబులాచరించి తదా

శీరనుజ్జలంగాని భాగీరథీతీరమ్ముజేరి యాశ్రమమ్ముగల్పించుకొని

స్నానసంధ్యావందనాదిక నిత్యకృత్యమ్ములం దీర్చికొనుచు వశీకృత

హృషీకుండై శీతోష్ణమ్ములగణింపక నాసాగ్రస్యస్తదృష్టితోనిశ్చల

మనస్కుండై దుస్తరంజెన తపంబుఁజేయుచు

194

గీ॥ శంఖచక్రగదాఖడ్గ శౌర్జయుక్త

తుద్భుజాభుజంగశయను జతుర్వశభువ

(5)

నాధినాయకు బుగచయారాధనీయు
దితిసుతకృతాంత సతము నామదిదలంతు 195

9. మేఘునన్నిభగాత్రు లక్ష్మీకళత్రు
భర్తమయచేలుబోపిత భక్తజాలు
గొన్నభోజ్యలవఱు శ్రీకరకటాక్షు
మానిహృదయనిశాంత నామదిదలంతు 196

10. గౌతమీపాతకమడంచి కరివరేణ్యు
శత్రువుండ్రుంచి సాధులసత్కరించి
యలయజామీఘ దుర్నిరయము హరించి
మన్నినట్టి రమాకాంత మది దలంతు 197

11. అనిమనమునహరిబొగడుచు ననుపమతపమాచరించు సతనిప్రభావ
మ్ము నెచట నెప్పుడెవడువాకొనశక్తుడుగానరాడుకుధరకుమారి 198

12. ఈవిధినినుమిత్రుండు నుదేవుడొకెప్పినటు గంగతీరమ్మున నం
హోవిదళన మాఘనృతపావనుడైతపమునల్ప బండ్రెండేడులో 199

13. మాధవప్రీతికరమైన మాఘ సువృ
తమ్ముజేయుచు ద్వాదశాబ్దములు తపము
సలిపి దళితాఘుడై శేషశయనుదయను
మోక్షమొదె సుమిత్రుండు దక్షతనయ 200

14. దేవి! నీకోరినట్లు నుదేవుశిష్యు
చరితఁడెల్పితి నీకథ దురితహరము
మాఘమజ్జనవరుఁ డొకమాటువినిన
నేడుతరముల పితలతో నెనయుము క్తి 201

15. ఈకథభయభక్తులతో నో? కాకున్న బరబాధనోమఱియెటులే.
నాకర్ణించినవాడునుజేకొనుతెన్నాఘఫలముఁజెందునఘమ్ములో 202

16. హరిభక్తిమయము పాతక
హరము తపోమాసమహిమ మతిమూర్ఖత నే

నరుడానింపఁడో యాతఁడు

పారిసంధతమో సరకముఁబొందు శుభాంగీ!

203

గీ॥ దక్షపుత్రి! ఛందోరహితమగు మంత్ర

వర్య మోంకారరహితతపమ్ము మాఘ

మహిమఁజెప్పనిధర్మమ్ము నిహపరములఁ

దార్పణాలేక తుదకు వర్ధిల్లమ్ములగును

204

4 అధ్యాయము

క॥ ఇహమున నృహరిగృహమునన్

మహాప్రభువరత్వమొనఁగు మాఘస్నాన

ప్రహితకథ మఱియుఁజెప్పెద

మిహికాద్రికుమారి! వినుసమీహితమతి నై

215

గీ॥ మాఘమజ్జనపరుఁడైనమానవుండు

మాఘశుద్ధదశమినాఁ డమందభక్తి

లక్ష్మీనారాయణవ్రతమ్ము లలితగతిని

జేసినటులైనఁ బ్రియుఁడొను సిరిమగనికి

206

వ॥ అనిన హైమవతి యిట్లనియె

207

క॥ ఓరాజమకుట! లక్ష్మీ నారాయణ సద్రవత్మొనర్పగ నెవి చే

కూరుపవలెవిధియెట్టిది శ్రీరమణునిపూజయెట్లు సేయగవలయున్

208

శంకరుడు పార్వతికి లక్ష్మీ నారాయణవ్రతవిధి చెప్పట

గీ॥ తెలుపుమనశంకరుండిట్లు పలుకఁదొడఁగె

మాఘమున శుద్ధదశమిఁ దిగ్భక్తుఁ డుదయ

మగుచునుండ స్నానమొనర్చి యావగా త

టమ్ముననొ యింటనో మంటపమ్ముమర్చి

209

అ॥ వె॥ గోమయమ్ముతోడ నామంటపమునల్కి

పంచవర్ణరంగవల్లిఁ డీర్చి

యవ్బదశపయోజ మదిస్వస్తికావర

ణముగ మంటపమ్ము నడుమవ్రాసి

210

క॥ నానాపుష్పఫలముల వితానాదికముల నలంకృతమొనరిచియా
పై నవకలశమ్ము సుజల సూనఫల యుతమ్మునిల్పి సుస్థిరభక్తి 211

క॥ మానితచేలమ్మిడిల

శ్రీనారాయణుని ప్రతిమఁజేరిచి భక్తి

జ్ఞానమ్ములఁ గల్పిత్తవి

ధానమ్ములఁ బూజసేయఁదగును దదీశుక

212

ఆ॥ వె పీఠమధ్యమునను బ్రీతి సాలగ్రామ

శిలను నిల్పి బత్తిసెంగలింప

నమృతపంచకమున నామ్నాయవేదులఁ

గలసి స్నానవిధిని నలుపవలయు

213

సీ॥ స్నానమ్ము దుగ్ధపాథోనిధాననివాసి

కంబరం బహుపదాంబరునకు

యజ్ఞోపవీతంబు సుజ్ఞానదాతకు

గంధంబు వనమాలికాగళునకుఁ

బ్రసవంజు బిసరుహోవాసినీ నేతకు

ధూపంబు పావకోదీపకునకు

దీపంబు భాస్కరతేజోవిరాజికి

నై వేద్యమఖిల విశ్వావనునకుఁ

గీ॥ దమ్ములము సుముఖునకుఁ బ్రదక్షిణమ్ము

విష్ణునకు జోత నరసింహవిభునకు జవ

మారఘుపతి కోంకారాదికాక్షరత్ర

యాత్రకమ్మగు మంత్రాన సమరుపదగు

214

క॥ తులసీదళముల మృదు సుమ

ముల నగరునుచందనములఁ బూజించి పరీ

మళమిళిత ధూపదీపము

లలఘువిలాసములనొసఁగి యధికశ్రద్ధక

215

ప॥ స్వాదురసభరిత బహువిధఫలమ్ములును, క్షీరాన్నాపూపాదినానా
భక్ష్యభోజ్యలేహ్యాపానీయాపేతశాల్యాదనంబును మహానైవేద్యం
బానర్పవలయు 216

క॥ పిమ్మటను దామ్రపాత్ర జ
లమ్మున సకలాదితిజ నిలయునకు హరిక
ర్ణమ్ము నొసంగన్వలయును
సమ్మదమునప్రతము సేయు జనుడద్రుతా 217

అ॥ వె॥ ఇట్లానర్చి దేవ! యేనిన్నుఁగూర్చి కా
వించుచున్నప్రతము నంచితమగు
ఫలమునొందఁజేసి భవబంధమునుగోసి
సన్నుఁబోవుమన్న వెన్నుఁడోము 218

గీ॥ మాఘమజ్జనాసక్తుడౌ మానవుండు
బంధుమిత్రులఁగూడి సద్భక్తితోడఁ
దండులము లుప్పు గుడము మొదలగువస్తు
వులను ద్విజులకు దానమివలయు గిరిజ! 219

క॥ ప్రతమునమాప్తముగా సా
క్షతకరుడయి మాఘమహిమఁ జక్రియెదుటఁద
ద్రవ్యతకర్తృభక్తిభావా
న్విత్తుడై వినవలయు సభ్యబృందముతోడఁ 220

ప॥ అటుమీద శక్తికొలంది బ్రాహ్మణులకుభోజనంబిడిసత్కరింపవలయు
నివ్విధంబున మాఘస్నానపరుండు తన్మాఘశుద్ధ దశమీదినంబున
లక్ష్మీనారాయణప్రతంబానర్చి నేనిఁ దత్ఫలంబునఁ బూర్వజన్మకృత
మహాదుష్కృతంబులు మేరుమందరతుందిలంబులైనను వగ్నికణం
బున భస్మంబులగు దూదిగుట్టలట్లు తుదిముట్టనశించు. మఱియు సీ
లక్ష్మీనారాయణప్రతంబు సేయఁదలంపుగలిగియు ధనలోపంబున
జరుప నోపనివానికి ధనసహాయంబొనర్చు సుధారునకు నేతద్రవ్య

తంబొనర్చినల గలుగుఫలం బు సిద్ధించునని చెప్పిశూలిగట్టు రామాలి
కిట్టులనియె 221

క॥ మేనకనుత! పూర్వము ల
క్షీణారాయణుని ప్రతసమీక్షణమున దు
ర్యోనిజనిమాని యొక భూ
జాని మొదలిమేనిపాలుపెసంగవెలింగె 222

ఉ॥ నావిని మొక్కిగౌరి ఘణినాథవిభూషణ! శంకరా! మహా
దేవ! సుభావ! యావనుమతీవతి యవ్వఁడో మత్తచిత్తుఁడై
యేవృజనంబుఁజేసి జనియించెనొ దుర్భరసీచయోనిఁ దా
నావలనెట్లు ముక్తిగనె నంతయుఁదెల్పుడటంచు వేడినక 223

మ॥ శర్వుడవృదు చెప్పసాగెను స్వాదుభాషణశీలుఁడై
సర్వశాస్త్ర విశారదుండును సర్వభూతదయాళుఁడుక
గర్వదూరుఁడు ధీరుఁ డాశితకల్పభూరు డుదారుఁడీ
యుర్విగౌతమమానిస త్తముఁడొప్పె బూర్వమఖర్వుఁడై 224

గౌతమముని లక్ష్మీనారాయణప్రతమసేయుట

క॥ ఆగౌతమ ముని నిర్గత రాగులు నువిధేయులు పడరాతివిజేతల్
ధీగురులగు ననుచరజనపూగము శిష్యప్రజమ్ముమొగిసేవింపక 225

గీ॥ తీరసంసేవజేయుచుఁ దిరిగితిరిగి
మాఘ మేతెంచునరికి నిమ్నగలతెగల
రాణి నగహరిణిని గృష్ణవేణిఁజేరి
తత్తటమున నాశ్రమముఁ గ్రొత్తగ ఘటించి 226

గీ॥ అండు శిష్యానుచరులతో నధివసించి
ప్రాద్దుపాడువునఁ గృష్ణలో మునిగి పిదపఁ
తెంగటలగల యొక రావిచెట్టుమొదల
భుజగశాయికి భక్తితోఁ బూజనలిసి 227

ప॥ తన్ననుసరించు శిష్యుడముఖులకు మాఘమాహాత్మ్యంబు విశదీక
రించుచుఁ బ్రథమపక్షమునం జొన్నదినంబులుగడపినంత 228

- గీ॥ దశమియే తేర నశ్వత్థతరువు మొదల
మండపము వేసి పూవులుం బత్రములు ఫ
లమ్ములాదిగఁగూర్చి యలంకరించి
నడుమ వేసినతమ్మి శ్రీనాథునిల్పి 229
- క॥ గౌతముఁడు శిష్యునయుత్తఁడై తామర సాక్షు పూజ లతిశయభక్తి
స్థితాత్ముండై చేసెడు, నాతటి నొక వేపిచేర నటకభిముఖుడై 230
- క॥ చేరిహరిపూజఁజూచుచు, నారావికిఁగొంచెమెడము నందున్న శునిక
సారాచారుఁడు గౌతమ ధారుణిసురునాజ్ఞ శిష్యతతిడండములక 231
- మ॥ కరయుగ్మంబులఁ బట్టి కొట్టిమిగులం గారింప భీతిల్లి యు
త్తరముం దారి యనంతరమ్ము విబుధేంద్రసానముం బట్టి యం
త రవిప్రోద్భవు దిక్కు కెక్కి యవల న్నాశ్యాశకున్ జేరి చూ
డ్కిరమానాథుని పూజలన్నిలిపియుండెం గుక్క పెన్మక్కువన్ 232
- మ॥ తిరుగక దానినిజూచి గౌతముని యంతేవాసు లెంతేని భీ
కరదండంబుల మోదుచుండ నిలువంగలేక తొల్లింటివై
ఖరిగా నుత్తరపూర్వ దక్షిణములుం గాఁజట్టినమాస్యమై
పరుణాశక ద్వీరదాశనావనిరుహ ప్రాంతమ్మునం జేరినన్ 233
- ప॥ మరల నయ్యంతేవాసులు డాసి గాసింబరుపఁ దాళంజాలని యా
శునకం బెప్పటిచొప్పున వలగొని వచ్చియయ్యశ్వత్థతంబున కెదురుగా
యథాస్థానంబున నిల్చినఁ దత్క్షణంబ - 234

జేగరథ మహారాజ చరిత్రము

- సీ॥ పూర్వపర్వతముపైఁ బొడచూపు రవినా శి
రమ్మున మణికిరీటమ్ము వెలుగ
రాకానికా చక్రవాకారి జోకను
గళకళలాడు వక్త్రము సెలంగ
సుమచాప రత్నపీఠమువోలి తారహ
ర విరాజితాయతోరస్సు దనర

శుండాల తుండాల బుండాలమును నవ్వు
నాజాను బాహోద్యయంబు గ్రాల

కి॥ పెడఁద కన్నులు క్షీమించు వీనుదోయి
సూనమగుకొను కాననౌ మేను నెసఁగఁ
చూచువారికి నద్భుత స్ఫూర్తిగాఁగ
నిలచె శౌనంబు రాజన్య తిలకుడగుచు

235

శా॥ ఆమాడ్కిన్ నృపరూప మబ్బినయతం డత్యంత సద్భక్తితో
తొమ్మిదొక్కత ముండై న గౌతముని పాదాంభోజము లోసఁకఁగా
భూమిన్నాగిలి మ్రొక్కెఁగాంచనమణి ప్రోద్యత్కిరీట ప్రభా
స్తామంబుల్ ముని నేతృపద్వయికి నచ్చొగ్రొత్త సాంపీయఁగఁ 236

కం॥ ఆశ్చర్యము తద్విధము విపశ్చిద్యందితుఁడు మానిపరమేశుడు దా
నిశ్చల దృష్టింగని యంభశ్చర కేతన సమాను మహితజ్ఞానుఁ 237

చ॥ కరములు వట్టితెమ్మన సఖిండవిధేయత లేచినిల్వ నో
పురుషవరేణ్య! కింపురుష పూరుష నేతవో? వృత్రజేతవో
నరుడవో కిన్నరుండవో నాగవరుండవో చందురుండవో
సురవర పుత్రకుండవో త్రిశూల్యనిలోకిత దర్పకుండవో 238

చ॥ తెలుపుము వేల్పులన్నిగులు తేజననాప్పడినీకు నక్కటా
యలుపపు కుక్కురూపెటుల నబ్బినదో కలలిబ్బి నమ్మి మై
దెలియక యెట్టిదోసముల తెట్టెలు బెట్టిద మూనిచెట్లవై
సలిపితి వొక్కొ యెల్లపుడు సాదుల బీదలనేద లేదొకో 239

ప॥ అని తన చరిత్రంబెఱుంగ నెంచి యడిగిన గౌతమమునివరునకు
నరనాయకుండు మ్రొక్కి వినయమ్మున నిట్లనియె. 240

చ॥ మునివర! చంద్రవంశమునఁ బుట్టితి వేగరథాభిధానముం
గొనితిని వంగ దేశమునకుం బతిన్తె తి శ్రుతిస్మృతిహా
స నివహనూక్త ధర్మము లజస్రము సల్పిత వింభదంటన్
యెనసితి గీరితి చిరబల నేలితి బిడ్డలఁ దండ్రైక వడిన్ 241

క॥ గోపసుధా ఘృతగుడములు

నూపులుఁ గనకమ్ము వెండి నూత్నాంబర ధా

న్యావళి లవణములని పది

యైవెలసిన దానములు మదాచరితమ్ముల్

242

చ॥ కనకము వెండి రత్నములు గన్యలు మాపులు నూపులాపులు

ఘనతర కావ్యముల్ కరులు గ్రామములు గృహముల్ పోలాలున్యం

దనములుఁ బల్లకీలు శయనమ్ములు ఛత్రములంచుఁ బేరుఁగాం

చినపదునాటుదానములు సేసితి భాసురభూసురాళికి

243

చ॥ సతతము నన్న దానములు సల్పితి వేసపులం దగత్యమై

న తలములఁ బ్రపాతతి జనమ్ము సుఖంబడ సంఘటిందితి

గ్రతువులు పెక్కు సేసితి సరాతులచే నరిఁగొంటి సద్యశో

లతికలఁ బెంపొనర్చితిఁ దులాపురుషాదిక దానక ర్తనై

244

గీ॥ బావులును జెర్వులును ద్రవ్యబడియె విప్ర

గణమునకు దేవతలకిండ్లు గట్టఁబడియె

వనులు వేయంగఁబడెఁ గృతుల్ గొనఁగఁబడియె

ధనము నిలదాచి సప్త సంతతినిఁగంటి

245

వ॥ మఱియు మహర్షిప్రోక్తధర్మంబులెల్ల నాచరించితింగాని తుట్టతుదకు

నా కెట్టును దుర్గతి దప్పదయ్యె దానికింగారణంబువినుండు

246

శా॥ సర్వజ్ఞండు మునిప్రపూజితుండు గృహధ్యానభస్మీకృతా

ఖర్వాఘోషుండు కామముఖ్య రిపుషట్కవ్రాత విధ్వంసి సా

పర్వత్రాధరధీరుఁ డార్యజనకల్పక్షోణిజాతమ్ము శ్రీ

శర్వాపమ్ముండు పైంగలర్ని యొక ఘనస్మందు విచ్చేసిన

247

పైంగల మహర్షి నేగరఘనికదకు వచ్చుట.

అ॥ ఆమహర్షిరాక నాలించి యెదురేగి, దండవత్ప్రణామతతి నొనర్చి

యర్హ్యపాద్యవిధులనతిథ క్రియాజించి యుక్తపీఠిగూరుచుండఁ జేసి

248

అ॥ ఓమునినాథ! మీపద పయోజవరాగముచేత మధ్యహం

బేముఁ బవిత్రమైతి మిపుడిచ్చటికి శ్రమమెల్ల సైచియు

(6)

- దామరుడెంచు కారణము నాకెఱిగింపుడు దానిదీర్చి యీ
భూమిని మానవుండనయి వుట్టువుగన్న ఫలమ్ముఁ గాంచెదన్ 249
- క॥ అని విన్నవింప నాతఁ, డనఘా! యజ్ఞారమర్థమర్థింపగనే
జనుదెంచినాడననగా, వినియ త్తఱినిత్తఱిగొనుడువి త్తంబన్నన్ 250
- క॥ పైంగలుడు హృష్టుడయిన
న్నంగని ప్రశ్నించినను నుడువగఁ దా రా
జ్యాంగవిధానము దానము
లుం గూరిమి విని కృపావిలోకనుడగుచున్ 251
- చ॥ పలికె నృపాల! నీదు పరిపాలన శీలన దానధర్మముల్
తెలియఁగవింటిఁ గంటిని మదిన్ముదమెంతయుదాన నెప్పుడు
స్థలులగు వారికిఁ దెలుపఁగఁదగనట్టిది మాఘధర్మమే
దెలుపఁగఁబూనుకొంటి శుకృతి ప్రవరుండగు నీకునర్పిలిన్ 252
- గీ॥ మకరమున సూర్యుడుండఁగా మాఘమాస
మున నుదయముల రవి యట పొడమునపుడు
తానమొనరించి తస్మహాత్స్వంబువినుము
దాన దానవవైరి సంస్థానమబ్బు 253
- గీ॥ ఎవఁడు మాఘమునన్ రవి యించుకంత
పొడమునెడ స్నానమొనరించు భూప! వాఁడు
తైర్ధికులు నన్న దాతలు ధర్మరత్నాలు
నశ్వమేఘులు గను ఫలాలందు నెందు 254
- సీ॥ మాఘమ్మునందు మార్తాండవాసరయుక్త
సప్తమినైన వశమినినైనఁ
బ్రత్యుషవేళ నెవ్వఁడు స్నానమొనరించు
నాతఁడుహరియింట నధివసించు
మఱియుఁబూర్ణమనాఁడు మజ్జనమూనుసేయు
వాని యెనఁకొటి భస్మమాను

బ్రతిపదాదిగను ముప్పది మాఘదినముల
నొక్కనాఁడేనిఁ బ్రత్యక్షమునందు

గీ॥ స్నానమొనరింపఁబూనని మానవాధ
ముందు మృతుడయి కడజాతిఁబుట్టుచుండుఁ
జలికి భయమంది మాఘ మజ్జనముమాను
నుత్తముండేనిఁ జండాలయోనిఁబుట్టు 255

క॥ కానక బరకర్పంబులు
పోనాడి తపఃప్రభాతముల బహిరుదక
స్నానముచేయుము యముభయ
మేనాడును గలుగఁజూడు పృథ్వీరమణా! 256

చ॥ అని యిటునాకు మోక్షపద మబ్బగఁజెప్పిన వైంగలోక్తులకా
విని నరకప్రదంబు లతినింద్యములేననినట్టి వాక్యముల్
మునివర! విన్నునేనవుడు మూర్ఖతఁబైంగలుఁజూచి ధీనిధీ!
పొనరువఁజాల మాఘమునఁ బ్రాద్దననే చలిసీటస్నానముకా 257

ఉ॥ దానములెన్నియైన వసుధాసురవర్షుల కిత్తుఁగాని నే
స్నానము శీతలోదమున సల్పఁగఁజాలను గ్రీష్మమందె య
చో నెటులోర్తు మాఘమున సూర్యుడు పుట్టెడువేళఁజేయుగాఁ
గానఁ దపోనిమజ్జననుకర్తవుఁ గమ్మని చెప్పఁబోకుడి 258

గీ॥ మకరమే సున్నగాఁజేయు మానవులను
దానచలిగాలి సోఁకుచందానఁ బీకు
వానితోఁగూడుకొన్న మాఘానస్నాన
ముదయముల నేటఁగావింప సుమరులున్నె 259

క॥ ప్రాణములఁదీయు మాఘ
స్నానముఁ గావింప మేనునాశనమైపో
నేనేమి పున్నె మొనరుతుఁ
గానతపస్సానమునకుఁగడఁగ ముసీంద్రా! 260

వ॥ అని యిట్లు మాఘధర్మంబుల నాదరింపక పలుకు నాపలుకులు విని
 పైంగల మునిపుంగవుండు నిమేషంబైన సంద్యుండక కడురయంబునం
 జనుచుండ నేనును గూడంజని మహాత్మా! తమరిట్లకాలంబున
 నన్నొకకంబులం గొనక వెడలిన నాకును నా రాజ్యంబునకును
 హాని సంభవించుగాన మద్భవమున్న భుజించి యజ్ఞమున్నకు
 వెలసిన ధనమ్ము గొని చనుండని వినయ వినమిత శిరస్కుండనై
 బహువిధంబులం బ్రార్థింప నెట్లకేలకు వలయు విత్తంబు మాత్రము
 గొని స్వాశ్రమమ్మునకరిగె నంతఁ గొంతకాలమ్మునకు 261

క॥ మృత్యుండనయి నరకబాధలు
 వితతంబుగఁ గుడిచి పెక్కువేలేడులకా
 పితృపతి సంతృప్తుండనై
 క్షితికింజనుడెంచి సిగ్గుచేటుగ నకటా 262

క॥ రాసభ జాతిజన్మము
 భూసురవర! నూఱుమాఱు పొంది వృధా సం
 త్రాసమ్ములు గని యెంతయుఁ
 గాసింబడిపిదప శ్వాసగర్భమునందుకా 263

క॥ ఇరువదినాలుగుమాఱులు
 పొంబారి జన్మించి పూటపూటఁ గడుపు క
 క్కురితికినై యింటింట
 న్దారఁబడి పడినాడ మేనునొగులంగ దెబ్బల్ 264

వ॥ అట్టి నాకు 265

మ॥ తుదకీనాటికిఁ గుక్కమేన్వదలె సంతోషంబు నిండారఁగా
 నొదవె న్మానవదేహమేమన మదీయోదంత మార్కా! భవ
 ద్బద నాలోకనజాత భాగ్యమిదికాదా కానిచో హేతు వె
 య్యదియో తెల్పుమనల్ప కల్పఫల సారాపమ్యరమ్యాక్తులకా 266

గీ॥ చెప్పఁగలవార లీరాట చెప్పఁడెల్ల
 నేను విని చేయవలసిన దేదీయైన

గలిగెనేని ఘటించి యఘమ్ముఁబాసి
పూతచరితుండనయ్యెద గౌతమురీ!

26

చ॥ అను నరనాథువాక్యముల కచ్చెరువొంది ముహూర్తకాలమా
మునిపతి ధ్యానమున్నలిపి భూధవుగాఢ సమస్తమేర్పడన్
మనమున నాకళించికొని మానిని! పార్వతి! వీతపాతకున్
ఘను ఘనదాను వేగరఘుఁగాంచి వచించెను గౌతముండిటుల్ 26

ఉ॥ పైంగలమాని నీకెఱుంగఁబల్కిన వైఖరి మాఖధర్మమె
న్నం గడు నుత్తమం బఘవినాశక మవ్యయ లోకదంబు రా
సింగమ యట్టిదాని నిరసించుటచేత జగుప్పితాతినీ
చాంగక జంతుగర్భముల నండఁగఁగల్గెను బాములామెయిన్ 27

సీ॥ మనుజేంద్ర! యీనాఁడు మాఘశుద్ధదశమి
యాటఁ గృష్ణానది నాత్మశిష్య
సహితుండనై యుషస్సానమ్ముఁగావించి
తటమున నశ్వత్థ తరువుక్రింద
మంటపమ్ము ఘటించి మధ్యలక్ష్మీయుక్త
నారాయణుని నిల్పి భూరిభక్తిఁ
బూజఁగావించుచో ముందుశ్వానంబుంట
దురితప్రదంబని తోచి నేను

గీ॥ శిష్యులకుఁదెల్ప వారునిం జేరి తరుమ
వలయముగఁదిర్గి యెప్పటితలముఁజేరి
తట్లు బెదరించుటలు భయమందినీవు
తిరిగివచ్చుటల్ ముహూర్తు జరిగెనిండు

2

గీ॥ మాఘదశమిని మాచేయు మాధవ వ్ర
తమ్ముఁగాంచుట శిష్యబాధలకు నిలువఁ
జెల్లమిం దిర్గుటలు ప్రదక్షిణములగుట
శునితనువుపోయి మానవ తనువుపొసఁగ

2

ప|| కావున నీకీపుటికి మాఘున్నాన తిరస్కారపాతకంబు నశించె నిప్పు
డైన నీకృష్ణవేణి పావనజలంబుల మాఘున్నానంబొనరింపుము 272

క|| దానక గతజన్మోపాత్తెనకితోటులు నశించు నెన్నటికిని జ
న్మానకు రాజబోనివారి, స్థానావాసంబుగల్గు జనపాలమణి! 273

గీ|| కనుక నీతునకెడ బీతుఁ గొనకనీవు
మాధవప్రీతికరమైన మాఘ మజ్జ
నంబు బహిరుదకంబున నంబుజాప్తు
నుదయవేళెను గావింపు ముల్లసమున 274

ఉ|| భూతలనేత కీవిధిఁ దపోమహింబునఁగల్గు చిత్రముల్
గౌతమమాని చెప్పునెడఁ గత్యయనాత్మజ! సిప్పలక్షమా
జాతము తొట్టనుండి పెలుచక ధరపై బడి యొక్కకప్ప చిం
తాతుము లాంతరంగమునఁ దన్మునిచెంగటి నేలకుంజ నెక 275

ప|| చని కనుల నీరుగార్చుచుండ 276

ప్రజ్ఞామని భార్యచరిత్రము

శా|| ఆరితింద్రుటి యేగఁ జూపరుల కత్యాశ్చర్య మేపార శా
లూరాకారము మాటి మారునతనూలోపంబుఁ బావంగఁ గాం
తారమ్మందుఁ దపస్యయైన రతినా నారం దయారై నమేల్
చీర న్నెమ్మెయి యొప్పనిల్చె మునిరాజీవాక్షి దాతాయణి! 277

గీ|| అటులు సర్వాంగసుందరయైన మాని
పత్ని త్రవచేతఁ దలవంచి పయఁటచేలఁ
జక్క సవరించుకొని ముని చరణములకు
జోత లొనరించి పుడమినిఁ జూచుచుండె 278

ఉ|| గౌతముఁ డప్పడట్లు తమ కన్నులముందటఁ గప్పగా ధరా
జాతము తొట్టనుండిపడి చక్కనితాపసి పెండ్లమాటకు
జేతమునందు నచ్చెరువుఁజెందుచు నమ్ముని కొమ్మఁగాంచికం
జాలదళాక్షి! భీవదలి స్వసతఁదెల్పుము నీచరిత్రము 279

శా|| శ్రీకాంతమణినా సులక్షణములం జెల్వొందునీ కల్పమా
భేకాకారమదేమి పావకృతి నబ్బెక రావిపెన్నొట్టలా

నీకావాసమదెట్లు గల్గె నివుడినిస్తుల్య మాంగల్య కాం

తాకారం బెటులబ్బె నబ్బురముమాస్వాంతమ్ములంగమ్మెడిన్ 280

సీ॥ పూర్ణచంద్రుని గ్రమ్మి ముదురుచీకటిపాజు

తేజన మీతా నీదేహమందు

సంపంగివిరిఁజేరి చంచరీకశ్రేణి

కాంతుల నీన నీగాత్రమందు

గంకీరవము పజ్జ గజరాజకుంభముల్

వృద్ధిగాంచెను నీశరీరమందుఁ

నేనుంగుచ్చేజక్కి యెట్టదామరపూవు

తావుల నమరె నీతనువునందు

గీ॥ నిట్టి చిట్టలపెట్టెవై నట్టిసీవు

జాతివైరంబుఁ బాపజాల్ సత్తపస్వి

చానవై నట్లుతోచె నీ చరితమింక

శంకవిడనాడి నుడువు మబ్బతగంధి

281

క॥ అతీరున గౌతమముని, నేతవలన నడుగఁబడిన నెలఁత తదీతా

జాతజ్ఞానమ్మునఁ దన, భూతచరిత్రమ్ము సర్వముందెలిసికొనెన్

ప॥ అని శివుండుమకుంజెప్పినచొప్పున నూతుండుకౌనకాదులకుంజెప్పె.

శా॥ దైత్యధ్వంసి పవిత్ర పజ్జలజనిత్యధ్యాన సద్భక్త సాం

గత్యా! గత్యనురోధి దుర్భరమహా ఘర్వాంత మాఘవ్రతా

దిత్యా! దిత్యధినాథతుల్య విబుధాతిస్తుత్య ధర్మామరా

మాత్యా! మత్యనుకూలశిష్యయుతరామామాత్య! మాత్యాశ్రితా! 284

- గ డ్య ము -

ఇది శ్రీమల్లక్ష్మీనృసింహస్వామి కావ్యసాత్ర శ్రీవర్మ

సంగీత్ర వతదయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబా రామకవి

సోమపుత్ర అవధానిభూషణ, వినయప్రధానభూషణ

పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత

మాఘపురాణంబునఁ బ్రథమాశ్వాసము.

మా పువ్వు రాణి ము

ద్వితీయాశ్వాసము

క॥ శ్రీలక్ష్మీనరసింహప, దాలంబి మనోంబుజాత! హరహరహరి
వ్యాళపర సురపకరిప, ప్రాళేయ సుకీర్తిసాంద్ర! రామకవీంద్రా! 1

ప॥ అపవరింపుమట్లు కైలాసంబునఁ బార్వతికిఁ బరమేశ్వరుండఁజింగి
చిన తెఱంగున నైమిశారణ్య శరణ్యులగు శౌనకాది మాన్యగ్ర
గణ్యుల కఖిల పురాణకథా కథన ప్రఖ్యాతుండగు సూతుం డిట్లు
నియె నవ్విధంబున గౌతమతపస్వి దివ్యవదనారవిందావలోకన
మహాత్మ్యంబుచే దనగతకాల చరిత్రంబు దెలిసికొనిన ప్రజ్ఞామహాని
మానిని యమ్మహాత్మునకు జొహారుగావించి

5 ఆధ్యాయము

ప్రజ్ఞామునిభార్య తనకథను గౌతమునకుఁ చెల్పుట

క॥ ఓ మహితచరిత! సంయమి, సోముండగు జ్ఞానసిద్ధి సుకుమారిని బ్ర
జ్ఞామునివర్యునిభార్యను, మేముంట కవేరజా సమీపవనమునకొరి

క॥ నాపతి సర్వజ్ఞుఁడు హత, పాపుండు బరోపకార పారోఘుఁడు వి
ద్యాపరపరమేష్టికృపా, కూపారుండాత్మేవేత్త గురుశీలుండుకొ 4

క॥ సతతము నతిథుల నభ్యాగతులనతుల గతులఁ దృప్తిఁగావించును శి
వ్యతతిని శ్రుతిస్మృతుల సన్నతులంగావించు గౌతమమునిప్రవరా! 5

క॥ ఏమెయి నైనఁ గోపమన నెట్టిదియో యెఱుంగునుండు ప్ర
జ్ఞాముని వానికిఁ దివసనాథుండు దోచినసమీధ లేచి పెళ్
సోమరినై గృహక్రియలు సూడక మేనికలంకృతుల గడుక
బ్రేముడి నాచరించుకొను నేను గళత్రమనైతి దుర్విధికొ 6

ప॥ ఏ నెట్టి మందమతి నైనను మహాత్ముండైన నామగండు నయ భయం
బుల ననుదినంబు నాకువలయు జ్ఞానంబు గటప్తముఁ గావేరీ
నద్యుత్తర తీరరేబున నాశ్రమంబు నిర్మించుకొని తపరేబు సేయుచుండ
నొకపరి మాఘ మాసంబురుదెంచుటయు

ఉ॥ కారుణికాత్మ! నామగండు కల్పమునకా వెసలేచి నిద్దురకా
 గూరెడు నన్ను లేపి ప్రియ! కోమలి! మాఘము వచ్చెగాన కా
 వేరికి స్నానముకనులుప వెల్లెద నిల్పతిశుద్ధిచేసి వి
 స్తారతరాఘమాటుటకు స్నానమొనర్పంగ రమ్మచయ్యనకా 8

క॥ అని నన్ను లేపి నాపతి, చనినకా నేనెజ్జవీడఁ జాలకయున్నకా
 దినమణియుదయించెడులో, ననస్నానంబొచరించినావిభుఁడొయ్యకా

ఆ॥ వె॥ వచ్చి కసరిలేవఁ దచ్చనలాడుచు
 నగలు బొగలుఁగా గృహమ్ముడుడిచి
 యలికి ముగ్గువెట్ట నాతండుఁ దత్కాల
 కృత్యములను నాచరించుచుండు 10

మ॥ ఇట్లు కొన్ని దినంబు లదుగఁ బ్రథమపక్షంబున సప్తినప్తక వాసర
 యుక్త సప్తమి వచ్చుటయు నాటి వేకువ నామగండు నిద్దురలేచి
 నన్ను లేపి నేడైన వేగంబ గృహశుద్ధిగావించి నాతోవచ్చి
 కావేరి నీరంబుల స్నానంబొనరింపుము త్వత్కృతజన్మాంతరపాతక
 వ్రాతంబు విధూతంబగు నంతట తన్నదీతీరంబున మత్కృత
 మంటవమ్ము గోమయంబున నలికి పంచవర్ణ చూర్ణంబులతో స్వస్తి
 కాదుల రచింపుము. 11

సీ॥ అందు లక్ష్మీయుతుండైన నారాయణు
 నిలిపి నేఁబూజింప నీవు వేడ్కఁ
 బంచభక్త్యోపేత పాకంబుగావించి
 కొని తెచ్చి ధూపదీప నికరముల
 నర్పింపునై వేద్యమైన యాపిమ్మట
 మంగళహారతింబాడి నన్నుఁ
 జేరి నాతోఁ బ్రదక్షిణ నమస్కారము
 ల్లావించి త్రిముహూర్తకాలమైన
 గీ! మాఘమాహాత్మ్య మాలించి మాధవాంఘ్రి
 కమల విమలోదకంబులఁ గాంక్షఁ బొన
 (7)

మాచరింపుము హరినామ మాత్మయందు

స్మరణమొనరింపు మతిభక్తి జలజనయన!

12

౧౧ ఈవిధంబున మూడునాళ్లని మాఘ

మజ్జనమునల్పి కామరుణ్యత్సరాది

కముల వర్జించి భక్తి మాఖ్యవ్రతమ్ము

నాచరింపుము హరివద మబ్బునీకు

13

౧౨ అని బోధించెడి ప్రాణేశునిగని యెవ్వారలైనఁజూచిరె మాఘం

బును దృఢమునుదద్రేవుని దత్తాన్ని నమున బాధవొందుటదక్క

౧౩ చండాంశుఁడుదయించి జామైన నేకాని

పర్ణశాలనువీడి బైటికేగఁ

జాలను మధ్యాహ్న సమయమ్ముననుగూడ

సలసల క్రాగెడి జలముఁగాని

యొడలిపైఁ బోసికోనోప నోవల్లభ

యట్టి నేనా మాఘమందుఁ గల్గు

సమయమ్మున న్నదీ జలములమునుఁగుట

లేటిమాటలు భరియింపరాని

౧౪ శీతబాధకుఁ బ్రాణముల్ చెల్లకొనినఁ

జేయువున్నెంబదేమి మీ చెప్పినట్లు

మాఘమున మజ్జనము మూడుమార్లు నేను

సలువఁజాలను జాలను జాలనాథ

15

౧౫ అను నామాటలు వినియ

య్యనఘుఁడు బహుపుణ్యాదివసమగు నీనాఁడై

నను మాఘోషస్నానము

నను గూడి పొనర్పరమ్ము నవలాయనినఁ

16

౧౬ ఏటిలో స్నానమనుమాట లేటికేను

బ్రాద్దుపొడువునఁ జలిసీట మునుఁగుటట్టు

లుండఁ గాలైనఁడడియుట కోర్వనోర్వ

ననెడు నాపెడనుమలకమ్మునివరుండు

17

వ॥ కడుంగనలి

18

గీ॥ ఎట్టి సద్బోధయును జెవినిడక ధర్మ
విముఖుడగు పుత్రు బ్రాహ్మణ ద్వేషమును
భూపవర్చుని నప్రియాలాపయైన
భార్యనప్పుడె దండింపవలయుననుచు

19

క॥ పాతకరూపిణి చలికిన్, భీతిలు నీవిపుడె కృష్ణవేణీతటిని
శ్రీతము జలరహితము శా,భాతుండిలముచలదశము గలదద్దానన్ 20

వ॥ పెనుతొట్టగల దందుగప్పవై పడియుండుమని శపించినఁ దచ్చా
పాంజన భంజిత మధాంధ్యనై గడగడవడఁతుచు నా యెడయస్
యడుగులపయిబడి

21

క॥ శాంతినిశాంతా! కరుణా, వంతా! స్వాశ్రిత సమూహ పాతకగాఢ
ధ్వాంతనవభానుమంతా! శాంతా! నుస్వాంతనిభృతకమలాశాంతా!

క॥ సోమరినై చలిబాధకు, సేమాత్రంబోర్వలేమి నెదురాడిన స
న్నీమాడ్కిశపించితిర, యోమండుకనుగుచు నెట్టులుందుదయాభీ23

క॥ కోమలి నబలనుభార్యను, భూమిసురోత్తంసహింసపోనరింపక గ
ణ్యామల కరుణాన్వితమతి, నామండుకతనుబాపు నలినభవాభా24

వ॥ అని బహువిధంబులం బ్రార్థించుచు నా కన్నీటందడిసిన తన పదం
బులు వదలని నన్ను నెట్టకేలకుం గరుణార్ద్రప్రప్తింజూచుచు 25

గీ॥ తరుణిరో మాఘమున శుద్ధదశమినాఁడు
శిష్యులకు మాఘ మహిమంబు నెప్పువాని
గౌతముని నీవుగనుట తత్కథితకథను
వినుట యేనాఁడో శాపంబు వీడునాఁడె

26

క॥ లేమా! లెమ్మనిచనియెను, నామగఁడేటికిని మజ్జనమొనరింపం
గా మునివర! నాకప్పుడె, ప్రామిశానెం గప్పరూపురమణీర్వమతెన్ 27

గీ॥ కలికి రూపమ్ముగోల్పోయి కప్పరూపు
గాంతి యొగుచు సేగురుచు గతివయ విన

ములకు నీ రావితొట్ట లోపలికివచ్చి
యుంటి నిచ్చోట నాగతి కున్నరనుచు

28

ఉ॥ ధాతనుబోలుభర్త లపితమ్మడలంచుచు నెన్నఁజెబ్బునో
గౌతమమాని దర్శనము కర్ణములెప్పుడు తద్వచః పరి
ఘ్యూత సుధానుపానమునఁ జొక్కునొ నీచము నిందితమ్మునొ
యీతనువెట్లుపోయి మఱియెన్నఁడు స్వాకృతిఁ గాంచుదాననో 29

క॥ అశ్వత్థకోటరస్థక నశ్వరమానమున నుండు నాగౌతమ మా
నీశ్వరదర్శనమెటులగు శాశ్వతమోనాకు భేకజన్మమెయనుచుకొని 30

సీ॥ ఎంతయేనియు నెడఁ దపియించుచుండఁ
గడచె నరుణోదయాల్ గోటికన్నఁ జెచ్చు
నేటికబ్బెను మీనుడుల్ నెమ్మివినఁగ
మిము విలోకింప మత్స్వరూపము వహింప

31

కం॥ ఉత్థితకరుణా! యిచటఁగ, పితాదిఫలావసీజ వితతి వెలయ న
శ్వత్థము క్రిందనె దైత్యజ, నోత్థానవిదారి పూజ యొనరుప నేలాని 32

క॥ కోటరమునుండి కదలెడు, పాటియు సత్వంబులేని స్థవరూపననున్
మేటికృపఁబోవఁగా నీ, నాటికిఁ దమకిట్టి బుద్ధినాటంబోలుకొని 33

సీ॥ మునివర! యటంచుఁ దనదైన పూర్వచరిత
విన్నవించిన యయ్యన్న మిన్నఁగాంచి
గౌతముఁడునవ్వి యిట్లు పల్కుందొడంగె
నాలకింపుము ప్రాలేయకై లతనయ !

34

ఉ॥ ఓమగువా! మహాత్ముఁడు పరోన్నతిఁగోరెడివాఁడు చూడఁగా
నీమగఁడట్టివాని నవసీతసమాన సుమానసంబయో
సామవచోవిదూరపును జాల్మపునొ భవదీయమూర్ఖత
భూమిధరారి శస్త్రమయి పొందఁగఁజేసెను నిన్నుదుర్గతికొని 35

ఉ॥ కప్పకునీటియం దునికికల్గిన నాఁకలి ధప్పి సుంతయున్
మువ్వనొనర్పలేవనియు భూరుహ నిష్కూహమండ నై నచోఁ

జొప్పడ వన్న పాసములు సోయము వాయునటంచునెంచి ని
న్నిప్పగిదిక్ శపించె జలజేక్షణ! నీపతి వేత్తగావునన్ 36

ఉ॥ భూరుహనిష్కుటమ్మునను బొక్కుచునుక్కుచు జెక్కులేడు లా
హారము నీరముం దొరక కత్యధికవృధనుంటకంటె నా
హార మెదేని యబ్బునిరయంపు నివాసము వాసిగాదె పం
కేరుహపత్రనేత్ర! పరికించిశపించె భవద్విభుండునిన్ 37

గీ॥ జలచరములెల్ల మాఘ మాసమ్మునందు
సహజముగ నీటనుంట మోక్షమ్ముఁగాంచుఁ
గాన నీటనివాసమ్ము గలుగనీక
శుష్కతరుకోట రమ్మునఁజొనిపెసెన్ను 38

గీ॥ చలికి భయమంధి పతిమాట సలుపవోట
నుర్విజము తొట్టఁ గప్పవై యుండవలసె
మాఘ నున్నానవిముఖ కల్మషమువలన
నాత్మమలభోజివో చిట్టు లడలవలసె 39

క॥ పతిమాటనుజవదాటక, పతిసేవలు సేయుచుండి పాతివ్రత్యాం
చితయగుసతిగాంచునుశ్రీపతినిలయమ్ముహనుఖమ్ముఁబద్ధదళాక్షి! 40

గీ॥ ప్రాణనాథుఁ దిరస్కారమాచరించి
తాస్వతంత్రించి యెట్టివ్రతమ్ములెట్టి
పున్నెములుచేసినను బెద్ద బారియవడిన
కడవలోనీరువోసిన కరణిఁగాదె 41

క॥ పతియే పుణ్యక్షేత్రము, పతియే గురుమూర్తి ప్రాణపతియే లక్ష్మీ
పతి పతియే హైమవతీపతి, పతియే విశ్వసృట్టు పడతులకెపుడున్ 42

క॥ పతివాక్యమాదరింపని, యతివ యితరసుకృత వితతి నడదనుసిద్ధిన్
బతినివిడనాడిస్వేచ్ఛగ, క్షితిఁదిరిగినకొమ్మనరకగేహయనుమోక్ష 43

గీ॥ రమణుపదములు గడిగి తదమలజలము
సతముండలఁదాల్చి త్రావిససతికి గంగ 44

మున్నుగానన్ని నదులలో మునుగుఫలముఁ

గోటిచాందాయణఫలముఁ గూడఁగల్గు 44

క॥ పతిలేనిమగువ గురుననుమతివడసియుఁగాని పతిని మతినిడుకొనిగా
నితతాఘాభిదలింపఁగ, వ్రతములు సేయంగవలయు పనితాభక్తిన్ 45

ప॥ సతికిఁబతినిమించిన విశేషంబెప్పుడెచ్చట నేమియులేదు నీ పెంకెత
నంబ నిన్నింతకాలంబు ఘోరనరకాధికంబైన యీతరుకోటరం
బున బాధలనుభవింపజేసె నిప్పుడు పుణ్యప్రదంబైన మాఘశుద్ధ
దశమిది నంబున మత్మత లక్ష్మీనారాయణవ్రతం బీక్షించి
మదుక్త మాఘమాహాత్మ్యంబు వినుటవలన నీ సర్వపాతకములు
నశించి తొల్లంటి నీరమణీయ రమణీరూపంబు నీకులభించె గావున
నింకనైనఁ జలికి భయంపడక 46

ఉ॥ ఏననులార్చు మాఘమున నిందుముఖి! చలికోర్చి కృష్ణ వే
ణీనది నిర్మలాంబువుల నిత్యమహర్ముఖమందు భక్తితో
న్నానముసేయమా సుకృతసంపదచేసెనలేని విష్ణుసం
స్థాననివాసమబ్బు సతతమ్ము సుఖమ్ము గరమ్ము చేకురున్ 47

క॥ ఆడుదియెనను మణి మగ
వాడైనను మాఘమునఁ బ్రబాతమ్మునఁ బ్రో
ల్పిడిచని నదినిమునిగిన
నీడెనయని నలిననయను గృహమున కేగున్ 48

గీ॥ మాఘశుక్లమ్మునం బూర్ణిమాసి దశమి
సప్తమిని బ్రతివద్దివసములనొక్క
నాడయినన్నానమాడని నరుని ఘోర
పాతకమ్ములు నాశమెప్పటికిఁగావు 49

సీ॥ మాఘ శుక్లమునఁ బాడ్యమిన్నాన మొనరించు
వారి పాపములు సమీరధాటిఁ
బెడు మేఘములమాడ్కి నడఁగు నేకాదశి
ద్వాదశీతిథులఁ బ్రభాతములను

నదినీట మునిగి నందకపాణిఁ బూజించి
మానసానంద కృన్మాఘమహిమ

వినువారి కలుషముల్ వీటిహోత్రజ్వాలఁ
దూలశైలములట్లు కాలిపోవు

గీ॥ మఱి చతుర్దశీ పూర్ణిమా మహితతిథుల
స్నానమొనరించి హరిపూజనల్పి పదియు
నెనిమిది యపూపములొ లేక యితసంఖ్య
నమరు పూరీలొ నై వేద్యమాచరించి

50

ఆ॥ వాని వేణుపాత్రలోనుంచి దానమ్ము
బ్రాహ్మణునకు నిచ్చువాఁ డీహమున
సుఖములెల్లఁగాంచి సురలోకసుఖమొంది
భూమిఁబుట్టు సార్వభౌముడగుచు

51

ప॥ అట్లు సార్వభౌముడై వుట్టి సర్వసంపద్ధోగంబులతో నేకచ్ఛత్రాధి
పతియై సర్వసర్వసహామండలంబు పాలించి శ్రీపతికృపాతిరేకంబునఁ
గై వల్యంబందుఁ గావున నెట్టులైన మాఘస్నానంబొనరించి విరించి
జనకుం బూజించి శక్తికొలంది దానంబులిచ్చుట శ్రేయస్కరంబని
గౌతమమునీండు మాఘమహిమంబెఱింగించిన విని

52

సీ॥ వేగరథావనీవిభుండుఁ బ్రజ్ఞాముని
జాయయు మాఘమాసమునఁ గడమ
దినములు గౌతమమునివరాశ్రమమున
వసియించి వారితోఁ బ్రత్యుపములఁ
గృష్ణవేణీనదికేగి స్నానమొనర్చి
యశ్వతనారాయణార్చనమ్ము
సల్పి గౌతమమాని చంద్రోక్తమాఘమా
హాత్యమాల్పించి యనంతరమ్ము

గీ॥ వారి యనుమతి నాత్మనివాసములకుఁ
జేరిరి నృపుండు రాసిరిఁ జెట్లఁబట్టి

ధర్మపాలనమును మాఘధర్మములను

జరిపి హరిగొల్పి వైకుంఠసదనుడయ్యె 53

క॥ ప్రజ్ఞామునివరు భార్యయు, విజ్ఞానము గాంచిమించు వినయమ్మున దో
వజ్ఞుండగు ప్రాజ్ఞేశ్వరు, నాజ్ఞుండలఁదాల్చినల్ప మాఘవ్రతముల్

వ॥ ఇట్లమ్మునిపత్ని ప్రత్యుద్దింబున మాఘధర్మంబు బద్ధశ్రద్ధం జరుపుచు
హృదయేశ్వరి పాదోదకంబు గనులకద్దుకొని పానంబొసర్చుచు
గొంతకాలంబు కుటుంబినియై నుఖంబుండి సభర్తృకయై దేహాంతం
బున మందరధరుమందిరంబుఁజేరి నిత్యానందంబుననుండెం గావున
మాఘస్నానదానతపంబులు మనుజున కధిక తేజఃఫలసిద్ధులుఘటించి
సకలకలుషంబులు నశింపఁజేయు 55

గీ॥ పాతకాద్రచయంబు దహిప్రభాత

మజ్జనశతారధారకు మదిని బెగడి

స్నానహీనుల మానససాగరముల

డాఁగియుండును సతము హిమాగతనయ ! 56

క॥ పాతకఘనజేమూత, వ్రాతమ్ము తపోనిమగ్న వాతాహతి ని

ర్ధూతమయిపోయి స్నానా, పేతజనాచలశిఖాళి వేడ్కొబ్బట్టుక 57

క॥ వినస్సులను దమస్సులు

సానుమతీ ! మాఘకల్యణమయముల నదీ

స్నానార్కునిచేఁ జెడి త

తన్ను నవిహీనాత్మగుహల సతముక డాఁగుక 58

గీ॥ వ్రతచయమ్మున మాఘధర్మసమమైన

సద్వ్రీతము లేదుగాన నిష్ఠాగరిష్ఠు

లగుచుఁ బరిశుద్ధులగుచు నిరంతరమ్ము

మానివులు దద్వ్రీతముసేయ నొను గిరిజ ! 59

క॥ సకలార్తి నాశకమ్మును, సకలసుఖప్రదము మాఘసద్వ్రీత మిది దాఁ

పక నీకెఱిగించితిఁ గోరిక వినువారలకు యజ్ఞకృత్ఫలమొదవుక 60

వ॥ మఱియును

61

6 వ ఆధ్యాయము

గీ॥ బుద్ధిపూర్వకముగఁ గాకపోయినప్ప
టికిని దైవయోగమున ఘటిల్లిన యొక
మాఘమజ్జనమునఁ జను మనుజుఁడు హరి
జగమున కయోగ్యుడగు శూద్రుచందమునను 62

క॥ అనిపల్కిన విని హిమగిరి
తనయ మహావనయమున సుధాకరమాళిక
గని మ్రొక్కి తెల్పుమా శూ
ద్రునికథ నాద్యంతముగను దోయధికరణి! 63

వ॥ అట్లు శూద్రకథాకర్ణనకుతూహలయై ప్రార్థించిన యర్థాంగికి గీ॥
ధనుర్ధరుండు కర్ణానందమ్ముగాఁ దత్కథ నెఱింగించెద సావధానపై
వినము 64

ఉ॥ బాసలకెల్లఁ దల్లియయి భాసిలుదైవతభాష తత్కుమా
రీసముదాయమందతిగరివ్విలాసములక స్వమాతృక
దీసి యెడమ్ముగానిడెడు తెల్లు తదీయసురూపనంపదక
దేసములన్నిటం దెలుఁగుదేశము కీరితిపెచ్చె నెచ్చెలీ! 65

—: ఆంధ్రాభిసర్జనము :—

చ॥ సిరియుఁ జిరాయువుక బ్రజయు సేమముఁగూరిచి భక్తసంతతిక
గరమలరారఁజేయు త్రిజగత్పిత వేంకటనేత కిక్కయై
భరతమునందెయేమిటి ప్రపంచమునంతట బేరుగన్న శ్రీ
తిరువతికొండ యాంధ్రజగతిక వెలుఁగొండు నగేంద్రనందనా! 66

సీ॥ తారకాలింగ మండాకినీనదులతో
సమరావతీపురం బులరునట్లు
విశ్వనాయక జాహ్నువీద్యపవతులతో
వారణాసీపురి వరలునట్లు

శ్రీరంగనాథ కావేరీ ధునులతోడ
 శ్రీరంగనగరంబు సెలంగునట్లు
 మొగిహాట కేశ్వర భోగవతులతోడ
 భోగినాయకు ప్రోలు పొల్చునట్లు

ఆ॥ అతుల శిల్పకళయు నమరేశ్వరస్వామి
 వృజినదమన కృష్ణ వేణి తనకు
 ఖ్యాతిఁబెంచుచుండ నమరావతీపురం
 బాంధ్రదేశమందు నమరుగిరిజ

67

సీ॥ పానకాలస్థసింహ పరమప్రభావ సం
 ప్రకటనానూనమా మంగళగిరి
 యేటేట శివరాత్రి కెచ్చుప్రభల్ సేర్పు
 కోటిశుండుండు త్రికూటశిఖరి
 తను గన్నవాని కు త్తరజన్మమును డుల్చు
 మల్లికార్జునుని శ్రీతృధరమ్ము
 గర్భించినట్టి భక్తశ్రేణిసాఁకు రా
 మావాసమైన భద్రాచలమ్ము

గీ॥ నిజజలమ్ములఁ బ్రజలకు నిత్యభుక్తి
 ముక్తులిడు కృష్ణగౌతమమునికుమారి
 తుంగభద్ర పినాకిని యంగొసంగ
 జగతిఁ బేరొందె నాంధ్రదేశమ్ము సుమతి!

68

సీ॥ సకలసస్యమ్ములు ఫలించు సారవంత
 మైన భూములు ఖనిజముల్ సూనములు ఫ
 లమ్ము లోవధులొసఁగు వృక్షమ్ము లాంధ్ర
 భూమి నున్నట్లు లింక నే భూమిలేవు

69

ఉ॥ దైవములందుభక్తి నిజదారలయం దనురక్తి సత్వదు
 రాఘవవిమర్దనక్రియల బంధురశక్తి సదాబుధప్రమో

దావహనూక్తి యన్యవనితార్థవిరక్తి పాసంగి తీవియున్
శ్రీవిభవంబు సాధుతయుఁ జేకురియొప్పెడ రాంధ్రభూమిజాల్ 70

సీ॥ ప్రాణమ్ము తృణముగా భావించి ప్రబలతా
త్రవునైన డీకొను ధైర్యగుణము
వలయు నాకిదియని వాంఛించు నశికిఁ
దనువుఁగోసి యొసంగు త్యాగగుణము
దనకొరులెపు డెగులనె సేయుచున్న నా
వేశమ్ము గనని గాంభీర్యగుణము
శరణన్నవాని దోషములు లెక్కింపక
ప్రోది గావించు కారుణ్యగుణము

గీ॥ పరులువడు కష్టములు సెవించెడినమాత్ర
మిగుల సాయపడెడు మది మెత్తదనము
పలికిబొంకమి మానమ్ము నిలిపికోలు
పుట్టెతోఁబుట్టుఁ దెలుఁగుస్త్రీ పూరుషులకు 71

గీ॥ విశ్వదాతలుఁ గవిపరమేశ్వరులును
భక్తరత్న గాయక సార్వభౌమ వీర
కేసరులు మృతజీవు లుత్కృష్టశీలు
రుదయమగుచుందు రాంధ్రమాత్రుడరమందు 72

వ॥ మఱియుఁ గోరిన కోర్కెలందీర్చి నిరుపేదలంబ్రోచు మహాత్యాగులు
ధైర్యసంపజ్ఞితాది త్యాగులు, మహేంద్రోపమానభోగులు, నశేష
విద్యావిశేషశేష భోగులు, నిస్తులసమస్తవస్తుప్రశస్త సాధనమాజ
విరాజమానపురీవరంబులు, బహువిధ ధనభాన్యగోమహిషీ వృషభ
సంఘాతసమేత సామాన్య గ్రామనికరంబులు, నానావిధ మృదు
మధుర ఫలప్రసవమహిత మహీరుహసహిత వనంబులు, వతితపావన
జీవనోపేత నదీనద కమలభవనంబులు, నగణ్యపుణ్యక్షేత్రంబులు,
నిరతాన్నదానసత్రంబులు గలిగి చెప్పన్నార దేశంబులం దలమాని
కంటై యొప్పు నాంధ్రదేశమ్మునందు 73

ఉ॥ ధారణి సేద్యముజరిపి ధాన్యములెల్ల ఫలింపజేసి వి
స్తారదయన్ బ్రజోపకృతిసల్పెడు శూద్రకులప్రశస్తమం
దారమహీరుహించితవనమ్మున సర్వవిసర్జనీయ దు
త్తారకుజమ్మునాగ నొక దుష్టుడెసంగె సుమండసంజ్ఞతోన్ 74

సుమందుని చరిత్రము

క॥ ఆతఁడు పితౄజ్ఞాతధన, జాతము సహజార్జితమ్ము జాతుర్యమునన్
జేతఁడగఁబట్టుకొని సహ, జాతులకీడయ్యె ధనదు స్వార్జితమనుచున్

క॥ బట్టెల నావులమేకల, గుఱ్ఱమ్ముల లొట్టిపిటలఁగొని యమ్ముచుఁ దా
నెఱ్ఱనియెండకు వానకు, నఱ్ఱమరల్పకయె కూర్చె నమితధనంబున్

స॥ తాలు విడిపోవనీయక ధాన్యములను
గలిపి గాదెలఁబోయించి కఱవువేళ
నండఱనుమీఱి బలుధరకమ్మి ధనము
మండసమ్ములఁబోయు సుమందుఁడెపుడు 77

క॥ కూలికిపోయిన బీదలు, కాలెడు మాపొట్ట పిల్లకాయలు కడికై
సోలిరని యెంతవేడిన, వేళకు నీడీయఁదగిన విత్తముఁగొలుచున్ 78

స॥ గుత్త జట్టిగఁ బనిసేయఁ గుదిరిచికొని
తనదుపని పూర్తియైనమీదట సగంబె
యాది ననుకొన్నదానిలో నతఁడొసంగుఁ
జట్టచివరకు నెన్నో పేచీలువెట్టి 79

స॥ కుంటివారికి బుట్టు గ్రుడ్డివారికి ముదు
సశృకే బిచ్చమొసంగనీడు
స్వల్పులు చనుదేరఁ జల్లకై లేవని
కుడితితోట్టింబోయుఁ గడవలెన్నొ
పెరుగును బాలును దగుణమ్ముఁ గనిపెట్టి
మితిలేని వెలకు నమ్మించుచుండు
బడుగుబాఁపనికై న జెడిరాబు గోఁగాకు
నేని తిర్పమ్ముగా నిడదు సుంత

గీ॥ యెట్టులుం దప్పిపోనట్టి చుట్టమెన్నఁ
జై నవచ్చిన గుట్టమ్ములేని దినని
పాడుపురుగుల బియ్యమ్ము వండఁజేసి
పెట్టునటు పట్టుబట్టు నా పిసినిగొట్టు

80

క॥ తనపొట్టకై న సరిగాఁ,
దినకయు ననువైన వలువ దేహమునిండం
గనుగట్టకయు నతండుం
గొనకొని విత్తమ్ము కోట్లకొలది గడించెన్

81

ప॥ అట్లు వజ్రకఠినహృదయుండును సర్వదేవబ్రాహ్మణ నిండకుండును
సాధుజనాపకారియు నగు సుమందునకు నవనీతకోమలహృదయయు
దేవబ్రాహ్మణభక్తిపరాయణయు దీనదయాళువును భక్తాభిజ్ఞావళ
వర్తనియు నైన కుముద యను శోభనాంగి దాక్షాయ్యమ్మునకు
ధార్మ్యరాష్ట్రవిధంబున భార్యయై కాపురంబుసేయుచుండ నా సుమం
దుండు తన ధనమ్ము మఱియుం బెంపొనర్చు తలంపున వృద్ధి
కిచ్చుచు

82

నీ॥ ఇచ్చినధనమున కెనిమిదిరెట్లు బం
గారంపు నగలు తాకట్లుపెట్టు
కొని వాయిదామేరకును నసల్ సాయదా
లీకున్నఁ గుదువ సామ్రాజ్యననుచుఁ
జెప్పి యప్పటికిఁ దానెప్పట్టునకొపోయి
కన్నట్టకుండి తాకట్టుసామ్ము
నంతయు హరియించు నధమర్గు నింటిలోఁ
గంటికింపుగ నేది కానఁబడిన

గీ॥ నద్ది తనకబ్బుదాడ నై చ్యమునకోర్చి
యెన్నియో యత్నములుసేయు నెట్లుగూడఁ
దనదు తమిదీరకున్న నిర్దయపహించి
గృహపతికొనర్చును సుమందుఁ డెగులొకట

83

క॥ ఎందుఁ బదిరెంటఁ జన్మ, మృందుండు సుమందుడైన నర్పించిన భక్తిదానగుఁ బ్రీతుండు సు, మందుఁడుగాఁడెట్లులు నధమర్ణులయెడలన్
 వ॥ అవిధమున దయాదాక్షిణ్యము లెట్టివో యెఱుంగక కూర్చి రాత్తుండై పెళ్ళు తెఱంగులఁ బ్రజాద్రోహంబు సేయుచు ధనంబార్జించు మగని దండగములు చూచి సై పనోపక సదమలమృదుహృదయ యగు కుముద సమయములరసి యరసికుండగు పతింజేరి వినయమున "స్వామి! మనకు వార్ధక్యంబు ప్రాపించె నింతనఱకు సంతానంబేమియుఁ గలుగడయ్యె నీ యార్జించిన విత్తంబిత్తనువులు మిక్కిలిహత్తినఁ దినువారెవ్వ రీ మనరెండుపొట్టల కింతకూడున్నంబాలదా! యింకనైనఁ బాతకహేతువగు పరవీడనము మాని కూడబెట్టిన ధనము పాత్రదానము సేయుచు లోకమున బేరుండు లాగున ధర్మకార్యములొనరింపుఁ డందువలన నై హికాముష్మిక సుఖంబులుగల్గుఁ దిరుగజన్మంబెత్తినఁ దినం గట్టనం గలిగియుండు నని చెప్పుచుండుంగాని యతం డప్పడఁతి నుడువులు పెడచెవుల నిడుచుఁ దానింటలేనితఱి తనభార్య బీదల కేమైన నిచ్చునేమో యను ననుమానమున నన్ని వస్తువులయందు గుర్తులిడికొనుచు రిరి

నీ॥ మాతండ్రి యెట్లా సంపాదించియుంచెనం

చాకాంక్షఁ దినుసంతు లేకయున్న

నప్పుదీర్పగవచ్చు నతిరిక్తునకె పట్టె

డన్నమీఁడను నిండ యలమిఁకొన్నఁ

జల్లిగవ్వకుఁగూడ సేయుపో ఘోరప్ర

మాణమంచెల్లరుం బలుకుచున్న

గొంతురి యని మొత్తుకొన్న సాయము సుంత

యేన్నప్పడని చుట్టలేడ్చుచున్నఁ

గీ॥ బ్రోవులై యెల్లెడల డబ్బు మూల్గుచున్న

వ్యావకాధిక్యమున సుఖమబ్బుకున్న

నూరు పొమ్మన్నఁ గాడు వేరారయన్నఁ

జను ధనార్జన కితర దేశములకతఁడు

గీ॥ ఆనుమందుడు వ్యాపారమాచరింప
సన్యదేశాల కొక్కమాటరిగినపుడు
మాఘమాసమ్మువచ్చె సమస్తదుస్త
రాఘగాఢతమ స్తరుణార్కమగుచు

87

శుచివ్రతముని నుమందునింటికి వచ్చుట

శా॥ ఆ మాఘంబున నొక్కనాడు క్షణదాప్తారంభమావేశ నెం
తేమేఘంబు లమోఘవర్షమున ధాత్రిక్ సీరధింజేయ న
చ్చో మేనెల్లను బట్టలుం దడిసి సంక్షోభించుచున్ మానిను
త్రాముండైన శుచివ్రతుం డలతజేరం బాతె నాయూరికిన్ 88

గీ॥ వచ్చి యారేయి తలదాచు నిచ్చు దగిన
వసతి వెదకుచును నుమందు పంచజేరి
యింటిలో నెవ్వరయ్య పెన్వొట్టివలన
డస్సితిని పరదేశ బాడబుడఁజుండి 89

ప॥ అనుచు శుచివ్రతుండు పలికినపలుకులు సెవింబడుటయు 90

అ॥ వంటయింట బువ్వవండుచు గలియఁగా
బెట్టుచున్న కుముద వేగవచ్చి
తలుపుఁదెరచి మేనువలువలు స్వీకార
వడఁకుచున్న మానివరుని గాంచి 91

ప॥ దండంబిడుటయు దీవించి మునివరుండు 92

క॥ అమ్మా! మార్గమ్మున వ
ర్నమ్మునకుం దడిసినాడఁ జలిగాలికి దే
హమ్మెల్ల నొచ్చె మఱి వ
ర్నమ్మాగదు తమముబలియ రాతిరి వచ్చెన్ 93

క॥ కావున నిచ్చట నేటి వి
భావరి వసియించి తెల్లవారెడువేళన్
నేవెడలిపోవువాడఁ గృ
పావతి! యీదాన మీయవలయును మాకున్. 94

ప॥ నీకు శుభంబగుతమనుటయు నా కుముద చాలజాలింబడి “స్వామీ!
యీపాటి స్వల్పవిషయంబునకు మీరింత ప్రాధేయపడనేల?
లోనికిరండు మిగుల నలసితిరి మీకంతస్వరంబును డగ్గుత్తికవడియె
నని లోపలికిఁగొనిపోయి ముందు నూత్నవస్త్రంబులందెచ్చియిచ్చి
వీనింధరించి మీ యార్ద్రపరిధానంబులు విడువుండని ప్రార్థించిన
నాతండట్లొనర్చుచుండఁ గుముద యమ్మునివరుండు వసింపఁదగు
ప్రదేశంబు పరిశుభ్రంబుచేసి యొక కంబళంబువేసిన నాతం
డందాసీనుండగుటయు 95

గీ॥ చిదుగువుల్లల నమ్మునిచెంగట నిడి
మండఁగాఁజేసి చలిఁ బాపికొండటంచుఁ
జెప్పి యావునువిదికి తక్షిరములను
గాఁచివాసను శర్కరఁ గలిపితెచ్చి 96

క॥ వీనికొచ్చుకొనుంజో, మానీశ్వర యనుచు వేడుమానిని భక్తి
మానసమున మెచ్చిపయి, పాశముగావించి తుత్తిపాసలఁబాసె 97

ప॥ అంత నా కుముద మఱియొక రోమశాఠిందెచ్చియిచ్చి దీనిం
గప్పికొనుండు చలియుండదన నతండదిగైకొని “తల్లీ! నీ యింటి
పనులుమాని మా నిమిత్తంబు చాల శ్రమంపడితివి. నీబుణం
జేనెట్లు తీర్చికొందు. నీవేగి భుజియింపుము. ప్రోద్దువోయ్యె.
నీమగండు కనుపడకుండ నింటలేదా?” యనుటయు నయ్యింతి
“మహాత్మా! నామగండింట లేకుండుటవలననే పుణ్యమూర్తులైన
తమకీపాటి సేవ సేయఁగల్గితి. అతఁడు వ్యాపారంబున నితరదేశం
బులకరిగె. భక్తిజ్ఞానంబులు లేనివాడని” చెప్పి మునివరునాజ్ఞం
గొని చని భుజించి శయనించె. శుచివ్రతుండును సుఖసుప్తుడై
నాలవజామున మేల్కొంచి 98

సీ॥ వనజాతదళనేల! వార్షికాంభోధర
సన్నిభశ్యామల చారుగాత్ర!

గంగాజనకపాద! కలుషదావానల
 సంవర్తనమయదుస్తవయోద!
 సావర్ణమయవస్త్ర! సాక్షుబాధకకంఠ
 దారణ తులనహస్తారశస్త్ర!
 వైనతేయతురంగ! వానవవిద్విష
 త్ప్రాజగత్ప్రాణవటుభుజంగ!

గీ॥ జంగమసావరాత్మక స్వర్వలోక
 మండితోదక! దరహాసమహిత! హితజ
 నప్రమ్మోదక వాక్యమృతప్రసార!
 సారసోద్భవజనక! మోక్షమునిమ్ము

99

చ॥ సరసిజవత్రనేత్ర! దనుజప్రకరేంద్రన వీతిహాత్ర! మం
 దరనగధారి! శౌరి! ఖగనాథతురంగ! కృపాతరంగ! శం
 కరనుతపాదపద్మ! మునికౌశికమానసనద్య! యిందీరా
 వర! వరదా! ముకుంద భవబంధములన్నిదలించి ప్రోవుమా

100

గీ॥ మీన కూర్మ వరాహ లక్ష్మీనృసింహ
 వామన భృగుజాతానేకీరామ శృష్ట
 బుద్ధ కల్యాణదేహావేముల పురాని లోక
 పాలనమునల్ప దేవ! కాపాడరావ!

101

క॥ అనుచు శుచివ్రత సంయమ
 దనుజాంతకు భజనసేవ్యుఁ ధద్రవమున మే
 లొని కుముద్మముదమువొదలంగ
 మునిపతికిఁ మ్రొక్కి వినియమున నిట్లునియొ

102

క॥ ఎందుండి యిందువచ్చిరెందులకుఁ బ్రాచీనతాటిఁగింపుడు నా
 డెందమువినుటకుఁదొందరదెనుఁ గే కుర్మపుత్రునిచుట్టించు

గీ॥ ప్రార్థనమునేయ హాస చప్పలగదాజంగె
 దుంగభద్రాజలంబుల దోహదవచ్చి

(9) ౧౮ వైభవములు ౧౮ వైభవములు ౧౮ వైభవములు

నాఁడ నీడకు క్రీరంగనాథ దర్శ
సమునకరిగెద నిటనుండి విమలచరిత!

104

సీ॥ మఱియు నిప్పుడు మాఘమ్ము జరుగుచుంటఁ
దీర్ఘసంసేవఁ గావింపఁ దిరుగుచుంటి
నీప్రయాణ మక్షయమోక్ష హేతు వింది
రేశ సంప్రీతికరము సాధ్య! యటన్న

105

ఉ॥ ఎట్టిది మాఘమాసఫలమెట్టిది తీర్థనిషేవణమ్ము పె
గట్టుల యట్టి పాతకనికాయము దేన నశించుఁ గవ్వపు
గట్టునుదాల్చు దేవరమనమ్మునఁ దృప్తిపహించు దేననా
కట్టివిశేషముల్ దెలుపవయ్య యన న్మృనిసెప్పె నీక్రియ

106

సీ॥ దేని మహిమమ్ము వినినచో దేహధారి
జన్మశతసమార్జిత కలుషవ్రజమ్ము
వలన విడువంగఁబడునొ తత్కలుషదమన
మాఘమహిమమ్ము వినుము సమగ్రభక్తి

107

చ॥ సకలమహాధ్వరాచరణసంభవ తత్ఫలముల్ ఘటించు నీ
మకరసమేతమాఘమున మజ్జనము రవి దోచువేళ నూ
రికివెలి నీటిలోనలుపు స్త్రీకయినన్మగవానికైన నా
రక మొనగూర్చు పాపనికరమ్ము లయమ్మగు నాక్షణమ్మున

108

సీ॥ అనఘాత్మ! మాఘమ్మునందుఁ బ్రాతఃకాల
మున నేటినీటిలో మునిగి హరిని
దెల్లని నల్లని దివ్యనూనమ్ముల
వితతి గంధిలకరవీగములను

దలసీదతమ్ముల వెలమిఱి బూజించి

మాఘమాహాత్మ్యంబు మధువిరోధి

కథ లాలకించుచుఁ గలకొలందిని దాన

ములు నిత్యమునుజేయు పురుషుడైనఁ

గీ॥ బాలతియైన జ్ఞానాజ్ఞానకలన సలుపు
బ్రహ్మహత్యాది పాతకపంచకమ్ము
వలన విడువంగఁబడి ధరాతలనుఖమ్ము
లిమ్ముగాఁగంచి పిదప మోక్షమ్ముఁగాంచు

109

ఉ॥ స్నానము దానము జలజనాభసమర్చయు మాని మాఘ మే
మానవుఁ డూరకేగడపు మానిని! వాఁడు వసించు దుర్గతి
మానుగ జన్మమందు నొక మాఘనిమజ్జనమైనలేని య
జ్ఞానుఁడు ఘోరరౌరవమునంబడి మాఁడును బ్రహ్మకల్పమున్

క॥ క్రతుశతఘటనంబునఁ బుణ్యతీర్థచయసేవనమునఁ ద్యాగమ్మున క్రీ
పతిపూజనుగాంచు శుభ, సీతులు దపస్సాన్నిన మొందుసేసినఁ గల్గున్

క॥ కనుకనల మాఘమజ్జనమునకైన పున్నెంబులేదు మొగితన్మాఘం
బునను బ్రయాగక్షేత్రం, బునస్నానము సేయువాఁడుపుట్టఁడుమరలన్

గీ॥ మాఘమందుఁ బ్రయాగ నమర్త్యనదిని
స్నానమొనరించి మాధవార్చనమొనర్చు
వాఁడు దత్త్రీసాదమ్ముచే స్వర్గమందు
వాసమొనరించు జగముండువఱకుఁ గుముద!

113

వ॥ మాధవప్రీతికరంబగు ప్రయాగక్షేత్రంబునఁజేసిన మాఘస్నానం
బున నెట్టి ఫలంబుగల్గునని విజ్ఞులు వినుచుండిరో యట్టి ఫలంబు
కృష్ణవేణి, కావేరీ, నర్మదా, తుంగభద్రా, సరస్వతీ, గోకర్ణ,
ప్రభాసశోణభద్రా, గోదావరీ, దక్షిణకూపాది, వేగవతీ, సుర
ద్వీపి కా, ప్రత్యక్షవాహా, తామ్రవర్ణి, భానుమతీ ప్రముఖ పుణ్య
నదీ విమలజలంబుల మాఘస్నానంబు సేయువారలొంది విష్ణు
సాయుజ్యంబు నొందెదరు. మఱియు దేవఘాతతటాశంబులనైన
గూపాదిగోదకంబులనైన మాఘస్నానంబొనర్చువారును ముక్తిం
జెంది తిరుగ జన్మంబునకురారు

114

ఆ॥ షాలతి! మాఘమందుఁ బుణ్యతీర్థమ్ముల
గోష్పదోదకములఁ గ్రుంకులిడిన

బాచనపీనుగా! ముద్దరాలగు నా ముద్దియ కిట్టి చెట్టతలంపు
 వుట్టించి నీటముంచి దుడ్డు లాగినిపోనెంచితి కాబోలు నీ దుడ్డున
 నీ జడ్డిగం బడంచెడనని తన చేతికట్టినెత్తి యత్తపనినెత్తిపై
 మొత్తంబోవుచుండ వారిం గొట్టకుడు. బ్రహ్మహత్యా మహా
 పాపంబు సంభవించు నిందు వారి తప్పేమియు లేదనుచు గుముద
 యడ్డంబేగఁ దదీయోద్దండదండఘాతం బయ్యండజగమనకుఁ దగిలి
 సొమ్మసిలి నేలంబడి లేవకున్న సుమందుండు భ్రాంతుండై యిట్టిచో
 ధనమ్ము డగ్గరనుంచుకొని నేనిట నుండరా దిది యింటం దాచి
 వచ్చెద నిచ్చట నిది యెట్లైనం బిదప నవరించుకొందునని చనిన
 శుచివ్రతుం డా కుముడకడకు వచ్చి శుభవాక్యంబుల దీవించుచుఁ
 దన తాలవృంతంబున విసరుచుండఁ గొంతవడికే గుముద తెప్పిటిలి
 లేచి “స్వామీ! మీకేమైన దెబ్బతగిలెనా నాకతంబున మీకెట్టి
 ముప్పు చొప్పుడనని నొచ్చుకొనుచుండఁ దల్లి! నాకు దెబ్బ తగుల
 లేదు కాని నాహేతువున యోగ్యురాలవు సాధ్వీమణియియ నగు
 నీ కీ తాడనంబులబ్ధే నీ మగండు మరలవచ్చిన నిన్నేమిసేయునో
 స్నానమ్ము లేకున్నమానె నింటికేగు మేను నాదారిం బోయెద
 ననుటయు 127

చ॥ కుముద వచించె నిప్పుడిటకుఁ వెన నాపతివచ్చెనేని బా
 పములడఁగించు మాఘపుఁ బ్రభాతనిమజ్జనమాగిపోవు వే
 గముగనుబోయి చెర్చునుడకంబుల వేళకుమున్గి యంత గే
 హమునకుఁ బోవుదాన నెటులైననరే వడిరండు మీశలుక 128

ఆ॥ ధన్యులైన మీమదర్శనమబ్ధియుఁ
 గలుపదళేన మాఘఫలము వినియు
 మాఘమజ్జనంబు మాని నే నింకెట్లు
 లను దరించుదాన మునివరేణ్య! 129

ప॥ అని మడుపుచు గుముద వడివడింజని శుచివ్రతుండు సంకల్పమ్ము
 సేవ్యుచు నాజ్ఞయొసంగ సాతెటాకోడకమిత మునుంగుచుండ నట

సుమందుండు బొక్కనంబు నిక్కం జక్కందాచి దండపాణియై
 త్రోవబూనుకొనుచు వచ్చి తటాకంబున మునుంగు నిజాంగనం
 గనుంగొని “యోసి రంకులాడీ! యెంత గడుసరివైతి వింజనుక
 నా దండహతిం జచ్చినయట్లు పడియంటివి. నన్ను మోసగించు
 టకా? బలిబళీ! బుద్ధిలేక చెరువునీటఁ గ్రుంకుచుంటివా యని
 కొట్టుచు రెట్టవట్టిలాగినఁ గుముద నిలువరించుకొనలేక నీటంబడు
 టయు నావేగంబున నామెం బట్టుకొనియున్న సుమందుండును
 దజ్జలంబులఁబడి తడిసె నవ్వల నిర్వురు లేచిరి. పిదప భర్త వెలు
 పలికిఁ దివుచుచున్న దృష్టిగా స్నానంబుసేయ నిచ్చగల కుమున
 నీరిలోనికి గుంజుటవలనఁ దద్వల్లభుండు నిడుస్నానంబొనర్చినవారి
 తీరున సంసిక్తసర్వావయవుండై నిజదారం దూరుచుఁ దిట్టుచు
 నెట్టుకొనుచు నింటికింజనియె. శుచివ్రతుండును సకాలంబున మాఘ
 స్నానంబొనర్చి తాత్కాలిక నిత్యకృత్యంబులఁదీర్చి తీర్థయాత్రా
 పరాయణుండై పూర్వదిగభిముఖుండై యేగె నంత 180

సీ॥ కొంతకాలముసనఁ గుముదా సుమందులు
 బహుళామయమ్ముల బాధితరులయి
 యిర్వురు నొకనాఁడు మృతఁజెందుచో నుంత
 ముందు కుముద ప్రాణములు సనంగ
 క్రీహరి దూతలు చిత్రధ్వజోజ్జ్వల
 న్నవరత్న వసువిమానమ్మొకండు
 గొని తెచ్చి యామెను గూర్చుండఁగాఁజేసి
 చననున్న నింతలో సాధ్వసవ్ర

గీ॥ దస్వరూపులు యమునిదూతలు సుమందుఁ
 జేరి బోరను బిగఁద్రొక్కి జీవములను
 దీసి పాసెమ్ములంగట్టి తిట్టి కొట్టి
 కొనుచ్చు బోవుచునుంట నా కుముదగాంచి

181

ప॥ చింతించి హరిదూతలంగాంచి యిట్లనియె

182

క॥ మీరెవ్వరయ్య బెవ్వారూలు నేను దివీజపుష్పకమ్మన దయతోఁ
జేరిచి కొనిపోయెదర, వ్వాఠలు భీకరులు సాదువల్లభుఁ ద్రాళ్ళు

గీ॥ కట్టి బాధించెదరటన్నఁ గాంతతోడ
శౌరిదూతలు పల్కి రోసాధ్య! మేము
విష్ణునకు సేవకులము మా విభునియాజ్ఞ
నిను వికుంతమ్మునకుఁ గొనిచ నెదమిపుడు 134

ఉ॥ వారలు కాలకింకరులు పాపిభయంకరులన్న నామెయ్యి
గూగుడు మత్తచిత్తుడును ద్రోహపరుండగు నాదుభద్రకు
వారకమే శరణ్యముగు నాకు మహాఘోరరానుష్కృతే
తీకున దుర్లతింబుడక దేవునిజేరగఁ దల్లెఁ జెప్పడి! 135

గీ॥ మౌగినభయమున నే నబుమాత్రమైన
బున్న మెన్నడుసేయ నో యన్నలార!
యట్టి దుర్జనాజ్ఞాబద్ధన నాకు
నెటుల సంప్రాప్తమయ్యె లక్ష్మీ శుపదము 136

మ॥ అనుమాటల్విని విష్ణుదూత భిరికొనియెశాక్షి! వర్షార్దవి
ప్రనిశావేళ సమాదరించి మఱిబద్ధోధం దహనాన్ననోమొ
య్యనఁ గావించితి పామహత్త్యమున శ్రీపాదేశుసాన్నిధ్య మీ
వెనయంజాలితి విందుసంశయము లేదేమాత్రముఁ గన్గొనక 137

గీ॥ మాఘమజ్జన మొనరింప మనసులేని
మూర్ఖులకు నేదొకతమునఁ బాసఁగినట్టి
న్నానమే మోక్షమొసంగుచో శ్రద్ధతోడ
సలిపిన సుభావవగు నీకుఁ గలుగుటయడ 138

ప॥ అట్లు వంకనాభకింకరులు దెల్పిన విని కుమ్మర్ల యిట్లనియె 139

ఉ॥ అ మహనీయులార! పురుషోత్తమలోకము సాక్షుఁడొకఁడైన
శ్రీమరతర్పణక్రియయు మాఘమజ్జనమే కట్టెలుగ్గా 140

దామనినారలా పుడమి దయ్యపుటర్చనకుం బదార్థముల్
నామగఁడౌ సుమందు గడనమ్ములెయగడ పారఁజూచినన్ 140

ప|| “ద్రవ్యద్వారాణీ పుణ్యాని” యని విజ్ఞులనుచుండు రక్కతమ్ము
ననే గావించిన విప్రార్చనపుణ్యంబు నా భర్తదియెగదా? యిదియొం
గాక తనకిష్టములేకున్న నేవిధంబుగా సంభవించినను మాఘస్మానం
బు త్తమలోకంబొదవించునని తమరిపుడ నుడివియుంటిరటలైన 141

గీ|| ఏను సరసిఁదపస్సిన మిచ్చఁజేయ
నామగఁడనిష్టఁడై పైకి నన్నులాగఁ
బడితి నేనీట నారెట్లఁ బట్టియున్న
వాఁడు గాన నాతోఁబాటు పడియెనతఁడు 142

క|| అరీతి నీటఁబడుటను, గోరి నిమజ్జనమొనర్చు కోవిదు నటులై
తీరముసేరెం గావున, నారమణునకుఁ ఘట్టిల్లె స్నానఫలమ్మున్

గీ|| ఇట్టి పున్నెమ్ములున్న నా హృదయవిభుఁడు
నరకమున కేగుటయె ధర్మసరణియైన
నాకుమాత్రమ్ము మీ హరిలోకమేల
నతికిఁ బతితోనునికెయె మోక్షమ్ముగాన 144

ప|| నామగండువోవుతావునక యేనుం బోయెద నన్ను విడువుండన
నాసందర్శంబు విమర్శించి యందుఁ గొందఱు సుమందు నీడ్చికొని
పోవు యమధటులకడ్డువోయి యితండు మీనరకంబునకు రావలసిన
యవసరంబులేదు విడువుండన వారు భయంపడి విష్ణుదూతలకు
మ్రొక్కి కొంచెముతడ వోపికఁబట్టుఁ డేము మాతేనికెఱిగించి
వాని ముదలఁగొనివచ్చెదమనిచెప్పి జమునిలెంకలు పర్వడి దేహధారి
కృత పుణ్యపావవిలేఖకుండైన చిత్రగుప్తుండాసి తద్వృత్తాంతంబు
విన్నవించిన నతండుఁ దన లెక్కలబొక్కుఁ జక్కగాఁ జూచి
యిట్లనియె 145

ఆ॥ దూతలారా! వినుడు దుష్టుడైన సుమందు

పాపపుణ్యముల ముఖజ్ఞునందు

బాపగణనమునకుఁ బట్టు నెన్నోదినాలు

పున్నియంపు పద్ధ సున్నకన్న

146

ఆ॥ ఐన మరలఁజూతు నాగుడు కొంచెంబ

టంచుఁ జూచి యాతఁడనియె నిట్లు

కొట్టకొనను గలదు కుముడమూలకమైన

మాఘమజ్జనంపు మహితఫలము

147

క॥ ఆపాపభూధరంబులు, నీవున్నెముఁ ద్రాసునందునిడి తూచంగా

పాపములకన్నఁ బున్నెమె, పై పెచ్చుగనుంట నరకవాసమువాసెన్

ఎ॥ అనిచెప్పి చిత్రగుప్తుండు సుమందుని యమకింకరవిముక్తుంగాఁజేసిన

నతండు నిజభార్యయగు కుముదంగూడి విష్ణుకింకరానీత దివ్యవిమా

నంబధిష్ఠించి పునరావృత్తిరహిత వైకుంఠంబుఁజేరి శ్రీహరిసాన్ని

ధ్యంబున సుఖింబుండె. సత్సంగంబునఁ గల్గిన మాఘస్నానఫలం

బెంతనివచింతు

149

క॥ సుజనస్నేహము మోక్షము

కుజనస్నేహము నరకకూపముఁ గూర్చున్

బ్రజలకుఁ గావున నెప్పుడు

సుజనస్నేహంబుసేయఁ జూడఁగవలయున్

150

క॥ పనులెన్ని యున్నఁగానీ

పానరుపవలె మాఘమాసమున స్నానము మ

జ్జన దానహీనముగ నెలఁ

జనఁజేసెడు నాతఁ డసురజన్మముఁ గాంచున్

151

క॥ మనుజుఁడు మాఘోపముగ్గన

నొనరించిన స్నానమహిమ నురుదురితంబుల్

హననమగు నపుడె పిమ్మట

దనుజాంతకు లోకమబ్బు దక్షతనూజా!

152

అ॥ వాజిపేయశతము భ్రాజితాగ్నిష్టామ
 శతమును సతిరాత్రశతము మఱియు
 నన్యమన్యశతమునం దబ్బువుల్యముల్
 మాఘమజ్జనమున కాంగలేవు 153

శా॥ ప్రాతఃకాలమునం దపస్సున బహిష్పాథస్సునక్ ముద్గి కం
 జాతాక్షుక్ శ్రీతపక్షు విశ్వవిభుః బూజంజేయు నవ్వాఁడు దా
 వీతాంహోగృణుఁడై సుశాంతగుణుఁడై పితృదిక్ష్వాపేతుఁడై
 శ్రీతస్త్విశనివేశవేస్మృడగు ధాత్రీభృద్ధవాత్మోద్భవా! 154

7 వ అధ్యాయము

గీ॥ మాఘసున్నానఫలము సన్మానితమ్ము
 మఱియుఁ జెప్పెద విన్ను హైమవతి! వేడ్క
 నాలకించిన జన్మశతాలయందుఁ
 జేసిన యఘవ్రజమ్ము నశించుఁజమ్ము 155

ఉ॥ స్నానముసేయ వీల్పడని సంకటముల్పుడునట్టివానికి
 వానికులమ్మునందు జననమ్మునుగాంచిన యట్టివాఁడవం
 డైనఁ దపోనిమజ్జన మయవ్రద మోరిమి నాచరించి య
 ద్దానఁ బొసంగు పున్నియము దత్తముచేసినఁ గల్గు సద్గతుల్ 156

ఉ॥ ఈవిధిఁ దెల్పుగాథ యొకఁ డేనెఱింగించెదఁ గృతపాపనో
 దావరితీరధారిణిని ద్వాపరమందు ముకుందపాదరా
 జీనమరందపానపరచిత్తుఁ డుదాత్తుఁడు వేదవేత్త సుం
 సేవిత పుణ్యతీర్థుఁడు సుశీలుఁడునా నొక విప్రుఁడొప్పెడిక్ 157

గీ॥ ఆ సుశీలుండు తీరసేవాభిలాషఁ
 దిరుగుతఱి నొక్కసమయానఁ దెరువుదప్పి
 దారుణ మగమ్యమైన కాంతారమందుఁ
 బడి నడచుచుండె నెత్తురు లొడలవెడల 158

శా॥ ఆ కాంతారమునం దనంతమగు వృక్షానీకమాత్మీయశా
 ఖాకాండంబుల నూర్యకాంతులఁ జొరంగాసీమి దర్శిత్రయా

మాకారంబుగనుండి త్రోవజనగా నంఘ్రిద్వయంబెడ కెం

తో కాతర్యమునొందునాతనికి నావుండయ్యె గార్చిచ్చట 159

ప॥ మఱియు బలురక్కనులనందగు బలురక్కసి మ్రాంతలతోడను బారు
గల బూరుగులతోడను బెనుతాడులకీడంబోని యూడలుగల్గి కపట
జటివటలంబునానొప్పు వటవిటపిచ్చటలతోడను దుష్టజనసదృశ
విషాముష్టివృక్షంబులతోడను జడలుగదియు వెదురుపొదలతోడను
గంటకోట్టంకితంబులగు గచ్చ కోరింద గుబురులతోడను దృగ్భీష
ణవపుర్విశేషణులగు మహంగ మాతంగ పతంగ తురంగ కోల
శార్దుల శుండాలద్వేషి శరభాదిక ఘాతుకమ్మగజాతంబుల
తోడను దదీయగ్రీవాజనిత ఘోరారావంబులతోడను గాకోలూక
శ్వేన గండభేరుండాదికానేక నాకచరంబులతోడను మహావార
పతితరువ్రాత సఖభూతభీతికర ఘనధ్వనులతోడను దావానల
దండహ్యమాన నానావిధ క్షితిరుహ వితానజనిత చ్చటచ్చటాశబ్దం
బులతోడను హృదయవిదారకంబగు నయ్యరణ్యంబునం జను
సుశీలుండు 160

గీ॥ కాంచె నొక్కెడ సునిశితకంటకములు

గమ్యమానాఖిలప్రాణికంటకములు

స్వాదుతాదూర ఫలరసఫాంటకములు

నైన ఖదిరమహాభూరుహముల గుములు 161

క॥ కనుగొనుచు సుశీలుండు దా

పున కేగుడు నతని కర్ణపుటభేదన ఘో

రనినాదం బొకపని మఱి

యు నొక్కపరి పెద్దయెప్పు టులిపు వినబడె 162

క॥ రోదనయుతమైన మహానాదము భయదమ్ముగా వినంబడ నపు డా

భూదేవహాలి కాతరుడై దైత్యారినిస్మరించె స్వాతముననిటుల్

చ॥ అడవుల శంకటసమల నార్తినికెందిన భక్తచాళికి

బాడమడు కష్టముతోడులిచి ప్రాచు దయాహృదయ! శుభాలక్షా!

జడధినికేతనా! భుజగశాత్రవకేతన! నారసింహ! యీ
యడవిని నాకుఁగల్గిన మహాభయబాధలు వాపి కావుమా! 164

క॥ గృహముల గహనముల దు
స్సహదహనముల జలశ్మశానముల నా
వహమగు బహుళాపత్తులు
స్పహావీ! కృప నీవుగనిన నిర్మూలితముల్ 165

వ॥ సుకీలుఁ డట్లు నారాయణదివ్యనామ స్మరణఁబుచ్చేసి త్వక్తభయుం
డును సుస్థిరహృదయుండునై యీరోషనమితమహానాదం బెవ్వఁడు
సేయుచుండెనో చూచెదంగాక యని యాచంద్రచెట్లసండుగా
మెల్లమెల్లన కొంతదవ్వుచని 166

సుకీలునకు బ్రహ్మరాక్షసుండు గనుపడుట

సీ॥ చింతనివ్వలఁ గేలిసేయుకన్నులవాని
నరుణవర్ణ శిరోరుహములవాని
గిరిగహ్వరకరాళ విరళవక్త్రమువాని
రక్తాక్షదంష్ట్రులు గ్రాలువాని
హృక్కారఁ దినలేమి బక్కచిక్కినవాని
బండికందెనచాయఁ బరగువాని
క్షుద్బాధ మృగములకొఱకు వేచెడునానిఁ
బెడబొబ్బ లెంతయుఁ బెట్టువాని

గీ॥ ఖదిరకంటక భిన్నస్వగాత్రగళిత
రక్తమనురక్తచిత్రుండై త్రావువాని
మానముడిగి దిగంబరుండైనవాని
ఖదిరకుజలీను బ్రహ్మరాక్షసునిఁగనియె 167

ఆ॥ కాంచి యొకముహూర్తకాల మట్టులె నిల్చి
వాని వెతలనెల్లఁ బాఱఁజూచి
మనసుకరఁగి విడిచిచనలేక యెలుఁగెత్తి
యాదయాళు విట్టులనియె గిరిజ! 168

శా॥ ఓయీ! యెవ్వడవీవు పెన్నరిసెలల్లాప్పారి తీక్షణములై
కాయమ్మా ఖదిరద్రుకంటకతేతుల్ గాయమ్ములంజేయ న
లే యాచండ్రవసించి మూర్ఛిలుచుఁ దెల్వించి శోకించుచున్
హేయాచారతనుఁడు నీదు విషయంబేమో వినంగోరెడన్ 169

క॥ నీరూపుఁగనిన రాక్షస, వీరులకే భీతిగలుగు విడువక నీకున్
దారసిలు సిలుగులంగను, వారలయెడ వజ్రమైన వడినీరమగున్ 170

ప॥ కావున నీ పరిచేవనంబుమాని మానసంబున దిటవూని నీ సమా
చారంబు సమగ్రంబుగా నెఱింగింపుమన నతం డా పలుకులు విని
శోకంబువదలి కనులుదెంచి యా సుశీలుని దివ్యతేజోమయముఖ
పద్మమొక్కితసేపు నిదానించిచూచి కరపుటంబులు జోడించి
నిటలతటంబునఁజేర్చి 171

క॥ ఆకలిదూషల నావఁగ, లేక స్వమాంసాస్రముల మలీమసముల నే
యేకాలముఁ గైకొనియెడు, నాకు భవద్వచనములు వినంబడినంతన్

ఉ॥ మానవమాంసమి త్తటి సమగ్రముగా లభియించెనంచు నా
మానసమందునుబ్బి ఊమాత్రముకాలము మిమ్ముఁజూడ ను
గ్రానలతుల్యతేజము త్వదాననగోచరమై మదీయదు
జ్ఞానతమమ్ముఁ బోనడఁచి జ్ఞానపదమ్మునుజూపెఁ దావనీ! 172

చ॥ అమలదయాంతరంగ! వసుధామరవంశమణీ! బుధాగ్రణీ!
కమలభవోపమాన! హృతకల్పవ! పుణ్యమయస్వరూప! దు
ష్టమతులకప్తమల్లనుచు జాలినిజెందెడు మిమ్ముఁగాంచుటన్
గ్రమమున మత్పురాభవదురాగతముల్ దెలియంగఁజాలితిన్ 173

ప॥ మహానుభావుండవైన భవద్దర్శనంబున మత్పూర్వజన్మకర్మంబులు
కన్నులఁగట్టినట్లు పొడకట్టుచుండె, శ్రేయసక వి నెడరేని నా చరి
త్రంబు విన్నవించెద నాలకింపుండని యా బహ్మరక్కనుండు 174

గీ॥ పూర్వమందుఁ బశ్చిమదేశమున సమస్త
తీరవరమైన గోకర్ణతీరభూమిఁ

దనరుచుండె మధువ్రతమనఁగ నొక్క

యగ్రహారంబు సాధువిప్రాకరంబు

176

ఉ॥ అందలి యస్మదీయకులులందఱు వేదవిదుల్ దపోధనుల్
మందరధారిసంస్కరణ మగ్నమనస్కులు సద్వచస్కు లా
నందమయుల్ విత్తేర్ణదిననాయకనందను లధ్వరక్రియా
నందితదేవశేఖరు లనర్గళసర్వకళావిశారదుల్

177

క॥ ఆ మహానీయనివాస, గ్రామంబున గ్రామజీత్యగరిమంబునఁ ద
ద్భూమిసురవంశజుడ నే, నామున గోరాజిఖరము నట్టులనుంటి

క॥ క్రిమినలు శివిలును నాచే, నమదిన హేతువున గ్రామమందలిజనముల్
దమతమ వ్యవహారములు, విమర్శసేయంగ నన్నె వేడెదరెపుడు

గీ॥ అట్టిపట్టుల మాట నేర్పుట్టిపడఁగ
సారముండని లెక్కరు చాల చెప్పి
వచ్చిన తగాద తీర్పక వాయదాను
వేసి పంపుదు లంచంపుటానఁజేసి

180

క॥ లంచము నెక్కువగా న, ర్పించెడు నవ్యానిదే యన్మత మన్యాయం
బంచు నెఱింగియు మదినొ, క్కించుకళంకింప కతనికిచ్చెదగెల్పు

181

గీ॥ బ్రాహ్మణులయిండ్లఁ జక్కనిపడఁతి మంచి
వస్తువులు నాదు కనుదోయిఁ బడియెనేని
నా కరమ్మైన కబ్బునందాఁక నాకు
నిదురయొడవదు మదియును గుడుటఁబడదు

182

గీ॥ లేనితప్పులు బాఁపలపైని మోపి
దండుగలు దీసికొంటి నత్యంతముగను
సభల నన్మతంబులే కాని సత్యమైన
పల్కు పల్కినయట్టిపాపమునఁబోవ

183

క॥ అక్రమమెట్టిదియైన, వాక్రుచ్చినయంత నెంతొవడిఁజేసెడి దు
ర్భక్తార్యోపేతులు నా, కై క్రిందఁ జెక్కుమందిగలరు మహాత్మా!

క॥ ఆకతమున నాకెల్లరు, లోకువయై వారి కల్మిలో నొక్కొకపాల్
నాకిచ్చి తృప్తిపఱచెడ, రేకాలము వారిమన్ని వృథపోకుండన్ 185

గీ॥ దోషికులు సేయుచుండెడు దొంగవాండ్రు
బ్రాకుమాఁద్రెట్టులొనరించు వర్తకులును
దుష్క్రియార్జకులగు నెల్లదుష్టజనులు
సెందఁజేసెద రఱపాలు ముందె నాకు 186

ఆ॥ తస్కరాళివలన దహనునివలనను, బావిచావువలనఁ గేవలమ్ము
నష్టమొంది కుందు నరుల రిపోర్టులఁ, బెదరఁజేసికొంటి విత్తమెంతో

క॥ శుభముల నశుభవిధమ్ముల
నభయాత్మకులగుచు నచటి త్కొనురతతి న
న్న భుజింపఁగఁజేసి మఱి మ
దభిమతములఁ దీర్చివంపెదరు నన్నెపుడున్ 188

గీ॥ ఎచట భోజనమబ్బక నింటియందె
కుడువ నవసరమెపుడైన బాడమెనేని
నాఁడు పెనురోగమున లంఘనంబొనర్చి
నట్టులుగనుండు నోజన్నిగట్ట నాకు 189

క॥ ఇట్టుల సాధుల వెతలం, బెట్టుచు దుర్వృత్తిఁ గూడఁబెట్టిన ధనమున్
గట్టులఁజేసితి లెక్కం, బెట్టఁగలే రద్ది యెంతవినువనివారున్ 190

సీ॥ ఆపోశనముఁ బట్టునప్పు డేతెంచిన
యభ్యాగతికిఁ బట్టెడన్నమిడక
భిక్షాటనముసేయు వికలాంగ వృద్ధుల
కేని గుప్పెడు గింజలైన నిడక
తలిదండ్రు యాబ్దికముల భోక్తలకె కడు
పారఁగాఁ బప్పుకూడైన నిడక
గ్రహణనయకమాదొడములైన పున్నెంపుఁ
తాదృశ గాఢాబ్ధి కౌక కాని ఖర్చునిడక

గీ॥ నాలినిం బిడ్డలను సరియైనరీతిఁ
బోమణముసల్పు కాకలివోవఁ దినక
దుడ్డునంతయుఁ గేవలా వడ్డికిచ్చి
పెంపొనర్చితి బీడల కొంపలార్చి

191

ఉ॥ దానము నున్న సంధ్య కడుదబ్బర తీరువునేత కాంచనా
ధీనము సత్యమన్న మృగతృష్ణలనీరు దయారసంబు వై
శ్వానరత ప్తలోహగతవార్ల వమక్రమమాసురంబు కా
పీనముకాణయాచియె పవిత్రచరిత్ర! నుశీల! నాయెడక

192

గీ॥ పంక్తిభోజన మబ్బినపల్ల నల్లు
రనుకొనఁగ దొంగజపము నే నాచరింతు
నేమి మంత్రంబటందువో “యెవనికొంప
తీతునా” యన్న యష్టాక్షరీతిలకమె

193

మ॥ ధనసంబంధవీహినమైన భగవద్ధ్యానార్చనలోచేసి యై
న నెఱుంగం ద్రుటియైన విష్ణునికటానక దీపమే బెట్టలే
దనయమ్ముం బరకామినీ ధనగతస్యాంతుండనై యుంటచే
ననఘా! యేమనిచెప్పవాడను మదియంబైన యేనస్తతుల్

194

గీ॥ ఏను నాయంతి సత్సంగమెఱుంగఁ దమకుఁ
దామె సజ్జనుల్ నేనున్నతావుఁజేరి
సత్కథలు ముచ్చటింప నా స్థలమువదలి
చనెద ననుఁబోలు దుర్జనసమితికడకు

195

క॥ హరికథలకరిగియెఱుంగను, హరికథ చెవెఁబడిన లేచియరిగెదనెడగాఁ
బరులకు నవకృతిదక్క, జరుపఁగలేదెప్పు డెట్టిజనులకుపకృతి

196

ప॥ వైకుంఠైకాదశీ ప్రముఖునిదినంబులనైన నుపవసింపకపోవుటట్లులుండ
దుర్వ్యసనంబులన్నానక మహాపర్వపుణ్యదినంబుల నొడలు చక్కఁ
దడియువడువున స్నానంబైనఁ జేయక యూహచెలినది మొదలు
దండ సహాయంబునఁ దిరుగఁగలయంతవట్టు సజ్జనకంటకుండనై

ప్రవర్తించి తుదకు ముదిమికిందోడు దుష్టకుష్టవ్యాధిబాధితండనై
 మలమూత్రంబులు నన్నపానంబులు మంచమ్మునందె యగుట
 దుర్గంధదూషితండనై దారపుత్రాదులైన డగ్గరజేరునర్హతలేక
 పెక్కిండ్లు క్రిమికీటకపాటితశరీరుండనై యుండి దేహంబు విడిచి
 యమలోకంబునకరిగి నా పాపంబులకుఁదగినట్లు చారవాది నానా
 విధ నరకంబుల బహుసహస్రహాయనంబులు నుడువరాని బాధ
 లనుభవించి కాలకింకర విముక్తుండనై యిలాతలాంబునకు వచ్చి
 సృగాల బిడాల సారమేయ రాసభ సూకరాదిక సీచయోనుల
 సనేకపర్యాయంబులు జనించి తుదకు 197

క॥ మానవదుర్గమమగు నీ, కాననమున రెండుకాళ్ళు ఖదిరాకృతిపై
 మే నసురాకృతియునుగా, నేనుద్యవమైతి దళితహృదయారాతీ! 198

ఆ॥ కాళ్ళు చండ్రచెట్టువేళ్ళుగాఁ బుడమిలో
 నిమిడియున్నకతన నిట్టునట్టుఁ
 గదలమెదల వీలుగామి నేప్రాణియుఁ
 బడని యిడుమలెన్నో కుడుచుచుంటి 199

చ॥ అనఘచరిత్ర! యివ్వని మదంతికసంచరజంతుసంతతికై
 దినదినముం దినందిన గతించె నతాకటఁ గొంతకాల మా
 అనితూధ నేనొనర్చడి విరావములకై భయమంది చేతికం
 దనిగతి దవ్వుదవ్వులఁ జనందొడఁగెన్ మృగముల్క్రమంబుగన్ 200

క॥ మృగరక్తమాంసములచే
 దగయును నాఁకలియుఁ గొంత తగ్గించెడి నే
 ను గడకు నవియున్ దొరకమి
 సగమున సగమైనవాడ సయమిరేడా! 201

క॥ నాకాఁకలి పెరిగినయటు, నాకెలకుల ఖదిరకుజగణమ్మభివృద్ధిం
 గైకొని కరువలికతమున, నాకాయమ్మెల్లఁ బెనుప్రణమ్ములఁజేసెన్

గీ॥ ఆప్రణమ్ముల వెడలెడు సస్రమాంస
 ములను బెనుతూట్టిపాసలఁ బొగిలి యెందుఁ

జనఁగజాలని నేను నా జతరవమ్మి
కాహుతిగఁ జేసికొనుచుంటి నఘవిదూర ! 203

గీ॥ ఆత్మర క్షమాంసాదిన్ యధికహేయ
గతిని నేనిట్లు పెక్కిండ్లు బ్రతుకుటరయ
రాక్షస తపస్సులకు నమరత్వమిని
ధాత వెఱచి నాకిడినచందమ్ము దోచె 204

చ॥ సదయహృదబ్ధ ! సజ్జనులస్వాంత మదెంతయు వెన్నకన్ననుక
మృదువనివల్కు విజ్ఞుల సమిద్ధవచస్సులు మీకెచ్చెల్లెదు
ర్మదమునఁ దొల్లిచేసిన దురంతమహాఘుఫలంబుగా వని
గదలఁగలేక కేకలిడు కష్టని నన్గని జాలినొందుటక 205

గీ॥ జలమొ పత్రమొ పుష్పమొ తలనువేసి
దోసిలాగ్గ దయంగంట బేసికంటి
నల్పసంతోషియందు రెయ్యదియులేక
దయనుగన్న మీ కేలిరుదంబు తగునా ? 206

వ॥ మహాత్మా ! భవద్వదనసహస్రపత్రదర్శనమాత్రంబున నాకుఁ బూర్వ
జన్మజ్ఞానంబుగల్గె. తుదలేనివెతలం బరితపించుచున్న నన్నుద్ధరింప
వేంచేసిన నీవు శంకరుండవో లేక దుష్టదైత్యనాశంకరుండవో కావ
లయుఁ గాకున్న నన్యుల కింతటి స్థైర్యంబును మహత్త్వంబును
గలుగ నేరవు. మహాత్ములకు దయ గలిగినచో నెట్టికట్టిడినైనఁ
గొదవెట్టక ప్రోచెదరు కావున నన్నీవివత్తునుండి రక్షింపుఁడు. కర్మ
ఫలానుభవంబుతీరక యింకను నేనిట్లులెయుండవలయు నేని హేయం
బులగు స్వీయకాయగళిత మాంసాస్రంబులఁ దినం ద్రావంజేయు
క్షుత్పిపాసలనైన లేకుండజేయుండని కరంబులు ముకుళించి నత
శిరస్కుండైన యా బ్రహ్మరాక్షసునితో సుఖీలుండిట్లనియె 207

ఉ॥ పూర్వమునందు శ్వేతుండను భూతలనేత వదాతకీర్తి ని
ర్గర్వి సువర్ణపర్వత తిరస్కరణామితధైర్యశాలి యీ

యుర్విని ధర్మమార్గమున నొప్పగనేలి యెడందనూడులా
నార్వరనాఁగియేగి పని కచ్చట మూఁడవయాశ్రమసుండై 208

గీ॥ తపము పెక్కేండ్లు గావించి తనువుడించి
దేవపురికేగి యాఁకలిపోవకేవ
బమ్మదరిఁజేరి తన యథాభాధఁ దెల్పి
యింది దేమననాశతానందుడనియె 209

చ॥ నరవర! రత్నగర్భకథినాఁడువైనపుడైనఁగాని ను
సిరమగు శాంతిఁ గాననముఁజేరి తపమొనరించునప్పుడే
దొరకొని యన్నదానమునఁ దుష్టియొనర్పవ యొక్కదేహి కే
కరణినిబాయ నీకడుపుఁగాల్చడి యాఁకలి యేడ కేగినన్ 210

గీ॥ దానములలోన నుత్తమదాన మన్న
దాన మది సేయునటువంటి మానవుండు
వేరు పున్నెమ్మలంజేసి వేల్పువీడు
సేరినను వాని కాఁకలిదీరకేచు 211

ఉ॥ పుణ్యములెన్నో చేసిన ప్రపూతుఁడవౌట ధరిత్రిలో మహా
రణ్యమునం దపస్వితఁడొఱంగిన నీతను మాంసఖాదివై
మణ్యభిరామడై పత విమానమునం జరియింపుమిచ్చమై
గణ్యచరిత్ర! యన్న నృపకాంతుఁడు శ్వేతుఁడు ధాతకిట్లనన్ 212

ప॥ దేవా! మద్విస్తరితశరీర మాంసాహారంబున నొక్క దివసంబెనను,
మఱునాఁడేమిసేయవలయు. ఇట్టి దుష్టాహారంబునఁ గడపు కాలంబు
నకుఁ దుదియెన్నఁడా సెలవిండ్లన్న “నరేంద్రా! నీశవంబు చివుకక
యేనాటికానాఁడు పూర్ణమాంసంబగుచుండు. ఇట్లు పెక్కువేలెం
డ్లరుగ నగ స్త్రమహామునివలన నీ యుత్పీడ వీడునని నలువవలికిన
నా శ్వేతుం డట్లనలిపె. నీవొయన్నాది నానావిధోత్తమదానంబు
లలో నొక్కటియైన నణుమాత్రంబుసేయక సర్వదా పరపిండాదుం
డవై శంకింపక సాధువిప్రుల వేధించితి వట్టి నీ కేవిధంబున నీహేయా
హారంబు దవ్వువనిన నా బమ్మరక్కనుండు 213

మ॥ ఘటసంభూతమహర్షి దర్శనమునకా త్మానేత యాత్మీయమా
 ఘటసంజాతపలాశితన్వదలి స్వర్గంబాది సద్విప్లవా
 ఘటసౌఖ్యంబులఁ జెందినట్లులు భవద్వక్త్రాజ్ఞసంవీక్షణా
 ఘటసం ద్వత్ప్రప నేను బాధలఁదొఱంగంబోలదే సంయమి!

గీ॥ ధైర్యగురుతను వింధ్యభూధరము వంచి
 కడుగభీరతఁ గడలి సాంపుకుగఁజేసి
 మహిత వైదర్భివరమూర్తి మనము నిలుపు
 మీ రగస్త్యున కెనయైనవారె కాన 215

క॥ శ్వేతుని దుష్ప్రితి కలశీ, జాతుఁడు పోకార్చినట్టిచందమునఁ గడు
 రోతగబ్రతికెడి నను బరి, పూతునిగావించి ముక్తిఁ బొందింపఁగదే!

క॥ అని పెక్కుగతుల దనమన, మునజాలిపొసంగునట్లు మొఱవెట్టెడు న
 ద్దనుజునితో మునిపతి యీ, వనిదావున జలములున్న వాచెప్పమనకా

క॥ ఆ మనుజాశనుఁ డనియె
 స్వామి! యీ వనమునందు జలములు పండ్రెం
 డామడల కవల నున్నవి
 యీమధ్యధరిత్రితే వికెట్లో నాఁగక 218

క॥ తనయులు నీకుంగలరా, యనఁ దొలిపుట్టువున నల్వరాత్మజులవ్యా
 రును సర్వవిధుల మానీ, నను మేలనిపించిచనిరి నరకంబునకు 219

గీ॥ వారి పుత్రులు పౌత్రప్రపౌత్రు లింత
 వఱకు నస్మన్నధువ్రతపురమునందుఁ
 గ్రమత గ్రామణిపదమునఁ గ్రాలి దురిత
 కర్మములఁ దండ్రులను మించఁగలిగివారు 220

క॥ మామకకులజుఁడు బొమ్మల
 నామకుఁ డిపుడప్పురమ్మున నివసించు
 గ్రామణియై దుష్టజన
 గ్రామణియై యతనికతనఁ గార్యముగలదే 221

గీ॥ వాఁడు పెద్దలనుడి వినువాఁడుకాడు
మావలె న్నెఱమెచ్చులమాటలైన
నాడఁ డాతనివలనఁ గార్యంబు నున్న
తమరె యెటులైన నావెతల్ దలఁగుడన్న 222

గీ॥ బ్రహ్మరాక్షస! నీవింక భయము శోక
ముడుగు మే బాష్కలునిజేరి యుగ్రవనిని
నీ పడెడు బాధలెల్ల గణించి వాని
వలన నీబాధఁ బాపెడుభరము నాది 223

క॥ అరిగెదననఁగా దైత్యుఁడు
కరములు జోడించి మీ ముఖవిలోకన మా
మొఱకున్ జ్ఞానిని జేయదె
పరోపకారాచరణసుభావ! సుఖీలా! 224

ప॥ అను నా బ్రహ్మరాకాసికి దిటపుగలుగు మాటలుసెప్పి యటవెడలి
కఠినయప్రయాణంబుల గోకర్ణక్షేత్ర సమీప మధువ్రతగ్రామమ్ముఁ
జేరి యందు బాష్కలుంగని వానితోఁ దానుఁగనిన తత్సూర్య
ప్రపితామహుని దురవస్థ యంతయుం జెప్పిన 225

ఉ॥ బాష్కలుఁ డా సుఖీల ముఖపద్మసమీక్షణచే స్వకీయమా
చుష్కృతజాలముందెలిసి దుర్భరవేదనఁజెంది మానిప
త్పష్కరమంటిఁ మొక్కి మునిపుంగవ! ధారుణిమిమ్ముఁబోల్దయా
పుష్కరధుల్ గలారె? శ్రమముల్నహించితి రస్మదర్థమై 226

క॥ ఎక్కడ ఘోరాటవియో
యెక్కడ మత్సూర్యబాధ లీక్షించుటయో
యెక్కడ మధువ్రతమ్మో
యెక్కరణిని మీర లీడ కేతెంచితిరో? 227

ప॥ మహాత్మా! సజ్జనులగు మీకుఁదక్కఁ దక్కొరులకిక్కరణింగామింపం
బోలునే! మదియప్రప్రపితామహ దుర్గతిమోక్షంబున కే నేమి
యొనర్పవలయు నానతిండని ప్రార్థించిన సుఖీలుండిట్లనియె 228

క॥ మాఘస్నానముదక్క మ
హాఘోఘములడచి మోక్షమందింపఁగ నిం
కే ఘనమఖములు వ్రతము ల
మోఘత్యాగములు శక్తములు గావెపుడున్ 229

క॥ వ్రతములలో నుత్తమమగు
వ్రతమ్ము మాఘవ్రతమ్ము బాష్కల! యది నీ
వతిభక్తి నాచరింపుము
హతమగు స్వాఘములు పూర్వికాఘోఘాఘుబుల్ 230

గీ॥ మాఘమాసవ్రతమ్ము సమగ్రభక్తి
సలుపువాఁ డాత్మపాతకజలధిఁ దాఁ ద
రించి తన పూర్వపితలఁ దరింపఁజేయుఁ
గాన కావింపు మద్దానఁ గలుగు ముక్తి 231

ప॥ ఘోరనారకవానులైన నీ తండ్రి మొదలు దుర్గమగహనంబున
ఖదిరకుజలీనుండగు నీ ప్రప్రపితామహ పర్యంత పితృకల్మష కష్టం
బులు వాపుటకు నాకంబునకనువుటకు నీకిష్టంబేని స్నానాదికం
బగు మాఘవ్రతంబొనర్పు మెల్లియ మాఘమాసంబు ప్రవేశించు
నీ వా వ్రతంబాచరించుట నిష్కవంబేని నే నీనాడిందుండి తద్విధా
నంబు నీకుపదేశించి చనెదనన నాతండు మహాప్రసాదంబనుటయు
సుశీలుం డానాఁ డట నెయుండి మఱునాఁ డరుణోదయంబునకు
ముందె మధువ్రతపురమ్మున కీచుకయెడమ్ముగా నుండు తటా
గమ్మున కా బాష్కలుం దోడ్కొనిపోయి సంకల్పవిధానంబున
స్నానంబును దర్పణంబును జేయించి మఱియు వలయు విధంబులెల్లఁ
గఱపి చనియె వంతట సుశీలుండు చెప్పిన తెఱింగున బాష్క
లుండును 232

శ॥ మాసంబంతయు స్నానతిర్వణములున్నానాధపూజల్ వ్రతాల్
ధీసంపన్నధరామరవ్రతతి తృప్తిజెంద నన్నాంబుగో

వాసోభూధనదానముల్ సలిపి తత్ప్రాప్తారువుణ్యంబు సం
త్రాసార్తుల్ గను బమ్మసోకునకు ధారాదత్తముం జేసినకా 2333

ఉ॥ పాదపటుత్వమడ్డి బహుబాధలఁ బెట్టినయట్టి చంద్ర యకా
పాదప మష్టప్రేలి ధరవైబడ బాపనసోకు సమ్మదా
పాద పరాత్పరస్మరణ భక్తి నొనర్చి త్యజించి వేగ వ్యా
పాదపరాయణాకృతిని భాస్వరమూర్తిని జేరె శ్రీహరికా 2334

ఆ॥ పాపభీతుడైనవాడు మాఘస్నాన
మాచరింపవలయు నద్రితనయ!
భక్తి వీడి గర్వపరతఁ జేయనివాడు
నరకబాధ లెప్పుడుఁ బొరయుచుండు 2335

వ॥ అని శివుండు పార్వతికిం జెప్పినచోప్పన నూతపారాణికుండు
శౌనకాది మహామునులకుం జెప్పె. 2336

—: ఆ క్వా సాం త ము :—

మానిని॥ దురితనివహదూరా! స్తుత్యకారుణ్యపూరా!
శరధినిభగభీరా! చంద్రమః కీర్తిసారా!
వరదబుధకుమారా! బ్రహ్మవిద్యావిచారా!
ప్రరుచివిజితశూరా! రామయాభిఖ్యధీరా! 2337

- గ డ్య ము -

ఇది శ్రీమల్లక్ష్మీనృసింహస్వామి కారుణ్యపాత్ర శ్రీవత్స
సగోత్ర వందయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబూరామకవి
సోమపుత్ర అవధానిభూషణ వినయప్రధానభూషణ
పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
మాఘపురాణంబున ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు
శ్రీ లక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణేనమః

మా ఘృపు రాణము

తృతీయాశ్వాసము

- || శ్రీరాజితకావ్యాచరణారూఢ యశోవిశేష ! యాశ్రితహామ !
యేరుచురి స్పృహరి కరుణా, సారోద్యత్రేజ ! రామసచివబిడౌజా ! 1
- || అవధరింపు మట్లు నైమిశారణ్యశరణ్యులగు శౌనకాది మానివడే
ణ్యుల కఖిలపురాణకథాకథన ప్రఖ్యాతుండగు నూతుండ్లినియె
నవ్విధంబునఁ గైలాసంబున శైలసుతకు మాఘమాహాత్మ్యంబుఁ
డెలాపుచున్న శివుండు 2

- || గిరిజా ! మున్నొక విద్యా
ధరజ తపస్నానమహిమ దైత్యేశుచెఱు
దొఱుగి హరిభక్తు వరునిగఁ
బొరసి నుఖంబొంది తుదకు మోక్షముపందె 3

- || నావిని పార్వతి దేవా !, యా విద్యాధరజచరిత మాద్యంతముగాఁ
నావీనుఁగవకు మోదం, బావహిలం జెప్పు మంజులాలాపములక 4

- || ఇట్లు వేడిన పార్వతి కిందుమాళి
చెప్పఁదొడఁగె విద్యాధరశ్రేష్ఠుఁడొకఁడు
సంతులేమి సంతాపితస్వాంతుండగుచు
ధాతఁగూర్చి గంగదరిని దవముఁజేసె 5

— విద్యాధరుఁడు తపస్సున బ్రహ్మవలన వరమొందుట —

- || నిలిపి నకలేంద్రియమ్ములఁ
జలి కెండకు సైచి ధాతృసన్మంత్రము ని
శ్చలభక్తిఁ జపించుచుఁ దా
నలిపె దవమ్ముతులభంగి శ్యామశుభాంగీ ! 6

- || ఆ యనఘుని తపమట్లు సుర
హాయనములు వేయి జరిగినంతట వాణి

నాయకుడు మెచ్చి తెల్లని

చాయ్ గొనబారు నంచ సాంబ్రాణిపయి

7

గీ॥ అధివసించి రయమ్మున నరుగుదెంచి

తనను ధ్యానించుచున్న విద్యాధరేంద్రుఁ

గాంచి వచియించె నీవు కావించుచున్న

దుష్కరతపమ్ము నాకు సంతోషమొసఁగె

8

క॥ విద్యాధరవర! వరముల, నుద్యత్ప్రేమమున నీకు నొసఁగుటకై యే
నుద్యత్తుండనై వచ్చితి, సద్యస్తపముడిగి యడుగు స్వాభీష్టంబుల్ 9

చ॥ అను నలువ పలుకులు చెవుల కమ్మతోపమానమ్ములుగా సోకిన
విని నిమిలితలోచనుండై తపమ్మునేయుచున్న విద్యాధరుండు
కన్నులందెంచి యెదుట సాక్షాత్కరించిన స్రవ్వుకు సాష్టాంగనమ
స్కారంబు లొనర్చి లేచి కరవుటిఘటితనిటలతటుండై యిట్లని
నుటించె

10

సీ॥ సత్యనివేశాయ శారదాధీశాయ

పాపనాశాయ తుభ్యం నమోస్తు

ఖండితమోహాయ కనకాభదేహాయ

హంసవాహాయ తుభ్యం నమోస్తు

నిఖిలగరిష్ఠాయ నిర్జరజ్యేష్ఠాయ

యతులనిష్ఠాయ తుభ్యం నమోస్తు

చతురాననాయ శ్రీపతి నాభిజననాయ

పద్మాసనాయ తుభ్యం నమోస్తు

గీ॥ మానిసంతాన శరణాయ తే నమోస్తు

త్రిభువనీస్వప్తికరణాయ తే నమోస్తు

ధీరసన్నతచరణాయ తే నమోస్తు

దీనభరణాయ ద్రుహిణాయ తే నమోస్తు

11

చ॥ ఇందిరకు సమస్తజగదీశ్వరుండుం గరుణాబ్ధియైన గో
విందునకుం గుమారుండవు విశ్వస్వజండవు దేవదానవా

నందకరుండవ ప్పలుకునాటికి నేతవునైన యో శతా
నంద! త్వదాస్యదర్శనమునం జరితార్థుడనైతి నెంతయున్ 12

చ॥ కడుపు ఫలింపకుండుటను గాపురమందలి కల్బులెల్లఁ గా
ఱడవినిగాయు వెన్నెలలయట్టులు రిత్తలెయ్యెఁ గాన నా
యొడలి కెడండ్కింటికిని నొప్పనుక మ్మరుసమ్ము సొంపు నే
ర్పడఁగ నొసంగు మొక్క మగపట్టిని మేలిగానాల జెట్టినిన్ 13

క॥ ఆ మాటలు విని పల్కెను
తామరసోద్భవుఁడు నీకుఁ దనయుఁడు వొడమం
డిమెయి నొక కూఁతురు సుగు
ణామేయచరిత్ర జననమందునటంచున్ 14

క॥ అది విని విద్యాధరవరుఁ
డిదియేమి మహానుభావ! యే దనయునకై
కద తపియించుట నా కీ
కొద తీరకయున్న ముదముగూరు నె యనుచున్ 15

మ॥ వినతుండై నుకుమారుఁ గోరుకొను నా విద్యాధరశ్రేష్ఠుతో
ననఘా! నీకు జనించుపుత్రి నిజపుణ్యస్ఫూర్తిచే దుష్టనా
శనముకొనల్పఁగఁజేసి సాఖ్యపడు నిన్ సంతోషిగాఁజేయుఁ బా
మ్మనుచున్ బమ్మ యదృశ్యుడయ్యె జన విద్యాభృష్టరుండింటికిన్

గీ॥ అట్లు విద్యాధరుఁడు ప్రాపితాభిలాషుఁ
డగుచు నిలుసేరి యచటి వృత్తాంత మాత్మ
కాంత కెఱిగించి సుఖముండఁ గొంతకాల
మునకుఁ దత్సతి గనె నొక ముద్దుకొమరి 17

క॥ ఆ బిడ్డ శుక్లపక్షపు, జాబిలిరేకవలె పెరిగి సంపూర్ణకళా
ప్రాబల్యంజున యువకుల, ధీబలముఁ గృశింపఁజేసె ద్విజరాజముఖి!

వ॥ అట్లు నవయావనవతియు విద్యావినయవతియు సన్నతియు నిరుప
మాన సౌందర్యవతియు నైన తమ తనయంజూచి విద్యాధరదంపతు

లుద్వాహంబుసేయు నూహమెయినుండి పుత్రికకుఁ దగు వరుని
వెదకించుచుండ నందు విద్యాధరి తన భర్తతో నిట్లనియె 19

మ॥ వ్రతముల్ దానములుం దపంబులు నొనర్పన్నేటికత్తోయభూ
నుతు కారుణ్యమునం గుమారిక మనస్తోషంబుగాఁ గల్గె మేల్
సుతయైనన్ సుతుఁడైన నీమెయగుటన్ జూడ్కుల్ నిమేషంబు సు
స్థితిమై నుండఁగనోడు నాడుకొన నెందే బోయినస్వల్లభా! 20

గీ॥ కన్యఁ బరిణయమైనంతఁ గాపురమున
కత్తవారింటి కనుపు తెందైనఁ గలద?

దీని నారీతిఁ బంపి నామేన నొక్క

నిముస మునురులు నిలువఁగానేరఁ గాన

21

చ॥ ధనికుఁడు గాకయున్న గుణధాముఁడు సత్కులజుండు నుందరుం
డనఘుఁడు మేల్, శాన్వితుఁడు యశావనవంతుఁడు ధీరుఁడైనవా
నిని వెదకింపుఁ డాతనికి నెమ్మిగుమారికనిచ్చి పెండిలిన్
బొనరిచి యింటనుంచినాని పుత్రముకాలము సంతసంబునన్ 22

మ॥ అనుచుం బుత్రివియోగమొప్పనిప్రియావ్యాహరమాలించి తా
ను నదేరితిని జాలిఁజెంచి మన మెంతోప్రేమతోఁ బెంచినన్
దనయన్ భర్తృగృహంబు సేర్పవలె జింతంజెందినం ధప్ప దై
నను నీమాటను ద్రోయకట్టులనె యత్నం బేను గావించెదన్ 23

వ॥ అని చెప్పి విద్యాధరుండు గుమారికకుం దగు వరాన్వేషణ
మొనర్చుచుండ 24

— పీరుఁ డను రాక్షసుని చరిత్రము —

క॥ పీరుఁ డను దనుజవర్యకు, మారుఁడు కుల దేవతయగు మాయాశక్తి
గూరిచి తపమొనరిచి త, త్కారుణ్యప్రాప్త సర్వకాంక్షుండగుటన్

గీ॥ సర్వవిద్యల సర్వశాస్త్రముల శ్రుతులఁ

బండితుండయి శాస్త్రార్థవాదనముల

దక్షుండై కామరూపకధారి యగుచు

విమలేభయక మాయాయుద్ధ విజయుఁడగుచు

26

గీ॥ దేవ భూదేవభయదుండై దిక్కుతెల్లఁ
గెలిచి తృప్తుండుగాక నన్గొలిచి పరము
లండఁగానెంచి తపముసేయంగఁ దగిన
తావు వెదకుచు ద్రోణాద్రిదాపుఁజేరి

27

ప॥ అప్పర్వతంబు సర్వేంద్రియపర్వంబులగు పుష్పఫలభరిత నానావిధ
దివ్యతరు లతావితానంబులతోడను స్వాదూదకమోదకనిర్మలముల
తోడను బహుఖగమృగంబులతోడను మనోహరంబుగా నుండుకు
మెచ్చి దీనియందు మృతులైనవారిం బ్రతికింపఁగల విశ్వుకరణి,
సంధానకరణి, సౌవర్ణకరణి, సంజీవకరణి యను దివ్యౌషధీవిశే
షంబులుండునని పెద్దలవలన వినఁబడు నదియుంగాక

28

ఉ॥ కర్బురరత్నసంతతులఁ గ్రాలుచునుండెడి యిన్నగంబు మా
కర్బురరత్నముల్ తపమఖండముగా నొనరింప యోగ్యమా
పూర్వలభేది యిందు తపముఁఘటియించిన నన్నుమెచ్చి యా
యుర్బహుళత్వదార్ఢ్య విభవోజ్జ్వలశక్తులు నాకొసంగఁడే ?

29

మ॥ అనుచుఁ పీరుఁడు నిశ్చయాయాత్మకుఁడునై యా ద్రోణశైలోత్తమం
బున మేలా చరియఁ జలాశయము నింపున్నింపు మారేడుచె
ట్లును నెల్లొందు ధరిత్రి హజ్జ తుదిప్రేల్పొందించి చూపుఁ ఖరాం
శునియందుంచి మదీయమంత్రము జపమ్ముం జేసె నన్నిష్ఠుఁడై

30

శా॥ ఆ జాడన్ బదిరెండుమాసములు క్రవ్యాదాధినాథుండు నా
పైఁ జిత్తమ్మునుజేర్చి హెచ్చుగఁ దపింపన్ మెచ్చి శూలంబు నా
కైఁ జెల్వొంద వృషేంద్రునెక్కి కృప సాక్షాత్కారమున్ జేయ ర
క్షోజాతాగ్రణి భక్తిపెంపున నమస్సుల్ పెక్కు గావించుచున్

31

ప॥ వినయవినమితశిరస్కుండై యిట్లని స్తోత్రంబు గావించె

32

— ఆశ్వధాటి వృత్తములు —

కాళీ మనఃకమలజాళీ! సుధాకిరణమాళీ! దయాజలనిధీ!
నాళీకభూముఖసురాళీద్యతాండవసుకేళీ వ్రతస్తనటకా!

హేళీందుచక్రయుగ! వ్యాళీవిభూషణ! మరాళీవళక్షతనుభా!
 శూలీ! మహాసుగుణశాలీ! మహేశ్వర! కపాలీ! హలాహలగళా!
 బాణానురావనధురీణా! సదాసుహృదరీణార్థ సౌఖ్యదమ్మణా!
 బాణాయితాద్రిధర! తూణాయితాబ్ధివర! వీణామునిస్తుతగుణా!
 ఏణాంకధారి! నుమబాణాసనారి! గిరిబాణాసనా! వృషభకం
 ఖాణా! శ్రితాఘహిమశోణామరా! గిరిశ! కోణాధిపా! ఫణిగుణా! 34.

ఈశా! సమస్తజగదీశా! నిరస్తభవపాశా! మహేశ! మునిభూ
 కేశాపహా! గగనకేశా! ప్రవక్తతనుకేశాసురా! సురపరా!
 కాశాధిపాధరణ! కాశాబ్జకుండనిభ! కాశాధిపేడ్యచరణా!
 దాశార్వాజారి! సుహృదాశ్వాత్సమోక్షద! సదాశ్వాత్స! పూర్వార!
 హరా! 35.

శైలాలయా! భువనజాలావనోల్లసన! హాలాహలాంచితగళా!
 ఫాలాక్షజష్యలనకీలా విదగ్ధరత్నాలా! శిరశ్శశికళా!
 వ్యాళాంగదా! రిపుమరాళాంబుదా! హృతనుకీలాంగబాధకగదా!
 శూలాయుధా! విలసితేలారథా! నటనలీలానుమోదితబుధా! 36

ఏటున్ దలన్నిలిపి యూరున్మలస్సలిపి పేరున్ గడించు పలువా!
 పోరున్ దినన్ దిరుగు పాటున్ దివిన్ బెరుగుగౌరున్మెయిన్నగుదొరా!
 యేరున్ నినున్ దొరయువారుండరంచు బలుమాటున్ దొసం

గడచు నీ

పేరున్ దలంచుచు జోహారున్ బానర్తుఁ గొలబారున్ దొలంచు

పెరిమన్ 37

వ! ఈతీరున సన్నుతించిన నేనును

38.

క! యాతువ్రాతాధీశ్వర! సీతపమును సంస్తవంబు నిరువముమై మ
 చేతఁగి ప్రీతిఘటించె న,హా తెల్పుమొసంగెదన్ ద్వడభిమతమెల్లన్

మ! అని నేబల్మిన వాఁడు సంతసిలి సర్వాధ్యక్ష! ఫాలాక్ష! న
 సన్నుకంపన్ దిలకించెదేని యని దైత్యధ్వంసీఁ జక్రాయుధున్

దునుమంగల్లెడి శక్తినిమ్మ సురసందోహమ్ము దానన్ముదం
బును సైర్యంబునుజెంది క్రుమ్మరుతమెప్పున్ స్వేచ్ఛమై యెల్లెడన్

ఉ॥ నావును నవ్వి యో దనుజనాయక! చక్రిని బమ్మతండ్రి యు
ద్ధాననిలో నేదిర్చి జయమందగ నాకును శక్తిచాల దే
నేవిధి నీకు వాని వధియింప వరమ్మిడ నేర్తుఁ గోరుకొ
మ్మా విపరీతమైన చెడుమార్గముఁబట్టక మేల్వరమ్మనన్ 41

శా॥ ఆ మాటల్ విని రాక్షసుండు పరమేశా! కేశవున్ ఘోరసం
గ్రామోర్విన్ దునుమాడఁగా వరమొసంగ స్థిమనం బొప్పుకో
దేమో యట్టులనైన శత్రుతతి మాయింపంగ దక్షంబు యు
ద్ధామోఘంబు భవత్త్రిశూలమది యిమ్మా సమ్మదమ్మేర్పడన్ 42

గీ॥ అద్ది నాకేలఁ గ్రాలుచో నసురవైరి
యొక్క లెక్కయె కృప శూలమొసఁగవయ్య
యంచు వీరుఁడువేడ నా హస్తమందుఁ
గల త్రిశూలాన శూలంబుఁ గలుగఁజేసి 43

ప॥ వానికొసంగి యీ త్రిశూలంబు నీకేలనుండ నిన్నెదిరించినశాత్రవుం
డెట్టివాఁడైన నీచే జచ్చు నిది లేనితఱిఁ గయ్యంబయ్యెనేని నీకు
మరణంబు దప్పదింతియకాక ధర్మమార్గంబు వీడినను గీడుమూఁడుం
గావున జాగరూకుండవై మనుమన నాతండు “దేవా! నాయం
దేమేని ప్రమాడంబుఘటిల్లినను నీవిచ్చిన యీ శూలంబునందక్క
తక్కిన యే సాధనంబునం జావకుండ వరంబొసంగు”మన నట్ల
యగుతమని నేనంతర్ధానంబుసెందితి నంత వాఁడును 44

క॥ శూలము కేలం గ్రాలఁగ
నాలమ్మున నన్నుఁ గెల్చు నధికులుగల రేన్
వై శమ్మ రండు రండని
ప్రేలునుఁ జరియించె సకలవిప్లవములలోన్ 45

గీ॥ సోఁకుఁడేని శూలముశక్తి శూరులెల్ల
రెఱిఁగియుండుట వానిలో దుర మొనర్ప

నేజగమ్మన నెవ్వరు నేమటంచు

నెదురలేరై యోటమి కిచ్చగించి

46

మ॥ అటు లావీరుడు సర్వలోకవిజయం బొర్జించి వారాశీను
 స్ఫుటనిమ్మస్థలమందుఁ బూర్వరమురుప్రకారసద్వారవి
 స్ఫుట నానామణిభర్మసాధపటలీ పూర్ణంబుగాఁ గట్టె మా
 జట స్వర్గంబన నిష్టదాత్రియగుచున్ రాజులు మాయూదయన్ 47

ఉ॥ ఆనగరీగరివృతకు నాతఁడు మోదముసెంది యాప్తుతా
 దానవనాథులన్ దితిసుతప్రకరమ్ములఁ జేరఁదీసి ప్ర
 జ్ఞానిపుణత్వమొప్పఁ ద్రిదశప్రభువైభవ మించుకేనియన్
 వీని విభుత్వమున్ దొరయ నేరదనంగను నేలె లోకముల్ 48

శా॥ ఆరాత్రించరనాథుఁ డవిధముగా నాప్తాసురశ్రేణితోఁ
 బారావారజలాంతరసపుర మావాసంబుగాఁ జిత్తమం
 దీ రాజ్యంబును నీ విలాసగరిమం బీప్రాయ మింపైనకాం
 తారత్వమ్మును భార్యగాఁ గొనకయున్నన్ వ్యర్థమంచెన్నుచున్

గీ॥ అవ్వరసలెల్ల కాంతలయందు మేలు
 బంటులంచు నెఱింగియు వారియందుఁ
 గన్నెతన మెన్నఁగో జారుకొన్నదగుట
 వారుఁ జేవట్ట నర్హులు గారటంచు

50

క॥ పదునాలుగు లోకంబుల

ముదితలఁ గన్యాత్వమునను బొడలెడివారిన్

వెదకి తనమదికి ముడమిడు

సుదతీరత్న మ్మొకర్తుఁ జూపట్టమిచేన్

51

ప॥ సంచలితస్వాంతుండై యదృశ్యాకారంబున లోకంబులెల్ల మరల
 మరల తిరిగి తిరిగి పరిశీలించుచు నొకపరి నాకలోకంబున నొక్కడ

— పీరుడు స్వర్గంబున వైద్యాధిరంగని మాటలాడుట —

శా॥ కాంచన్ గాంచనగాత్రి నీలకచరాకాచంద్రబింబాశ్శ్య రా
 యంచన్నించిన మందయాన వికచాబ్జాభాయతాక్షిద్వయన్

బంచాస్యోపమమధ్యః బల్లవసదృక్పాదన్లనన్నాసికన్
బ్రాంచద్భింబనిభాధరిన్ లలితశోభాహృద్య వైద్యాధరిన్ 53

గీ॥ చూచి యా మేచకాలక సాబగు మెచ్చి
కామరూపధరుండైనకతన నతను
తరుణమోహనరూపమ్ముఁ డాల్చి యింతి
పోవుత్రోవ నెదుర్పడి పొలఁతికనియె 54

ఉ॥ ఓ కమలాక్షి! లక్ష్మివలెనొప్పెడి నిస్సనినట్టి ధన్యుఁ డ
స్తోకగుణాంబురాశి పరిశుద్ధయశస్కుఁడెవండు రాణిగా
నీ కయిఁబట్టి హారిసుఖనీరధిఁదేలెడి పూరుషోత్తముం
డే కులసంభవుండు వచియింపుము వీనులకిందు విందుగక 55

క॥ ఈరేడుజగమ్ములఁ గల, వారిజలోచనలఁ గంటి వారెవరికి నీ
సారునఁ బదియాటవపాల్, గూరుపఁడా బమ్మ యేటికో విరిబోడి!

క॥ వినిపింపఁదగిన దేనియు
వినిపింపుము నీచరిత్ర వెలఁదీ యన నా
తనికనియెను విద్యాధర
తనయ నయము భయముఁదోపఁ దతమృదులోక్తి 56

గీ॥ అనఘ విద్యాధరేశ్వరుం డంబుజాత
భవునివరమున సుతగాఁగఁ బడసె నన్ను
యోగ్యుడగు వరు వెదకుచునుండి తండ్రి
పరిణయమొనర్పఁడయ్యె నిప్పటికి నాకు 58

క॥ అని చెప్పి పోవుచుండిన
వనితామణికనియె నతఁడు వనజేక్షణ! శం
భుని మెప్పించి వరమ్ముల
నెనసితి ననుఁబోలఁ డెవ్వఁ డేవిషయమునక 59

క॥ సరియైన కన్య దొరకమిఁ
బరిణయమాడమియె కొఱత పడఁతీ! నన్నుక

వరునిగ నీవొప్పిన నా

కొఱఁతయు లేకుండఁబోవుఁ గొలమలరారుక్

60

గీ॥ తగిన దాంపత్య మిది గానఁ దలిరుఁబోడి

సంశయింపకుమనుడు నా చాన వలికె

జనకపోషితనగు నన్నొసంగుటకును

గర్త పితయాట నడుగు మా ఘనునిజేరి

61

ఉ॥ క్రోధము రాకయుండఁ దనకు న్వృత సుంతయుఁ గల్గుకుండ వై

ద్యాధరి పల్కఁగా విని రయమ్మున నా దనుజాధిపుండు వి

ద్యాధరనాథుఁజేరి వినయమ్మున మ్రొక్కి మహానుభావ! నే

సాధితసర్వలోకుండను జాలఁడు నన్నెదిరింపఁ జక్రిముక్

62

క॥ ఇలువేలువు కనికరమునఁ, గలిగెను సకలార్థసమితి గడియించితి వి

ద్వైలనన్నింటిని హరుదయ,వలనఁ శూలంబు నాకు వశమైయుండె

గీ॥ నాకుఁ దగినట్టి కన్య యేలోకమందు

నగవడకయుంట బ్రహ్మచర్యమున నుంటి

నేటికిం గంటి నీనుత నిరుపమాన

కన్యతామాన్య రాజన్యగణ్య ధన్య

64

ప॥ ఇట్టి నీ ముద్దుపట్టె జెట్టబట్ట ననుగ్రహింపుమని పల్కు నమ్మాయావి

వచనంబులు తన మనంబునకు డంబంబులుగాఁదోచిన విద్యాధరుండు

వానితో నిట్లనియె

65

శా॥ నీరూపంబునకుం గళాగరిమకుం నీ బాహువిక్రాంతి కో

నూరిగ్రామణి! నా కుమారి తగ దెచ్చొనైనఁ దుల్యన్మనో

హరిన్నారిని జూచుకొమ్మరుగు మీ యభ్రాక్షి నీకీయఁగా

నేర న్నేనన వాఁడు సిగ్గువలనజేరె నిజాగారముక్

66

గీ॥ అరిగి రాక్షసవిభుఁడు విద్యాధరేంద్ర

పంకనా మందరాకృతి డెందమందు

నిలిపి కందర్పదర్పనిర్గళిత ధైర్య

సాకుడై యిట్లు దలఁపోయసాఁగె వాఁడు

67

సీ॥ మోము వెన్నెలలీను గాము కీల్జడ పాము
 చూపుపలపు రేడు జోదుతూపు
 ముక్కు సంపగిలెక్కు మోవి తేనియక్రోవి
 కురులు కొదమ తేటి మెఱుంగుగఱులు
 కుచములు హరిలికుచములు నూఁగారు
 కప్పరంగు పిశీలికముల బారు
 ఊరువుల్ రంభికాదారువుల్ మీగాళ్లు
 తాబేళ్ళు గోళ్ళు ముత్యాలచాళ్ళు
 గీ॥ గమము చతురాననుని తురంగమము మధ్య
 మమ్ము గగనమ్ము జఘనమ్ము మహితలమ్ము
 కంధరమ్ము రమానుతు కరదరమ్ము
 భళిరె! యా బాల నెనయని బ్రతుక దేల ? 68

వ॥ అనుచు నమ్మందగమన సౌందర్యంబు డెందంబునం దలపోయుచు
 నయ్యహోరాత్రంబులు రెండును రెండు బ్రహ్మకల్పంబులమాడ్కి
 యేగించి తుద కేయుపాయంబుననైన నవ్విద్యాధరతనయఁ దన
 యవసధంబునకుఁ జేర్చుటయె కర్జంబని యన్నిర్జరవిరోధి మనంబున
 నిశ్చయించుకొని 69

మ॥ మరునాఁ డా తొలినాటిచందమున సమ్యగ్రూప మేపారఁగాఁ
 గరమం దుగ్రవరాత్రశూలము వెలుంగఁ మాయకాఁడౌట నె
 వ్వరికిం గన్నడకుండఁ బుష్పలతికావాలంబుల స్నీరు బం
 గరుబిందెఁ గొని తెచ్చిపోయు నుగుఱొఘ్ఘసాన వైద్యాధరిఁ 70

క॥ చేరంజని సుమకోమలి!, చారునవీనప్రవాళసమకర వదముల్
 కాటియవడ నిటు లతలకు, నీరిడు నినుఁజూడ మనము నీరైపోయెఁ

గీ॥ భర్తగా నన్ను నీవు చేపట్టు మిపుడె
 దేవనాథుని రాణిచే దినదినమ్ము
 వరపుడము నీకుఁ జేయింతుఁ దరుణి య నెడు
 వానితోఁబల్కె నా యింతి భయమునొంది 72

61 నిన్న మా తండ్రి నీతోడ నన్నదేమి
మరల నిపుడీవు వల్కెడి మాటలేమి
నదువులన్నియు నేర్చుట జ్ఞానమెనసి
నట్టివాడవు నీ విట్టులాడఁ దగునె?

73

62 వెలచెలులతోడబలె న
త్కులజాతులతోడ నొంటిఁ గొంకక యిటు వి
చ్చలవిడి మాటాడుట యో
గ్యులకుం ధర్మంబె? యెఱుంగవొకొ నీవిదియౌ

74

చ1 అని తలవంచి నీరమునకై చను సుందరిఁగాంచి పోకుమీ
వనితరొ! నీ నుఖంబును భవజ్ఞనకుండు తలంచెనేని యీ
నని నను బంపునే! తెలివియబ్బిన నీవయినక రవంతయో
చనమొనరింపకేగెదవు సౌఖ్యమిఁకెట్టుల నీకుఁ జేకురుక

75

63 జ్ఞానమొదవిన నీవు గాంధర్వవిధిని
నన్నుఁ బెండ్లాడు మొరుపెత్తనంబదేలఁ
గాలహరణంబునల్పకు కల్మి యనెడు
నతనితోడ విద్యాధరసుత వచించె

76

నీ1 బలవరాక్రమముల భాగ్యభోగంబుల
నసదృశభంగి నీ వెనఁగుచున్న
గాంధర్వవిధిఁ బెండ్లి కలుషదూరంబైన
నా తండ్రి తనకు సంతాన మెంతో
కాలంబు లేకున్నఁ గమలాసమనిగూర్చి
తపమాచరింప నాతండు మెచ్చి
యిచ్చిన వరమున నేన జన్మించుటఁ
బ్రాణంబులెల్ల నాపైని నిల్చి

64 పెంచుచుండిన తండ్రి యభీష్టమే స్వ
తంత్రనై వీటబుచ్చఁగాఁ దగున నమ్మఁ

గాన కాలండు బ్రదుకునే గడియసేపు
తగనిపని యిద్దియాట నీదారిఁ జనుము

77

ఉ॥ మంచిగఁబోక యింకఁ జెడమాటలనాడుచు నుంటివేని ర
ప్పించెదఁ దోటకావరుల వీరులు వారలు చేరిరేని బం
ధించెదరన్న వాఁడు దరుణీ! వెఱపించెదె నన్నుఁగాంచు మీ
వంచును హుంకరించుచు భయంకరమా తనరూపుఁ జూపినన్ 78

గీ॥ అబల భయకంపితాంగియై యవశ యగుచుఁ

జేతి బిందెను వదలి తద్భూతలమున
నల్ల నొరగుచునున్న చో నసుర పట్టి
చంకనిడినొని దివి నేగె సత్వరమున

79

ప॥ అట్లు లా రక్కసుండు వై ద్యాధరిం గొన్నుఁబోవునెడ మార్గంబునం
గనిన దేవదానవ సిద్ధసాధ్య గరుడగంధర్వ కిన్నర వసురుద్రాదికు
లెల్లరు దయాహృదయులయ్యు వాని శూలంబునకు వెఱచి తొలంగి
చనుచుండ నిరాతంకగమనంబునఁ దన పురంబుఁజేరి నిజప్రాసా
దాంతర్భాగంబున నక్కంబుకంటిం దించి విశ్వాసపాత్రల రక్షః
కళత్రంబులఁ గాపుంచి వారివలన నాపెక నేక సౌకర్యంబులు గల్పిం
చుచుఁ దనయం దనురాగంబువాడము నుడువులు బోధసేయుచుచు

మత్తకోకిల॥ సర్వశాస్త్రములందుఁ బండితి చాలగాఁ దనకున్న నా
పూర్వదేవుఁడు సత్యలోకమువోయి వేల్పులపెద్ద హం
సార్వుఁగాంచి నమస్కరించి మహాత్మ! పెండ్లికిమూర్తమా
యుర్వివృద్ధిగఁ గామసౌఖ్య మనూనమై తగఁబెట్టవే! 81

గీ॥ అనుచు వేఁడెడు రక్కసుఁగని విధాత

నాకు సరియైన కన్య యే లోకమందు
లేదనెదవెప్పు డివుడెడ నీ దృగబ్జ
హర్షదాయిని పొసఁగె నా నసురవరుఁడు

82

ఉ॥ వేధముజూచి కేల్మోగిని విశ్వస్మశ! మహితాత్మ! మీరు వి
ద్యాధరనేత కొక్కతనయం గరుణింపరె యిద్ది నే జగ

చోభనసేయుచుండఁ గనజొప్పడె నిప్పటికప్పులంతి మ
తొప్పముఁజేర్చినాఁడ సుఖసాగరమందెపు జోలలాడఁగాక 83

౭॥ కావున మంచులగ్గ మనుకంప వచింపుడన న్నిరించి యా
దేవవిరోధి హృష్టము మదిందలపోసి యతండు కామబా
ధావృత్తిమానసుండగుట నన్యనయంబులు బుట్టకెక్కవం
చాననజోడ్చువుండు దన యంతికమందలి శివ్యవర్చుచేక 84

౮॥ పంచాంగ మొకటి తెప్పించి పారఁగఁజూచి
శ్రావణమందు దర్శతిథి నేడు
నేడాదిగా వచ్చు నేడాది పంచుగ
లోన ముహూర్త మనూనగుణయు
తంబు గన్నడదు నూతనవర్ష పంచాంగ
మిష్టశిష్టడె గుణియించుచుంటి
మద్ది పూరితియైన యంత లగ్గముఁజూతు
మరుదెమ్ము ఫాల్గునమందు మరల

9॥ శాస్త్రవద్ధతిఁ బెండిలి జరగనట్టి
కాంతిఁగూడిన దుష్ప్రజ గలుగుఁ గాన
నిక మాసాష్టకముదాఁడ నెట్లులెన
మనసు నిలుపుము చనుమన దనుజుడరిగె 85

౧౦॥ ఇట నసురచరిత్రంబిటులుండ నట నాకలోకంబువ విద్యాధరదంప
తులు నిత్యంబు పూదోటనుండివచ్చువేళ కానాఁడు తమ నందన
మందిరంబునకు రానందున వందురి యెల్లకడలును సందుగొందు
లును వెడకి వేసారి దురంతచింతాక్రాంతులైరందు విద్యాధరుండు

౧౧॥ పులిక! మేముచేసిన తపోభవదివ్యఫలమ్ము నిన్ను లో
కత్రయమాన్యుడొ ముగుణకంధికొసంగి వివాహ మెందు నే
మాత్రము లోటుపాటినిహూడ్కినికేసి స్వధామమందె దా
హిత్రభవప్రహర్షమువల దృష్టినిజెందుఁగ గోరియుండఁగాక 86

క॥ ఎవుడును కని విని యెఱుంగని
చపలాత్ముడెవఁడో వచ్చి జల్పములెన్నో
త్రవవీడి పల్కి నిన్నున్
స్వపత్నిగ నొసంగుచున్న సమ్మతి గామిన్ 88

క॥ అతనికి నిన్నీనంటిని, యతఁడే నీకిష్టుడైన నా మాటను నా
శ్రుతిఁబడ వేసినవెంట నె, యతనికెసేయనొకొ పరిణయమ్ము కుమారీ!

క॥ నీవే ప్రాణమ్ముగ నెద, భావించెడి మమ్మువీడి వాఁడెదో బోధం
గావించిన భ్రమవడి వడి, నైవసవైభవ దగవె కన్నకుమారీ! 90

వ॥ నీకుఁగల విద్యాపరిజ్ఞానంబును ధర్మాభిమానంబు బిత్తమాత్మభక్తి
విధానంబును నిదానంబును మున్నుగాఁగల సద్గుణంబులగణించి
చూడ వాఁడెవ్వఁడో ధర్మంబుదప్పి మాయావియై మందుమాకుల
వివశంజేసికొని పోయియుండుంగాని నీవు మనసార వానింబ్రేమించి
మమ్ముఁ బరిత్యజించిపోతివనుటకు నా యంతరంగం బొప్పకున్నదని
కన్నుల నీరుఁగార్చుచుండ నాతనిభార్య యిట్లుని విలపించె 91

గీ॥ కాపురమ్మున కేవచ్చి పాపలకయి
మొగమువాచితి నెన్నేండ్లొ పుట్టితి వా
కర్తుకవె నాకు నీ బాల్యకాలఘటిత
వివిధచేష్టలఁ గన్నను బిడ్డలందు 92

క॥ మోహమ్ము తీఱకుండుట
దౌహిత్రుల ముద్దుచేష్టితములం గనఁగా
నూహ యెసర్చితి మాతకు
ద్రోహముఁ గావింప నెట్లు దొడఁగితివమ్మా! 93

సీ॥ అన్నిట నీ కెనయైనట్టి పురుషుని
గొనివచ్చి నిన్నిచ్చి కులముమెచ్చఁ
బరిణయ మొనరించువట్టునఁ బెండిలి
వీటలపై నీవు ప్రియునిచెంతఁ

దలవంచి కూర్చుండు చెలువమ్ముఁ దలఁబ్రాలు
 వోయుచోఁ బ్రియుచేయి చేయిపోక
 స్నిగ్ధింది క్రీగంటిచేఁ జూచుచుండమ్ముఁ
 గాంచి హర్షించు భాగ్యమ్ము నాదు

శ్రీ కన్నుదోయికిఁ బెండ్లి సింగారములను
 జేయు భాగ్యంబు నా కేలుదోయికిఁ బతి
 పేరు మెలిఁబెట్టి చెప్పఁగా వినెను భాగ్య
 మకట! నా వీనుఁగవకు లేదయ్యెఁ బుత్రి! 94

చ॥ నిను గొనిచన్నదుర్గుణుఁడు నీచుఁడు నిస్సవశంబొనర్చుకో
 ననయ మసత్యభాషణములాడుచునుంటఁ దృణీకరించి మ
 మ్మునె తలఁపోయుచేడ్చునెడ మోఱకుఁడై యిడునట్టి బాధలే
 యనువుగ నోర్చుచుంటివొకదా మృదుగాత్రివి నీవు పుత్రికా! 95

క॥ ఆరీతిఁ గూతు గొనముల
 సారెకుఁ బేర్కొనుచు నీరుజాలై కనులం
 గారఁగ నేడ్చెడి ప్రియ క
 స్మిరల విద్యాధరాధినేత తుడుచుచున్ 96

క॥ ప్రియురాల! శోకముడుగుము
 స్వయంభువుఁడు వర మొసంగునమయమ్మున న
 ద్దయఁడై పలికిన పలుకులు
 భయహరములు తెల్పువాఁడ వానిని వినమా! 97

మ॥ వనజాతోద్భవుఁ డన్నదీప్తితముఁ దీర్చన్వచ్చి నేవేడఁగా
 “ననఘా! నీకు జనించు పుత్రి నిజపుణ్యస్ఫూర్తిచే దుష్టనా
 శేషముండేయఁగఁజేసి సౌఖ్యపడు నిస్సంతోషిఁగాఁజేయుఁ బా
 మ్మునుచుం బల్కినవాఁడు భావివిషయం బానాఁడె సాధ్యమణి!

క॥ కనుక మన యాత్మజను దు
 ర్జనుఁడొక్కఁడు బల్కిఁగొంచు చనుటయె నిజమై

నను దద్భగవద్వాక్యమే

యనయముఁ గాపాడుఁ జింతనందకు మింతి !

98

ప॥ విద్యాధరుం డట్లునుడివి తనభార్య నూరార్చి కుమారి తలంపునకు
వచ్చినపుడెల్లఁ గుమారిల్లుచు దినంబులు గడపుచుండె నట దురా
చారుండగు వీరుండు నలువవలన సెలవొంది తన నెలవునకుఁజొయి
వై ద్యాధరి డాయంజని

99

క॥ ఏజీలోచన! తావక, పాణిగ్రహణమ్మునకు శుభముహూర్తము నే
వాణిశు నడుగ నా గీ,ర్వాణశ్రేష్ఠుండు లెస్సవరికించి యనెన్ 100

క॥ ఎనిమిది మాసములేగిన

యనంతరమున శుభలగ్నమబ్బెడు నందాఁ

కను దొందరఁజెందినఁ గీ

ఘనయునటంచాడె విశ్వస్థజుఁ డటుగానన్

101

మ॥ నిను నేనంతకుముట్ట మద్భుహమున నిశ్శబ్దమ్మునంగల్లు వ
స్తునికాయంబుల సగ్ర్యముల్లలవు చేతోమోదమున్లుూర్పువా
నిని వానంగొను మెద్ది నీకు హితమో నేనద్ది గ వింతఁ జిం
తను వర్జించి ముదమున నైలఁగు విద్యాభృద్వ రేణ్యాత్మజా! 102

శా॥ నీ కే వస్తువులందుఁ బ్రీతిగలదో నిఃఖేదవై తెల్పు మే

లోకంబుం దవియున్న నిష్ఠరిగి తల్లోకేశులంగెల్చి య

స్తాకప్రాథతఁ దెత్తు నాపయిని నీ చూపుల్ కృపంజూపినన్

నీకుఁ దానుండనై చరింతుఁ డ్రిజగ న్నీతిన్ నినుం జేసెదన్ 103

క॥ అని పల్కెడు దోషాచరుఁ

గని దోషాచరుని గనిన కమలాకృతి వా

డినమోము వాంచి యశ్రులు

కనుగవఁ దొరఁగంగ మూఁగగతి సతి యున్నన్

104

మ॥ లలనారత్నమ! నిన్ను నేను బ్రతిమూల్క జేలవై యేల చిం
తిల నేలోపము నీకుఁ గల్గెదిట నీ దీనత్వముం బొసేమై

చెలువమ్ముఁ మెఱుంగిడ్డకుండనము వాసిం దీసిపోఁజేయ కి
ట్టు లసంస్కారశరీరవౌటఁగని చూడ్కుల్ వ్యాకులంబందెడిక 105

౬౧ నెఱవక సంతసమున నా

కరునమ్ముగఁ బల్కుమ నెడి యసురకు విద్యా
ధరనందన వచియించిన
మఱుమాటలు వినుమటం చుమకుశివుఁడనియెక 106

ను! దనుజా! నా తలిదండ్రులన్నొఱుగి బల్ తాస్కర్మధుర్యుండవై
నను నీతెచ్చుఁబెఱుంగకయ్యిరువురుం బ్రాణాలతోనుండ ర
య్యనఘానిష్టకరు నిన్నునుగనుట నీ యాలాపముల్ వింటుఁ గ
ల్గిన పాపంబులు వోవుమార్గము నెఱింగింపక బుధుల్లేరుగా 107

౬౨ బుధుల నుడులేమిటికి నుషర్మధున కీ శ

రీర మాహుతిఁజేసి శరీరమునకు
దుర్జనస్పర్శసంబునఁ దొడరినట్టి
పాపములఁ బాసి నాకమ్ము వడయదాన 108

౬౩ అంతకుఁడక్క వేరు సదుపాయము లేదని చింతింపదు న
య్యింతికి రక్కసుండనియె నిందుముఖి! యశుభంబులాడ నీ
కంతటి కష్టమేమొదవె నందఱు నీకిట నమ్రులేకదా
వంతును వీడు పాపములు వాయునె యేయెడ నాత్మహత్యచే 109

౬౪ ప్రాణములతోడ నున్నట్టివారి కెప్పు

డేని మానసదుఃఖంబు లేడలి సౌఖ్య
మబ్బుఁ గావున నీ యభిప్రాయ ముడిగి
మెలఁగుము ముదితచిత్తవై కలికిమిన్న 110

౬౫ అను దనుజేశువాక్యముల నాత్మవిమర్శమొనర్చి యగ్నిలోఁ

క్షుద్రవిడ నాత్మహత్య యగు దాన సఘమ్ములు హెచ్చుఁగాని పో
వునె వెఱవచ్చి ప్రాణములఁ బోకడ వెట్టకయుంటి నేని మా
తఘ లితము గవంబొసగు దైవకృపాలవపాత్రవైనచో 111

చ॥ అని మనమందు నెంచి యనురాధిపుతో నల కాంత వల్కె నే
తనువుఁ బరిత్యజించెడు విధానము మానితి నిష్ఠ మేనికీ
గొనబడు భూషణాళిపయిఁ గూరిమి సుంతయులేదు దైవమున్
మనముననిల్చి యెప్పు స్మరణమ్మనొనర్చుచుఁ బుల్కెఁ గాలమున్ 112

గీ॥ రాక్షసేశ్వర సోమవార వ్రతమ్ము
నాకుఁగల దా దినమునఁ బినాకపాణీ
యాలయమ్మునకేగి యత్యంతభక్తి
శివునకున్ మ్రొక్కి పూజలుచేసి వేడ్క 113

క॥ ఫలములును భక్త్యభోజ్యము
లలఘువిధింగూర్చి శివునకర్పించి ద్విజా
వలిఁదనిసి పిదప నన్నము
జలములు నేఁగొనెద నటులు జరగనియెడలన్ 114

ఉ॥ అన్నము నీరు ముట్టుకొనఁ బ్రాణమువీడెద నీ వురంబునం
దున్నదియే దయాబ్ధియగు సోమునియాలయమన్న దైత్యుఁ డో
యన్నులమిన్న! విన్న భవదర్శితదైవము మనమనోరథం
జున్నెరవేస్సు వేల్పుగుటఁ బొందితి డెందమునందు నందమున్ 115

చా॥ శ్రీకంఠాలయము లృదీయపురిలోఁ జెల్వొందు నడ్లడునన్
నీకున్నట్టి నియామకవ్రత మిట నిర్విఘ్నమై సాఁగెడిన్
శోకంబున్విడు పూజకున్వలయు వస్తువ్రాతమునైల్పు మ
స్తోత్రశ్రద్ధను దెత్తు రిందలివెలందు ల్కాటమాత్రమ్మునన్ 116

వ॥ అదియుంగాక మఱియొక విశేషమ్ముఁ దెల్పెద వినుము 117

గీ॥ తారకాలింగ మాకాశతలమునందు
ధాత్రియందు మహాకాళదై వ్రతమ్ము
హాటకేశుండు పాతాళమందు శ్రేయ
మిచ్చు దర్శించుమాత్రన మచ్చెకంటి! 118

క॥ అటువంటి హాటకేశుండు, కుటిలాలక! నాపురికి మిగుల దా పట కే
గుట యిష్టమేని చేచీ, చ్చటతోడం బోయి వ్రతము సాగింపు తగన్

మ: శుకవాణీ! పెడత్రోవబోవక మనస్సుర్తి న్నను భర్త గా
నికరప్రేమ పరించినట్లయిన దేని న్నిపు గావింప ను
త్సుకతం బూనెదో దాని నపై నెరవేర్తుం గింకరప్రక్రియ
నకలప్రాణుల నెల్లవేళల స్వదాక్షావర్తులం జేసెనెన్ 120

క: నను గాదని పోవంగా
ననబోడి! నీకు వశమె నందకధరుడే
నని నన్ వెఱంగనబడఁ డెట
నన నీకెవ్వఁడు సాయమగుఁ దొలఁగిచనన్ 121

స: రిత్తభ్రమ వీడి నన్ను పరింపుమనెడి
వానితోడ విద్యాధరబాల పలికె
నిష్టపడి నిన్ను నే పరియింతుననుచుఁ
డలఁపఁబోకుము కలనైన దనుజతనుజ! 122

చ: పరుషవచస్సులాడి బలవంతుడన న్గరువమ్మున న్ననుం
బరిణయమయ్యెదేనియును బ్రాణయతాంగముతో సుఖంబులన్
బోరయఁగలేవు ధర్మవధముల్విడనాడిన యట్టి చెట్టకుం
ద్వరితమ సంభవించు రవినందనమందిరమందసాఖ్యముల్ 123

క: ప్రబల నిష్ఠను సోమవారత్రమ్ము
నలుపు నను భక్తురాలిని సాక్షిలేక
దుర్మరణమొండఁ గనునేని దుష్టహరుడు
భక్తవరదుం డనెడు పేరు భవునకున్నె? 124

చ: అనుచుఁ బెక్కు తెఱంగుల నిర్లక్ష్యంబుగాఁ దనమనంబున కహితం
బును నశుభంబును గాఁబుల్కుచున్న వైద్యాధరి వాక్యంబులఁ
గడుంగవలి యా రక్కసిదొర పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు నొఱ
మండి యడిదంబునెఱికి యిమ్మొఱకుపఱితిన్నఱకెదనని దరియ
మొరకఁ గురంగటనున్న సురారులడ్డంబువచ్చి మెల్లన శాంతవచ
నలులఁ జెప్పుచు నాడుదానిఁ జంపుట సాడియుఁ బొరుపంబును

గాదు. ముద్దరాలగు నిమ్మద్రియన్ దినక్రమంబున వివిధోపాయంబులచే నీకు వశయగునట్లు చేసికొనవచ్చునన నతండు శాంతుండై కరవాలం బొఱంజొనిపి వైద్యాధరి హాటకేశ్వరు నాలయంబునకరుగునప్పుడు కాపరులుగాఁ దగు దానపీదానవుల నియమించి వారికి వలయు విషయంబులు బోధించి నిజప్రాసాదంబున కేగినంత

125

—: రాక్షసశ్రీలు వైద్యాధరికి పీఠని కెండ్లాడుమని బోధించుట :—

ఉ॥ సాధుతలేని మూర్ఖదనుజాతలు కొండలు కుందుచున్న వి
ద్యాధరనందనం దఱిసి యమృతకచ్చెల్ల యిదేమి పిచ్చి స
ర్వాధికశక్తియుక్తు నసురాగ్రణి నీ దయఁగోరు వీరుఁ డే
తోధవుఁగా వరింప కిటు తూలఁగనాడెదవేమి భామినీ! 126

క॥ ఏ మాంసం బే మధ్యము, నీమదికివ్వుంబా కోరు నిముసమునందే
నీముంగలఁ దా నేయిడు, మా మనుజాశనుఁడు నీకు మగఁడైనయెడన్

అ॥ మధ్యమాంససేవ మత్తెక్కి మావీరుఁ డతివ! నిన్నుఁ దఱిసినట్టివేశ
జట్టుఁబట్టి గట్టి మెట్టునఁగొట్టినఁ దిట్టఁబోక ముద్దుఁబెట్టుకొనును ,

క॥ మానుగ వారల మోహం

బేమనీ వచియింతు మింతి! యే ముమిసినఁగా

నీ మఱి తాఁచినఁగానీ

సామముతోఁ గాళ్ళవ్రాలి సలిపెదరు నతుల్

129

అ॥ పనిత! యితఁడు నట్టివాఁడ కావునఁ గేలు

పట్టితేని స్వారిఁగొట్టవచ్చు

ననెడి తమదు పల్కు లాలింపకేమి యు

బలుకకున్న వార లలుకవొడమి

130

గీ॥ సంగనాచి విధమ్మున నాతి నీవు

కూరుచుండినఁ దీరునే సారె సారె

కేము తెల్పు నుడుల్ వినవేని నిన్ను

ముక్కలుగఁగోసి తినుఁడనె రక్కసిదొర

131

ప॥ కాన నిన్నీక్షణంబ చంపి తుంపులు తుంపులొనర్చి యింపుగానున్న
మేమారగించెదము. లేకున్న గాకులకు గ్రద్దలకు వై చెదమని సోకు
నెలంతలు గత్తులెత్తి పైకిదూకిన విద్యాధరనందన భయంపడక
హరింజూచి దయయుంచి మీతలంచిన కార్యంబు వేగిరంబకానిండు.
నా కష్టంబులు గట్టెక్కునందనుక మోక్షప్రాప్తికై యేను బరమే.
శ్వరభ్యానంబు చేసెదనని కనులుమూసి యెదుపదిచేసి 132

శా॥ శ్రీనాథాంబురుహ ప్రభూతముఖరా శేషామర గ్రామణి
భ్యానార్హంబు సగేంద్రజాహృదయపద్మావాసముఖ భక్తసం
తానాభీష్టఫలప్రదప్రథిత సంతానంబునొ నీదు ప
త్వానీయప్రభవద్వయమ్మైనకు జోతల్ చంద్రమాళీశ్వరా! 133

ఉ॥ ఏవవోకో మృకండుసుతు మృత్యుముఖంబునఁబడ్డవానిఁ గ
ల్పదుల నంతిమంబులఁ జిరాయువుతోఁ దగ నట్లె వేగ నా
భేదముఁబొసి నీదుచరికి గొనిపొమ్మి భవమ్ముఁజిమ్మి నీ
పాదములౌశ్రయింతు శ్రితపాపవిమోచన! ఫాలలోచనా! 134

చ॥ అసురులబారిఁ జిక్కిరిని బ్రాణములం దమిలేదు శీలమే
యసలున బుంగునో యనెడి యారితి పూరితియయ్యె నిష్ఠ నా
గొనఁగులనెంచఁబోక కృపతో భవదంఘులఁజేర్చుకొమ్ము రా
క్షసజనతా మహాతిమిరకల్యవిరోచన! ఫాలలోచనా! 135

క॥ అని విద్యాధరనందన
ఘనుని బురారిని నుతింపఁ గ్రవ్యాదలకిం
తనరాని తపః మొదవుడు
మనముల వెఱఁజెంది శాంతమానసలగుచుకా 136

గీ॥ పనిత! మా రాజనకు నీవు వశ్యవగుదు
మీ యీ పాట్లు నీకబ్బ వింకనైన
మనముల మారుచుకొమ్మును దనుజనతుల
పలుకు టులివునఁ గమవిచ్చి వలిక నిటులు 137

క॥ ఓ తరుణులార ! తడయక

నా తనువుం గోసి తినుడు నాకందున నీ
పాతకపు టునికి తొలఁగును
భూతేశుని పూతపదము పొసఁగును గానన్

138

క॥ అని దృఢమతియై పలికెడి, వనితకు వారనిరి సోమవారము శేషే
గనుక నలహాటకేశ్వరుఁ, గనఁ బాతాళమున కేగఁగావలెనుగదా

శా॥ పూజాద్రవ్యము లేమి కావలయునో పూర్ణేందుబింబాననా!
నీ జంకున్నిడనాడి తెల్పుమన నా నీరేపత్రాక్షి చే
తోబాతాంతకు పూజకున్వలయు వస్తువాతముం జెల్పి ని
ర్వాహనందముతోడ నాఁడు గడపెన్ సాంబంధిసక్తాత్మయై

క॥ మఱునాఁడు ప్రొద్దుపొడుపున

నరుసంబునఁ దానమాడి యభవుఁ ద్రినేత్రుం
బురహరుఁ దలఁచుచు నుండెడు
తఱిఁ గంఠీరథ మొకండు దానవకాంతల్

141

ఉ॥ తెచ్చిన దేవయోనినుత లేకువదానను గూరుచుండఁగాఁ
బాచ్చెములేనిపూన్కిఁ దమ మూఁపులఁదాలించి జాగరూకలై
యచ్చపు సామిబత్తిగల యా సురసంతతి కాపుగాయఁగాఁ
జెచ్చెర హాటకేశ్వరునిచెంగటఁ జేర్చి దానవాంగనల్

142

—: వైద్యాధరి పాతాళంబున హాటకేశ్వరు సేవింతుట :—

గీ॥ అంత నక్కాంత పాతాళహాటకేశ్వ

రాలయమ్మునఁ గల వింతిలరసి మురిసి

దానవీపాళి చూపిన మానసాఖ్య

సరసియందు దోఁగి ప్రదోషసమయమందు

143

మత్తకోకిల॥ హాటకేశ్వరుఁజేరి మొక్కి సహస్రనామ సమర్చనన్

జోటిమిన్న మొనర్చెఁ బత్తినిఁ బూవులున్ దళముల్ త్రియా

మాటపాటల గంధులీయఁగ నంత నన్న మపూపముల్

సాటిలేనిఫలా ల్ని వేదసల్పి యిచ్చెను హారతుల్

144

గీ అవల సాష్టాంగమగు మ్రొక్కులాచరించి
దోసిల్లాగ్ని మహాదేవ! దుష్టబాధ
లడచి మామకకేలంబుఁ జెడంగనీక
ప్రేమఁ గాపాడుమనుచుఁ బ్రార్థించి కవలి 145

చ॥ అతివినయమ్ముతోడఁ గనకాభరణాంబరరాజి విప్రదం
పతులను బూజచేసి బుధమండలిదీవెనలంది యీశ్వరా
ద్భుత ఫలభక్తములైనవి రే యటనే వసియించి దానపీ
ఠప్రతిఁగించు మానమున వచ్చెను వీరసురారి వీటికిన్ 146

శా॥ ఆలీలన్ బ్రతి సోమవారము మహాహ్లాదంబు దొల్కాడఁ బా
తాళప్రాంచిత హాటకేశ్వరు పదద్వంద్వంబుఁ బూజించుచున్
గాలశ్రీవుని దేవదేవుని మనఃకంజాతమందుంచి త
ద్బాలారత్నము పుచ్చె కొన్ని నెలలో ప్రాలేయైతే లేకజా! 147

వ॥ అవ్విధంబున జరుగుచుండ నొక సోమవారమ్మున విద్యాధరతనయ
యథాక్రమంబున హాటకేశ్వరునకుఁ బ్రదోషనమయ సముచిత
సహస్రనామాదిక షోడశోపచార పూజలు నిర్వర్తించి కరంబులు
జోడించి 148

చ॥ వృషభతురంగ! తాపనవరేణ్యమనోజ్ఞపతంగ! సాధువి
ద్విషదహిరాద్విహంగ! సురవేగవతీస్ఫురదుత్తమాంగ! క
ల్మషచయభంగ! హస్తచలమండితచారుకురంగ! దుగ్ధస
ద్విషధినిషంగ సర్వజగతీభృదనశ్వర! హాటకేశ్వరా! 149

ఉ॥ వ్యాధివిభాషణ! శ్రుతిసమాశ్రయభాషణ! భక్తప్రాషణ!
హేళిసుధామయూఖి దహనేక్షణ! మానితనూజరక్షణ!
క్షాళితదాసహాప! కనకక్షితిభృద్వరచాప! గోప! పా
తాళజగన్ప్రదీపక! మధాభుగనశ్వర! హాటకేశ్వరా! 150

చ॥ శరధి మధించునప్పుడు విషంబు జనించి జగంబులెల్లఁ జె
చ్చెర దహియింపఁగా నదియుఁ జేయఁగ నేరక యెల్లరున్నఁ ద

ద్వరశము మ్రొగి లోకతతిఁ గాచిననాటి నీ కృపారంబు నీ
చరణసరోజదాసిపయిఁ జల్లఁగఁజెల్లదె హాటకేశ్వరా! 151

ఉ॥ సైరిభవాహనుండు రథసంబునఁ బాశములు దగిల్చి యు.
ర్వారబలంబుతోఁ దివుచుపట్టున శంకర! కాలకాల! ను
గూరిమి నోమును న్దపసిమఱ్ఱనిఁ గాచిననాటి నీ కృపా
సారము నాపయింజలికి సాఁకు ముమేశ్వర! హాటకేశ్వరా! 152

చ॥ అనురవ రేఖ్యుఁ డీడ్చ గడువండు గతిఁచెను జాల నాకిటన్
బాసఁగిన కవ్వముల్ దులిచి ప్రోవఁగ శక్తులులేరు నాకొలల్
పసరుదనంబుఁజూడ కబలన్ దనుజాతవిఘాతకీలనై
యనువులు వీడకుండఁ గృపనారసి కావుము హాటకేశ్వరా! 153

వ॥ అటు లా కుటిలాలకహాటకేశ్వర ప్రార్థనంబుఁ గావించుచుండ 154

గీ॥ ఆ దినము పాపమాసమ్మునందుఁ బొర్ణ
మాసి సోమవాసరమాట మానిరత్న
మైన నారదుఁ డరుణోదయమున లేచి
వేల్పుటేరునఁ దానమ్మునల్పి బత్తి 155

తా॥ ప్రాతర్వేళను గొల్చి తారకవతిన్ స్వర్నిమ్ముగన్ముని గం
గాతోయమ్ములఁదోఁగి భాస్కరి మహాకాశేశు మధ్యాహ్నసే
వాత్మపుం బొనరించి భోగవతి నంభస్సానముజేసి య
ప్పాతాళమ్మున హాటకేశు దరిసింపన్ సంజవేళం జనెన్ 156

వ॥ అద్విధంబునఁ జనిన నారదునకు హాటకేశ్వరు సముఖింబున 157

క॥ కరకమలంబులు మోడిచి
కరుణారసధామ! సోమ! ఖలభీమ దయన్
శరణమవగుమను విద్యా
ధరపుత్రిక కానుపించె దతదైన్యమునన్ 158

సీ॥ అట్లు గన్పడిన విద్యాధరాత్మజఁ జూచి
యబల! నీవిట కెటులరుగుదెంచి

తేను నారదుడ నా కెఱిగింపు నీ కథ
 యన్న నక్కాంత జోహారునల్పి
 తాత! విన్నది తన్ను దనుజుండు బల్కిమైఁ
 గొని తెచ్చుటలు మొదలొక్కని జరిగిన
 నిముసమ్మువజకును నిర్లమించిన కథ
 నుడివి పెండ్లికి బమ్మ యిడిన గడువు
 గీ! నందుఁ జాల గఱించె నన్నాదరమునఁ
 జూచి యీ నీచుచెఱఁబాచి ప్రోచువారు
 లేరుగా యెందుఁ దుద కతిఘోరభంగిఁ
 జాపుమని వ్రాసెఁగాఁబోలు నా విరించి

159

చు॥ నను బ్రాణంబులకన్న మిన్నగ నెడండఁ జెందమినించి పె
 చిన మాతాపితలఁ గటా! తుదకు వీక్షింపంగ నే నోచనై
 తిని మీరల్చని నానిమిత్తమయి చింతింపంగ వల్లంచు దీ
 తెను మీ మీ ఋణబంధమంచని మహర్షీ! వారి నోదార్పవే! 160

చు॥ అనుచు గన్నులనీరుగార్చు నల విద్యాభృత్యుమారిం దయా
 భనియా నారదమానిమాళిగని శోకంబండఁగాఁబోకుమీ
 దనుజుండెట్లును భర్తగాఁడు భగవద్భక్తున్ మహాజ్ఞాని ధ
 ర్మనిధానంబగువాని తూరవరు నీ ప్రాణేశ్వరుం జేసెదన్ 161

క॥ భీతివిడనాడు మీ వీ, రాతిరి యిటనుందువగుట రమణీ! మరల
 స్నీతో మాటాడెద నిపు, డాతిగకంటి పదసేవకరిగెదననుచున్ 162

వ॥ పోయి హాటకేశ్వరు నభిషేకనామార్చనాదిక ప్రదోషసమయసము
 చితపూజావిధానంబులందనిపి కొంత రాత్రి గడచినపిదపఁ గావలి
 రాకానులు నిద్దురం దూఁగుచుండుట నెఱింగి వైద్యాధరిం జేరఁ
 బిలిచి

163

— నారదుడు వైద్యాధరికిఁ శుభంబగు సుపాయంబు చెప్పట —

ఉ॥ మానివి! నిన్నుఁగావంగ సమరుఁడు కైభవైరి యొక్కండే
 కాఁడ దుంఘ్రిసన్నిధికి గ్రచ్చరఁజేరి వచింతు నీ వెతల్

నికి మాఘసద్వ్రత మపారముడంబును గూర్చునాట నె
న నొనర్చు మద్దియె సమస్త శుభంబులు నీకొసంగెడిన్ 164

శక బదునై దుదినముల కేగుదెలచు
శరయుత మాఘమాసంబు మగువ! యపుడు
టకేశు పురోభాగమందుఁ గల్గు
గానససరోజలంబుల మహితనిష్ఠ 165

సుఖం డర్శోదితఁడగు
సుఖమ్మున న్నానమాడి దైత్యారిని జాల
నైన నీటనైనను
జిత్తె స్థండిలమందునైన మానితథక్తిన్ 166

లసితసుమములఁ దులసీ
గముల గంధముల ధూపతతులన్ దీప
బ్బలఁ బూజించి నివేదన
లమిం గావించి మ్రొక్కులిడి యటమీదన్ 167

గాఘమహిమమ్ము వినఁడగు మగువమిన్న!
త్య మీరీతి నియతవై నెలదినమ్ము
చరించితి వేని నీ యార్తి నడచి
గాఘవల్లభుడగు చక్ర మనుచు నిన్ను 168

గాఘమాసంబెల్ల మజ్జనంబొనరించి
హరిని బూజించినయట్టివాఁడు
శ్రీను గోర సత్కన్యయు ద్రవ్యంబుఁ
గోరిన ధనముఁ గుమారకులను
గోర నుపుత్రులు క్షోణీశ్వరతఁ గోర
నరనాయకతయు జ్ఞానమ్ముఁగోర
నమ్ము దివిఁగోర నాకమ్ము మోక్షమ్ముఁ
గోర మోక్షము సరసీరుహోక్షి

గీ॥ యాత్మఁ బడిగోర సత్పతి యైదువతన
మరిగోరఁ జిరంటిత యబ్బు మఱియు
నెవ్వ రెది కోరిచేసిన నిచ్చు మాఘ
సద్వృత్తము గాన సల్పు మాసక్తిఁ జాన!

169

క॥ అని చెప్పి వ్రతవిధానము
లనుకంపన్ బోధనేసి యబ్జానన! దై
త్యునివలన నివృత్తుంబొం
దని సదుపాయమున సల్పు స్నానవ్రతమున్

170

గీ॥ ఇది మొదల్కొని నీ చెఱ యెట్టులేని
దొలఁగఁజేసెడి పనిఁబూని మెలఁగువాఁడ
మాఘసద్వృత్తస క్తవై మఱపుగొనక
సోమవారవ్రతము సల్పు మోమృగాక్షి!

171

ప॥ ఇత్రైఱంగున నత్రైఱంగంటితపసి వై ద్వాధరకింజెప్పి యామె సేయు
నమస్కృతులొంది దీవించి గగనగమనంబున వైకుంఠంబుఁజేరి
సనకసనందనాది బృందారక మునిబృందపరివేష్టితుండై యానంద
కరాలాపగోష్ఠినున్న వెన్నునింగని సాష్టాంగవందనంబొనర్చి తదను
మతి సముచితాసనంబునఁగూర్చుండి వై ద్వాధరిచరిత్రంబెఱింగించి
దీనవత్సలుండవు, దుష్టవిధ్వంసకుండవు, సర్వసమర్థుండవు నగు
నీవలన ననుర బాధిత యగు నయ్యబల కడతేరవలయునని విన్న
వించిన విరించిగురుం డొక్కించుక యోచించి

172

క॥ ఎఱుంగుదు నారద! విద్యా
ధరనుత సద్గుణగణంబు దానవలోకే
శ్వరు దుర్గుణములు వాఁడ
పురహరు శూలమ్ము వడసి పొందినయామున్

173

క॥ రక్తసితేనిం దురమునఁ
బక్తదఁవంజాలువాఁడు సారాష్ట్రవిభుం

దొక్కడై మద్భక్తుల సతః

డెక్కుడు గుణశాలి సంయమిశ్వర! వినుమా

174

శా! సాక్షాత్ప్రేక్ష్యుండౌ హరిద్రఘండు విజ్ఞానాంచితుండై సదా
నా మాపంబు మనంబునన్నిలిపి యంతశ్శత్రులం గెల్చి పా
పాయుధాత్ముల సంహరించుచు నయాధ్వాసక్తుడై సాధుమం
దారంబై ప్రజ నేలుచుండె సుతులం దండ్రంబలె న్నారదా! 175

మ॥ బహుజన్మార్జిత పుణ్యయోగుడగుటం బ్రాప్తిం చె నీనాటికి
మహినాథత్వము జ్ఞాన మెద్ది యెసరింపం దా మదింబునునో
సహనంబొప్పుగ నప్పనిం దుదగనక సాగించు యోగీంద్ర! యా
నిహతారాతి కసాధ్యకార్యమెదియుక తే దెవ్విధిం జూచినక 176

మ॥ నారదా! వివాహలగ్ననిశ్చయంబున కప్పాలనుడిండి మరల సాల్గున
మాసంబున నంబురుహసంభవ పురంబునకరుగు నప్పయనంబున
యుద్ధగంధంబుండదని వాడు శూలంబు గృహంబున నె యుంచి
పోవు నత్తరుణంబున హరిద్రఘం డమ్మహానీయాముధంబుఁ జేకొన
వలయు నట్టితటి వీరుని భృత్యులగు దైత్యులతోఁ జెనుకయ్యుంబగు
నా కయ్యంబున డయ్యక యొయ్యన జయంబుఁ గొనుటకును సముద్ర
గర్భసంబగు వీరునిపురంబున కేగుటకును నృపునకు వలయు దివ్య
సాధనసంపత్తి సిద్ధింపఁజేయుము. నీవిప్పుడయేగి యనాథ యగు
వైద్యాధరింగాపాడుమని హరిద్రఘనకుఁ బ్రోత్సహంబుగొల్పుము.
నీవు విద్యాధరతనయకు మాఘప్రతంబు బోధించుట మేలయ్యె
నిదియొక ముఖ్యకర్తవ్యంబుగానెంచి యయ్యబల కెట్టియిక్కుట్టులు
గలుగకుండ దుండగీడగు వీరుని దునిమింపు మరుగుమన సారదుం
డా హరికి మ్రొక్కి మొగులు తెన్నునఁ జనిచని 177

ఉ॥ సప్రధికప్రభావులు ధరాసురవర్ములు హస్తచూర్ణిత
త్వప్రేభినిర్మితాస్త్రులు సృవప్రవరుల్ మొదలన్నిజాతు లే
రాష్ట్రమునక సర్వధర్మమున రక్తివహించి చరింతు రట్టి సా
రాష్ట్రము క్రీపరాజిత సురప్రభురాష్ట్రముఁ గాంచ వేడకక 178

గీ॥ కాంచి యా దేశమునఁగల కాననములు
గొలఁకు లేఱులు పొలములు ఫలనుగంధి
నుమపయస్సస్యశోభ నేత్రముల కెలమిఁ
గొలువఁ దాపసిమిన్న రాకొటికఁజేరి 179

ప॥ తదధీశునకుఁ దనరాక ద్వారపాలకువలన నెఱిగించిన విని వారి
ప్రభుండు తత్త్వబుబ 180

క॥ ఎదురుగఁ జని మ్రొక్కిడి కర
వదనీరేజముల కర్మపాద్యములిడి నా
రదుఁ దోఁతైచ్చి వినయ మెదఁ
బొడలఁగఁ గూర్చుండఁజేసి భూపతి యనియె 181

క॥ బృందారకనందక గో
విందాకృతు లాత్మతత్త్వవేత్తలు మీ రి
మందిరమున కేలెంచుట
నొందెను శ్రేయములు మునిజనోత్తమ ! నన్ను 182

ఉ॥ ఇచ్చట కీరు వచ్చు పని యెద్దియొ కెల్పుండు సంతసంబుతోఁ
జెచ్చర శౌరి తోడ్పడినఁ జేసెద నావుడు నారదుండుఁ దా
నెచ్చినవేడ్కఁజెప్పె ననురేకుండు దుర్మతి దేవయోనిజక
ముచ్చిలి వార్ధిమధ్యపురిఁ బ్రోదిగఁ దాచుట మున్నుగాఁ గథక

గీ॥ చెప్పి యా దుష్టరాక్షసుఁ జెండి యబల
యైన వైద్యాధరిని గరుణాంతరంగ
మునను గాపాడవలయు నీ వనుడు నృపుండు
నే నకర్తను దేనికినైన మాని ! 184

కా॥ వారాశ్యంతరపూర్వరంబునకుఁ బోవక శక్యమే దేవతా
వ్రోక దారుణశూలధారి ననిఁ జంపక సాధ్యమే ? యార్తయా
నారిం బ్రోచుట ముఖ్యధర్మమగుఁ బ్రాణాభిచ్ఛియైనక మునీ !
యేలీన్నర వేర్పనానా యివి ? నీవే చూపుమా త్రోవలక 185

వ! అని సృష్టించువల్కు- విని నారదుండు “మానవేశ్వరా! నీ ప్రజ్ఞ మాజ్ఞోట్లకు మరూహ్యంబు. మన్నుమున్నుగా మిన్నువజకు నిండి యున్న పశు, పక్షి, మృగ, పీఠీలికా ప్రభృతి బ్రహ్మపర్యంత ప్రపంచంబును, గోడ, మేడ, చెట్టు, గుట్ట, గట్టు మొదలగు నావ రంబులను, గోయి, నూయి, యేఱు, మున్నీరు మున్నగు జలా కరంబులను, జండాలు, శూద్ర, వైశ్య, క్షత్రియ, బ్రాహ్మణాని పర్ణంబులను, మాతృ, పితృ, పుత్ర, పౌత్రాది సంబంధులను, నాసేవక మహారాజపర్యంత నానామానుషవృత్తులను, దారకాది సూర్యపర్యంత గ్రహంబులను నిది యది యన నేలఁ గనుల కగపకు సమస్తంబును విష్ణుమయముగ్గాఁ జూచుచు వానికి శ్రీనికేతిను నామమ్మరిడుచుఁ బిలుచునెడ విష్ణుఁడా! యనియు, గమనంబున శ్రీహరి! యనియును బలుకు నెడ గోవిందా! యనియుఁ బుచ్చు కొనునెడఁ గృష్ణా! యనియుఁ తినుతటి దామోదరా! యనియు లేచువేళఁ గేశవా! యనియుఁ బుడుకొనుచవును నారసింహా! యనియు నిద్రయందు మాధవా! యనియు నాటల వాసుదేవా! యనియుఁ దిరుగుచో వామనా! యనియు వృషసనసమయంబున హృషీకేశా! యనియు సంతోషకాలంబున శ్రీధరా! యనియుఁ బ్రతిక్షణము కంక్షేక్షణ ధ్యానతత్పరుండవై కర్తృత్వ రహితుండవై నిష్కామహృదయంబుతో స్వధర్మంబుల నెఱవేర్చుచుఁ దద్భలం బులు వాసుదేవార్పణంబొనర్చు నీవు సేయంబూనిన కార్యంబున కంతరాయంబు గలుగదు. వినుము

186

అ! ఫాల్గునమున సోఁకు బమ్మ వీటికి నేగు
నవుకు శూల మింటియందె యుంచు
గనుక నీవు దానిఁ గొనవచ్చుఁ గావుండు
పాలనుఁ దిండి దండుఁబోరఁ జెండి

187

క! నీ రథరథ్యంబులకును, సారథిని నీకు డప్పి జనియింపదు తూ
ణీరమ్మక్షయమగు విలు,దారితముం గాకయుండు ధరణీశమణి!

11. హరికృపచే నీ యరదము, ధరణింబలె దిరుగు నీటఁ దారలబాటఁ
రమ్యేష్ఠినిగని దానవుఁ, దసదెంచెడితటిని ద్రోవ నడ్డఁగవలయుఁ

వ! మజీయు మహాహవానేహమ్ముల మోహనాస్త్రంబు నీ కపసరం-
బగు నొసంగెడి బుచ్చకొమ్మని శుచియై వచ్చిన హరిద్రఘనకుఁ
బ్రయోగోపసంహారమంత్రంబులతో నమ్మోహనాస్త్రంబిచ్చి యే
నిష్ఠుడరిగి తరుణంబరసి మరల వచ్చెదనని చెప్పి యష్టుడమియెడ
యనిచే నతిథిసత్కారంబొంది యథేచ్ఛం జనియె నట రక్కసు
నగరున

190

12. మఱుదినము మాఘమాసమ్ము సారంబునని
తెలిసి విద్యాధరాత్మజ పాలను దిండి
గరితలం బిల్చి నాకు మాఘవ్రతమ్ము
గలదు రేపె దానికి మొదల్లాన మీరు

191

13. మానససరోవరమ్మున
న్నానమ్మొనరించి వ్రతమునలుపుచు నెలయుఁ
నేనంద యుందుననుచుఁ
దానవునకుఁ దెల్పి రండు త్వరగా ననుచుఁ

192

14. వారలు వీరునిచెంతకుఁ, తేరి యెఱింగింప నతఁడు చెచ్చెర నయ్యం
భోరుహముఖదరికింజని, నారీ! యీ వ్రతమునేత నష్టము నాకున్

15. మాఘవల్లభుండు మాధవుఁ జాతండు
మత్కులమ్మునకె వివత్కరుండు
వానిట్టమైన వ్రత మీవు సేయుట
కేను పప్పుతింప నిందువదన!

194

16. కోరిన కోర్కులెల్ల సమకూర్పఁగ నేర్పరి దర్పకారి లే
దా! రమణీ! యతఁడు ముదమంద నొనర్చు వ్రతంబులెన్నియే
న్వారక తద్వ్రతమ్ముల నొనర్చుట కెయ్యవి నీవు కోరినన్
దీరుతే దక్షిణంబు మొదీయక కావున దీని మానుమా!

195

ఉ॥ దానపుఁ డట్లువల్కు వనితాతిలకమ్ము ముఖమ్మునం గడుకు
దీనతడోడ నీ నైతమ నేకభవాఘవిదారకంబు సం
తానకరంబు దీనిని యథావిధిఁ జేయఁగఁజాలకున్నచో
మానెడ నన్నపానముల మత్తనువొత్తిలి మిత్తి మ్రింగఁగన్ 196

క॥ అనుచుం జంటిలు తలునిం

గని దనుజుఁడు మదిని గంది కానిమ్మిమ్మా
త్రనె హాని యేమియుఁ గాం
తను ముఁజిత నెపుడు జూడఁదగునా యనుచున్ 197

ప॥ ఆ వైద్యాధరి సంతోషంబుతోఁ గళకళలాడుచుండుటయె ముఖ్యం
బుఁ దలంచు నాతండు దానపీనివహంబుఁ బిల్చి యామె యభి
మతింబుఁ జెల్లింపుఁడు. జాగరూకలై యుండుండనిచెప్పి యతంఁడెగిన
నయ్యసురబిసరుహోక్షులు యథావిధానంబున మఱునాఁ డచుఁగో
వయంగులోన మానససరసిదరి కా నుండరిం జేర్చిన 198

ఉ॥ మానివరోపదేశేవిధి మానసనామనరన్మనం బయో
జానన స్నానమున్నలిపి యచ్యుతుఁ డత్రటమందునిల్చి స
త్సానవిరాజఁ బూజఁ బరిశుద్ధమతిం బొనరించి యర్హమా
వాని నివేదనకాసలిపి భక్తిని మాఘమహాత్మ్యమున్వినెన్ 199

గీ॥ మానమంతయు నియతయై మజ్జనమ్ము
హరి నమర్చయు మాఘమాహాత్మ్య మెలమి
వినికియనుదీర్చి యంతరమ్మునఁ బొసంగు
సోమవారాలఁ బూజ యీశునకుఁ జేసె 200

క॥ మాఖనత మా యచ్యుతమ
యూఖానన పూర్తిచేసి యుదధిందగు నా
లేఖారిపురముఁజేరి ద
యాఖని హరిఁ దలఁచుచుండె స్వాతమలోనన్ 201

మ॥ అంత మాఘనమానంబు నిర్లమించి ఘల్లునంబు సారఁజడిన రక్కసి
 కేడు దన యిక్కంగల నల్లద్రావుడులనెల్ల రిప్పించి నా పెండ్లికి
 మూర్తమ్ము పెట్టించుకొనివచ్చుటకై యేనిపుడు దామరచూలి
 ప్రోలికరిగెన నేవచ్చుచునక నేర్పుతో నీకొట్టికఁ గాపాడుచుండుడు
 తఱివేచి మన దాయలు కీడుసేయఁగడంగుదురు కాన మీమేనుల
 నుసురులుండునంతకు సంతకునైన నీ చెంతకు రానీకుండనిచెప్పి
 నలున నెలవున కాలందు సనిన 202

ఉ॥ నారదుఁ డప్పుడక్షసురనాథుపురమ్మున వార్తలెల్ల వే
 సారకెఱుంగుచుంట దితిజప్రవరుం డజఁ గానఁబోకఁ దా
 నేరుపునం గ్రహించి ధరణీధవమాళి హరిద్రఘాఘ్నిన్
 జేరి సమస్తముం దెలిసి చేయఁగఁజేసె రణప్రయాణమున్ 203

గీ॥ అతఁడు యుద్ధసన్నద్ధుడై సృందనమున
 వామ్యములఁబోలు హరిలఁ బూన్పంగఁజేసి
 యంతఁ దనయంతవాని సహజ నొనరిచి
 ఋషికి మ్రొక్కి దీవనలొంది యెక్కె తేరు 204

ఉ॥ ఎక్కిన తేరు సారథి గిరిశుని తేరును గీరినుండు నాఁ
 ద్రొక్కుదులేని టిక్కలిడి రొప్పిన జక్కుల వేగిరమ్మునన్
 తెక్కులుగల్గు కొండవలె టిప్పున నేల చలింప డగ్గరన్
 గ్రక్కునఁ ద్రోవ యిచ్చె జలరాశివలాశిచయే శువీటికిన్ 205

మ॥ హరిద్రఘం డా మాన్గంబునఁ దన రథంబుఁ దోలించి రాక్షసవీరుం
 డగు వీరుని పూరంతికమ్ముఁ జేరి శంఖధ్వానమ్ము చేసిన 206

కా॥ ఆ రావమ్ము సముత్కటమ్మయి పృథివ్యాకాశముల్నిండి త
 త్పురాదిత్యవిరోధిరాజఁ గలతంబొందింప నవ్వీరు తా
 రారా! యెంతటిధైర్యవంతుఁడో యితం డావంతయున్ భీతిలే
 నీరితిం జనుదెంచి రేగెనను చెంతే గ్రోధయుక్తాత్ములై 207

మ॥ ఆరబాల్ ద్వీరదాల సశ్వముల కౌర్యస్సారులై యెక్కి కొం
 దుడిదం గొందలు కల్పడన్ మృగవితానంబెక్కి పెక్కండ్రు సఁ

గరసన్నాహముతోడఁ బ్రోత్సవలి పీఠకా హోతుమూఁక ల్పితే
శ్వరుని దాఁకెను నాకలోకభవు లాశ్చర్యముతోఁ గన్గొనక 208

చ॥ అటువలె నేల యీనినక్రియక దనుజుల్ నృపుఁదాఁకి యాశుగ
చ్చటలును దోమరమ్ములును శక్తులు శూలములు గరాసులుక
బటుభజసారము లయముఁ బ్రస్తుతికెక్కఁగ నేసి చేసి
క్కట దిగి ధేంద్రముల్యెఱచి కంపము సెందఁగ సింహనాదముల్ 209

శా॥ ఆ సంరంభము లెక్కనేయక నృపాధ్యక్షుండు సంవర్తవే
శాసప్తశ్చత్రనూజుఁడో యన రణోల్లాసంబు భాసిల్ల బా
ణాసంబెక్కిడి జ్యానినాదమున దైత్యస్వాంతముల్ ప్రయ్య బా
ణానారంబును నింపి యార్చె రిపు కోపాగ్ని జ్వలజ్వాలలన్ 210

ప॥ అప్పుడా దనుజసమాజంబు దామేసిన బహువిధభూరసమరసాధన
ప్రకరంబున నొక్కటియుం జిక్కకుండ ముక్కలుముక్కలు గావించి
చిన హరిద్రథుని చావనైపుణ్యంబు మెచ్చుచు మఱియుం జెలరేఁగి
వటురయంబున శరచ్చటలం బరఁగించిన నృపుండు 211

చ॥ అవి తనుసూతుఁగుజ్జముల స్సంజనమున్ సిదమున్ శరాసమున్
దవులఁగనీక చూర్ణమయి దవ్వననే పడునట్లుచేసి శా
త్రవుల పతాకముల్లునిమి ధర్మములన్నిదళించి విస్ఫుర
త్కవచములం బగిల్చి బెడిదంబుగ నాటె శరాళి మేనులన్ 212

ఉ॥ దానఁ జలింపకయ్యసురతండము వెండియుఁ జావదండముల్
బూని నిశాతబాణచయమున్ బరఁగించిరి చూచు భేదరుల్
దీనతఁజెందఁ జోరఁ గడిదేరిన యా నరపాలమాళి య
వ్వాని దళించువేగమును వాసవముఖ్యులు మెచ్చిరిచ్చలన్ 213

శా॥ ఆరీతిన్ దనుజప్రము క్తశరముల్ వ్యర్థంబుఁ గావించి దు
ర్వారోదగ్రకలంబవర్షమునఁ దద్వక్త్రాబ్జముల్ సించి కాం
తారంబందు ఖరాదికాస్రవుల మ్రుంపంజేయు రాముండు నా
సారాప్రాధిపుఁడొప్పె నవ్వడు రణత్సామండలిం జండతన్ 214

ఉ॥ అందునఁ గ్రుద్ధులై యనురు లాజ్యముఁద్రావిన వహ్నిలట్లు మ
 వ్యంధినభానుచింబములయట్టులునై నిగిడింప హేతులన్
 మందరధీరుఁ డా నృపతివహ్ని ఘనాఘనబాణమేసి య
 య్యంధుఁడతేజసింగిణులు నమ్ములు వాహనముల్ దళించినన్ 215

వ॥ రాక్షసులెల్లరు శరశరాసనవాహన వైక్లంబున మోములు వాడు
 పాఠ నొక్కించుక కలంగియు ప్రభుభక్తిపరాయణులగుటఁ బ్రభు
 వచనంబులు డలంచి ప్రాణంబులఁ దృణంబులవలెఁ బరిగణించి
 తెంపుచేసి నిన్నుం జంపకమానమనుచుఁ దానేయు నిశితసాయక
 నికాయంబులఁ గాయంబుల మితిలేని గాయంబులగుచున్న తెక్క
 సేయక త్రోసికొనివచ్చు వారి పట్టుదలంగని వీరు తమ శరీరంబులఁ
 బ్రాణంబులుగలుగ రణవరాఙ్ముఖులుగారని తలంచి 216

ఉ॥ క్రీహరికి న్నమస్కృతినిజేసి తపస్వికిఁ గేలుమోడ్చి యు
 త్సాహముతోడ సింహనినదంబొనరించి రణోర్విఁ దజ్జగ
 ద్ద్రోహిని దున్మునంతకనుచుల్ స్మృతిఁ గోల్పడఁ జెల్లునంచు న
 మ్రోహనబాణమేసె నృపపుంగవుఁ డా పొలదిండి వండుపై 217

అ॥ దాన ననురసమితి కమ తెల్వి దవ్వుట
 నమితి భూమిఁబడిరి చచ్చినట్టు
 లవుడు నృపుడు జంద్రహాసంబు చేఁబూని
 తేరు డిగ్గి పల్కె సారథిఁ గని 218

క॥ పురికరిగి నేను శూలముఁ
 గరమునఁ గొనివచ్చులోనఁ గర్బురవాఘం
 డరుదెంచెనేని యెదిరిచి
 దురముం బొనరించి నిల్పు దోర్బలమెనఁగన్ 219

గీ॥ అనుచు నవసరి మైనచో ననురతోడ
 రణముఁ గావించువిధము సారథికిఁ దెల్పి
 తాము దానవవాఘ సాధంబుజేర
 నందుఁ గాతన్న దైత్యు లుక్షగ్రభంగి 220

మ॥ ఖడ్గహస్తమై నిస్తులప్రతాపంబున హరిద్రక్షు నెదిరించి తమకు ఖడ్గ
యుద్ధంబునగల వైపుణ్యం బగణ్యంబుగాఁ బోరునెడ 221

చ॥ అలడును ఖడ్గచాలనరయంబున నోడులమూఁక మీఱి య
ద్భుతగతిఁ బోరి వారి శిరముల్ సురవారము గీరితింపఁగా
క్షితిఁ బడఁగొట్టి శూలమునుజేరి నమస్కృతినల్పి తత్పతిక
సిరిగళు నన్ను నెన్ని వెనఁజేకొనియెక్ విహి గోత్రపుత్రికా! 222

చ॥ కరమునఁబట్టి శూలమును గ్రక్కున బల్లిదుఁ డా హరిద్రక్షుం
డరదముఁజేరి యెక్కి తనయంతను సంతసమొందఁజేసి పెక్
గిరిశిఖరంబుపై నిలిచి కేసరి గర్జలొనర్చినట్లు ను
స్థిరమతితో హరి ద్దవము సేయఁబొడంగె శుభాంగి! యీ క్రియక

— అశ్వపాటి వృత్తియలు —

శ్రీనా! సువర్ణపరిధానా! తమోహృదభిధానా! జలేజనయనా!
నానావతారధర! దీనాత్మదైన్యహర! జ్ఞానార్జనప్రియకరా!
మీనాంకధాతృయుగనూనాంక! కీలవిలూనార్యశంక! దివిజా
ఫీనా! ప్రమోదితసుఖీనా! హతాసురవితానా! ఖగేనగమనా! 224
ధారాధరోపమశరీరా! శ్రుతిప్రకరచోరా సురేశ్వర హరా!
గీరాశుగప్రచయఘోరాజిమృత్యుపరిహారార్థమందంధరా!
వారాశిగర్భగత భూరామనోమనమరారాతిద్రుంచిన దోరా!
నారాయణ! స్వమనుపారాయణమృతద! గోరాణ్మనఃప్రియకరా!
శ్రీదా! మునిప్రకరమోదాస్పదా! దితిజభీదాయకా! నరహరీ!
వేదాంతవేద్య! సురభేదాపనోదన! ప్రసాదాభిరామవదనా!
కాదారిపత్ర! సితపాదార్కనేత్ర! కులతాదాత్ర! చక్రధర! ప్ర
హ్లాదానిశాభినుతపాదా! హిరణ్యకశిపూదగ్రవత్సదళనా! 226

మ॥ రమకుఁ ధాత్రికిఁ బ్రాణనాయకుడవై రత్నాకరావాసివై
యమరశ్రేష్ఠసముత్కటాంఢనివహాఢ్యకేసుండవై యర్థిలో
కమరుత్సాలమువైన నీవొరునకై ఖర్వుండవై త్రిస్సంఘైమా
త్రమహిఁ వేడితి వో త్రివిక్రమ! దయాధామా! ననుకృతాప్రమా!

ను! కృత్రిమీర్యాత్మజఃకాదిగాగల ధర్మత్రీనాథులన్ భూరధు
 మ్మృతపుణ్యాత్ముల భార్గవుండవయి నిర్విద్రవప్రతాపంబునకా
 క్షీణిపైఁ గూల్పనె పెక్కుమాటులు పలాశివ్రాతవిధ్వంసకా!
 హృతసాధువ్రజతాప! తాపసనుతాంఘ్రి ద్వంద్వసందీపకా! 228

అశ్వ! రామా! పయోముగభిరామా! ఖలాసురవిరామా! సభా
 మణిసుధా
 ధామాక్ష! మోక్షదనురామా! మనోజ్ఞసుమదామా! సఖాయి
 తరుమా
 రామామనోధవ! త్రియామాచరేడనుజఙ్గీమారకా! బుధగణా
 రామాదిమాస! నృపసోమా! ధరాప్రియనుతామానసాపహరణా!

అశ్వ! కందాభదేహ! ముచికుందాభిక్తమణిబృందార్చితామలపదా!
 బృందావనీ వ్రజమిళిందాలకాహృదయ సందార్థవేణునినదా!
 పందారుపూరిజనమందార! ప్రాశమికబృందారకాద్రిభినురా!
 సందానుమోదక! ముకుందా! యశోవిజితకుందాబ్జచందన హరి! 230

గీ॥ బుద్ధరూపమ్ము వహియించి పాలనుదిండి
 పాలఁతుకల యీలువులడంచి ముక్కుఁకీకల
 చక్కనులఁ జంపఁజేసిన పక్కిదాలు
 తేల్చి! గుడును కైదువుదాల్చి! వినతి నీకు 231

గీ॥ అధిపతులు స్వార్థపరులై నయమ్ముదప్పి
 ప్రజలఁ బీడించునెడఁ గల్గి వపువుదాల్చి
 వలయు పనులెల్లఁ దీర్చెడువానికి న్నల్ల
 కేసురికి సేవలొనరించి కేలుమోక్షు 232

క॥ కైటభవైరీ! శౌరీ! హాటకమయచేల మునిజనామరసాలా!
 శైలస్తన్య గరుత్మన్, ధోటక! నాగేంద్రశయన! తోయజనయనా!

అ॥ అనుచు నా స్వప్రయ హరిరామకీర్తన
 మాచరించుచుండ నజని గాంచి

తిరిగివచ్చు ననుర తేరవున రణకీము

రాజుఁ బడిన బంధురాజుఁ బాచి

234

ప॥ క్రోధశోకంబులు మనంబుఁ గలంప నిలింప వై హరిద్రఘంజేరి 235

ఉ॥ ఎవ్వఁడవీవు నాపురికి నే క్రియవచ్చితి వార్కి నేనియున్

జవ్వను లెక్కనేయుని నిశేధవిహారుల చెల్లు గెల్చి తా

కవ్వపుఁగొండతాల్పుఁ బలుగాకి! నులింఁచెద వేటికిడ? నీ

క్రోవ్వడఁగించి కండలను గోసి శివావళి పాలొనఁచెదన్ 236

క॥ ఊరుం బేరుం జెప్పఁము, తీరెనా నీ కిహనుఖమ్ము తీరకయున్నన్

జేరుదు నె నాదుఁప్రోలికి, గూరా! కపట ప్రచార! కుటిలాచారా!

ప॥ అని ప్రేలుచున్న రక్కసిదొరతో నరవరుండు

238

కా॥ సారాప్రాధిపుడ౯ హరిద్రఘంజ దుష్టధ్వంసనాచారుడ౯

నీరేజేక్షణ దాసదాసుడ నిటన్ నీవొక్క వైద్యాధరిన్

జోరత్వంబునఁదెచ్చి కారనిడితంచున్ వార్త రా మెటనే

కూరున్నిన్ననిజంబు తత్పతికిలగుంగూర్చ నేతెంచితిన్ 239

గీ॥ అనిన “పిట్ట కొంచెము కూత ఘన”మటన్న

మడి నిజంబయ్యెఁ బ్రేలు నీయెడల మాన

వాధమా! యపై నను జంపి యబల బంది

నుండి విడిపించినట్లె నీ వుండుమిందె

240

క॥ గేహమున కేగి రణన

న్నాహమ్మన నరుగుదెంచి నరనాయక! నా

సాహసము నస్త్రబలమున్

బాహుబల మెఱుకవఱుఁ బ్రథనక్షోణిన్

241

చ॥ దురమున నన్నె దుర్పగల దోర్బలకాలినిమిత్త ముద్ధతిన్

దిరిగితి సర్వలోకము లదేపనిగాఁ గనుపింపఁడొక్కఁ డీ

సరి కరుదెంచితివ యరుసంబెనసెన్ మె వత్తునంచు దా

నరుగఁ బ్రయత్నముం సలుపునాతని నడ్డి హరిద్రఘంజ నెన్ 242

— సామ్రాజ్యము పునరుత్థాపనము —

క॥ ఇంటికే బో నేమిటి కో
తొలుది ! వా కడిమి చూసి తొలగడలంతే
బంటునయితేని నిలిచి మ
గంటిను చూపింపుమన నఖండశ్రుతతోన్ 243

క॥ పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రము
పుచ్చినచందముగాదె పురుషాధమ ! నీ
మచ్చన్నాడగ శూలముఁ
బుచ్చుట నా ముష్టిహాతియె పొరిపుచ్చు నినున్ 244

మ॥ అనుచుం గన్నుల నివ్వకల్గొరంగ దైత్యాధీశుఁ డత్యుద్ధతిన్
ఘనఖస్తిబాహుదీసి భూవిభుని దాచన్ రాజవంచాస్మృతున్
ధనువున్ నజ్యమొనర్చి మీ టికరసంతానమ్ము గుప్పించినం
దునిమెఁ దుత్తులుమై పడన్ దనుజనాకుండడ్డి ఖడ్గాహతిన్ 245

చ॥ ఆవును నృపాలహాళి నిశితాంబకముల్ శతము ల్సహస్రముల్
వివ్రలరయమ్మునం బఱప వీరుఁడు ఖడ్గరయమ్మునం గడున్
నిపుఁబుడు గాన వాని నవనిం దిలలంతలుసేసి వేసి వే
లుపు లడలొంద సింగపు పెలుంగొనరించె గురంగలోచనా ! 246

ఆ॥ దాన నృపతి కనలి తన వింట నర్థచం
ద్రాశుగమ్ము తొడి మహాపటిష్ఠ
భంగి లాగి వదలి వైరి కరాసిని
ముష్టికంటఁ దునిమె ముదిలమిన్న ! 247

మ॥ అప్పుడెప్పొలనుదిండి నిజకులదేవత యగు మాయాదేవిం బ్రార్థించి
తదనుగ్రహప్రాప్త రణోపకరణపరిపూర్ణంబైన రథంబెక్కి యొక్క
బలువిల్లెక్కు వెట్టి నారి సారించి పెడబొబ్బు గావించి 248

క॥ తొలుకారు మొగులువలనం
గలిగిన బలువాస గలుఁ గప్పిన విధిగా

నలుగుల ముంచిన సుంతయుఁ

గలఁగక యా పునమితేడు గడువైశమునక

249

క॥ పెనుగాలి, వానమబ్బుక

మొనకట్టఁగనీక యడఁచు పోలిక వినుచూ

లిని బొడమించెడి గతులం

దనర్చు ములుకులను గజసి తలఁగెను దానిక

250

చ॥ అనురుడు చెచ్చెరక నునికేతాంబకజాలములేయ నప్పి యా

కనమున నట్టమై యరుణకాంతులకైనను నందునీయమిక్

మునదిన చీకటుల్ నృపతిపుంగవుడైన బాణఘర్షణక

బొసఁగిన మణుటచే నడఁగిపోయె నిమేషములోఁ బటోపరీ! 251

చ॥ అనుపమధాటి దైత్యుఁడు శరాసవమెప్పుడఁ జక్రముంబలెం

దన కరమందుఁదోప శరతండమహోర్చులు పర్యఃజేయఁగాఁ

గనలి నృపుఁడు ధర్మగుణశందవినిర్గత బాణవృష్టి న

ద్దనుజశరాన్ని నార్చి బెడిదమ్ముగఁ ద్రుంచెను జాపదండముక 252

ఉ॥ రెండవవిల్లు రక్కసులజేడు కయింగొని నారిఁగూర్చి బ

ల్కాండమమర్చులోపలనే ఖండినముంబొనరించె భూమి నా

భుం డదియుక సురారి ప్రళతో నతివేగముగోపఁగా ధను

ర్దండము లెన్నితాల్చినను చాల్చుటయే తడవయ్యెఁ ద్రుంపఁగా

వ॥ అట్లాహరిద్రకథరాపురందరుండు దన చాపంబులెల్ల రూపుమాపిన

క్షపాచరవరేఘుండు

253

ఉ॥ రక్తరుచిం గనుల్ వెఱ కరంబిడఁ గేలను విద్విషచ్చిదా

సక్తినిశక్తిఁబట్టి రభసంబున నేసిన విస్ఫులింగముల్

దిక్తతిఁ గ్రచ్చుఁ గ్రక్కుచుచెంచెదదానిని వెంటనే ధరా

భుక్తిలకుండు ద్రుంచె నిరుమాఁడుగ వాడెలకోపలైదిటక 254

ఉ॥ త్రుంచినయంతఁ గుంతములుఁ దోమరముల్ ముసలమ్ములొయ్యన

క్తంచరుడేయ వాని నృపకాంతుఁ డడఁచి తన్నుత్ర మట్టె భే

వించి శరీరములుగను దెబ్బలఁ దూఱులతోఁబఁడేసి సా
టించెను నెత్తుఁ పీఱులు గిరిదిగు శోణధరమ్ములో యనన్ 256

మ॥ ప్రదరాఘాతజరంధ్రభూరుధిరధారల్ జ్వాలలై కాల న
త్రిదశ ద్వేషి లయాగ్ని హోత్రుగతి నెంతే భీషణాకారుడై
గద హస్తంబునఁబట్టి త్రిప్పి నృపవక్షికుడ్యలక్ష్యంబుతో
వదిలెం జూచెడి భేవతాశ్వనిమిషత్వం బప్పు భీతింజెడన్ 257

మ॥ బెడిదంబై చనుదెంచు నగ్గజను బృక్షేనలే నిర్భీతచి
త్తుడునై తావ్యుఁడు దారుణోరుఘణీనాథుం బట్టు చందమ్మునం
గడఁకంబట్టి విరోధి సారథివిదాఁకన్వేష వా దెబ్బతోఁ
బడియెన్ సారథి సంగరక్షితి మహావాతాహతాద్రిసిజిన్ 258

ఉ॥ సారథివడ్డ రక్షములు స్వందన మట్టిఁబు ద్రిష్టాచున్న న
వ్వీరుఁడు తేరు వీడి వినువీధికి నే యదృశ్యుడై పడిన్
వారిముగాకృతిన్ రసితనాదములుం దమమున్ ఘటింపఁగా
మారుతబాణమేసి ఊణమాత్ర హరించె నృపుండు తత్కృతిన్ 259

మ॥ దనుజుండున్ దెనుకొండలున్ దరులుడుసానన్తుడై క్రుమ్మరిం
చిన వజ్రాంబకమేసి చూర్ణములుచేసెన్ వాని భూజాని కా
ననసంచారణ ఘోరసత్వతనువుల్ న క్తంచరుండుని తో
చిన నాగ్నేయశరమ్ముచేలి హరియించెన్ భూపుఁ డా రూపులన్

ప॥ మఱియును వీరుండు మాయాయుద్ధంబునఁ పస్తయుఁ జెలరేగ
నీతాఁగ యాగడవచ్చులికసాఁగనీఁగూడదని నరేంద్రుండు రాద్రాస్త్ర
ప్రయోగమ్మున నమ్మాయావి కావించు మాయలెల్ల మాయించిన
దానం బ్రయోజనంబు లేమి యామిసీచరుండు భూమికిం దిగి
మండిపడుచు 261

కా॥ గోత్రచ్చేదిముఖామరుల్ పలక దిక్కుల్ ప్రీల శేషాహి భూ
తాసంబునఁ గంపమొంద రవిమూర్తి న్నెల్లతగ్గన్ మరు
చ్చత్రం దమ్ముత బాహుదార్ధ్యమెసఁగన్ సంప ర్తకాలుంబలెన్
ధాత్రీశ్వర మొక్కడెత్తుకొని దీనం జచ్చితంచాయుచున్ 262

వ॥ సింహచంద్రమునాబులతోఁ దనపై వచ్చు దైవ్యోన్మత్తిం బవలోకించి
హరిద్రక్షుండు బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబు వింట గంధింపంబూనిన
నాకాశవాణి “క్షోణేశ్వరా! యివ్వీయండు త్రిశూలి శూలంబునం
దిక్కు దిక్కిన యేదివ్యాస్త్రంబులవలనం బాపని వరం బొందిన
వాఁ”డనుడు నా నుడులు విని తిష్ఠింధానమ్ము మాని మానవేశ్వ
రుండు 263

— హరిద్రక్షుండు పరః పరః రాక్షసుం జంభుఁ —

శా॥ కేలుండోయిని మోడ్చి చక్రియడుగుల్ గీర్తించి భక్తిన్ మహా
కాలుం గృత్తినుచేలునెంచి విబుధాసుంబాత్మలక మోదిలక
శూలంబేసిన మంటలీను చది నక్షోభిత్తి భేదించినం
గూలక రాక్షసనేత వజ్రవళిత క్షోణీధరంబుంబలెన్ 264

క॥ అత్తిజీ మింటన్ వేలుపు
బిత్తిరులాటాడి రమరబృందమ్ములు పూ
మొత్తముల వాన గురిసిరి
చిత్తిము లానందభరముఁ జెందినకతనన్ 265

ఉ॥ అప్పుడు మోహనాస్త్రవాతి నబ్బినమమ్ము దొలంగి రక్కసుల్
తెప్పలువిచ్చిచూచి తమ తేడు దురమ్మునఁ గూలియుంటచే
దెప్పరమైన భీతి నృపతిం గని కాపుమటంచు మొక్కఁగా
నప్పరమార్థ వేది యభయంబు నొసంగి వచించె వారితో 266

ఉ॥ దానవులార! మీ విభువిధంబున దుష్పథమందుఁ జోక వి
జ్ఞానముగల్గి సత్పథమునం జరియించుచునుండుఁ డీ పురిన్
మానితీశీల నొక్క యెలనాగనుమీపలలాశి తత్పితల్
గానకయుండ బల్మిమెయి గై కొనివచ్చెనుగాదె! యీడకుక 267

క॥ మీరలు నాగులచే న,వ్వారిజవత్రాక్షిఁ దగినవైఖరి నిటకు
వేరప్పింపుండనఁగా, నా రక్షోవరులు మొక్కియరిగి రయమునన్

గీ॥ అందలంబున విద్యాధరాత్మజాత
నుండఁగాఁజేసి మేల్గుసుఁగొం డమర్చి

దాని దానపిపాళిచే మానవేంద్రు

ముందు దింపించి రమరారిబృంద మగజ !

269

ప॥ అప్పుడు మరుం డొకనుండి వెడలించిన పూవుటడిదంబు బెడంగు
నను, జారునీరవబహిర్గతాచంచల చంచలాలతిక చందంబునను
బైకప్పు డొలంగించిన జాళువాపసిండిబొమ్మ యెమ్మెను మేలి
ముసుంగుఁ డొలంగించుకొని యుండలంబునుండి యీవలకు వచ్చి
విశ్వాధరనందన మోమజవాంచి కరకమలమ్ములు ముకుళించి

ఉ॥ కూర్చుని లోక భీకరుని గుత్తితిచిత్తు నసాధ్యసాధనున్
భూరిబలాఘ్న మర్త్యపలభోజిని నాజిని దుగ్రించి శీలమున్
జారఁగనీక నన్నబలసాధ్యసమానసుఁ బోచినట్టి దు
ర్వారపరాక్రమా! మడనభాసురరూప! యివే నమస్కృతుల్

ఉ॥ శ్రీకరుఁ డరిలోకసురవృక్ష మనంతుఁడు సత్కృపాచ్ఛర
త్నాకరుఁడీద్యక్షకీర్తి యచలాత్మభవాపతి రాజమాళిద
ర్వీకరవిస్ఫురచ్ఛయుఁడు విశ్వజగద్విభుఁ డిచ్చుఁగావుతెన్
మీకుఁ జరాయువున్ సిరులు నిత్యసుఖంబుఁ బ్రజాభివృద్ధియన్

ప॥ అనుచు

273

ఉ॥ సారస నేత్రనమ్రయయి స్వాదువచస్సులనాడ తేఁ డ నెన్
గ్రూరులబాఁజిఁజిక్కి వెతఁ గుందెడివారల గోరముల్ వడిన్
బారఁగజమ్మి సాధ్యసముఁ బాశియు రక్షణ మాచరించుటల్
హూరుల ధర్మహా నెకడ సోమసమానమనోహరాననా !

274

మ॥ ఖలుఁడౌ రాక్షసరాజు నిశ్చటు బలాత్కారంబునం దేఁగ నీ
తిలిదండ్రుల్ మితిలేని శోకమునకున్ ధామంబులైయుండ రే
తలునీ! సోఁకు నెలంత లండలముమీఁద న్నిన్నుఁ గొంపోదు రీ
నెలమింబోయి త్వదీయబంధులతికిన్ హృత్ప్రేషముసూర్పుమా !

క॥ అన వైద్యాధి పత్కెను

మమజ్యేష్ఠ! మీరుగూడ మాతోడ దయఁ

- జనుదేరంగఁ బ్రార్థించెద
ననఘులు మా పితలు చూడ నష్టలు మిమ్ముక
276
- శ్లో॥ కరధిగత దైత్యపురి దవివంబునాక
శ్రమకు నోర్చి సారాష్ట్రదేశమున నుండి
వచ్చి ఖలువచ్చి నన్నుఁ గాపాడిన తమ
దనుమతింపకపోరు నా ప్రార్థనమ్ము
277
- శ్లో॥ అని వినయమ్మునఁ బలికెడు
వనితకు ప్రితిపతి వచించె వనకేతుఁ! నీ
జననీజనకుల సద్గుణ
వనఘుల దిర్ఘించుటయు శుభంబగుఁ గానక
278
- శ్లో॥ మీతోడం జనుడెందు తెండన సతిన్ మేనాపయిం కేర్చి మా
తై లేయాంబుజలోచనల్ గొనుచుఁ బోధాత్రీశుఁడంబోయి త
న్మాతాతాతులఁజేర్చి మ్రొక్కిన మహానందమ్మతో వారు భూ
నేతక మెచ్చి శుభంబుగా నొసంగి కన్నేదీవనల్ పార్వతీ! 279
- ప॥ అట్టియెడ
280
- శ్లో॥ వైద్యాధరి మేనా దిగి
పద్మమళంబులకు సాగిపడి మ్రొక్కిన నా
విద్యాధరదంపతు లతి
చోడ్యానందములు చేతనునఁ బెడఁగొవఁగక
281
- అ॥ లేవదీసి కౌగిలించి యానందాశ్రు
జలముచేత మేను సల్లపఱచి
మమ్ము పదలిపోయి మా తల్లి యిందాఁక
నెందు నెట్టులుంటి వెఱుంగఁజెప్పుచు!
282
- ప॥ అనుచుఁ దన చరిత్రంబు వినుటకై తొందరఁజెందుచున్న తల్లి
దండ్రులచేత హరిద్రధమహారాజనకును రాకాసిమూఁకకును సము

చిత్రోపచారమ్ములు జరిపించి యెల్లరు సుఖోపవిష్టులైన పిమ్మటఁ
 నాను వీరుఁడు ఇలాత్కారంబునఁ గొనిపోవుటమొదల నిమే
 షమ్మువఱకు జరిగిన వృత్తాంతమ్ము శోకమ్మును విస్తయమ్మును
 సంతోషమ్మును జెందుచు జననీజనకులును నవ్వడచ్చటకు వచ్చిన
 బంధుమిత్ర పరివారమ్మును విసంజెప్పి సారాప్రేశ్వరుం జూపి 283.

౩॥ గతిలేనివారిఁ గానఁగ

నతిపాపుల విబుధరిపుల హరియింపఁగ శ్రీ

పతికిం జక్రికిం బురు డీ

క్షీణిపతి పలు నుడులు మీకుఁ జెప్పఁగనేలా ?

284

౩॥ ఈలువు సెడకుండ న్ననుఁ

బాలించిన యీ నృపాలు పనదాస్యముఁ బ్రా

ణాలున్న యంతికాలము

దాలిమిఁ జేసినను ఋణము తలఁగదు నాకుఁ

285

౪॥ ఈ దేహమ్ము లభింపఁ జెంపుఁగన మీరే హేతువౌటక మిఘున్

గాదం చేపని జేయఁగాడగదు గాన స్మీరలే యెట్లా యీ

భూదేవేంద్రఋణమ్ముఁ దీర్చెదగు నన్ బుత్త్యుక్తులాలించి యా

హాననగార్హి నృపాలుతో ననియె విద్యాభృద్వరుం డత్తటిన్ 286.

౫॥ కృపయఁ బరాక్రమమ్మును హరిద్రథ! నీదగు సొమ్ములేము నీ

యువకృతి యప్పుఁ దీర్చికొననోపమ జన్మకతాల రత్నగ

ర్భవతులచేతఁ గప్పము లపారముగాఁ గొనుచున్న నిన్నుఁ దృ

ప్తిపఱుపజాలు వస్తువులు విప్లవపాళిని లేపు గావునన్ 287

౬॥ వినయవివేకకాలినిఁ బవిత్రచరిత్ర సుగాత్రఁ బద్మసం

జవితపరోద్భవక భగవత్పద్మజపద్మయసక్తచిత్తఁ ద్వ

దమకరుణాభిరక్షితనితాంత భవత్పదదాస్యకామ మ

౭॥ కృపయఁ బరాక్రమమ్మును హరిద్రథ! నీదగు సొమ్ములేము నీ

స॥ అని వినయమ్ముదోష హృద్యంబుగా విద్యాధరుండు పలుకుచున్న
తటి మహామతి మహాత్మి రమారమణనామమహిమంబు గానంబు
సేయుచు నారదమునీంద్రుండు నచ్చిన బులికానహితమ్ముగా
విద్యాధరదంపతులును హరిద్రథన కేంద్రుండును పంపనంబులొనర్చి
నాశీర్వదించి వారిచే బూజితుండై మునివతి భూజతింగాంచి 289

సీ॥ కనుల మీనతయు మీఁగాళ్ళ గూర్మత్వంబు
నడుమున యందనంతితి ముఖమున
విధువిలాసంబును వేనుల శ్రీమనో
హారతయుఁ గుచముల ధరశేధకతిఁ
గురులను గృష్ణత్విగరిమ నూగ జనం
దలఘు హరిత్వంబు గళిమునందు
శంఖరూపముఁ గటిఁ జక్రవిక్రాంతియు
గనుబొమ్మలందు శార్దూలముత్తయఁ

గీ॥ గలిగి రామాభిరామయై క్రాలుచున్న
యీ వరాంగిని వరియించితేని నీకు
నెవుడుఁ బంచాయుధానంద మెనుఁ మెనుఁగు
హృతపలాశ! హరిద్రథ క్షితిలేశ!

290

క॥ విద్యాధరదంపతు లన
వస్యగుణంబులు గాన వారి యశేష్టం
బుద్యత్కృప నెఱవేర్చిన
ముద్యుక్తులమగుదు మేము బురుషలణామా!

291

ఉ॥ మానివరుం డటుల్వలుక మానవనాయకుఁ డాలకించి మీ
యానకు నడ్డమాడఁగల యంతటి మూర్ఖున యైన పిరి కీ
మానినిమిన్న యొక్కతె కుమారికి యాట నెడెటకోప క
భాననభర్త నిల్పికొన నాత్మఁ దలంపరె యిల్లడంబుగక

292

మ॥ ఒక దేశమున కేను ఇచ్చునుగదా యోగీంద్ర! యివ్వారి కోరికి నేరీతిని పుచ్చినేర్తునన నా ఋభ్యంగజోత్తమః డు
 స్కృతన్ మా యభిలాష మెట్లయిన నీ తోయేజవత్రాయతా
 క్షేత్రే నీవే తగు ఇచ్చవలెనన నీకే యాయఁగాఁ బూనితిన్ 293

క॥ ఇది విద్యావసుఁ డనునెడి
 మునివతి నచియించె భూవపుంగవ! నీ స్వం
 నన మన్నిచిక్కులునును
 జనఁగా శక్తింబు గాన శ్చేతులు మెచ్చన్ 294

గీ॥ అష్టదష్టకు మీయిర్చు గుగుదెంచి
 వీరి ముదమొండఁగాఁజేసి వెళ్ళవలయు
 ననెడు మునిమాట కందరు హర్షమంది
 యానరించిరి మునికి జోహారులను 295

ప॥ అష్ట దష్టకును యోగీంద్రుండు వారివారిం దగువిధంబుల నాశీర్వ
 దించి నీ కుమారిక యొనర్చిన మాఘవతప్రభావంబున నీకు నొక
 సత్పుత్రుండు గల్గునని విద్యాధరునకుం జెప్పి యధేచ్ఛం జనియె
 నన్నల విద్యాధరదంపతులు 296

క॥ వాగ్నేత్యనిభబుధోక్తసు
 లగ్నంబునఁ దమ తనయ నిలాపతికి సుధా
 భుగ్నివహమొన్న నొసఁగి
 యగ్నియెడుటఁ బెండ్లి చేసి రానందముతోన్ 297

ఆ॥ వేదసమ్మతమ్ము వివిధ వాద్యయంతమ్ము
 బంధుహర్షదమ్ము ప్రాంచితమ్ము
 గాఁ దనూజపెండ్లి కావించి సుతకు జా
 మాతకరణములు సమస్త మొసఁగి 298

ప॥ పంపిన వివాహాలంకార విలాసభాసమాన యగు వైద్యాధరింగూడి
 నిజరథంబున సధివసించి సౌతావ్రీ దేశమునకరిగి న్యాయమార్గం
 ను దానినను నానందమున నోలలాడ రాజుపాలనంబొసర్చుచు

ధర్మపత్ని యగు విద్యాధరతనయవలన నిష్కసుఖంబులొందుచు
సత్సుత్తులొబడసి గాజనూయ వాజపేయ హయమేధాదిక క్రతుః
సహస్రంబులొకర్చి యవిచ్ఛిన్న మాఘవతంత్రై హరిపూజాతిత్ప
యంత్రై యత్తమామల యభిమతంబులీడేర్చుచుఁ జెక్కువేలేళ్లు
భూలోకసుఖంబు లనుభవించి దేహంతమ్మున విష్ణుసేవకానీతదిన్న
విమానమ్ము న్దాంశహితమ్ముగా నెక్కి పునరావృత్తిరహిత
వైకుంఠంబుఁజేరి శౌరిసాయుజ్యంబు నొందె నట నాకలోకంబున
విద్యాధర మిఘంబును దాహిత్రశవానందమ్మును బుత్రజన
నానందమ్మునుం బొందె గావున మాఘవతప్రభావంబుఁ జెలిసి
తొని పొనర్చినవాడు వైద్యాధరంబులె సర్వశ్రేయంబు లొందెదనని
నిటలాడునడు వత్పుత్రితో నిట్లనియె

299

మ॥ రవి మాఘంబున సక్రదుండగుతజేం బ్రత్యూషవేళం బురం
బవలం గల్గిన నీటమున్లు సతఁ డత్యంతాఘముల్వాసి దే
నవశేన్యార్చిత వార్థిభూధవపడఁపాప్తండుగున్ లేనివాఁ
డు విషస్వత్సుతునింట బాధనకు నెట్లు నిక్కువం బుద్రిజా! 300

మ॥ సగజా! మాఘమునం బహిష్టలమునకా స్నానమ్ముఁ గావించి ప
న్నగశాయిన్ భజించి తత్పదభవార్ణాపానముంజేసి పా
పగణచ్చేదక తత్కైశల్ వినుచుఁ నెవ్వఁ డా నెలంబుచ్చు న
విగ్గతాఘం డతుఁలేందిరాధవ పదాప్తి గాంచు సౌఖ్యంబులకె

క॥ ఈ వైద్యాధరి కథ న

ద్భావంబున విన్నఁ జనున వ్రాయ సమస్తం

జా వృజనములు నశించును

గైవల్యముఁ గల్గు మేనకావరపుత్రీ!

302

ప॥ అని శివుం డునుకుం జెప్పెనని నూతనారాణికుండు శౌనకాది
మహామునులకుం జెప్పె

303

— తస్మా సంతము —

శిఖరీ! బుధవ్రతాహ్లాదప్రద సుకవితా! పూతచరితా!
 సుధాంశూద్యుత్యక్త్యైవృత్తివశదిశా! సూరినిశా!
 క్షుధాదూరా! క్షీరా! గురుగుణధురా! కోవిదవరా!
 ప్రధాన్యాన్యాన్జ్ఞోషస్సముదితరవీ! రామసుకవీ!

304

- గ ద్యము -

ఇది శ్రీ మల్లక్ష్మీనృసింహస్వామి కావ్యపాత్ర శ్రీ వల్మీ
 కగోత్ర వరదయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబా రామకవి
 సోమపుత్ర అవధానిభూషణ వినయప్రధానభాషణ
 పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
 మాఘపురాణమునఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీమద్రామాయము

శ్రీ లక్ష్మీవర్ణనా పాద్యాయము.

మా ఘృతాణము

చతుర్థాధ్యాయము

క॥ శ్రీగోపమగ్నిపాత్రా!

భాగీరథ్యునకమగ్నపావిత్రగాత్రా!

రాగా ద్యవగుణతైత్రా!

కౌస్తూభ్యుచరిత్ర! రామకవి వృషపత్రా!

1

ప॥ అనధరింపు మట్లు నైమిశారణ్యనీరణ్యులగు నొనకాది వనానివచ్చే
గియ్యల కఖలపురాణకథాకథన ప్రఖ్యాతమండగు నూతనం దీప్తినియె
నవ్విధంబున శైలసుతకు మాఘమాహాత్మ్యంబుఁ బెలుపుచున్న
శివుడు

2

9 అధ్యాయము

గీ॥ అంతులేని సుఖముల నబ్బుజేయు

మాఘమాహాత్మ్య మెఱింగింతు మజ్జయు శ్రద్ధ

వినుము పరమార మిది గాన విబుధ పూజ్య

పాదనీరేజ! కీలపర్వతతనూజ!

3

గీ॥ పూర్వమున గృత్స్నమదనామ మునిచరణండు

వేదవేత్త సశిష్యుడై విబుధనదిని

మాఘమజ్జన మొనరించి మధువిరోధి

పైకతస్థలి నిల్చి పూజలను సల్పి

4

క॥ హరినత్కథ వినిపించెడు

తమణమ్మన జహ్నువనెడు తాపనవర్షం

డెఱింగింపు మాఘమజ్జన

గురుమహిమము వినఁగ నాకుఁ గురుకంబయ్యె

5

ప॥ కరుణాభరణులును సర్వజ్ఞులు నగు మీరు మాఘన్నాన మాహా
త్మ్యంబు నాకెఱింగింపఁదగుదురు గాన సమగ్రంబుగా వినిపింపుఁడని

వేడ గృత్స్నమమందు సంతసించి నీ ద్రక్ష్యమ్ము చాల బాగని
జహ్నుమునితో నిట్లనియె 6

ఉ॥ నక్షగం దక్కుడైనతరుణమ్మున మాఘమునందుషమ్మునన్
సక్రమభంగి మజ్జనముసల్పిన పంచజనుండు పూర్వ మా
శక్రనిరీతి వర్వకలుషమ్ముల బాసి శుభమ్ములొందు భూ
తిక్రమ! జహ్నువు! యనిన దన్ముని గృత్స్నమదాఖ్యతో ననె 7

ఉ॥ మున్నలవజ్రపాణి కడమూర్ఖత జేసిన దోసమేమొ? యే
శాన్మున మాఘమజ్జనవిధి న్నెఱవేరిచి ఘోరపాపవా
రాన్నిధిను తరించెనొ? ధరాదివిజోత్తమ! తెల్పునున్న శి
మన్నుతుండైన గృత్స్నమదమానివదేయ్యుడు వల్లె వానితో 8

శి॥ ఆదియుగమున దుంగభద్రదాంతికమున
నాశ్రమమొనర్చికొని యుండె నాత్మవేత్తి
కామముఖమానసారి పట్కవ్రభేత్తి
యతులవిజ్ఞాని మిత్రవిందాఖ్యనకాని 9

క॥ ఆ మునికి సోమసమముఖ
భూమి నిభశ్రోణి వారిముక్కుచ సుమనః
కోమలగాత్ర గజగమన
కామిని మీనాక్షి గృహిణిగాఁ జెలువొండెన్ 10

గీ॥ ఆకె యొకమారు ఋతుసమయాంతెమందుఁ
దుంగభద్రద్రోదకమ్ముల దోగి కేశ
జాతముల నార్చుకొనుచు బాలాతపమున
నిలువఁబడియుండె జలిబాధ దలఁగికొనఁగ 11

వ॥ ఆ సమయమ్మున 12

చ॥ దమకల సంహరింపఁగ శతారధుండు బలిష్ఠులైప స్వ
ర్గనిలయులఁ దీక్షులు దురమ్మునకై తనతోడరాఁగ న
మ్మునిపతి యశ్రమాధ్యమున బోవుచు నేటిదరిం దలోదరిక
మనసిజమొందరిం దొరయు మానికశ్రతముఁ జూచి మెచ్చుచు 13

9|| చపలచిత్తుడై యాకెతో సంగమమ్ము
సల్పగా నాత్మయందు నిశ్చయమొర్చి
యనతిదూరంబునందున్న యంబుజాత
ముఖి మోహించి తలఁచుచు బోయె ననికీ 14

చ|| అరిగి యమాశఁగల్గిన పలాశగజేశ్వలతోడ ఘోరసం
గరమొనరించి గెల్చి తిరుగం దనవ్రాల్కిక బోవ నెంచి న
త్వరముగఁ జన్న తెన్నుననె వచ్చుచునుండఁగ మిత్రవిందభూ
సురవరు నాశ్రమస్థలము చూడ్కికెఁ గన్పడె వేల్పుకేనికీ 15

వ|| అప్పటికి సాయంకాలంబగుటయు నిందుండు నే నీ మాశ్రమవాసి
యగు మిత్రవిందుం దర్శించి వారిక సేవించివచ్చెద మీరరుగుఁడని
తనతో వచ్చువారలనెల్లఁ బంపివేసి తా నా మిత్రవిందు పర్ణశాల
కరుగువఱకకమ్మని సంఖ్యాసమయకృత్యంబులకై తుంగభద్ర కేసి
యుంట సూక్ష్మరూపియై తిల్పర్ణశాలయం దొక కొణిగపైఁజేరి
యమ్మానాత్మి సాందర్యంబుఁ దనివితోట వేయికిన్నులం జూచు
చుండె 16

9|| విబుధవరుడయ్యు నిందుండు వృజిపక్ష్యత్య
మాచరింపఁగఁబూనె సూర్యాఖ్య నెపుడు
సత్పథంబునఁ జను నేను జనదు చూడ
నని తొలంగెనొ నా భానుడక్షమించె 17

క|| తరువాత మిత్రవిందుడు, సరిత్రునుండి నిజపర్ణశాలకుఁ జని రా
తిరి భోజనమొనరించి నుండఁదితో శయించి యపరతామసివేళక

ఆ|| నిదురనుండి లేచి నిజశిష్యులుండిన, యితర పర్ణశాలకేసి వారి
లేపి వేదపాఠ మోషికఁ జెప్పఁచు, నందె కూరుచుండెనయ్య విప్ర!

క|| తటియెఱిగి వజ్ర సుందరి, దరికిన్వేగముగ నేగి తరుణేమణి! ని
ర్జరవరుడన్నపైఁగల, మరులుని నిట కాఁగియుంటి మననశుడనై

9|| కాన నన్నేలుకొమ్మని కాంత కేలు
అనినాని నికుసుని లాగి బయలికేగ

చిన్న నజవకుమరి కడుఁ చిన్నవైన
పెరుంగులకుల బ్రతిమాల చిట్టలనెఱు

21

గీ॥ మంజుఘోషను రంభను మాసుకేక
పాదశీసి దిటో త్తమన్ హేమ స్వరిమధురితఁ
నొడల నెరుల జావుల నాన నొడిలిచాయ
మించి నీవుంట నిన్నుఁ గామించినాడె

22

ఉ॥ మూఁడు జగమ్ములేలు సుకపుంగవుడొక చివిజాంగనాళి మే
య్యడికఁ తొక్కువాడె నిను లోచనపాళిని జూచుటాదిగా
నాఁడినుమాంబకంబులను వైచుచు నేచెడి మారుబారి కే
నొడి భయమ్మునక శరణమొందంగ నచ్చితి నేలు మచ్చికక 23

నీ॥ పివాణి! నీ మోవి పీయూషమునఁ గాని
పల్లవాయుధు వ్రేట్లఁ బ్రదుకఁజాలఁ
జావకగంధి! నీ సగ్గేషమునఁ గాని
యతను గుణధ్వని నణఁపఁజాల
భజగరోమాళి! నీ భోగశక్తిని గాని
స్మరరశ్శాద్ధత్యంబుఁ జెఱుపఁజాల
నల్ల! నీ పంచగీతాశ్రయంబునఁ గాని
మారపారుషరూఢి మాపఁజాల

గీ॥ జడధిజులగు సుధయు నచ్చరల పొందుఁ
నక్షతని మెత్తి మేరంగోత్రమున వసతి
కలిగియును సారకము లేమిఁ గాంత నిన్ను
యాచనమొనర్తు నవియె కాదనక యిమ్మి

24

గీ॥ అనుచుఁ గొఁగిటఁజేర్చి ముద్దాడుచుండ
నరివ కామిని గాన మాతాడకుండె
జిత్తవలనంబు గల్గిన చెలువ లెఱు
వీడఁగలరు సురూపుఁడొవాఁడు వొసఁగ

25

హృదయ పాపచారియయి కర్ణము లాస్యము పైకినెత్తి త
 హాసతి గడ్డిమేయచును మున్ననిజేయుచు మన్ని రోయుచుక్ 34
 క పద్మాక్షిని జెజుచుట దివి
 మమృఖ్యుడు ఖరి లఱుటసంయుతుడై తా
 పద్మాక్షిజేరి యొక గుహ
 గర్భముగా నుండె సిగ్గు న్వాంతముఁ గలఁపక 35

ఉ హోసరుతుడై శ్రీలోకము లచూనమహమ్మన నేలు వజ్ర స
 న్నాసిజినాన చన్యలలనక గడెనేపు రమించు దుష్టతన్
 రాసభవక్తుడై యొకఁ డ గ్రావగుహం బదిరెండువత్సరాల్
 గాసితి జన్మముం దినెడు గర్భము ఘానముతోడఁ బూడ్చుచుక్

వ! అట్టియెడ 37

సీ! నాకమ్మకం దేహనాకుఁడు లేకుంటు
 సురవై ముత్యంగి సంగరమొనర్చు
 పండె త్తి దేవతాతతితోడ నిత్యంబు
 రణముసేయఁగ దేవగణమునందుఁ
 గొండలు రిపుల మార్కొనిపోరఁ గొండలు
 పురుహూతు వెదకఁగాఁబోయి మూఁడు
 జగములఁగలిగిన నగముల గుహల న

బుల నేటులను వనములఁ బురములఁ

గీ! బల్లియలఁ జెట్ల గుట్టలఁ బల్లములను

సందుగొందుల వెదకి వజ్రధను జాడఁ

చెలియఁజాలక విసుగునఁ దిరిగిపోయి

శాత్రవులతోడఁ బోరిరి సంయమింద్ర !

38

గీ! అటులు పోరాడి పోరాడి యబ్జభవుని

వరబలమ్ము మాయాయుధ పాటవమ్ము

గేలుగు రాత్రించరానికిఁ గలన నోడి

కొంద అమరాలయముఁ గాచికొనుచునుండి

39

క॥ తక్కిన వేలుపులెల్లరు

నొక్కటిగాఁగూడి పగఱ నోర్వంగ వెలిమేన్

జక్కిని నెక్కిడి తరు గా

యిక్కువఁ గనఁదగిన వెరపు నెఱుఁగుటకొఱకై 40

ప॥ నెఱకుచుఁబోయి తోయితి నమీపంబున నొక ప్రత్యంతపర్వతా

గ్రంబునకరుగ నది మకరమాఘంబుగాన ధూతపాతకులగు మహా

మునులు కొండ యాకాశగమనంబున వేంచేసి తత్పాదాగ్ర దేవ

భాతిపూతోదకంబుల నద్ధోదయన్నానంబుచేసి వాసు దేవపూజఁ

గావించి మాఘమహిమంబుఁ జెప్పికొనుచుండ వారింగని యని

మిషులెల్ల మెల్లన దరికరిగి మ్రొక్కి వినయంబున 41

అ॥ బ్రహ్మవేత్తలార! పాదాగ్రమున మీరు

నేయు ప్రతమదేమొ చెప్పఁడనిన

నా మునీంద్రు లప్ప డనుకంపఁ జెప్పిరి

మాఘమహిమ మిట్లమర్చితతికి 42

క॥ ఓ వేల్పులార! మాచే, గావించంబడెడు నిద్రి ఘనతరకలుపా

భీషణన మాఘవ్రత, మా విష్ణున కిద్దిముఖ్య మన్నివ్రతాలక 43

ఉ॥ మీరలెఱుంగ నొంచుట సమిక్షజగద్ధితబుద్ధిఁ దత్సవి

స్తానముఁ జెప్పవారమనుషక్తమతిఁ వినఁజెల్లు నక్రగుం

డై కవి యున్న మాఘమున యందు బహిర్బలమం దుషమ్మునక

వారక స్నానముం జలుపువారలు గాంతురు మోక్షసంపదన్ 44

గీ॥ మాఘమున వేకువన్ లేచి మాహృదీశు

సంస్మరించిన వారి దోషమ్ములపుడె

భస్మమగు స్నాన దాన జపముల భక్తి

సల్పువాఁడు ధన్యుండు నిస్సంశయముగ 45

సీ॥ మాఘంబునందు బ్రాహ్మణులకు గోదాన

మిచ్చిన శివలోకమెనయుఁ దిలల

నానగిన విధులోక మొదవు నపూపమ్ము
 లీయఁ బానీయజహితనిలోక
 మబ్బు నన్నఁబిడ నాకలోకము గల్గు
 బాఁయసమీ ధ్రువవసతి పొనఁగు
 సంబళ్ళపుకకునఁ గాలినెచ్చెలి తావు
 సేకురుఁ జేలఁజేతఁ దాత
 గీ॥ జగము దాక్కొను పృథ్వీ విసర్జనమున
 విష్ణువిష్ణవ మమరుఁ బవిత్రతమము
 కలుషహరమగు నతము మాఘవ్రతమ్ము
 కన్న వేరొందులేదు సుధాంధులార!

46

గీ॥ మాఘ శుక్ల చతుర్థతీయందుఁ బూర్ణి
 మాసి గోతిలాపూస కంబళ నువర్ణ
 పాయసాన్నాంబరంబులు భక్తి విప్ర
 వరుల కిడువాడు వెక్షంతవానుడగును

47

క॥ ఈ మాఘవ్రతము వసీ
 ధామ మునీశులకు ముక్తిదాయకము గృహి
 స్తామమ్మున కవిధమున
 త్రేమము శ్రేయము నొసంగు జేజేలారా!

48

ఉ॥ బాలురు కోడెకాండ్ర ముదవారలు నాదులు రోగపీడితుల్
 నాలుగుజాతులం బొడమినారలు వర్ణముఖుల్ జనుల్ చలిక
 దాలిమివీడి మాఘమున స్నాన ముపమ్మునఁజేయకున్నఁ జం
 దాలకులమ్మునందు జననమ్మునుగాంచి యనంతరమ్మునక

49

ప॥ పుల్కనరజకకులాలతైలికాది నీచ మర్త్యవంశంబులందొదవి పిదప
 శ్వాప ఖరోష్ఠి వంచక వృక వుండరీక సూకర కాక ఘూక మూషిక
 క్రిమి కీటక రూపంబులం బ్రాపించి యాపై పికాచరూపంబులొంది
 మితిలేని వెతలఁ గురిలపడుచుండెదరు

50

క మకపోలుండు కరుణాలవాలుండు

నవకకర్తుండు సునాసికుండు

సింహాసనవాసనుండు శ్రీతదైన్యవాసనుండు

పోషితార్తుండు దామోదరుండు

శ్రీ! శంఖముఖ్యపంచాయుధసంయుతుండు

హారకుండల కటకాదికాంచితుండు

గరుడతురగుండు శౌరి జగత్ప్రభుండు

దైవతవితానమునకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె

57

శ్రీ! ఆపుడు దేవతలెల్ల సాష్టాంగవంద

నంబు లొనరించి లేచి వినములగుచు

దోయిలించి మహాభక్తితోడ సంస్త

వమ్ముఁ గావింపఁదొడఁగిరి భవవిదూర !

58

10 ఆధ్యాయము

— దేవతలు నారాయణమూర్తిని స్తుతించుట —

మ! శ్రుతివేద్యుక్ సకలేజ్య వేదచయవాసుక్ నిన్ను విజ్ఞానసం

గతులేకాక విమూఢమానసు లెఱుంగన్ లేరు ఛాయాసతీ

పతి తారాపతి భారతీపతి సతీప్రాణేశ దేవేశ సం

స్తుతయుష్మత్పదసారసద్వయము చక్షుఃశ్రీతిః గూర్చె హరి! 59

మ! అమరానందసుధాబ్ధిపర్వ శశికి న్నా కామృతత్యాగికి

భ్రమరాంబుధవ వాగ్ధవావనునకుక్ వైకుంఠసంవాసికి

సిమితాపాదికి వేదికి సతత సచ్చిద్రూపసంభాసికిన్

గుమనోదండికి దేవదేవునకు మ్రొక్కుల్ నీకు లక్ష్మీశ్వరా! 60

మ! భువనంబుల్ సృజియింప ధాతవయి పెంపుంజేయ శ్రీనేతవై

యవియింపం ద్రిపురాభిజేతవయి బ్రహ్మాండంబు లత్యంతనీ

రవృతంబౌతటి నొక్కరుండవ శ్రుతిప్రస్తూయమానుండవౌ

చు చుట్టొడవప్రమత్తిఁ గను విష్ణూ! నీకుఁ గై మోడుపుల్ 61

మ! అని కల్గిన డగ్గుత్తకం జక్కనేసికొని మర లిట్లు వేడిరి

62

మ॥ మును లోకంబులుగల్గి కష్టసుఖముల్ పూర్ణంబుగా నొంది నా
శనముం జెందుచునుండు సక్కుతికి శస్త్రవజ్రాలనట్టి నీ
ర్వనితా నేతృముఖామరల్ దెలియ నేరగ్గాడె? కైవల్యం
బునతామర్త్యనగంబుఁ దావకపదంబున్ శ్రీశ! వాయుద్వితా! 63

మ॥ భువనంబంతయు నీవ నీతనుయహస్కూర్చద్విలక్షణి నుం
డు విధాత్రండచయం బనుత్వమున నెల్లఁ వానిలో మేటి వ్రా
భవమొప్పు వసియించు నెల్లరు భవత్ప్రజ్ఞం గననేరు బు
ద్ధివికాసంబు నడంచు రాజనము నృద్ధింజెందుటక శేశవా! 64

మ॥ తోలుతన్ మాయస్మజించి పిమ్మటను ధాతున్వాయతబుద్ధ్యాదులన్
గలుగంజేసి గుణమ్ములస్సలిపి యంగంబేర్పడంగూర్చి య
వ్వల జీవాత్మయుగస్వరూపమునఁ దద్వాసమ్ముఁ గావించి యీ
టల నాడింతు ప్రపంచరింగములనిండన్ సూత్రధారుండవై 65

మ॥ జలధింబండిన నీదు నాభిసరసీజాతమ్మునం బుట్టి యా
నలజాతుండు నిజోద్భవస్థలముఁ గానక లెస్స తిర్గిడి త
జ్జలధిం దానెదిగ న కేసేవఁడ నేతత్పద్మముందాల్చు న
య్యలఘుం డెవ్వఁడటంచుఁ జింతిలఁ దపస్సంచీవు వాక్రుచ్చినన్ 66

మ॥ పిపిక నీదగుబొడ్డు దమ్మిఁగడఁక వేయెడు లా వేల్పుపె
ద్ద దవమ్మున్ ఘటియించి యన్నిటికి నాధారంబు నీవే యటం
చెద గుర్తించి నుడించి యెల్లజగముల్ సృష్టింపఁగా నీవు వా
నిఁ దగం బెంపొనరింతు వాత్మేబలమున్నెక్కొల్పి నారాయణా!

మ॥ వదనంబుల్ పదిసూర్లు వేయికనులున్ బాహుల్ సహస్రంబునున్
బదముల్ నూఱుపదుల్ గలట్టి తనువుల్ పైయన్ని దీపింపఁగాఁ
బదియున్నాల్గు విప్లవంబుల సదా వ్యాపించి యన్నింటిపై
ని దళాంగుష్ఠ సమున్నతుండవగు శ్రీ నేతా! నమస్కారముల్ 68

మ॥ భువనంబుల్ పదునాల్గు నీకడుపులో మూలక సభూతాళులై
నివసించుం బడ చాపువుట్టుకల నెన్నే వానిలోఁ గాంచుచు

దీ విభవస్థనినట్లు తెంచెడినిగానీ శౌర్యతేజోఘ్నుణా
 పరిణత్యైవమడవైత నిన్నెఱుంగ నాభ్యంతానె? నారాయణా! 69

మ॥ పరిశుద్ధాత్మకులా కరింద భగరాడ్వాన్యతేశ్వరాక్షరపు
 మృగనూతి సముఖుల్ పరాత్పరుని నిన్గానంగ నామ్నయన
 త్వరణుల్ పెట్టి భజించి సత్త్వమహితస్వాంతాబ్జులై నీమహా
 కరుణాపాత్రములై వెలింగి జగద్దత్తా! రమావల్లభా! 70

మ॥ కరిచాణ్ణాదన కౌనకోష్ఠియ భవేద్దంగాతనూభూ పరా
 కర రత్నస్సూతి పార్థవాయుజ పరిష్కర్త్యాది భన్యుల్ సదా
 స్థిరధక్షిణ భవనంఘ్రులం గొలిచి సత్తేజంబు నానందభా
 స్వం మత్తేణము ద్విత్పదమ్ముః గనరే స్వామీ! రమావల్లభా! 71

మ॥ మృగముల్ పెరులు వృక్షముల్ ననులు ధాత్రీద్రంబులు స్మీవ ప
 న్నగ మత్స్యమర సోమనూర్య యమరాణ్ణాకేశులు స్మీవ ని
 మ్నగలంబోధులు లోకముల్ తిరిగిపుల్ తృణాకముల్ నీవ యె
 చంగ నీయెల్ల ప్రపంచ మీన కమలాత్మా! పక్షిరాడ్వాహనా! 72

మ॥ సకలాంతర్వహిరుజ్జ్వలాకృతి మహేశ బ్రహ్మ భావాల కం
 దక దైవాదేవీ నీవు సత్త్విగుణపూర్ణ స్వచ్ఛభక్తిం దప
 మ్నకలంకమ్ముగఁ జేయువాది మృమలస్వాంతమ్ములం జిక్కి పొం
 దికఁ గట్టంబడినాడ ఏడితిదయాభీ! పక్షిరాడ్వాహనా! 73

మ॥ మును మాన్దిగ్రులు యోగ నాన్ద్రులు స్వయంభూశంభుజంభారిము
 ఖ్యనిలింపుల్ భవవార్ధిదాబుల కుపాయంబుం గనకలేక భా
 వనఁ గావించి త్వదీయధక్తి యను నావంబట్టి నిర్భంగసా
 ఖ్యనిధానంబగు త్వత్పదంబుం గనలేదా? కాద విద్విద్భజా! 74

మ॥ జనితో నచ్చిన వివరన్ వదలి నీచస్త్రీని జేపట్టి గో
 మానవ బ్రాహ్మణ మారణాదిక సమస్తాఘంబులంజేసి భూ
 మి తిరు భాసి చనంగఘన్నపు డజామీళుండు మోహంబునన్
 దనయన్ నీ యభిధాను బిల్వనిడలేదా ముక్తి నారాయణా! 75

మ॥ భవదీయోత్తమనామవర్ణయుగముం భావించుటన్ బర్హత్యో
 ద్భవసంప్రాప్తమహాత్మ్యయై పరమశాస్త్రజ్ఞాత్రయై దాత్రయై
 శివసంతోషదయై కలాశుశిష్యాశేషజ్ఞయై ప్రాజ్ఞయై
 భవముల్ వాపి శ్రీతాళికిన్ సుగతులీం బ్రావీణ్యగాదే? హరి! 76

మ॥ యుగకోటుల్ ఫణి నేత వేముములన్ యుమ్మన్ను శింశేసి సె
 జ్జగ నీకొటకు యోగ్యుడయ్యె నటులే సత్త్వానికుండైన ప
 న్నగ విద్వేషి భవన్నుతిన్ జలికి జెండాపై విరాజల్లి మే
 లగువార్వంబుగ నయ్యె నీకు జలహతా! రాక్షసధ్వంసకా! 77

మ॥ శ్రుతులన్ మ్రుచ్చిలి నోమకాభ్యసురశత్రుం డట్టిలో జాగి య
 చ్చతురాస్యున్ వెతలొంగుకేసి యుపస్వామిస్వరూపాన న
 ద్వితిజం జంపి శ్రుతుల్ విభాత కిడి ప్రతిసూర్పవే రక్షితా
 శ్రితసంతాన! దయానిధాన! నశితారిహాణ! నారాయణ! 78

మ॥ కనుజల్ మమ్ములమించి యయ్యుమ్మతపాత్రన్ బల్మిజేపట్టి తా
 మె నిజాభీష్టముఁ దీర్చికోడలఁజఁ గూర్చినానృపయిన్నిల్పి మో
 హినివై వారల మోసపుచ్చి యమ్మతం బీలేదె మాకీపు? భ
 క్తనికాయావనకృత్ప్రీణ! భగవాంబుంఘాణ! నారాయణ! 79

మ॥ అనిలో మమ్ము జయించి మాకీప్రీతివరాజ్యంబేలు వీరున్ విరో
 చనజున్ వామనవర్ణివై త్రిపది మానానంబు యాదించి పెం
 చి నిజాంగమ్ము జగత్ప్రియమ్ముఁ గొని మా శ్రీలెల్ల మాకీవె? య
 య్యునుజ ప్రేమము నేడను న్నిలుపు మో యబ్బాతా! నారాయణ!

మ॥ నినుఁగుం బ్రాయమునన్ ద్రువుండొకనవక్నే మాతృకాహేయవా
 స్విసరాఘాతము నోర్వలే కడవిలో విశ్వాత్మకు న్నిన్నుఁగూ
 ర్చి నమ స్తస్తుతిపాత్రమైన తపముం కేయంగ హస్తించి వా
 ని సదాస్థానమునందు నిల్పవె దయాస్నిగ్ధాత్మ! నారాయణ! 81

మ॥ మకరగ్రామణి కర్ణమై రణములో మత్తేభనాఘంకుడ
 స్సి కరంబుజ్వల శుద్ధచిత్తమున వికా జంకింప వేవేగ నా

మ॥ నీవేగి తదీయశాత్రవుని కంకచ్చేదిముంజేసి నీ
యకలంకాచ్యుత సత్పదమ్మొసంగలేదా? శ్రీః! నారాయణా! 82
మ॥ ధ్రువుఁ జేపాటి బుధుండో రాక్షసుని పుత్రుం డెట్టిపుణ్యుండో హ
స్తవిభంఁ డెంతటి బుద్ధిశాలియో ఘోరశ్రేష్ఠుండు దానెంత సా
ఘవా నిన్నుం గొనియాడి నీకృపకుఁ బాత్రుల్లావుటా వారె భ
క్తవతంసమ్ములుగాఁ బ్రపంచవినుతిం గన్నాడు నారాయణా! 83

మ॥ కనకత్యాగరక్షిం! కైటభముఖ క్రవ్యాదనంహార! దు
ర్జనకాంతారకుశార! కోటిరతిరాట్సంకాశ శృంగార! పా
వనచిత్రాజ్ఞవిహార! సర్వభువనభ్రాజద్యశస్సార్ధ! పం
కనికాయాబ్జరమీర! తూర! సరిదిడ్డంభీర! నారాయణా! 84

మ॥ సమరత్యాతలభీమ! భీమనయితాసంస్తవ్యపాదాబ్జ! య
ష్టమరాశాహిపక్షేర్ది! కీర్తితనయానంపూరితాలోక! లో
కముదాపాదకదాన! దానవగణేడ్డంధేభిహార్యక్ష! య
క్షమధీదాయకచక్ర! చక్రహితరాజత్రేజ! నారాయణా! 85

చ॥ శ్రీతజన దుఃఖనాశకముఁ జిత్రచరిత్రము సత్పవిత్రమై
న తమ పదాబ్జయగ్గము మనంబునఁజేర్చి నమస్కరింతు ము
ద్ధతిదిశితభూతులము దైన్యసమేతుల మాత్రి భీతదే
వతలము మమ్ము విస్తృతకృపం గనుగొమ్ము రయమ్మునక హరి!

ఉ॥ మాకిరినైన నాకమున మా ప్రభు వింద్రుండు లేడు మాకు నా
పాకివిరోధి యిప్పటి నివాసతలమ్ము నెఱుంగరాదు దు
ర్భిక్షులు దైత్యదాసపులు రేగి దురమ్మున మమ్ము గెల్చినా
రో కమలాక్ష! యిట్టియెడ రొయ్యనఁ బొపుము నీ శ్రితాశిక్ 87

గీ॥ మాకు నియ్యెడ నాదిత్యమాళినైన
మఱియొకనినైన సర్వసమర్థుఁ డెచ్చి
ప్రభువుగా నిచ్చి యీ వెతల్ పాపి ప్రోవు
మెప్పుడు నీ యాజ్ఞలోఁ జరియించు మమ్ము

గీ॥ మాఘమాసమ్మునకొరవి మకరమందు
నుందునప్పుడు ఘోషేళ యుష్మదధిపుఁ
దుంగభద్రోదకమ్ములఁ దోగఁజేయుఁ
డందుచే నుముఖుండగు సంతెకాక

93

క॥ శక్తఁడయి నాకమున కా
సక్తిం జనుదెంచి యపుడె సంగరమున నా
రక్తపతతిఁ గూలిచి క్షతు
భుక్తిలకల మిమ్ముఁ బ్రోచు బురుభుజశక్తి

94

మ॥ అని విష్ణుండు వచింప దేవదయ మత్యాశ్చర్యముంబొంది యో
వనజాతేక్షణ! క్రుద్ధమానివర శాపప్రాప్తదూరాసభా
ననమున్నార్చి నిజాస్యమిచ్చి దివికిన్ రాజులు సామర్థ్య మిం
ద్రునకు న్నాఘనిమజ్జనంబె యిడునే? తోషణు మాకబ్బునే? 95

చ॥ అమరులు శంకమై యటులునాడు నుడువ్విని నవ్వి విష్ణు వో
నుమననులార! యిద్ది యొక సోదైమి? పూర్వమునం దపోధనో
త్రముండగు కొశికుడు వసుధాస్థలిఁ జుట్టెడువేళ జారతా
ఘమున నెయైన వాసరముఖ్యులఁ గాంచఁడె? ఖోఘమగ్నతః 96

ప॥ అని ఖగేంద్రవాహనుండు నుడివిన పల్కులు విని వియచ్చరు
లచ్చెరువుంజెంది దేవా! విశ్వామిత్రచరిత్రం బాద్యంతంబు విజ్ఞ
గుతూహలంబయ్యె నానతీయవే యని వేడఁ హరి యిట్లనె. 97

కా॥ పూర్వంబందొక మాఘమందుఁ దనయాపుత్ర్యాపగా హరి గం
ధర్వుల్ దారకుమారయుక్తముగఁ బ్రాతస్సాన్నముంజేసి తీ
రోర్విక్ మాఘవిభుక ననుక గూలిచి శ్రద్ధోపేతులై స్వశ్రవః
పర్వంబొనటు మాఘమాసమహిమ ప్రాశస్త్యకూలించుచుక 98

గీ॥ మరల నాకాశగతి గుటుంబములతోడ

వాకమునకేగు చా నెలనాళ్ళు ప్రతము

జయపు చందోక గంధర్వవరుని భార్య

యెప్పుడు స్నానంబునకు రామి యెఱిగి విభుఁడు

99

క॥ రాసని యెన్నో తెన్నుల

నా నెలఁతుక పెడసరమున నాడిన విడ క

ద్దాని బలాత్కృతిఁ దోకొని

స్నానమునకేగె స్వకుల సంతానముతోఁ

100

క॥ ఏగి తన ప్రాణనాయిక

భాగీరథిస్నానమొనరువం బల్కి కడున్

వేగిరవడి యా నదిలోఁ

దోఁగె సకాలమ్ము మించునో యను మదితోఁ

101

క॥ ఆత్మైవడి నశ్శోభయ

మా కాలమ్మునను స్నానమాడి పయోర

త్నాకరశయాను పూజలు

సాకల్యము సల్పి మాఘచరితము వినియున్

102

ప॥ మదీయ ధ్యాసాన క్తచిత్తుండగుట స్వభార్యవిషయంబుఁ దలంపక

తక్కుంగల గంధర్వజాతంబుతో గగనగమనంబున నిజనిలయం

బునకరిగె నిచ్చట

103

ఉ॥ శర్వశిరస్సు వేగవతినిన్నిధి వలభము క్తయైన గం

ధర్వి తదీయకాలజనితంబగు శీతలవాతబాధఁ దా

నోర్వంగలేక భర్తనుడి నొల్లక స్నానము మాని మానితా

ఖర్వ ఫలప్రసూనదళ కాంతతరువ్రజ దృష్టి హృష్టయై

104

చ॥ సుఖముగఁ గాలముం గడపు నుంపరిమిన్నకు దేవయోనులు

న్ముఖులయి యంతరిక్షమునఁ బోయెడుచోఁ దను బోవఁబూసఁబో

యై ఖమునఁ బోవుశక్తి నశియించి తపస్సున మజ్జనంబు లే

మి ఖలముఁగాంచె సాధ్వీత సమిద్ధధవాజ్ఞ నిరాకరించుటన్

105

గీ॥ అట్లు లాకాశమున నేగునట్టి శక్తి

సాధ్వీతయు నప్తమగుటకు స్వాంతమందుఁ

జింతనొందుచుఁ గాల్పడఁ గొంత దవ్వు

పోయి నిర్మనుష్కారణ్యభూమిఁ జేరె

106

ప॥ అట్టియెడ

107

క॥ భూమికిఁ బ్రక్షిణం బ, త్యామోదముతోడఁ జేయునట్టిఁడు మాని
గ్రామణి విశ్వామిత్రుం, డా మదవతిదరికి నరిగి యవలోకించె॥ 108

— శిశ్యామిత్రుండు సంభర్షకాంతం, గూడుట —

ఉ॥ ఆ నెలతేజ గనుంగొనినయంతన యంతకుముం దెడందలో
నా నెల నిండకుండ భువిసంతయుఁ గాల్చుడఁ జుట్టనున్న తా
నా నెలఁ గేరుమోముగల యంగనసంగతి వీడలేమిచే
నా నెలవే నమస్తముగ నాత్మఁడలంచి వచించె నాకెతో 109

గీ॥ కాంతి! కాంతారమందు నేకాంతముగను
దిరుగు నిన్నుఁ గాపాడెడు దిట్ట యెవఁడుఁ
గానుపింపఁడు లేకున్న మానసమున
భయము వీడుము వీడు నీవాఁడు గాన 110

గీ॥ పెక్కు కష్టములకు నోర్చి వృద్ధికిఁ బ్ర
దక్షిణపుసేవఁజేయఁగాఁ దలంచి తిరుగ
నస్సదీయ కామముఁ దీర్చ ననుమతించి
శ్రోణి నీశ్రోణి చూపుని సులభయయ్యె 111

క॥ ఒకభూమిసేవకే ను, త్సుకపడు నెడ నీదు నొడలక్షోణ్యాకాశ
ద్వికసేవ నాకుఁ జేకురె, నిక నే దడయంగ నేల? యేణేనయనా !

క॥ అనుచుఁ దను డాయు కాశికుఁ
గని యిది ధర్మంబె? పరుని కాంతను నన్నీ
వెనయం బూనెడు దానను
మును నీవొనరిచిన పున్నెములు చెడిపోవే? 112

ప॥ అలఘుమతుల్ తపోధనికు లార్జులు ధర్మవిదుల్ తస్మరంపడన్
వలవడు మానుఁ డీ కలఘవర్తనమంచు వచించు చడ్డనన్
జలవన్ ముందురాఁగల వెతల్ బలవంతముగాఁ బొలుంతుకన్
గలవెను గాధివందముడు కమునిసేతకు నేతువున్న దే? 113

114

ప॥ అట్లా విశ్వామిత్రుండు గంధర్వాంగనతో సంగజనుఖంబులం
గనుచుండి నాకలోకంబునకేగిన గంధర్వుండు స్వగృహంబునకరిగి
భార్యంగానక గంగాతీరంబున నాపెడించుట స్మృతికేదెచ్చికోని
వెంటనే యచ్చటకుఁజేరి యొకచో మనోహర లతావృతసికతా
తలంబున నురతాన క్తుండగు కాశీకుని దవ్వశయగు నిజమత్తకాశీనిం
గని యరుణకృతలోచనుండగుచు నత్తవస్వితో నిట్లనియె 115

— గంధర్వుండు విశ్వామిత్రుని కపించుట —

ఉ॥ గోతిమిరాలకం గులటఁ గూడియె ముగ్ధ హృతిపుష్పఁడైతిమి
గోతిమిహిఁ విరక్తఁ బరకోమలి బల్మి రమించినందునఁ
గోతిముఖుండవై తెలివిఁ గోల్పడి యీ వనమందె గోరపుం
గోతి మెలంగుచుండుమని క్రోధవివృద్ధి కపించి పిమ్మటఁ 116

ఉ॥ దారనుజూచి యోసి నిరతం బమరావగ మాఘమజ్జనా
చారులమైన మాబడిని సమ్మతిరాక బలాత్కృతి న్నదీం
జేరియుఁ దానమాడమి నశించె విహాయనయానశక్తితాఁ
బారె నిజేనునానతిని సల్పమి సాధ్యత నీకు నిత్రటిఁ 117

ప॥ అక్కతంబున నిక్కొశికునకూ జిక్కి భ్రష్టవైతి నీ వాపంబు
రూపటువటకు నురద్వీపవతిప్రాపునఁ బాసాణంబవై పడియుండు
మని శాపంబొసంగి తన నివాసంబునకరిగె నప్పుడ యా స్త్రీ పురు
షులకు రాతి. కోతి రూపులు ప్రాపించె. వారి కా రూపులతోఁ
బెక్కులగు నిక్కట్లతోఁ బదిపొడదులు గలించినంత నారద. పారి
కాంక్షి భూమిం గ్రుమ్మరు చొక్కనాఁ డా గంగాతీరవనిం జేరి
వానరాననుండగు విశ్వామిత్రుం జూచి యిట్లని వితర్కించె 118

— నారదుండు మాఘస్నానమున విశ్వామిత్రు కాపంబుఁ బావుట —

చ॥ అరరె! యిదేమి చిత్రమొకొ! యూహ్యమునంగల చిన్నెల్లెల్ల వా
నరతను జాటుచున్నయవి నైజముగాఁ గపి యందమన్న వా
నర సహజమ్ము వాలము గనంబడ దంటియకాక కుత్తుకఁ
బెరయుచునుండెఁ బ్రాదొలసిపేరులునున్ గుడరాకదండలుక 119

- ౧౦౦ కావున నితండు దుర్విధైకతన వాన
రాస్య మొందినయట్టి పుణ్యాత్మకుం డె
వండొ కాదగునని వాని పజ్జకేగి
పలుకరింపఁ బండ్లిగిలించి పైకే జూచి 120
- ౧౦౧ నారదా! రమ్మ చెల్లెక్కీ యారఁబండి
తియ్యగా నుండు వండ్లను క్రొంచయిత్తు
నీకు చెల్లెక్కఁ దగినట్టి నేర్పులేదు
కాన తిను పొట్ట పగిలెడుకరణి వీని 121
- ౧౦౨ అనుచుం బలుకులఁ జేతలఁ
గనఁబఱచెడు కోతివనులఁ గని నీ పేరే
మన నారఁ డేమొ చెప్పిన
మనమున నివ్వని తెలివి మాసినవనుచుక 122
- ౧౦౩ నారదుండు దివ్యదృష్టిం జూచి సర్వసమాచారంబుఁ దెలిసికొని
౧౦౪ పూర్వము మేనకలి గలసి పున్నెముఁ గోల్పడినట్టిడయ్య గం
భర్వతలోదరిం గనినతత్ క్షణమే గతకాల కవ్వముల్
సర్వము విస్మరించి సుమచాపుని కైవసమైన బొమ్మనా
భర్వతఁ జెందె గాధిజుఁడె కావున నన్యులమాట లెక్కయే 124
- ౧౦౫ వీని మహాఘముఁ బాపం,గా నేవ్రతమోపదఘవిఖండన మాఘ
న్నానవ్రతమొక్కటిగా, కేనద్దానఁదొలఁగింతు నితని దొసంగుల్
- ౧౦౬ భుక్తశిష్ట మితని పుణ్య మించుకయుంట
వలన మకరమాఘ వాసరములు
మిగిలియుండె నివ్వి మిగిలిపోవకయుండ
సలుపవలయు నితఁడు స్నానవిధిని 126
- ౧౦౭ నుడివిన వడువున నేదియు
వడఁచుగల్గెఁ దీర్తడమచు నారదుఁ డంతక
బడఁచుగు గాధిజు రవి యజ
పాడిచెడునడఁ గడఁక గంగ మునుఁగంటేసెక 127

అట్లు భాగీరథీ పావనోదకంబుల గాఢిజునిచే బలవంతముగా సకా
లమున మాఘస్నానముఁ జేయుచుచుఁ దానును వత్సావనా
నంబుగా సంకల్పించి కొన్నిదినంబులు స్నానంబొనర్చి యా ఫలంబు
విశ్వామిత్రునకు ధారాదత్తంబొనర్చిన నమ్మనికే బరాంగనా
సంగమాత్మ పాతకంబంతయు నశించి వాసరాసనంబు వోయి
యెప్పటి మొగంబును జ్ఞానంబును గలుగుటయు నతండు దన కట్ట
మహాశకారంబొనర్చిన నారదునకు ననుక్రమించి పలు తెఱఱులఁ
గొనియాడి తనవలన శ్రవ్యయై పతిశాపభాషణంబునఁ బాపాణుడై
గంగానదీసమీపంబునఁ బడియున్న గంధర్వాంగనావృతాంతముఁ
జెప్పి నారదుం గూడికొని తత్పాపపరిహరణంబుగా సంకల్పించి
యిద్వరును భాగీరథీజలంబుల స్నానంబొనర్చి తత్సావనోదకంబుల
కషించులువులఁ గొని తెచ్చి యక్కల్లుపైఁ జల్లుచుండు నెడ మూడు
నాళ్ళగుసరికి రాయావు వీడి స్వస్వరూపంబు వహించి నిల్చి గంధర్వి
నారద విశ్వామిత్రులకు మ్రొక్కి వారి దీనసలొంది యనుజ్ఞవశసే
తానును యథావిధి దినత్రయంబు గంగాజలంబుల మాఘస్నానం
బొనర్చి గగనగమనశక్తిం బొరసి తన వల్లభుండేరి నుఖంబుండె.
నారద విశ్వామిత్రమానులు నిజాశ్రమంబులకేగిరి. కావున 128

II అధ్యాయము

ఉ॥ దేవతలార! శాపమున ధీబలనాశెనమున్ బ్రపంగమ
గ్రీనముగల్గి ఘోరవనిఁ ద్రిమ్మరు గాఢిసుతుండు పూర్వపుం
జేవఁ దపోనిమజ్జనముచే గనఁ చెల్విగల్గితి మీ శచీ
దేవిమగండు తొల్లిటిగతిన్ వెలుంగొందడ మాఘయగ్నతక 129

వ॥ దీనికి మీరు శంకింపంబనిలేదని 130

— విష్ణువు దేవతలకు మాఘమహిమంబుఁ జెప్పట —

గీ॥ మఱియు మాఘంబునం బూర్ణిమాసినాడు
స్నానమాచరించి వృషభోత్సర్జనము

నెనఁచు గావించునో వాని నెప్పుడేనిఁ

బొరయఁగానేర వేరీతి మరెతతతులు

131

గీ॥ మకరమున నూర్చుఁడుండఁగా మాఘమజ్జ

నంబుఁ జేసి మదీయార్చనంబు సల్పి

మాఘమహిమంబు వినువాకు మద్దితులయి

బహుసుఖదము మత్స్యదము వేఁ బడయఁగలకు

132

క॥ సురిలార! మహాపాతక

కరులై పిమ్మట భయమ్ముఁ గనుపా రకుఁడు

డజిదోషఁ దపస్సాన్ని నము

జరిపినఁ బొందెదరు మన్ని శాంత మనఘులై

133

క॥ గంగా కాళిందీ భవ

భంగమ్ములు పీననలుగ నటవృక్షము గొ

డంగఁగా మాధవుఁడొడయఁ

డంగఁగాఁ బ్రహుగమొప్పెడు దీర్ఘమై

134

వ॥ అట్టి సర్వతీర్థోత్తమంబైన ప్రహుగంబున మాఘమాసంబున

జాహ్నువీ సలీలంబుల నమశోదయనమయంబున నొక్కపరియైన

స్నానం బొనర్చి తక్షేత్రాధిపత్య మాఘవల్లభతా విరాజమాన

మాధవుండనగు నన్నుం బూజించి యథాశక్తి బ్రాహ్మణులకు

దానంబులిచ్చినవాఁడు సకలమహాపాతకము క్తుండై సత్సూతానుండై

సమస్త భోగంబుల ననుభవించి దేహాంతంబున మత్స్యాయుజ్యంబు

నొందు.

135

సీ॥ సర్వదేవతలలోఁ జక్రపాణీయు సర్వ

సాధ్వీయుఁడల లక్ష్మీ సర్వశాస్త్ర

ముల వేదముల్ సర్వభూపుల రాముండు

— సర్వవర్ణంబుల జన్మిగట్టు

సర్వావగలలోన జాహ్నువీ సర్వమం

త్రమ్ములలోను దారకము సర్వ

శైలమ్ములన్ స్వర్ణశైలమ్ము సర్వవృ
క్షముల నశ్వత్థమ్ము సర్వదాన

గీ॥ ముల నశనదాన మఖిలస్తువుల వసంత
మఖిలమాసమ్ముల న్మాఘ మధికలయము
లట్టి మాఘమజ్జన మాపదాశించు
నఘముల నడంచు శ్రేయమ్ము ననుఘటించు

11

గీ॥ సర్వతీర్థాశ్వాసము సర్వసద్వృత్తాశ్వి
కమ్ము మాఘమ్ము గాన తత్కల్యములను
నలుపు స్నానమ్ము సర్వయజ్ఞముల దాన
ముల నెకయనంత కెక్కుడు పున్నె మొసంగు

11

ప॥ మఱియు గంగా నర్మదా సరస్వతీ యమునా గౌతమీ కృ
ష్ణా వేణీ కావేరీ భీమరక్షి పుష్కరవాహినీ తుంగభద్రా సింధున
ప్రణీతా గండకీ స్వర్ణముఖి తామ్రపర్ణి దర్శానవీ వేగవ
సరయా దేవికాది మహానదులయందును గంగాసాగర సం
మంబునను బుష్కర బ్రహ్మవర్తహిమాచల ప్రయాగ గోక
ప్రభాస దక్షిణకైలాస ధనుష్కృతిముఖ చతుర్వింశత్యోగి
బులఁ బది సంవత్సరంబులు నిత్యం బయణోదయంబున స్నాన
బాసర్చినవాఁ డెట్టి ఫలంబొందునో మాఘమాసంబున భక్తియ
త్తుండై యాపుటడుగు వడియలోని నీటనైన మూడు స్నానం
లొనర్చినవాఁ డెట్టి ఫలమ్ము నొందు. మాఘంబున స్నానంబొనరి
యన్నదీనమీపంబున రమాసహితంబుగా సాలగ్రామ నివాసిన
నన్ను యథావిధి నభిషేకించి కోమలతులసీదళ మల్లికా మందా
పారిజాత చంపక వకుళ కరవీర పుండరీక ముఖర పుష్పంబు
భక్తితోఁ బూజించిన నరుండు పునరావృత్తిరహితంబైన మర
ణంబుఁజేరి నిత్యానందుడై యుండు.

11

క॥ ఆమలకంబులతోడఁ ద్రావమాసమునందు స్నానముం జేసినవాఁ
డాము క్తపాపుడై మేధామమునకుఁ జేరుఁజుడి సుభాభుజుల్లాదా
(?)

ఆ॥ గోమయమ్ము పూసికొని మాఘమజ్జన
మాచరించువాని యఘములడఁగుఁ
దొలసి మొదలి మన్నోడలఁ బూసికొని తాన
మెతఁడుసేయు నతఁడు హితఁడు నాకు

140

గీ॥ వాదజుడైన ద్విజుడైనఁ బడఁతియైన
మాఘమజ్జనమొనరింప మానెనేని
నరకమున కేగి యమునిదండమునఁ దాడ
నములఁ జెందుచుఁ జెక్కు కష్టములఁ గొంచు

141

గీ॥ పాతకము లాచరించిన పడఁతి నరక
మునకుఁ జనినను మాఘమజ్జన మొకప్పు
సలిపియుండిన నందుఁ గష్టములగనక
నాకమున కేగి నుఖముల నందుచుండు

142

సీ॥ పతి విహీన ద్విభుక్తపరయైన సతి మాఘ
మజ్జనమొనరింప మానెనేని
నరకబాధల నొందు దురితఘ్నమగు తప
సాన్నిశమ్ముఁ జేసిన మానవుండు
నా నెలవునుజేరి యానందుడై యుండు
మాఘమాసంబున మజ్జనములు
దానమ్ములొనరించు ధన్యుండు భీకర
నరకలోకమ్ముఁ గనంగఁబోఁడు

గీ॥ మాఘమున స్నానమొనరించి మహితన్య
దేవఋషి పితృతర్పణాదికముఁ దీర్చి
మత్స్యధను విన్నఁ బావసంహతులు వాయు
స్నానహీనుండు స్వమలభక్షకుడై యాను

143

శ్లో॥ తత్సంహారం మాఘమజ్జనం తత్సంహారం ద్విజాం డమలత్వమొందినై
మృత ధరించి ధాతముల మించినబ త్తిని సర్వమిచ్చి నక్షా

మానక పూజసేసిన సమస్త మహాపురుషులు ముందై మదా
స్థానముఁజేరు నాతఁడు సతంబును బూజ్యుఁడు మీకు నాకును

క॥ మకరతపస్సాన్నినం బ్రత్యకుటిలమతిఁజేసి రవికి నర్ఘ్యమొసంగి నా
రెకుమొక్కి జపమొనర్చిన, సుకృతిననుంజేరుఁజుండి సుకవరులారా!

గీ॥ మాఘమున బహిర్జలమున మజ్జనము
సల్పి నను బూజచేసి నా సన్నిధాన
మందు శ్రుతిమాత గాయత్రి నశికనిష్ఠ
జపమొనర్చునాతని కరస్థము ముక్తి 145

గీ॥ మంత్రతతిని గాయత్రిసమాన మంత్ర
మొదవ దది చంద్రసూర్యధాత్రుగ్రలాక
ముల మదీయ పదంబును గలుగఁజేయు
సంశయములేదు సురలార! శ్రద్ధ వినుఁడు 147

గీ॥ అట్టి గాయత్రి మాఘగాహనమొనర్చి
జపమొనర్చిన యాతండు సర్వతీర్థ
గాహికన్న సర్వవ్రతకర్తకన్న
మిన్నయై యెల్లరెన్నఁగా నన్నుఁ గలయు 148

గీ॥ మాఘమజ్జనమును సల్పి మహితనియతి
దక్షిణపునక్తి నంజలిదార్చి వ్రణవ
యు క్తముగను గాయత్రి నొక్కొక్కపాద
ముగ జపింప వాని కలువముల్ నశించు 149

క॥ భూసురుఁడు దపస్సాన్నినం
బాసక్తిఁజేసి బ్రహ్మయజ్ఞము నియతిన్
జేసిన నలువ జగమ్మున
వాసిగఁ జరముండి యంతపై ననుఁ జేరున్ 150

క॥ కవణ మిడునతఁడు నెప్పుడు
జెవి నాకతఁ జేర్చునతఁడు సిరమతి వేధ

స్వపనముఁ దబోనిమజ్జన

ము విడక చేయునతఁడు గనఁబోఁడు యమపురిక 151

క॥ ఏ నరుఁడు మకరమాఘు, స్నానముఁ గావించి శ్రద్ధ సాలగ్రామ
సానమున దీపమిడునో, యా నరుఁ డేతెంచు జ్ఞానియై మత్పురిక

క॥ స్నానముచేసిన నీతిత

టూనన్ మాఘమునం దృశమ్మగు భక్తి

మానక నను గొల్చిన యతఁ

డానందముఁ గను సబంధుఁడై మద్వసతిన్ 153

సీ॥ మాఘంబునను స్నానమాడి గళంబునఁ

దొలసివూసలపేరు లెలమిఁదాల్చి

గాయత్రి మున్ను గాఁగల మంత్రముల జపి

యించి జలమ్ముల యంచునందుఁ

దులసేదళంబులతో నన్నుఁ బూజించు

నతఁడు కాలుని భయంబంద కన్ద

దీయవాసముఁజేరుఁ దిరముగా నిరతమ్ముఁ

దులసిదండలు దాల్చు నలఘుఁ గల్గు

గీ॥ వమ్ములంటవు మాఘమజ్జనమొనర్చి

నా సమీపమ్మునం బురాణమ్ముఁ జెప్ప

నతఁడు విమలాత్మకుండు మద్ధితఁడు వాని

యింట నేనుండి కడపట నిత్తు ముక్తి 154

గీ॥ శబ్దమును భావ మర్థంబు సరిగలేక

లితమైన శ్రీరాగ మేళనములేక

చెప్పఁబడెడు పురాణమ్ముచెంత జేరి

మాఘమున వినరా దొక్కమాటఁగూడ 155

గీ॥ తేట లెలమి ధన్యమై దివ్యమై మ

దీయ సత్కథాపూరితమై యమయ

మైన మాఘమహిమ మనోహరనురాగ
మునఁ బురాణింప వినఁజేని పొందు నఘము

156

క॥ ఇనుపొడుపున మాఘనిమ

జ్జనముఁ బురాణశ్రవణముఁ జరిపి ననుక భ

క్తిని గొనియాడిన మనుజున

కును నాకును వేటులేదు గోఘజలారా !

157

వ॥ మాఘంబున జలాంతికంబున నుడువంబు పురాణంబు విన నెనకి
బుద్ధివుట్టినో యతండు నా మాఘంబు నొందు నట్టి పురాణంబు పొ
న్పొల్లనివాఁడు నరకంబునఁ గ్రిమి కీటక సమేత మలమూత్ర కూచ
బుల నెల్లకాలంబుఁ బడియుండు, మాఘంబున సాలగ్రామ నివాసి
నగు మత్పాదోదకంబు పానంబొనర్చినవాఁడు సర్వపాపముక్తు
డగు నట్లనర్పని దుస్స్వాంతం డశ్రాంతకృతాంత కృతాత్యంత
సంతాపమ్మలొందుచుండు, మాఘవ్రతవసుండ్ల మన్నిర్యాట్యంబు
ధరించినవాఁడు గతమరితుండై మహర్షి యగుఁ గావున నిట్టి
మహిమాస్పదంబైన మాఘవ్రతంబు మన్ని క్తులరగుటచే మీకుఁ
జెప్పితి నీక మీ రాలసింపక పద్మాద్రికేగి శచీవతింగాంచి మీకు
నాచే జెప్పంబడిన మాఘవ్రతవిధానంబు బోధింపుఁ డందువలన
దేవేంద్రున కన్యభార్యాసంగమసంగతదోషం బడంగు నతం డంబి
దుంగభద్రాజలంబుల మాఘస్నానం బొనర్చెనేని దుర్ముఖరహి
తుండై సుముఖుడగునని చెప్పిన విని సంతసించి వేల్పుసంచు
విరించిపితకు నమస్కరించి తదనుజ్ఞంగొని యజ్ఞభుగ్నాఘు వెదకు
వారై రంత దైత్యాంతకుం డంతరానంబునొందెనని గృతస్మయ
చుండు జహ్నువుతో నిట్లనియె.

158

— మాఘజలాభిషేచనంబునఁ కొండ శ్రీ యగుట —

చ॥ అటువలె సోఁకుదాయ తమ కానతి నిచ్చినమాష్టి వేలుపుం
దుటుములు తమ్మిగట్టనకుఁ దొందరగాఁజని దాన నచ్చట

చ్చట శచిత్రేనికై తిరుగపాగిన నష్టాక పెద్ద లోయ మా
జటమలనాఁగ నబ్బరము ద్రబ్బఁగఁజేయుచు దొండఁ గన్నడన్

క॥ అది చిన్నకనులుఁ గొంచెపుఁ

బదములుఁ గుఱుచైన తోడ బలుమేన్దలదై

కదలక మెదలక యుండుటఁ

ద్రుక్షులు గనుచుండే రేకదృష్టి వివా !

160

గీ॥ అట్లు గను వేల్పుగుమి గుండెలవిసిపోవ

భూరిభేరీభవంబైన మ్రోతకన్నఁ

బ్రావృడంభోదసంభూత రవముకన్న

మిన్నగాఁ బెట్టె కేక యా మేటితోండ

161

క॥ ఆ నాదము విని సురసం

తానము భీతిల్లి యిట్లు దైత్యుం డెవ్వం

డేని కవటాకృతిని ద

త్సానువునం దమ్ముఁ బట్టఁ దాఁగెనొ యనుచుక

162

క॥ సందేహస్వాంతమ్ముల

బృందారకు లెంతో తడవు వీక్షించి యదే

చందమున నద్ది పడియుం

టం దొండయె యిదియటం చెడండఁ దలఁచుచుక

163

వ॥ ఆ కృకలాసంబునకుఁ గర్మపరిపాకకాలం బొసన్నంబగుటంజేసి 164

ఉ॥ తొండను బైకిఁదీయఁగఁ గుతూహలులై దృఢమైన తీవెలక

బండఁజుగూర్చి లోయఁ దిగి బాధముగా బిగఁగట్టి దాని నా

ఖండలభృత్యులెల్లఁ గడఁక బలమంతయుఁ జూపి లాగఁగా

మండినచోటనుండి యది యొక్క రవంత చలింప దో మునీ ! 165

క॥ దివిజులు కృకలాసంబును

వివిధోపాయములు తైనవేసెను మదితోఁ

దివిరి శ్రమించిన శ్రమ మధి

చినరకు న్నగ్నయ్యె చూచి కేళిర జహ్ను !

166

ప॥ అత్తైఱగునఁ దెఱగంటిదంట లా తొండం బైకిఁజేర్చుఁ జాల తడవు
 జతనంబొనర్చి యలసి యేమియు దోచక నారాయణుండు తమ
 కెఱింగించిన మాఘప్రభావంబుఁ బ్రీక్షింపం దలంచి యని మాఘ
 మాసంబగుట మఱునాఁ డక్కోదయంబునఁ దత్సమీప దేవభాతోద
 కంబుల న్నానంబొనర్చి పద్మపత్రంబుల నందలి జలంబులు గొని
 తెచ్చి యక్కృకలాంబుమీఁదఁ బ్రోక్షించుటయు వేటన 167

క॥ తొండ మెయి మాటి నవమణి
 మండనమండితనూనమంచితయై మా
 రుం డొఱఁదూసిన యడిదం
 పుం దంబున నిలువఁబడియె ముద్దియ మెయితోక 168

క॥ అంతట నా చెలి వేల్పుల
 చెంతకుఁజని మ్రొక్కి నిలువ జేజే బారా
 యింతిఁగని నెమ్మనమ్ముల
 నెంతయు నచ్చెరువుఁజెంది యీవెవరన్నక 169

— తొండ కథ —

12 అధ్యాయము

ప॥ అక్కందరదన నతపదనయై త్రిదివనదనులతో నిల్లనియె 170

క॥ వేశ్యప్రబలత దినమణి, రశ్మికి నెడమీశ విబుధరంజకమై ని
 మ్మశ్మలమై శ్రీయతమై, కాశ్మీరం బొప్పుఁ బంటకలికిఁ దలయై

ఉ॥ అచ్చట నొక్క విప్రుడు దయాగుణుడై గణనీయ విద్యుడై
 యెచ్చివహుస్థిఁ దండ్రి తనకిడ్డ నుకేల సమాఖ్య సార్థమై
 యుచ్చతఁజెందునట్లు విబుధో త్తమసన్నతన్మత్తి నెవ్వ కే
 మిచ్చినఁ బుచ్చికోక గృహీకృత్యముల న్నెఱవేర్చు నిచ్చలుక 172

క॥ ఆ మహితాత్మున కొదవితిఁ
 గామాక్షి సమాఖ్యఁ గూఁతుఁగా నేనొక తెక
 నామీదఁ బ్రాణముల నిడి
 యేమిట లోపంబుఁ గలుగనీయక పెంచెక 173

చ॥ నేనును నా తలిదండ్రుల ముద్దుముచ్చటలకుఁ బొత్తంబనై పెరు
గుచు నొక్కొంత విషయం జదివి వివాహయోగ్యునై యుండఁ గుల
బొత్త విద్యాబుద్ధులఁ నమకును రూపయావనంబుల నాకును జగిన
వరు న్నెడకితెచ్చి మహావైభవంబుగా వివాహంబొనర్చెం గాని
నా ముచ్చటంబునకజేసి నా మగండు పెండ్లియైన నాల్గవనాఁడ
నమకులడి యొడలు విడిచిన

174

క॥ నా తలిదండ్రులు తమ జా
మాతృమృతిన్ దుఃఖభంగ మాలిన్ బడి త
త్సేతువుఁ జేరఁగ నేరక
కాతిరులై నాను గతికెఁ గళవళపడుచుక

175

క॥ మనుజునకు జనియె కష్టము
మనకష్టం బందు మగువఁ బుట్టుట దా
నను బొల్పమున విధనతక
గనుట కడు న్నేరలేని కష్టంబగుటక

176

గీ॥ నాకొఱకుఁ జింతఁ గుమిలి నన్ననుచు నింట
నుండఁగాలేక నన్నవ్వ యండఁజేర్చి
తమ ధనమృమెకిచ్చి యిద్దరును వనికె
జనిరి తవమాచరించి కొమనము నిల్చి

177

చ॥ తదుపరి గొన్ని మాసములు దాటినమీఁద మదంబికాంబ నే
రె దినము మాతలని నను బ్రేముడిఁ జూడక చల్లి వెట్టుచున్
బడరుచుఁ గట్టెకంపలకుఁ బంపుచు దంపుచు బాధవెట్టినన్
మది వినువొంది వారి సదనంబును వీడితి మాఁడితిన్ తుధన్

178

గీ॥ కడుపుసాదఁ బట్టలేక భిక్షమున కేగి
వార లిడువట్టి తొల్లినాట్టి పంటకన్నుల
బాట్ట చింకించుకొనుచుండి యెట్ట కేల్
నట్టి చూర్చించు దొరకొంటి నమ్మగలవార!

179

క॥ బేరమునఁగాని ధనముక

గూరుపరాదంచుఁ గొలఁది కొలఁదిగఁ గాయల్

కూరలు చేరిచి యమ్ముట

చే లొక్కము కొంత కొంత చేరుచునున్నన్

180

వ॥ భిక్షుటనంబును మానక తొలునాఁడు దెచ్చికొనిన యపరిశుద్ధా
న్నంబు మఱునాఁ డారగించుచుఁ బ్రాతస్నాన హరిస్మరణంబు
లనుమాటయే యెఱుంగక చేయుచున్న వ్యాపారంబభివృద్ధియుగు
టచే నొక చిన్నిమాడుగు బాడిగెటు దీసికొని స్వతంత్రనైయుండ
సమీపగృహ జారతరుణేనక్తుండగు వైశ్యకుమారుం డొక్కఁ డా
చెలువయు నేనును జెలిమిమై మెలంగుటచే నప్పడప్పుడు మన్నిక
టంబునకువచ్చి హావభానంబులు సూపుచుండఁ దారుణ్యవతినైన
నేనాతని రూప యావన విలాసంబులవలనఁ జంచలితస్వాంతనై
యొక్కనాఁ డాతని వాలుఁజూపులఁ జూచుచు

181

ఆ॥ బేరిబిడ్డ నీకుఁ బేర్ని నాపైనుంట

నిక్కమగునయేని నేటి రాత్రి

యిటకు రమ్మటన్న నేతెంచె నాతండు

గొంత రేయి యేగినంతమీఁద

182

క॥ ఆరీతి మన్నివాసముఁ, జేరిన వైశ్యజుని బ్రక్కఁ జేర్చికొని మనం
బార రతికేళిఁ దేలగఁ, నా రాతిరి యొక్క చిటికెయై చనె నాకుఁ

ఉ॥ వేకువలేచి జారతఁ బ్రవీణుఁడు నా ప్రియుఁడేగె నేను నా

చాకిరికేగితిన్ విబుధసత్తములార ! తదాది నిత్య మా

శ్రీకలితుండు నశ్రతివిశేషములం దనియంగఁ జేయుచుక

బైకము నిచ్చుచుండె నటుపైఁ బొడమెక ధనకాంక్ష మెందుగక

ఉ॥ దాన దినక్రమాన ధనదాయకు లెట్టిరులైన నెందఱే

నైనను నిత్యముం గలసి యర్థముఁగూర్చుట కాని దాన నేఁ

(22)

గానియుఁ బుణ్యకార్యములకై వ్యయముం బొనరింప నెన్నడున్
సూనశరంగహం బొడలఁజొచ్చినచో మది మంచి నెంచునే? 185

క॥ హరివాసరోపవాసము

జరుపఁగ లేదెపుడు జారసహవాసమునన్
బొరసెడు నింద్రియసౌఖ్యము
మ్ము రొక్కమును నాఁడు వృక్షగఁ బోవుననుమదిన్ 186

క॥ హరికథ విసలేదెన్నఁడు

హరికథ వినువారిఁజేరి హాస్యమొనర్తున్
నిరతమ్ము బొందితో దివి
కరిగెడి మిముఁ గనెడి నాకు నాకమె యనుచున్ 187

గీ॥ పుణ్యకార్యంబు లొనరించు పూజ్యలెవ్వ

రైన ననుజేరి ద్రవ్యంబు నడిగిరేని
నాథుఁడును బిడ్డలునులేని నాకు నెట్లు
ధనమొదపు లేదు పొమ్మనుదాన నెపుడు 188

ఉ॥ వాసనలీను నూనియలఁ బల్కరు రాయుచు మేలిపూలతో

భానురహానటుల్ జడలువన్నుచుఁ బేర్చిని బెంచు వెండ్రుకల్
గాసిలి మాసిపోవునని కల్మషరాశి నడంపఁజాల తపో
మాస నిమజ్జనంబు నొకమాటయినన్ ఘటియింపకుండితిన్ 189

గీ॥ విత్త మటుగూర్చి లుబ్ధత విఱ్ఱివీగు

నను గనినవార లెవరి ఋణమ్మొ తీర్పఁ
గర్హ్యవృత్తి గణింతు రొక్కమ్ము దాని
దిన వొరులకిడవని దూరఁగొనను లెక్క 190

ఉ॥ భూతికళావిరాజితముఁ బూతచరిత్రము సర్వదా సదా

చారయతమ్ము శంభుపద సారసభక్తిభృతమ్ము భూసురా
గారమునందుఁ బుట్టి మతి కల్గెడునంతకుఁ బెర్చి రండ్లనై
జారిణినై చరించితిని జాలనమల్ సురలార! నిత్రుపన్ 191

చ॥ కడపట వృద్ధునై తవలికాండ్ర కతమ్మున విత్తమెల్లఁ గో
 ల్పడి తినఁ గూడు కట్టుకొన బట్టయుఁ గన్నులఁ జూచువారు లే
 కిడుమలు సెంది మంచమున హేయరుగన్వితనై తపించి మే
 స్విడిచి లులాయఘోటపుటభేదనసాదననైతి నేఁ దుది 192

వ॥ అగ్గతి దుర్గతిఁగాంచి యందుఁగల కారవాదిక ఘోరనరకంబుల
 ననేక సహస్రహయనంబులు యమకింకరకృత సంకటంబులఁబడి
 తిరిగి ధరణీస్థలంబునకు వచ్చి శార్దూలజాతిని ముమ్మాటును
 వానరజాతిని ముమ్మాటును వృషభజాతి నేనుమాటులును విధ
 వాంగననై నూఱుమాటులును శునకంబనై యెన్నిదిమాటులును
 బిశాచంబనై చతుశ్శతపర్యాయంబులును నన్నేసిపర్యాయంబు
 లుగాఁ గాక ఘూక కీటక పక్షికులంబులను సర్పకులంబున శేత
 వారంబులును ద్విశతవారంబులు జంబుకకులంబునను మున్నూఱు
 మాటు లూరబందికొలంబునను ముంగినై నన్నూఱుసారులును
 బిల్లినై యేనూఱుసారులును మూషికంబనై యాఱునూర్లసారు
 లును గృకలాసంబనై యేకోనసహస్రపర్యాయంబులు జన్మించి
 యా యా జన్మంబులం దనేకకష్టంబు లనుభవించి జన్మాంతరంబున
 నేఁజేసిన దోసంపుఁ గొండనానొప్పి నేటికి మీచే విముక్తింగనిన
 పెనుతోండనై వేయవసారి పుట్టి యట్టియు గదలనేరక యిక్కట్టు
 లంబడు నేను బుణ్యమూర్తులైన మీచే నీ స్త్రీరూపంబొందుటకుఁ
 10-గల కారణంబు వినుండు. 193

మ॥ విధవత్వంబున ముక్తబాల్యదశ స్థావేశ్చనో మహాబాధాక్షా
 బుధగేహంబుల భీనస్థా జెచ్చి నుజో భోర్యాతపంబందు దు
 వృక్షయానంబున డస్సి కాల్మష గృహలంఘనకృత్సృష్టి యో
 క్క ధరాదేవుడ కైమహాశ్చ జిలేడిన్ గోమరముగాఁ బెట్టితిన్ 194

క॥ అక్కించెపుఁ జున్నమ్మున నక్కటికపుఁ గడలులునో మహాత్మ్యపటనో మహ
 రిక్కరణి శ్రద్ధ గైకొని యెందఁడెకొన్ నోహకంకకొన్
 చక్కని తొలి తన్ను యెవ్వనిగిరికి నామోక్ష 195

ప॥ భగవంతుండు మీ యభిమతిసిద్ధిం బొనర్చుగాతమని సలజ్జయై
తల వంచెయున్న యయ్యన్నమిన్నంగని వేల్పులయం దొక్కం
డిట్లనియె 196

చ॥ తమః! త్వదీయమైన దురితంబులు సర్వమడంగె వీరిచే
నుజవుగ మాఘసేచనము నొందితి గావున నిన్ను భార్యగాఁ
బొరయఁగనుంటి నీదు తలఁపుం దెలుపం దగునన్న నాకె త
త్సరవదు వాలుఁజూపులను జూచుచు మిన్నకయున్న నందునక

గీ॥ తెక్కు సురలెల్లఁ దత్క్రితుభుక్కుచేత
నా చెలువ కేలు గ్రహించునట్లు సల్పి
సంతసించి యా నూతన జంపతులము
బంపి రమరావతీపురవరముఁ జేర 198

క॥ మానివర! మాఘసేచన, మే సేచపురూపు మాపి మిక్కిలి చెలువ
మానినిగా నొనరిచి పై, గా నిర్జరవల్లభయునుగా ఘటించెన్

ఉ॥ అంతట వాసపు న్నెదకులాదుచుఁ బోవుచునున్న దేవతా
సంతతి వీనులంబడియెఁ జండఖరస్వన మద్ది వారు వృ
త్తాంతకుఁ కూతఁగా నెఱిగి యాధ్వని వచ్చినజాడ వేల్పురా
చెంతకుఁ జేరఁగా నతఁడు సిగ్గిలి వే గుహలోనికిఁ జనెన్ 200

— దేవతలు రాసభాసనుడగు నింద్రుం గాంచుట —

ప॥ అప్పుడు దేవతావ్రాతంబునందు 201

సీ॥ పూర్ణిమా సోమసమాజ్ఞ్వలద్వదనుండు
బహుహేయ రాసభ వదనుడయ్యె
శ్రోత్వ కర్ణద్వయీనుభకరస్వాదుకం
తనినాదుఁ డురుఖరనాదుడయ్యె
హంతవహానీత సత్క్రితుఫలాహారుండు
వార్షిక్షేంద్రజ్ఞ త్పూజాహారుడయ్యె
లోకసంతానోద్ధానాకనివాసుండు
పద్మశైలగుహా నివాసుడయ్యె

గీ॥ నెవుకు బుధగోష్ఠి ముదమున నెసఁగునతఁడు
పలుకు దోడును లేకొంటి మెలఁగనయ్యె
నార ! యితరాంగనా సంగమాత్తదోష
మెంతచేసెను దేవేంద్రునంతవాని

202

క॥ అని కొంతమంది వేల్పులు
వనటంగనఁ గొంతమంది వాగ్బాణులు న
న్ముని మొఱఁగి చేసిన యఘం
బున కిది తగుననుచు నగిరి భూసురవర్యా !

203

క॥ మఱికొంద జేమిపలుకక
సురపతి చనినట్టి గుహను జొచ్చిరి వారిన్
బెరసికొని మిగతవారున్
జొరఁబడి రమరాధినాథు నుఖమొందింపక

204

గీ॥ ఆ శచీనాయకుండు సుధాశనులకు
దృష్టిపథమునఁ బడకుండ నెంచి వారి
కందకయె పోవుచున్న నయ్యమరచయము
గాఢతమ తనోవృత దేవభూతమందు

205

మ॥ తమ నానావిధభూషణస్థగిత రత్నజ్యోతిసాహ్యమ్మునన్
శ్రమముంజెండక వే గమించి యొకచో స్వర్నాఘ నీక్షించి వా
స్తములనోడ్డి మరేంద్ర ! భ్రాతలము యుష్మత్పాదసీరేజయు
గ్గము సేవించెడివార మట్టిమముఁ బ్రేమంజూకు నిర్భీతిమై

206

చ॥ పరులముగాము గాన సురపాలక ! నీమది ప్రీ భయంబులక
దొఱఁగుము నీనిమిత్తమయి తోయజనేత్ర భజించి తత్కృపక
గిరిగుహనున్న నీదయిన క్లేశముఁ దజ్జనికారణంబుఁ ద
ద్ధరణ విధానమున్ దెలిసి యాదట వచ్చితి మిందు నిన్దనన్

207

చ॥ అని పల్కినవారై మఱియు నీవు దేవతానగరి లేకుండుటెఱింగి
దుష్టులైన రాక్షసులు దండెత్తివచ్చి మమ్ము పాఱిందోలె మన

హోలు పశుపతిచుకొనిన మేమెదియుఁ జేయనేరక నీకొఱకు వెడ
కుచు నచ్చితిమని మార్గమధ్యంబునఁ దమకు సంభవించిన విశేష
విషయంబులన్నియుఁజెప్పి క్రీమన్నాధవకథిత మాఘవ్రతమహిమం
జెటింగించి 208.

చ॥ కరములుపట్టి యద్దివిజకాండము రమ్మని వేడఁగా శచీ
వరుఁడు స్వకీయమస్థిస్థికి వంచి శిర మ్మమరాళితోడ న
గ్గిరిగూహ విడిచి కాలక్షిక ఖేదమునొందుచుఁ దుంగభద్రద
గ్గఱకునుజేరి యా నదిని గల్పవిధి నిజభృత్యరాజితోక 209.

— ఇంద్రుండు స్వముఖప్రాప్తిం గాంచుట —

గీ॥ తుంగభద్రదానదీ! మహాత్తుంగభద్ర
ముల నొసంగుము మాకంచు మ్రొక్కి మకర
మాఘకల్పముల నాన్నిసమాచరించి
తద్దరిని శౌరిఁ బూజించి తద్దబత్తి 210.

గీ॥ మాఘమహిమమ్ము వినుచు నిమజ్జనమ్ము
లర్థమాసమ్ము గావించినంతమీఁద
జారతాదోషమడఁగి రాసభముఖమ్ము
తొలఁగి యెప్పటిమొగముతో నలరె వజ్ర 211.

ఉ॥ అప్పుడు వజ్రపాణి యమృతాశనులంగని మిత్రులార! నా
కిప్పటికబ్బె నైజముఖ మింక నభశ్చరశక్తి చివ్వలో
దెప్పుయలైన దాయల వధించెడు బాహుబలంబు పూర్తిగాఁ
జొప్పుడుదాఁక నీ ధునిని శుద్ధజలంబుల మాఘమంతయుక 212.

క॥ స్నానమ్ము సేసెద నీ
లో నొక కొండఱు మదీయలోలతచే ని
క్కానఁ బెనురాయయిన య
మ్మొనాక్షి శాపమడఁప మేకొనవలయున్ 213.

గీ॥ అనుచు మిత్రవిందమునీను నలివ రాయి
యై వడివతాశ్ర నడిగించి యనువ వారుఁ

దుంగభద్రలో మూన్నాళ్ళు దోగి కొంత

జలముఁ గొనిపోయి యా శిలఁ జల్లినంత

214

— మీనాక్షి శిఖరూపముఁ దాసి కర్తం గలయుట —

ఉత్సాహ! రాతిరూపు వీడి మానిరమణి చెల్వమీఱఁగా

నాతిమేనితోడ నిల్చినన్ సురవ్రజంబు సం

ప్రీతిమొక్క మంగళముల జెరియుఁడుంచు బల్కి త

ర్వాతఁ దుంగభద్రలోఁ దపఃప్రభాతవేళలఁ

215

క॥ స్నానత్రయ మొనరిచి య

మ్మినాక్షి హృదీశు నెడఁద మేకొల్పి దృఢ

ధ్యానము గావించిన నా

స్థానమునకు మిత్రవిందసంయమి వచ్చెన్

216

గీ॥ వచ్చి తనభార్యఁ దోకొని స్వాశ్రమమున

కరిగె నలవజ్ర మాఘమ్ము సాంత మట్లు

తుంగభద్రదోడకమ్ములఁ దోగి సర్వ

శక్తియు క్తుడై దేవతాసమితిఁ గూడి

217

శా॥ ఆకాశాధ్వమునన్ వడిన్ సురపురీద్వారంబునంచేరి స

ర్వాకంపంబుగ సింహనాదమును జేయన్ దాన మున్నున్న బల్

రాకాసుల్ వినివచ్చి చూచి యల గోత్రచ్చేదితేజమ్ము పె

చ్చె కన్పించిన బీతులై పఱచి రాత్మాగారమార్గమ్ములఁ

218

చ॥ పదపడి నిర్గతారిఁ ద్రిదివమ్మునుజేరి శచీవిభుండు స

మ్ముదమున దేవతానిచయమున్ నిజదారకుమారులఁ సభా

సదులను బుణ్యకర్ముల విశాలకృపన్ దిలకించుచున్ సుఖా

స్పదముగు రాజ్యమేలె మునిసత్తమ! విత్తమగణ్యవృత్తుడై

219

సీ॥ గంధర్వ వరశాపకలనఁ గపిగ్రీవుఁ

డైన విశ్వామిత్రమానిమాళి

మిత్రవిందుని శాపపాత్రుడై రాసభ

ముఖుడైన పీయూషభుగ్విభుండు

జతిమూలు వినమి సాధ్యైత జారి నాశక్తు
 ధను శిలయైన గంధర్వకాంత
 చిత్తచాంచల్యముచే జెడి బుడయై
 కానలో బడియున్న మానిపత్ని

1. బాల్యవై ధవ్యయై బంధువర్జితయయి
 కులబయై చచ్చి రోత బాములను జెక్కు
 దాలించి విప్రపుత్రిక తాపసేంద్ర!
 కనిరి ధన్యత మాఘమజ్జనముకతన

220

2. ఓ జహ్నుమునీ! నీకొడుకు నాచే జెప్పబడిన సహస్రాక్షదక్షిణ
 దిగ్జైత్రయాత్రా ప్రారంభికంబై మరల సురపతికి స్వారాజ్యంబు
 లభించువఱకుగల యేతత్కథను శ్రద్ధావంతులై వినువారి కిహ
 పరంబుల సుఖంబులు గల్గునని గృతన్నమదుండు జహ్నువునకుం
 జెప్పినట్లు శివుండుమకుం జెప్పినని సూతుండు శౌనకాది మును
 లకుం దెల్పె.

221

— ఆ క్యా సాంత ము —

మందాకాంత॥ నిర్మంద్రజ్ఞానమహితమతీ! నిర్వృతార్తాత్తభీతీ!
 యస్తాకఖ్యాతికరసుకృతీ! హారివిద్యావిభూతీ!
 నిస్తుల్యానందదగళరుతీ! నిర్మలాత్మానుభూతీ!
 ప్రస్తుత్యామ్మలగుణతతీ! రామకవ్యజ్ఞసూతీ!

222

- గ ద్య ము -

ఇది శ్రీమల్లక్ష్మీనృసింహస్వామి కావ్యపాత్ర శ్రీ వత్స
 సగోత్ర వరదయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబా రామకవి
 సోమపుత్ర ఆవధానిభూషణ వినయప్రధానభూషణ
 పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
 మాఘపురాణంబునఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీ లక్ష్మీచృణిహ పరబ్రహ్మణేః

మా ఘృ రాణి ము

పంచమాశ్వాసము

13 అధ్యాయము

క॥ శ్రీవరదార్యకుమారా! కైవల్యప్రాప్తిహేతు కవితాసారా!
భూవినుతవ్యాహారా! గ్రావనదృక్పీఠ! రామకవిమందారా! 1

ప॥ అవధరింపు మట్లు నైమిశారణ్యాశరణ్యులగు శౌనకాచి మానివరే
ణ్యుల కఖిలపురాణకథాకథన ప్రఖ్యాతుండగు సూతుం డిట్లునియె
నవ్విధంబున శైలసుతకు మాఘమాహాత్మ్యైంబు నుడుపుచున్న
మృదుండు దేవీ విను మప్పుడు గంగానదీతీరంబున గృతన్నమదుండు
జహ్నువుం జూచి మునీంద్రా! పూర్వకాలంబునఁ బంపాసరోవర
తీరంబున మాఘమాహాత్మ్య శ్రవణంబుమాత్రన యొక పిశాచ
వదుండు తన ఘోరపాతకంబులం బాసి ధన్యుండయ్యెనని చెప్పు
టయు విని జహ్నుమునీంద్రుండు 2

క॥ గృతన్నమదమానిమాళీ
త్వత్సేవాప్రాప్తివలన దనుజారి కథో
దృతిన్నగ్ధ మాఘమహిమము
గృతన్నముగా వినుచునున్న నించుకయైనకా 3

అ॥ తృప్తి కలుగజయ్యె నిపుడు మీ నుడివిన
యా పిశాచుఁ డెట్లు లాలకించె
మాఘమహిమ మెట్లు లందెఁ దద్రూప వి
ముక్తి వాని చరిత మొదటినుండి 4

క॥ వినఁ గోర్కి కలిగెఁ గావున
ననఘా! వినుపింపుఁడనుచుఁ బ్రార్థించిన నె
మృనమువ ముదమంది మహా
ముని గృతన్నమదుండు దెల్పె భూసురమణితోకా 5

— వైఖ్యము పితాచమైన కథ —

ఉ॥ భూసుర శేఖరా! వినుము పూర్వమునం దమృతోపమానమై
వాసినిగన్న తోయమున భాసురమై కపినాథధూతఘో
రాసురమై తపస్విరహృదబ్జధరాసురమై ధర్మిణి బం
పానరసీవరం బమరు మానసనామవరోవరంబటుల్ 6

ఉ॥ ఆ నలినాకరంబు దరియందు సమంచిత సౌధపాలితో
జ్ఞానరమార్జనాగత రసావిబుధోత్తమనందనాళితో
దాని సుదత్తధేను ఖురతాడనజాఘికధూళితోడఁ బం
పానగరంబనంగ నొక పత్తనసత్తమ ముజ్జ్వలంబగున్ 7

చ॥ అటఁగల విప్రులెల్ల రణిమాదులవిద్యల శంకరాజులే
యటఁగల భూభుజుల్ భుజబలామలకీర్తుల సింధురాజులే
యటఁగల కోమటుల్ ధనసమగ్రత గోపితి యక్షరాజులే
యటఁగల కాపువారు సుగుణాళినతీక్షణతవ్యాధరాజులే 8

గీ॥ అట్టి యుత్తమపురిని వైశ్యామరతరు
విపినమునను విహముషేన్మృత్యుమట్లు
పాపిసెట్టి సమాఖ్యతో వైశ్యుఁ డొండు
కాపురంబుండు సతతార్థకామనుండు 9

ఆ॥ చెడ్డసరకుఁదెచ్చి దొడ్డవలం జెప్పి
నచ్చి కొనెడునట్టివారి యవస
రమునుబట్టి మిగుల ద్రవ్యమ్ము లాగుచు
బేరముమ్ము నతఁడు వివ్రవర్య! 10

మ॥ కొనుచో బ్రాతలు రాళ్ళుఁ బెద్దవియగుం గొంకింతలే కమ్ముచ
టనగుం జిన్నవి వాని లాఘవముతోడం బోలలే పెట్టి ధృ
ష్టని కన్కట్టులునైన నా జమయు ఖర్చుం గన్న మాయాకిరా
తని వారింబయికొన్న పార్థరఘుధూతూణమ్ము లట్లుండెడిన్ 11

సీ॥ కూటపాక్ష్యమ్ములం జెప్పి కొంత ధనముఁ

గీ॥ కగుమవట్టుల వారియిది కొంత ధనముఁ

గొనెడునెడ నమ్మునెడ బొంకి కొంత ధనము
నార్జనముచేసి బహుధనాధ్యక్షుడయ్యె

12

సీ॥ మా తండ్రి యెట్లా సంపాదించి యుంచెనం
చాకాంక్ష దిను సంత ఠేకయున్న
సప్తః దీర్ఘగవచ్చు నతిరిక్తునకె పక్షైః
క్షన్నమీఁ డను నిండు యలమిఁకొన్నః
జిల్లిగవ్వకుఁగూడ సేయుపో ఘోరద్రవ
మాణమం చెల్లరుం బలుకుచున్న
గొంతురి యని మొత్తుకొన్న సాయము సుంత
యే స్పల్పడని చుట్ట లేడుచున్నఁ

సీ॥ బ్రోవులై యెల్లెడల డబ్బు మూల్గుచున్న
వ్యాపకాధిక్యమున సుఖమబ్బుకున్న
నూరు పొమ్మన్నఁ గాదు వే రారయన్న
న్యాయమును దృష్టిలేదు తదార్జనమున

13

మ॥ వివిధోపాయములం బ్రతిక్షణముఁ దా విత్తంబు నాజ్ఞించుఁగా
ని వదాన్యత్వ మటుండఁగాఁ గడువునేనిక నింపఁబోఁ డింపుగా
నవనీదేవత లన్న దేవతలనన్ హాస్యమ్ము గావించుఁ జెం
తవివేకుల్ హరిగాధలన్నుడువ నిద్రాభంగకుల్ నీ యనుక 14

చ॥ అతనికళిత్ర మెంతయు దయాహృదయమ్మున బీడబిక్కులక
మెతుకును నీరు నిచ్చి యెలమిం గనుచుండునుగాని నాథుడై
వతముగఁజూచు సాధ్వియయి వర్తిలుచుండుటఁ బాపిసెట్టి యా
నతి నదిలేకమైన నొకనాఁడును మీఱఁగలేదు భూసురా! 15

సీ॥ విప్రలలామ! “పాపీ చిరాయు స్సుకృ
తీగతాయ”వను సూక్తికి దగంగ
సెట్టి యెంతేనియు గట్టి డెందముతోడ
ధనమె ముఖ్యమ్ముగాఁ దలఁచి ప్రోవు

సేయుచు నుండఁ దక్షాయజగంబెన్న
 నై మవతనముతో నరిగె దివికి
 నాతఁ డా యమ కెట్లొ యపరక్రియలుసల్పి
 పున్నెమ్ముఁ బాపమ్ము నెన్నకుండ

9.1 నిదురయు నోగిరము మాని నిముసమేని
 కాలమును రిత్తపుచ్చక గడనఁజేసె
 దానధర్మమ్ములకుఁ గాని ధన మదేటి
 కంచు జనములు తన్ను నిండించుచున్న

16

ప॥ అవిధంబున ధనార్జనంబె కర్ణంబుగా నుండు నప్పాపిశ్రేష్ఠి భోజన
 పాత్రలు కొనితెచ్చి యమ్ముటకన్న స్వయమ్ముగ నాకులు తెచ్చి
 పాత్రలుగాఁ గుట్టి యమ్ముకొన్న నెక్కుడు కొక్కమ్మువచ్చునను
 లుభత్వంబున నాకులకై పంపాతట వటవృక్షంబున కేగి యెక్కి
 యకాలాశనిపాతమ్మునఁ గ్రిందఁబడి మరణించి నరకమ్మునకుం
 బోయి యనేక సహస్రహాయసంబులు మహాదారుణబాధ లనుభ
 వించి యిహంబున సుకృతంబు లవంబైనఁ జేయనివాడగుటను
 దేవబ్రాహ్మణ దూషకుండగుటను హరిదాసాపహాసకుండగుటను
 వీని యన్నింటికన్న మిన్నలగు నకాలాశనిపాత దుర్మరణంబు
 నొందియు దహనసంస్కారాదికాపరకృత్యంబులు లేనివాడగు
 టను దక్షిణండు ఘోరాకారపిశాచుండై యప్పంపాసరోవరసమీ
 పన్యగ్రోధంబు నాశ్రయించి తిన నన్నంబులేక తుంధాబాధితుండై
 తుండకుఁ బశు పక్షి మృగమాంసాహారంబులతోఁ బెక్కువేలేడు
 లెండలకు వానలకు దురపిల్లుచుండ నొక మకరమాఘమాసంబున

క॥ బ్రహ్మకుమారుండు పాతక, జిహ్వాగ ఖగనాయకుండు వసిష్ఠుండఁబ్రె
 బ్రాహ్మణుండానముతో, బ్రాహ్మీనమయంబునందుఁ బంపాసరసిక

స॥ ఖరకరుండు తోడుదాక సంతోర్పవిధిని
 ముష్టిప మొత్తర్చి నెక్కికొర్రమునుడిర్చి

దరిని గల మట్టిక్రింద సుదర్శనధరు
నిలిపి పూజించి వినుతించి నెట్టుతోడ

19

గీ॥ శిష్యులభిముఖులై చెంతఁజేరి విచగ
హరికథాపూరితంబైన మాఘమాస
మహిమ వివరింపసాగె సంయమివశ్యా!
కమ్రమైన క్రీరాగసంగతిని నిల్లు

20

చ॥ ఎతఁడు తపశ్విభాతముల నేట నిమజ్జనమాచరించునో
యతని కొలల్ దొసంగులు సమస్తము పూర్వభవంబునన్విదా
రితిమగు గాఢతామసముక్తి నశించును తత్త్వజంబ య
జ్ఞతఁ డొనరింపఁజో యతఁడు హీనగతి గను బాపనమ్మఁడై 21

చ॥ క్రతువులు మున్నుగా నితర కర్మముల నిష్ఠనాడియైన దు
ష్కృతమహి భృచ్చతారము హరిస్తుతిపూరకమైన మాఘస
ద్విత మొనరించెనేని నిరవద్య సుఖాస్పదభాసమాన శా
శ్వత హరిసత్పదంబున కవశ్యము సేయను దివ్యరూపుఁడై 22

చ॥ ఇవి మొదలైన సంగతుల నీడితమైన తపోమహత్త్వమున్
జెవులకు నింపుఁడెంప నిజశిష్యులకుం బరమేశ్వరిత్యసం
భవుఁ డెఱిగించుచుండ నల మట్టినియున్న పిశాచుఁ డాలకిం
చి వలమునుండి భూమిని వసిష్ఠమునీంద్రుని ముందటంబడెన్ 23

క॥ పడి లేచి మాఘకథ సెవిఁ
బడుటన్ గొలలాటే పూర్వభవవిజ్ఞత యే
ర్పడినందున న్యసిష్ఠుని
యదుగులకున్ మ్రొక్కి యాతఁ డతివినయముతోన్ 24

శా॥ క్షీరాబ్రాసి భవామృతమ్ము తినువ్యక్తిం జావనీ దం తెకా
కోమువ్యస్వయమండనా! భవదనూనోక్త్యుద్భవంబౌ సుధా
సారంబుంబలె శ్రోతృపాపములఁ బెల్చు బాపి పూర్వస్మృతి
జేరంజేయఁగఁజాలునే యిది తపస్సిద్ధిం దలపించెనో? 25

౯! అని కొనిమాడి పిశాచుడు

తన పూర్వచరిత్రఁ జెలుపఁ దాపసి విని నె

మ్మనమునఁ గడు నచ్చెరువు

గని కరుణాపృష్ఠి వానిఁగని వచియించెన్

26

౧౦! ఓ నిశాచర! వినినమాత్రాన నిన్నుఁ

గలుమఁహితఁగ విజ్ఞానకలితునిగను

జేసినది శ్రీశహిత మాఘమాసమహిమ

మే యగునుగాని మతియు నొండేదిగాదు

27

౧౧! నీ తీ పిశాచదేహము, పోకడగను మాఘమాసమునఁ గల్గమునం

దీకొలఁతున మునిగినచో, లేకుండినయెడల నిట్టులేయుండు సదాశిరి

౧౨! అనిచెప్పి నాఁడు గడపి మఱునాఁ డరుణోదయంబున వానిం బంపా

సరోవరంబునకుఁ గొనిపోయి తజ్జలంబుల రెండు గడియలసేపు

కుశలంఁగొని మార్జనంబొనర్చుచు సంకల్పపూర్వకంబుగా స్నానంబు

సేయించిన

29

౧౩! హేయంబైన పిశాచతన్ వదలి సర్వేద్యాంచితాకారుడై

తోయేజేక్షణ భృత్యసీతమహితాండోళిం బ్రవేశించిశా

మ్మో యోగీశ్వర! మన్నమన్నులని యా యుర్వీనురున్ వేడుచున్

బోయెం గోటిరవిప్రకాశమగు విష్ణుస్థానముం జేరఁగన్

30

౧౪! పిమ్మట వసిష్ఠమహర్షియు సశిష్యుండై నిజాశ్రమంబునకుం జనియె

గావున జహ్నుమునీంద్రా!

31

— గృత్స్నుమడుండు జహ్నువునకు హరికథామహిమఁ జెప్పట —

౧౫! ఎవ్వఁ డా హరిసత్కథాభ్యసనుడో యెవ్వఁడు తదోద్బయో

యెవ్వఁ డా హరి పాదపద్మయుగళం బేప్రాద్దు ధ్యానించునో

యెవ్వఁడు త్రయధర్మకర్మరతుడో యెవ్వఁడు సాధిష్ఠుడో

యెవ్వఁడొందు వికుంతమిచ్చు హరి దానాత్మాకృతిన్యానికీ

32

౧౬! బ్రహ్మహత్యాధికాఘ నివారణయు న

నే యాగధర్మకర్మకర్మలబ్ధ

ఫలదయును సర్వతీర్థసేవాసమాత్త
పుణ్యదాత్రిముఁ గామముముఁజువులకు

33

గీ॥ సంతతానందకరయు విస్తృతశత్రు
షట్కులకు మోక్షదయునైన చక్రీకణను
వినఁగ నొల్లనివారలు విడుపులేని
నిరయవాసంబొనర్తు) మోనికులచంద్ర !

34

ఉ॥ సారవిహీనమై వివిధశంకల కాకరమై పదాద్యలం
కారసుమారమై సుకవిగర్జితలక్షణమై యుపాధివి
స్తారమునై రసప్రియవిసర్జితమైనను విష్ణుసత్కథా
పూరిత గద్యపద్యచయము నివసించుచును సాధులెప్పుడు 35

సీ॥ జన్మమృత్యుతరంగ సహిత సంసార ము
హాగాధ వారాశియందు మునిఁగి
పారంబుఁగాన కాధార మెప్పుది దీనిఁ
దరియింప ననుచు నాతురముఁజెందు
వారికిఁ దత్త్వ పరిలబ్ధహస్తావ
లంబమై కర్ణపేయంబు నగుచు
దరిఁజేర్చి కైవల్యధామమ్ము నొందించు
హరికథ విననొల్లనట్టి కుమరి

గీ॥ యిమ్మహి స్మితిలేని కవ్వమ్ములొంది
సారివురిఁజేరి యచ్చోట రారవాది
నరకసంప్రాప్తబాధల బొరయుచుండు
నఘసమూహంబు బ్రహ్మఘ్నుఁడందినట్లు

36

క॥ కావున సుఖమొందంగా, భావంబునఁ దలంచువాఁడు పాపేంద్రనక
ల్పావసరవహ్ని సదృశ, శ్రీవిభు కథ వినుట నభ్యసింపఁగవలయు

ఆ॥ హరికథా విరక్తుఁడగువాని మోమును
బుణ్ణవరిత వినని మూర్ఖ మోముఁ

చూడఁగూడ దెట్లొ చూచుట పొసఁగిన

నపుడె యతఁడు చూడనగును రవిని

38

39 చక్ర కథలుఁ దదవతారజాత కథలు

భక్తి వ్యాఖ్యానమొనరించువాఁడు నుడువు

వాఁడు వినువాఁడు సచ్యుత త్వంబు నొందు

సంశయము మాని విను దీని జహ్నుమాని!

39

40 పలువలుకులేల విను మో

యలఘుమతీ! నిముసమైన నందజయైన

జలజాక్ష కథను వినువాఁ

కొలయుం దత్తణమ సౌఖ్యము తమపదము

40

14 అధ్యాయము

41 మును మార్కండేయుఁడు విని

చిన శ్రీహరి భక్తజనవిశేషత వివిన

మ్మున ఘనతకునై కలహ

మొనరించెడు మునులు శాంతి నొందరె జహ్ను!

41

42 అని పలికిన గృత్స్నమదు వాక్యంబు విని జహ్నుండు మహాత్మా!

తత్కథ సుబోధంబుగా నెఱిగింపుమని వేడ గృత్స్నమదుం

డిట్లనియె

42

43 తామసదూర సంయమివతంస మహాశ్రమ మిశ్రమంబునై

భూమనుమాదిశోభి తరువుంజ నికుంజ సురంజకంబునై

సామవిధిప్రచారగజ శత్రుముఖోద్ధత జంతుమంతమై

నై మిశనామధేయ వివినంబు జగంబునడంబు మీఁతెడి

43

నైమికారణ్య వక్షసము —

నైమికారణ్య వక్షసము —
 మహాకాళిక పాగుజాత
 వాత భర్తూర నారికేళ దాడిమీ ద్రాక్ష రుద్రాక్ష పక్ష నారంగ
 మాచులుంగ సాల రసాల తాల ఫింతాల తమాల శివీష పట కుట

జాది విటపిచ్చటా విస్ఫుటంబును మాలతీ మల్లికా నాగవల్లికాది
 నానావిధ వల్లికావేల్లితంబును నాకలోకంబునుంజోలె దేవవల్ల
 భేంద్రాణికా రంభైరావతాంచితంబును సత్యలోకంబునుంజోలె
 గాయత్రీ బ్రహ్మీ బ్రాహ్మణ్య వేదముఖ్యక పణసాది శ్రీయమా
 నంబును వైకుంఠనగరంబునుంజోలె విష్వక్సేన మాధవీ ధాత్రీ
 మన్మథప్రభుతంబును శైలాసంబునుంజోలె వృషభకుమారకమైమ
 వతీ శివానూనంబునునై గోమతీ వేగవతీ స్వాదూడకపానసంతృప్త
 బహువిధ భూతవ్రాతంబునై యొప్పు నందు 44

— నైమిశంబున మనల కలహము —

గీ॥ చాలకాలమ్ముక్తిండట సంయమితతి
 ధర్మకంకలఁ దీర్చికోదలఁచి సభను
 గూర్చి దానికి నధిపుగాఁ జేర్చుటకును
 దగినవాఁ డెవ్వఁడా యని వగచుచుండి 45

వ॥ కొండ తొకనింబేర్కొన మఱికొండ తొకొకనింజెప్ప నింకొండలు
 వేరొకని వాకొన నల్లలరుఁ బ్రత్యేకప్రత్యేక వృక్షుల నిరూపించుచు
 నొకరిమాట కొకరు సమ్మతింపక తీవ్రంబుగా వాక్కులహంబు
 గావించుచుండు నెడ 46

ఆ॥ భృగుమహర్షి లేచి యేటి కీ కలహంబు
 నివృత్తోడఁ దపము నెఱపినాడ
 యోగివరులు నాకు లోఁగుదు రట్టి నా
 పేరు నుడువరాదె మీర లెల్ల 47

ఉ॥ గౌతముఁ డప్పు సత్వరముగా నిలువంబడి యీ భృగుండు గ
 ర్వాతిశయుండు యోగమున యందుఁ దపమ్మున నన్నుఁబోలఁ డీ
 భూతలి నింక నేరు నను బోలరు వృద్ధుడఁ బ్రహ్లాదపుమే
 నే తిలకించినాడనని నెట్టనబల్కుఁగ రోమశుండ నె 48

చ॥ ఘనులమటంచు పీఠవియ్యె కాటులు ప్రేలుచునుండి రంతెకా
ని నిజముగా నిటంగల మునిప్రకరమ్ము మదీయ శిష్యుల
గనినదికాదె నా ముసలిగార్జ్యుడు పల్కె సమస్త శాస్త్రవే
త్తను నిగమాలయుండ బుధతల్లజుడన్నను బోలచేరిటన్ 49

క॥ అప్పుడు మాండవ్యుండ నెడవప్పక కాల్యములదీర్చుధర్మనిరతుడన్
జొప్పగు కీరితి నాకు, తొప్పడె సభకెల్ల నేన నూపతిసంచున్ 50

ఉ॥ అంతట శంతనుండను మహర్షి మహామహయోగశాస్త్ర సి
ద్ధాంతముఁ గాంచినాడ బరమాత్మ నెఱింగినవాడ నా సముం
డింతటి మానిసంఘమున నెవ్వఁడుఁ గాడనఁగాఁ బులస్త్వుఁ డ
త్యంతము రోషచిత్తుడయి యారభటిక వచియించె నీ క్రియన్

క॥ వేదమ్ముల శాస్త్రమ్ముల
వాదింపఁగ నాసముం డెవం డిట బుధు ల
త్యాదరమునఁ బూజింతురు
గాదా నన్నె యన శౌనకమునీంద్రుడనెన్ 52

గీ॥ తాపనులచేత సిద్ధసంతతులచేతఁ
బూజితుడ నాత్మవేదిని మునులయంచు
సగ్రిముడ నేన యాట గ్రంథాళిమీర
కనరె “శౌనకాదికమును” లనెడు ఘక్కి 53

ప॥ అను నెడఁ గళ్యపుండు 54

గీ॥ దేవతల రాక్షసులను బ్రతినిచయమ్ము
ఘణికులమ్మాదిగా భూతపాలి నేన
కలుగఁజేసితి నాకన్న ఘనుఁడు లేడు
మునుల ననఁగ విశ్వమిత్రముని వచించె 55

అ॥ పుట్టు శాస్త్రీ యన్నపాలికి వీరికి
బ్రహ్మముపదమ్ము పడసితి నది
తపముచేస నేను భాతను మించితి
వృద్ధి నా పరామృత దెవ్వడిచట 56

క॥ ఈవిధి నొకరొక్క రహం

భావంబునఁ బడరు చమితమన్యుడవులై

కావరమున వాగ్గుడ్డముఁ

గ వించుచునుండ ముని నికాయములోనక

57

సీ॥ కొండలు మునులు భృగుమహర్షి వరిఁజేసి

గ్రుద్ది జడల్వీకఁ గొంతమంది

గౌతము మీసముల్ గడ్డముం బెఱుక నా

గౌతముండును ముష్టిఘాతములను

గొండలు బాధింపఁ గొండలు మాండవ్య

గాన్ధ్యవహానుల గీచ్చి గాయపఱుక

వారు కొండజీమీఁది వస్త్రముల్ సింపంగ

గొడుగులఁ గొండలు కొట్టుకొనఁగ

గీ॥ బ్రహ్మదండాలఁ గొండలు బాదికొనఁగఁ

గొండలు కమండలువులునికొని పెనంగ

జింకతోళ్ళను గొండలు చివ్వసలుపఁ

దుములమై మానికలహ ముద్భుత మొనర్చె

58

గీ॥ సత్త్వగుణహన్యులై రాజసమున రేఁగి

తతతమః పరిపూర్ణచిత్తములతోడ

మంచిచెడ్డ లెఱుంగక మాను లట్లు

చెడ్డమాటల వ్రేటులఁ జివ్వ సలుప

59

ఉ॥ నారదుఁ డంతయుంగని మనమ్మున విస్మయమొంది వారికిన్

బోరు రగుల్కొనం బలికి మోదముఁగాంచి యదృశ్యుడై హరిన్

జేరి తపస్వి సంగరవిశేషము విన్నప మాచరించినన్

వారిజవత్రలోచనుఁడు నారదసంయమితోడ నిట్లనెన్

60

ఉ॥ నైమిశేమందుఁ దాపసగణంబున కిప్పుడు సాగుచున్న సం

గ్రామవిధమ్ము నెంతటి వగల్గుండు నాప నశక్తుఁ డుత్తులన్

దామరసోద్భవాత్మభవ నాప్రియభక్తులఁ బంపి యుక్తిచేఁ
బాములఁ బట్టువారిఁగని పాములు నక్కినఘక్కి సల్పెదన్ 61

గీ॥ అటకు నీవేగి కను మదియంచుఁ బలికి
దగ్గఁజగనుంజిన మృకండుతనయు సనక
ముఖుల నల్వరఁ బిలిచి యమ్మునుల పోరు
నేరువునఁ దీర్చిరండన్న వార లవుడె 62

వ॥ హరికి నమస్కరించి యచట జఱుపవలయు తెఱఁగు నిర్ణయించు
కొని ముందుగా మృకండునందనుండు తపసిపిండు తుందుకుకుదనం
బున సందడికయ్యం బొనర్చుతావునకు వచ్చిన వార లమ్మునింగని
రమ్ము రమ్ము చిరకాలజీవివి సకల శ్రుతిస్మృతి శాస్త్రార్థవేత్తవు
నైన నీవు తగు సమయమ్మున కిందు వచ్చితివి. మాలో నిమ్మహాసభ
కథ్యకుండుగా నుండఁదగిన శక్తియు క్తుం డెవ్వండుో నిర్ణయింపుమని
యొక్కొక్కఁడు తనకుఁగల విద్యా తపో యోగబలంబు లెక్కు
డుగాఁ జెప్పికొనుచు నితరుల లోటుపాటు లుద్ఘాటించుచుండ
మార్కండేయుం డిట్లనియె. 63

చ॥ శ్రుతులఁ జతుర్ముఖుం దమము చూడత స్థాని యోగశక్తి శ్రీ
పతిని నెదుర్పఁగాఁ దగినవారలు మీరలు నేను వృద్ధతక్
మతి చెడియున్నవాఁడ నణుమాత్రము మీదగు శక్తిసంపదల్
చతురుడనై విమర్శనమునల్పి సమర్థుని దేల్పనేర్తునే? 64

వ॥ సత్త్వగుణ పరిపూర్ణ బ్రహ్మర్షి మండలమండితంబగు నీ నమితి
సలంబు తమోగుణాక్రాంతకాపురుషకృత ఘోరసమితి రంగంబుం
బలె విత రేతర ఘోష్టిఘాత నిర్భిన్న కపాలశకలంబులనందగిన కమం
డలు ఖండంబులవలసను నన్యోన్య కాండఖండిత కేతుదండంబుల
కెవయై విడిగిపడియున్న బ్రహ్మదండంబులవలసను దెగిపడిపోయిన
చాంతకమ్ముల కుదయై లాగుకొనుటచే జనిగి చేజారి పడిపోయిన
మృగచేతులవలసను నికృత వీరపురుష శ్వేతచ్ఛత్రసమంబులై
యొకటియొకటిగా దుగులవలసను నేలంగూలిన హత్తి

గవిసెన పుట్టంబులక్ష్మిపై పరస్పరాకర్షణమృతంబై ధరంబెరయు
 శాటీచ్ఛటలవలనను భయంకర సింహనాదసదృశంబులైన యొక
 శృంగశృంగద్వింపుకేకలవలనను రామభటపీడిత విసుధ విసత్ సదృ
 షంబులగు యుష్మదాకృతులవలనను గడుభీభర్షణంబై యుండె బర
 మాత్మవేత్తలగు మీరిట్లు కలహింప వృద్ధత బుద్ధిబలంబు శ్రీహం
 చిన నాయట్టిడు మిమ్ము శాంతినొందింప సమర్థుడగునే యను
 చుండ

65

— మునులు పోదునెడల సకళాదులు నమ్మబ

క॥ రామహరే! కృష్ణహరే!, సామజరాష్ట్రీనుతిపాదజలజాతి! హరే!
 మామాతృస్తాత! హరే!, శ్రీమత్తనుకాంతివిజితిజీమూత! హరే!

గీ॥ మానిహృత్పద్మభృంగాయ తేనమోస్తు
 దానవతమః పతంగాయ తేనమోస్తు
 జ్ఞానదానప్రసంగాయ తేనమోస్తు
 వైనతేయ శతాంగాయ తేనమోస్తు

67

భుజంగప్రయాతము॥ హరే రామ! వైదేహికాత్మేశ! జిహ్వా!
 హరే కృష్ణ! వైదర్భికాత్మేశ! విహ్వా!
 హరే రామ! దీవ్యద్వయాదుగ్ధసింధో!
 హరే కృష్ణ! దీనప్రజాశ్రీయబుధో!

68

నిరోష్ఠ్యకం॥ నారాయణ! నారాయణ!

నారాయణ! నలిననయన! నాగేబ్ధయనా!

నారాయణ! నారాయణ!

నారాయణ! దీనశరణ! సతజనతరణ!

69

ప॥ అనుచు విబుధశ్రవణానందకాలి స్వాదుకంఠనాదంబున

70

క॥ సనకుండు సనందనుడును

సనత్కుమారుడు సనత్కుజాతుడు నారా

యణ నామస్మరణంబున్

బొసరించుచు సలకు వినయమున నేతీరన్

71

క॥ కొంచెము నివృత్త వారలఁ

గాంచి మృకండుసుతుఁ జెదురుగాఁజని కైజో

డించి తడఁఁఘులఁ బ్రాతఁ

ళించి పదోదము శిరస్థలిం జల్లుకొనెన్

72

గీ॥ చల్లికొని వారి మునిజనాస్థాన మధ్య

మునకుఁ గొనిపోయి తగు పీఠముల వసించఁ

జేసి యెదురుగ నిలఁబడి దోసిల్లాగ్గి

పలికె జహ్నుమునీంద్ర ! యీభంగి వినుము

73

— మార్కండేయ సనకాదుల ప్రసంగము —

చ॥ ఋషివరులార ! తావక హరిస్మరణశ్రుతి వీనుదోయి క

ల్మష హరమూర్తిదర్శన సులభిఁ గనుంగవ పాదసేవనా

కృషిఁ గయిజంటచెంత వసియించుట మేనును ధన్యమయ్యె నీ

రుషులగు సజ్జనుల్ స నెడుత్రోవను బోవుటకైతి నర్హుడన్

74

చ॥ అని వినయంబుతోడఁ దము నాసభఁ బెద్దయు గౌరవించితి

ర్తన మొనరించు మానిజనతల్లజుఁ గన్గొని సంభ్రమంబునన్

సనకముఖుల్ వచ్చించి రిటు సంయమిమాళివి చాల వృద్ధు వీ

శునికృపఁ గాలపాశముల చుట్ల దొలించితి వీడ్యవర్తనా !

75

ఆ॥ కల్పన ప్రకమ్మఁ గాంచితివగుట నీ

యెఱుంగనట్టి ధర్మ మేమి కలదు

పంచవత్సరముల బాలకులము మేము

తావకీన పాదసేవఁ జేసి

76

క॥ జ్ఞానసమార్జన మొనరుపఁ

గా నర్హుల ముం తెకాని గౌరవ మొందం

గా నెఱులేగుదుము బుధమణి

మానక దీవింపు మొదవు మాకు శుభంబుల్

77

చ॥ అని వల్కు సనకముఖ మునిచతుష్కంబుతో మార్కండేయుం

దిద్దిరి

78

గీ॥ సప్తకల్పమ్ములనె కాదు సప్తసప్త
కల్పములఁ గాంచిననుగాని కడకుఁ జావు
తప్ప నేరదు ప్రాణికిఁ దపనులార !
యెంతకాలమ్ము బ్రతికిన నేమిఫలము ?

79

సీ॥ నివృత్తోడఁ దపమ్ము నెఱపి యోగముఁబట్టి
నట్టివాఁడే శ్రేష్ఠుఁ డనఁగరాదు
బ్రహ్మకల్పముఁజూచి బహుసమల్ బ్రదికిన
యట్టివాఁడే శ్రేష్ఠుఁ డనఁగరాదు
గొనకొని మునులకు గురువయి మెలంగిన
యట్టివాఁడే శ్రేష్ఠుఁ డనఁగరాదు
శాస్త్రవేత్తయు వేదసదనుండు వృద్ధుడై
నట్టివాఁడే శ్రేష్ఠుఁ డనఁగరాదు

గీ॥ ధర్మనిరతుండు కాల్యతత్పరుండు నైన
యట్టి యాతండ్ శ్రేష్ఠుఁ డంచనఁగరాదు
యోగమునఁ బెద్దయై యాత్మ నొగి నెఱింగితి
న నెడు నాతండు శ్రేష్ఠుఁ డంచనఁగరాదు

80

గీ॥ వాదములఁ బండితులఁ గెల్చి వారివలనఁ
బూజఁబడసిన శ్రేష్ఠతఁ బొందఁబోడు
మునులలో మునుముందుఁ బేర్కొనఁగఁబడిన
యాతండ్ఁనను శ్రేష్ఠత్వ మందఁబోడు

81

గీ॥ దేవ రాక్షస పన్నగాదిక సమస్త
భూతనిర్మాత శ్రేష్ఠతఁ బొందలేడు
సప్త సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి నల్పినట్టి
యాతండ్ఁనియు శ్రేష్ఠత్వ మందఁబోడు

82

సీ॥ నిండి సర్వమునందు నివసించు భార్గవీ
హృదయేశుమూర్తిపై దృష్టి నిలిపి

గంగాజనకపాద కంజాతసేవకుఁ

జేదోయి నెవ్వడుఁ జెందఁజేసి

దంతీంద్ర రక్షకధ్యానతత్పరమయి

తలఁగకుండంగఁ జిత్తము నమర్చి

హరికథాశ్వానిదకక్ర సన్యనినాదమ్ము

వీనుదోయికఁ జేడుగా నొనర్చి

గీ॥ నోటఁ జెఱమాట రాసీక కైటభారి

నామముల నుచ్చరించు చనరకముగఁ

జటికెనేపై నఁ బోసీని చిన్నిబాల

కుండె యెల్లరయందు శ్రేష్ఠుండునుండు

83

ఉ॥ ఈడునఁ బెద్దనైన ఫల మెయ్యది జ్ఞానము నుంతయేని చే

కూడమి నింద్రియావళులకుఁ హరిలోలత నేర్పలేక యీ

లేడు జగమ్ములందు నొకఁడేనియు నా కెనగాఁడటన్న ప

ల్కాడఁగ సాహసించుటెకదా? మహితాత్మకులార! యారయ్య

క॥ ఎపు డింద్రియముల కెడఁదకు

నవమార్గము సూపఁబోక హరిసేవాలో

లువత న్నేరిపి మెలఁగెడు

ప్రవన్నులకు మీకుఁ దగును బ్రహ్మరథమిడన్

84

గీ॥ సుర లమృతపానమునను నిర్జరు లమర్చ్యు

లైనతీరున విష్ణు నామామృతమ్ముఁ

బానమొనరించి మీరలు పంచనమల

యీడుతో జ్ఞానులై చరియింతురెపుడు

85

మ॥ హరిగాథామృత మాన నేరని మదీయాయుష్యమల్పిష్ఠముల్

బొరియల్లనిన కుండనీరు పగిదిక బోకాడు నానాటి క

నీర మో జేహమటం చెఱుంగమి వృథా దేహభిమానంబుతోఁ

నొరులన్ దూర్ణము దుర్గతిం గవెద మయ్యో! మోక్షమెట్లబ్బడిక

సీ॥ పాపమో వృణ్యమో వసుధపైఁ గావించి
 నరకమో నాకమో యరిగి యచటఁ
 గవ్వమో సౌఖ్యమో కాంచి జీవుఁడు వెండి
 జన్మమ్ము నెత్తుచుఁ జచ్చుచుండుఁ
 గాని వానిని బాసి కైవల్యమొంద మా
 ధవు భక్తికన్న సాధనము నున్న
 యట్టి మాధవభక్తి నభ్యసింపఁగలేక
 తామసాక్రంత చిత్తములతోడ

గీ॥ మంచిచెడ్డ లెఱుంగక మసలు మేము
 ప్రాయమున వృద్ధులమెయైనఁ బనికిరాము
 సజ్జనుల గోష్ఠి నుత్తమసానమొంది
 పూజఁగొనుటకు హరిభక్తి పూర్ణులార !

88

ఆ॥ విష్ణుభక్తి లేని వృద్ధునికంటెను
 బాలకుండు మేలు బాలు నెల్ల
 రెత్తి ముద్దుఁగొందు రెవుడైన వృద్ధుని
 చెంత కొరులు రోతచేతఁ జనరు

89

క॥ హరిభక్తిగలుగు బాలుఁడు, హరిభక్తివిహీన వృద్ధుకన్న నధికుడై
 సురపూజతుడై సన్ముని, పరిషత్తున సగ్రపూజఁ బడయఁగఁజాలు

గీ॥ జ్ఞానవృద్ధుఁ డపోవృద్ధుఁ జక్రి సత్కు
 థానురక్తహృదయుఁడు వయోధికుండు
 నాత్మవేదియు గురుసమాఖ్యార్హులగుదు
 రందు హరిభక్తుఁ డెల్లర కాదిగురువు

91

కా॥ పంచాష్టంబుల యొడ మీకయిన నబ్జాతాక్షు నామామృత
 ప్రాంచస్నాధురి మీవలెన్గనిరె యెవ్వారైన మీతేజ రా
 ణించుక బమ్మను మించి దుగ్ధజలముల్ నేర్పొప్ప భేదించు రా
 యంచల్ పిన్నగనున్న సద్విజనమిత్యగ్రత్వముం జెందవో !

92

క॥ హరిభక్తిపూర్ణహృదయులు

చిటుతలలోఁ జిటుతలైన శ్రేష్ఠులు మఱి శ్రీ

హరిభక్తిరహితచిత్తులు

పరివమున సువృద్ధులైన బాలకులె నుండే !

93

క॥ పరిపరి తెజఃగుల నరసిన, శరీరధారులకు గురుత స్వల్పత నెఱుంగు

బలుచుచది విష్ణుభక్తియె, పరవిషయములెల్ల విష్ణుభక్తికి లొంగున్

గీ॥ ఇలు మృకండుజాచే గడు నెన్నఁబడిన

సనకముఖ దేవమాను లక్షాంతిఁ బోరు

సల్పు మునులెల్ల విన శేషశయను దివ్య

మహిమఁ గొనియాడఁదొడఁగి నీమాడ్కి జహ్ను !

95

ఉ॥ ఎవ్వరు దివ్యసేవిత రమేశకథామృతపానశీలురో

యెవ్వరు భీష్మ మాతృజనయిత్రమలాంఘ్రిజలాభిషిక్తులో

యెవ్వ రనుక్షణంబు సకలేశ! దయాల్చి! ముకుంద! యంచు నా

కన్యపుగ్బుదారిఁ గడఁకన్ స్మరియింతురొ వారె సజ్జనుల్ 96

మ॥ హరి పాదోద్గతవారి మార్జన పవిత్రాంగుం డెవఁడో రమా

వర నామస్మరణాధికామలిన జహ్వరంగుం డెవ్వఁడో మం

దరభూభృద్వహభక్తియోగ వృథచేతన్ముం డెవఁడో గదా

ధర పూజా కృతకృత్యహస్తుఁ డెవఁడో ధన్యుండు వాఁ డెల్లరన్ 97

క॥ యతియైనఁగాని సురబుషి

పతియైనం గాని విష్ణుపదయుగ భజనా

రతుండే పూజ్యుండు తద్విర

హితు తపము వయోధికతయు నెనయవు పూజన్

98

సీ॥ హరిభక్తి విసవట్టి వ్యక్తికిగల చెవుల్

చెవులొనె రాటంపుఁ జెవులె గాని

విష్ణుభక్త్యవంతి ఏడువారని కనుల్

కనులొనె వ్రసులీను గనులె కాని

విధుఁ బూజసేయని వెజ్జికరములు క
రములొనె దర్శికరములె కాని
భవహీతు నుతి నొనర్పనివాని నోరు నో
రానె పెనప్పనో రానె కాని

గీ॥ యద్రథకుఁ వలగొననట్టి యతని యడుగు
లడుగు లొనె కంపతొడుగు లవునె కాని
మాధవుని భక్తి లేనట్టి మత్తచిత్తు
భవము భవమానె మహిషవై భవమె కాని

99

ప॥ అని యిట్లు మార్కండేయ సనకప్రముఖ సంయములకు జరిగిన
సంభాషణమ్ము విని కలహించుచున్న మునులెల్లరు నిర్విణ్ణమత్తులై
సిగ్గొంది స్వాతిశయంబులు మాని వినయమ్మున నయ్యేపురిపాదమ్ము
తొడలలు సోక మ్రొక్కి లేచి నిలిచి

100

గీ॥ పరమగుణులార! శ్రీహరి భక్తులార!
మీ యుపన్యాసమును వింట మిమ్ముఁ గంట
మా యహంకారభరము తామసము నడఁగె
గురుకరుణఁ దీర్పుఁ డీ మాదు కోర్కి నివ్రడు

101

ఉ॥ జ్ఞానము మోక్షలక్ష్మి నిడఁజాలిన శ్రీ వనమాలి సత్కథల్
వీనులవిందుగాఁగ వినిపింపుఁడన నిన్ని వారు వల్కి రో
మానివ రేణ్ములార! మధుమర్దను దివ్యకథావిశేషముల్
మానుగ మీకుఁదెల్పు వశమా మముబొంట్లకుఁ గ్రించు బంట్లకున్

క॥ నారాయణుండె మీదగు, కోరికఁ దీర్చెడిని ముందుకొన్నాళ్ళరుగన్
మీరలు శాంతింగనుఁడని, వారల యనుమతిని జనిరి మైకంఠంబున్

క॥ అనఘులు మృకండునందన
సనకాదులు నారదుండు సని యట చక్రీ
గని నై మిశేవనమున న
ముగిసినద జరిగినది సర్గము నిగనుచుటయున్

104

క1 శౌరి విని మునుల కోరికిఁ

దీరుషగా వ్యాసుడై శ్రుతివిహిత సర్వా
ధార హరికథామహిమా

పూరకములు బహుపురాణములుచేసి తగఁ

105

క1 నూతునకు బోధఁ జేసిన

నూతుడు శౌనక ముఖిరి నూరులకు ఖగే
క్మేతన కథల దెలిసిన

నా తపసులు గాంచి రంచితానందమ్ముగ

106

గీ॥ జహ్నునానంద! విను రహస్యం బొకండు

సద్గురుని దయఁ బడయని జనము లెప్పుడు

సౌందలేరు జ్ఞానము నది పాసఁగఁకున్నఁ

గురుర నేరదు హరిభక్తి కొంచెమైన

107

ప॥ మునీంద్రా! దేహధారులు స్వకృతకర్మానుగుణమ్ముగ స్వర్గ నర

కమ్ముల కేగుచు సుఖదుఃఖము లనుభవించుచుఁ దెంపులేని జనన

మరణంబుల నొందుచుండు రట్లుగాకుండఁ గైవల్యంబు నొందవలయు

నన్న నిశ్చల హరిభక్తి కలుగవలయు నది పాసఁగవలయునన్న

నిర్మలజ్ఞానంబుఁ జెందవలయుఁ గావున

108

ఉ॥ సన్నతమైన శీలగుణసంపద చెందము బమ్మతేజనక

గన్నుల వేదవాగ్ధరియఁ గర్ణములం దరియింపఁజేయు నొ

జ్ఞ న్నైతిఁగాల్చి తత్కరుణ జ్ఞానరమం గనువాడు దానిచే

నన్నిట ధన్యుడై తుదకు నందు ముకుందు ననూనయాపముగ

109

గీ॥ అప్రయోజకమైన చూనిప్రతాన

కలహ నిర్మూలకరము మృకండుతనయ

మహా ముఖ్యుని ఘటిత ప్రసంగ మేత

దీక్షాభ విష్ణువార లందెదరు ముక్తి

110

15 అధ్యాయము

ఉ॥ నైమిశనామ కాననమునన్ మునిరాజుకి నాజియైన య
ట్లా మదనారికిన్ మదనునన్నకు నారని పోకెన్లు కా
గా మధువైరి యచ్చెరువుఁ గల్గఁగఁజేసెను హువుఁ బూరితి
త్రామసజాతచి త్తజడతం దొలఁగించుట నీనెఱుగుదే? 111

ప॥ అని గృత్స్నిమదుండు వల్కిన విని జహ్నుండు 112

క॥ తాతకు మృకండుతనయ, త్రాతకు బోకెటి కొడవె దవనకలహం
బేతీరునఁ దీరిచెఁ గం, జాతహితాహితస్థినుండు సర్వముఁ జెప్పుమా!

ప॥ అనిన గృత్స్నిమదుం డిట్లనియె 114

గీ॥ పూర్వమొక్కమాటు రజస్తమోగుణాను
బద్ధులైనట్టి పంకజభవ భవులకు
సూచనకులైన మునులు ప్రేరేచుకతనఁ
గలహమయ్యె నన్యోన్యధికతనుగూర్చి 115

— బ్రహ్మశ్వుల కంఠము —

ప॥ అప్పుడు పంకేజభవుండు 116

ఉ॥ సావరజంగమాశ్వులు సర్వజగత్తులఁ బాఁలన్ శశీన్
వేవెలుగున్ సృజించి కనువించొనరించిన నన్నుఁ బోలుదే
నీవన నెట్లా చచ్చిచెడి నీవొనరించిన యెల్లదృశ్య మెం
డే వడిఁగూల్చు నాకు సరి యీవగుదే యని రుద్రుఁడాడినన్ 117

మ॥ ఎదియైనం బొనరించురే ఘనతగా క్లింతు పెన్నొనె యూఁ
డుదియు న్నాశమొనర్చునంచు జలయఃస్ఫూతంబనన్ నీకు న
య్యదియున్ శక్యముగాదుగా యనుచుఘోషించువల్కున్ సుమా
త్రుడ! భస్మాదును నేమి చేసితని భాషానేత హాసించినన్ 118

మ॥ అపు డా నామఁడువల్కె వేదజడ! నీ వ్యాహరమున్ వ్యభిమున్
కపలస్ఫూర్తిని సర్వలోకముల దుఖిక్షీణిని నా
త్రిపురాగ్రీశవలాశరాజఁ ద్రుటి దగ్ధభూతులం జేయనే
యవు డీ వాడ నెయుండి చూచితివిగాదా! ఏడలేకాడుదే! 119

ప॥ ఆ మాబలు విని ననకభవుఁ డెల్లదంబుగా నిట్లనియె 120

శా॥ నెన్నుం డెమ్మును గొండసింగిణియు నావేదంబు లశ్వంబులు
మన్నుంగొమ్ము శతాంగమై యమరనాత్మప్రాభవంబిచ్చి యె
న్నెన్నో మెత్తులు వేల్పు మొత్తమిడ నీకెచ్చైన నేసాది గా
నున్నంగాఁ జెత్తిపూర్ణయంబాదవె నోహా! యద్ది నీ చేపయే 121

గీ॥ ఆ నుడులకల్గి ఛాలాక్షుఁ డనె సముద్ర
మధన సమయజమగుచు సమస్తభయద
మైన హాలాహలము మ్రింగినట్టి నన్ను
నెల్లరను మిన్న యని మీర లెన్నలేదె? 122

గీ॥ అనెడు హరుతోడ వచ్చియించె నబ్జభవుఁడు
మా పితృవ్యస యగు సర్వమంగళాస
తీర్థమే కాలకూటమ్ముఁ దిన్న నిన్నుఁ
గండనీజయ్యె నద్ది నీ కడిమి గాదు 123

ప॥ అనుచుఁ జతురానన పంచానను లొనరించు కలహమ్ము వర్షసహ
స్రమ్ము గఠించినను నుడుగక మితిమీలుటెఱింగి పతంగపుంగవ
తురంగుండు తత్సంగరంబుం గడముట్టింపఁదలంచి విరాడ్రూపంబున
వారికిం దోచిన 124

— బ్రహ్మేశ్వరశాసనము హరి విరాడ్రూపముఁ జూపుట —

గీ॥ బహుళ ఖరకరసంకాశు బహుసహస్ర
వదనలోవన బాహూరుపదవిరాజ
మాను నపరిమితాకాశు మహితభూషు
దివ్యగంధానులేపను దివ్యవసను 125

గీ॥ అన్నిటిని మిగిలి దశాంగుశాధికముగ
మన్నతస్మాత్రి గని యబ్రమొంది వార
లియ్య రి మోర్తి యాద్యంతమెఱింగి సరగ
నవఁజే వచ్చెనొ మవలోన హెచ్చువాఁడె 126

ప॥ అని కర్తవ్యంబు నిశ్చయించుకొని 127

చ॥ సమయము నేర్పరించికొని స్రష్టృగీర్తనలు తత్త్వరూపము
ర్థమునఁ గలట్టిమేరఁ గనుభావములఁ జనుచుండు దోచుచి
త్రములు నిజాకృతుల్ బహుశైతన్యులు గాంచి చల్లించి ముక్కుచే
జ్జములను పీల్చుగాడ్చుబడి చయ్యన గర్భముగాచ్చి యచ్చటన్

గీ॥ అంతులేకుండ నున్న బ్రహ్మాండములను
వానఁ దిరుగాడు నైజహాపములఁ బెక్కు
సూచి భ్రమఁజెంది యెది నేయఁ దోచుకున్న
వారిని దదీయ నిశ్వాసవాయువేచి 129

క॥ త్రోవఁగ దాన నభోలో
కావళి గడముట్టఁ దిరిగి యంతకుఁ ద్రొందె
తాపలముగ వెలింగెడు ల
క్షీవిభు విశ్వాకృతిని సమీక్షించి వెఱక 130

అ॥ అహింస వీడి ప్రక్కలైనఁ గనుంగొండ
మనుచు నఖిలదిశలకరిగి వెదకి
యెచటనైనఁ జవర నీక్షింపలేరైరి
వేల్పు కుండ్లు పెక్కు వేలు సనిన 131

ప॥ అట్లు వేల్పుమిన్న లిద్వరుఁ దిరిగి తిరిగి యవ్వితాబ్ధి తుది
మొదలెఱుంగ నేరక యలసి విసివి మరలఁ దమ మొదలితావునకుఁ
జేరి యొకరితోనొక రీరితిం జెప్పకొనఁదొడంగిరి 132

గీ॥ అన్ని చిక్కులయందు ననంతమూర్తి
యై వెలింగెడు నీ పరమాత్మయే స్వ
యంభువుం డభిలేశ్వరుం డభిలగురుండు
సర్వరక్షకుం డభిలహృత్ స్థల నివాసి 133

గీ॥ సర్వస్వస్థి సితి లయ ప్రశస్తగుణగ
ణాధికుండు స్వయంజ్యోతి యభిలమూర్తి

మైన యితఁడె సర్వాధికుఁ డరసిచూడఁ

గాము మనమని గతకజన్మామసులయి

134

వ! తద్విద్యాద్రూపవిషయ తర్కంబువలన నిర్మలజ్ఞానంబు వడసి
యిది యితఁడు సమబునాఘటనసమర్థుండును విశ్వాత్మకుండు నగు
శ్రీ మహావిష్ణు ప్రభావంబు యని యమ్మహాత్ము నిటని నుతించిరి

— విద్యాద్రూప స్తవము —

శా! దేవా! సర్వమయా! సమస్తగురుమూర్తి! యాద్యమై సత్యమై
దేవేశంబయి కోటిసూర్యహుత భుగ్గీప్తంబునై భక్తచి
త్తావాసంబయి పద్మనేత్రమయి యవ్యక్తంబునై మీఱు నీ
యీ విశ్వాకృతిఁ జక్కజూపవె మదీయేతా సమత్సంబునన్ 136

శా! ఓ విశ్వాత్మక! సర్వదేవవర! వేదోక్తిస్తుతాచాంఘ్రిరా
జీవా! నీకు సమస్కరింతుము మనుశ్రేష్ఠంబులన్ భక్తిమై
వైసల్యవ్రదు నిన్నెవం డనిశ ముత్కంఠ న్నుతిన్ సల్పునో
యా విజ్ఞుండు భవత్స్వరూపధరుడై యానందపూర్ణుండగున్ 137

గీ! లోకకర్తవు భర్త వనేకతేజః
డవు మహాద్రూపకుండవు గురువులకు గురుఁ
డవును వరదులకు వరదుండవును సర్వ
మునకు నాధారుండవు నీవ భుజగళయన! 138

క! వైకుంఠవాస! శిష్టానీకేష్టప్రద! త్రిమూర్తి! నిర్జరవరసే
వ్యా! కరుణాంభోధీ! నీ, వేకడ బ్రహ్మాండ నికరవిభుండవు తలఁపన్

క! సలువపుఁ బంచముఖుండవుఁ
జలాచలేకుండవు నీచ సర్వచునోబ్ధ
సలవాసి వీవ మాధవ!
దీలతేనా! నీకు నతులు సలిపెద మెవుడున్ 140

గీ! విష్ణుతంత్రున స్పృహ గావించు వీవ
నీవ ధైవ్యైశ్వర్యవంతుండ వీవ సర్వ

సుగణరాశి వికారత్రయ గణనీయ
విభవుడవు విష్ణుపాథారవిభుడ వీవ

141

క॥ సురనాథాధిక దిక్పతు

లరుణాంశు సుధాంశు లీవ యజముఖలోకే
శ్వరు లీవ మత్స్కృత నమః
పరంపరలఁ గొనుము నీవు భగవానుండా !

142

గీ॥ వేదమయఁడవుఁ బరమవవిత్రుడవుఁ బు

రాణపూరుషుడవును బరాత్పరుడ వ
నంతవాసివి నీవె యటంచు గవివ
తంసు తెఱతురు నిన్నుఁ బన్నగకయాన !

143

క॥ వేదమ్ములు వేద్యుం డమ్ము, తాదస్థానమ్ము చుప్తయజ్ఞఫలసమా
పాదక కర్మమ్ములు ఋక్, స్వాదుపచోనిచయ మీవ సర్వాధారా !

క॥ మృగములలో సింహము ప

న్నగములలో శేషుడవని ధరముల హిమవ
న్నగ మజ్జులుల శశి యా
పగలం గంగవలె నీవె వద్యుడ పెందుక

145

క॥ ప్రభుడను నేనే నేనే

ప్రభుడ ననుచు స్పృహవలన బహుసమ లొకట
రభసమునఁ బోరుమా మా
యభిమాన స్మయములఱ మహారూపమునక

146

గీ॥ కానుపించిన నీ యంతః గనఁగ నెంచి

తిరిగి త్వదనంతముల్లసి దెలియలేమి
జాగ రుడిగె జ్ఞాన మొక్కిత పొడమె నింకఁ
జాపు నీ సౌమ్యమూర్తిఁ గృపాపయోధి !

147

ప॥ అనుచు శుద్ధబుద్ధులై బద్ధాంజలులై ప్రార్థించుచున్న చతుర్వదవ
పంచవక్షులకు

148

సీ॥ స్వయశః ప్రతాపముల్ మెయిఁ గనంబడఁజేయు

నతుల ఖగేంద్రవాహనముతోడ

నఖల పాపఘ్న గంగాపగా జననన

స్వములైన పాదపద్మములతోడ

క్రీవత్సకౌస్తుభ క్రీవనమాలికా

చారువిశాల నక్షంబుతోడ

శత్రుభీకర శంఖచక్రాదికోద్య దా

జానుబాహు చతుష్కంబుతోడఁ

సీ॥ గరుణఁ జొల్కాడు నేత్రయుగ్మంబుతోడఁ

బూర్ణచంద్రుని నగునగు మొగముతోడ

ధరణి భృత్ఫణిదాతపత్రింబుతోడ

సర్వవిభుడు విష్ణుండు సాక్షాత్కరించె

149

గీ॥ అటులు ప్రత్యక్షమై తన కవని సాగి

నిలిచి దోసిలి యిడి కరుణంపుమనెడి

లోకపాలుర ధాతృత్రిలోచనులను

గాంచి వచియించె స్వాదువాగ్గరిమ శౌరి

150

ప॥ లోకపాలకులైన మీ రన్యోన్యాధికోద్దేశంబులతో నలుపు పోరు

మేరమీఱ నేను విరాట్టునె మీకు గోచరించి మీ తలఁపులు

మెలపునన్నార్చి మీ కోరినతీరున నా సౌమ్యమూర్తిం జూపితి.

మీ కొదవినట్టి కలహం బెట్టివారికైన నొక్కొక్కప్పుడు దుర్నివా

ర్యంబై కలుగుచుండు దానికిం గారణంబెఱింగించెద వినుండు 150

గీ॥ మాయయందు జనించె దామసము రాజ

సమ్మ సత్త్వమ్మనను త్రిగుణమ్ము లట్టి

వానిచే బద్ధచిత్తుడౌవాని కెపుడు

మంచిబుద్ధి జనింప దొక్కించుకైన

151

గీ॥ తానొక సాత్త్విక మృతిస్వచ్ఛమైన

దాసుడౌ ప్రకాశకమై నిరామయమయి

దేహధరు జ్ఞానసుఖసంగ వృక్షనువర్ణ
రజ్జువులఁ గట్టివేయు ధీ రమ్ములార!

152

గీ॥ రాగరూపకమైనట్టి రాజసమ్ము
జననమొందుఁ దృష్టానంగమున శరీరి
నద్ది భూ స్వర్గ సుఖవమైనట్టి కర్మ
సంగరజత రజ్జులఁ గట్టు నడలకుండ

153

గీ॥ మోహమున సర్వదేహుల ముంచు నల తే
మ మృవిజ్ఞానజమయి ప్రమాద సుక్తి
జడతలను నిన్నగొలుసుల శక్తికొలది
దేహధారిని బంధించు ధీరులార!

154

ప॥ అట్టి గుణత్రయమ్మునందు

155

సీ॥ ఇప్రుడు కొంత ధనమ్ము నేను గడించితి
నింక నార్జించెద నెంతో ధనము
బలియు నీ క్తరుహపటంగజేసితి నింక
నితరాహిత్యులనెల్ల నే దళింతు
నెందు లోకమ్ములే దేన యీశ్వరుండ నా
భ్యుండ భోగిని బలివృండ సుఖిని
సంకల్పసిద్ధుండ సర్వవిద్యావేత్త
నాభిజాత్యానూనుడైనవాండ

గీ॥ నట్టి నా కుద్ది త్రిజగమ్ములందు నెందు
గలుగునే యను గర్వసంకలితు నల్పు
రాజసముఁ దామసమ్ముఁ బూర్ణమ్ములగుచు
నెవనిఁ జట్టునొ వాని సుధీంద్రులార!

156

క॥ మీ రా రాజస తామస

పూరమ్మునఁ గాలు నిలక మునుఁగుటవలనక
దీరని పోరెప్పడి మితి
మీఁతను లోకేశులైన మీకు నయితముక

157

ప॥ అంతఃమహాని విచారించిన మీ కట్టి భేదభావం బుండడగ దేల
యంటి దేని 158

గీ॥ మొదలఁ బంచభూతమ్ముల పొడమెలేక
సర్వమంధతమసమున సంవృతమగు
సపుడు సర్గమొనర్చెడు నాళ్ల నాత్మ
శక్తి స్వర్ణసింహమ్మునై స్తవ్యభంగి 159

గీ॥ మూడు మూర్తులఁ గైకొన్నవాడ నందు
మీర లిద్వరుఁ బుట్టింప మిత్తిఁగూర్చు
గర్త లేఁ భోవఁ గర్త నొక్కయెడ వెల్లు
వారలకు భేద మెట్లు చేకూరు జెవుడ! 160

క॥ మీరెల్లపుడు సమానులు
పోరఁగ రాదనుచుఁ బల్కి పుష్కరభవునికొ
జీరి వచించెను క్రీహరి
భారుణి సురవర్య! జహ్ను! తాపసమాళి! 161

సీ॥ వేద సద్బంబపు విశ్వప్రపంచ క
ర్తవు సర్వదేవతా ప్రకరవతివి
సవనవిభుండవు సాధుశరణ్యుడ
వఱలలోకేశ కామ్యప్రదాత
వైశ్వర్యనిధివి సత్యాధినేతవు నిజ
శక్తియోగమునఁ బ్రశస్తిఁగాంచి
మామక నాభివద్మమున నిల్చి యనేక
శతసమల్ నివృత్తో నల్పి తపము

గీ॥ మహిమ గడియించి బాలాంబుమాడ్కి నొప్పి
సురలచేతమ బ్రహ్మారి వసులచేతఁ
బాణముడవైతివి విరించి పోరు నీకు
వసునితమ్ముని రుద్రుతో ననియొ జక్రి

16 అధ్యాయము

— శ్రీకృష్ణ శ్రీకృష్ణ ప్రసంగము —

ఉ॥ శంకర! నీవు సర్వసురసంయమి పూజిత పావనాంఘ్రి వా
పంకజమిత్ర కీతకర పావక నేత్రుడ వాసుదా రా
ట్కుంకణమండీతుండవు జగత్త్రయకర్తవు మృత్యుకేత వు
తొంకవిరాజతుండవు మహాత్ముడ నక్షయమూర్తి జెప్పుదున్ 163

శా॥ నీకున్నాకును భేదమున్నె లవమేని న్నివనే నేననీ
వో కాశీధవ! వేదవేత్తలు మహాయోగుల యతు ల్నిత్య
వే కైవల్యసిదానమం చెలమిమై యెక్కుడుచుక నేనుచుక
నీ కారుణ్యముజెంది కాంతురుగదా నిర్వాణకన్యాణమున్ 164

గీ॥ సర్వభేదాశ్రయుండవు సర్వభేద
ముత్తుడ వధిష్ఠితాళిభువన సంప
యుండ వీవ మహాదేవ! యోగ్యభావ!
యో మహేశ్వర! గరిజేశ! వ్యోమకేశ!
165

గీ॥ అక్షరుండవు పరుండవు నిరంజనుండ
నధయదాతవు శంభుండ వఖిలగతుండ
పితృరుండ వసుమూర్తివి వృజిననికర
నాశకుండ వీవ దేవ! యానందభావ!
166

సీ॥ బ్రహ్మవిద్యులలోపల బ్రహ్మ వఖిలదే
వతలలోపల జంభవై వీవ
శ్రుతివేది తతి సత్యవతి కుమారుండవు
ఋషులలోన వసిష్ఠునివి నీవ
సాంఖ్యపంక్తి గణిలసంయమిశ్వరుండవు
రుద్రులలో శంకరుండ వీవ
వసువులలోన బావకుండవు నదితి త
మాజరాజని నుపేంద్రుండ వీవ

నీ విద్యుల దాతృవిద్యయు వేదములను
సామ వేదమ్ము గాయత్రి ఛందములను
గతుల సుగతియు శక్తిసంఘమ్ములందు
మాయయును వజ్రములను బ్రాహ్మ్యమ్ము గుహ్య
ములను నోంకార మీవ త్రిపుబ్బిదావ!

167

నీ అశ్రమమ్ములను గార్హస్థ్యమ్ము గలయున్ని
వహమునఁ గాలరూపకుండు నీవ
ఉపనిషత్తులను గుహ్యోపనిషత్తు నీ
శ్వరులలోపల మహేశ్వరుండు నీవ
కల్పమ్ములను మహాకల్పమ్ము యుగచతు
మ్ములలోనఁ గృతయుగమ్ము నీవ
వాక్కులలోన గీర్వనితామతల్లిక
గ్రహములలోన భాస్కరుండు నీవ

నీ అందగత్తెల లక్ష్మీ మాయావ్రలందుఁ
జక్రి సతుల నరుంధతి నర్పవైరి
ఖగవితానమ్ములోన నూక్తములఁ బురుష
నూక్త మీవ భక్తులపాలి సురలగోవ!

168

నీ పురుషులను భూతిహృదయస్థ పూరుషుండు
జోగుల ననంతఁ డఖిలయజ్ఞుల శత
పద్ర మద్రుల హేమధారుణిధరమ్ము
మంత్రములను గాయత్రీసుమంత్ర మీవ

169

నీ అఖిలమునకుఁ బరబ్రహ్మ వఖిలమును భ
వస్థయంబు నమస్తప్రపంచములను
జావలెనె నీవు ముఖ్యుండ వో వృషార్య!
పూర్వవేదతాగర్వ వనార్య! శర్య!

170

నీ లోకదేహ! మహాకిర్వరకు భేదం బగుమాత్రంబును లేదని వేదాంత
జేత్త రెటుంగుదను. పూర్వమొకపరి నీ మాహాత్యమ్ము నారద

మహర్షి నావలన నెఱిగి భవద్వర్షనాపేక్షుండై నిశ్చలచిత్తమునఁ
బెద్దకాలంబు తపంబొనర్ప సంతృప్తిస్వాంతృడతై ప్రత్యక్షుడై
నిన్ను దర్శించి మహానందంబున నీవిధంబున హస్తంబుఁ గావించె.

— శంకర ప్రణమ —

చ॥ అమలినమేకరూపము ననంత మశేష కథాభిగుప్త మా
ద్యము సహజప్రకాశక మనాది యమధ్య మనగ్ర మశ్శ్యద్య
ప్తమును దమోగ్రతిష్ఠము నసాధుదవిష్ఠమునైన నీ స్వరూ
పమునకు మ్రొక్కువాడ భవబంధవిమోచన! నాల్గోచనా! 172

అ॥ నిఖిలభవన స్పృష్టి నిర్మాతగా నిన్ను
జాతు రాత్మవిదులు శ్రుతినిచయ
హస్యవేత్త లల త్వదానందయుక్త
వాఖ్యమూర్తి శరణమందుదు శివ! 173

గీ॥ సకలభూతాంతరస్థమ్ము జనన మరణ
క్షీణ మభయోగ వియోగహేతువరము
ప్రాణనామము తేజోమయమ్మునైన
త్వత్స్వరూపమ్మునకు సతుల్ శరమవునుమ! 174

మ॥ పురుషాఖ్యంబు విభిన్న సంస్థము సుఖీపూజ్యంబు కారుణ్యమం
దిర మాద్యంతవిహీనముఁ బ్రకృతికిఁ భిన్నంబు కూటస్థ మా
సురభీమంబు సుఖప్రదంబు సురసంస్తుత్వంబు నవ్యక్త మ
క్షరమై నట్టి భవత్స్వరూపమునకుం దైమోద్భు భూతేవ్వరా! 175

మ॥ సకలాధార మలుప్తభేద మతినూత్నం బద్రాట్పుత్రిణో
త్సుకముఁ జిత్రము సుప్రసన్నము గుణాస్తోకంబు సర్వాంగదీ
పకముఁ సర్వజగద్విధానము నిశాచాణేశసాయుక్తచా
రుకవర్దమ్ముగు నీ స్వరూపమునకుఁ మ్రొక్కు ల్నిటాలేక్షువా!

మ॥ అమలాంగమ్ము బ్రహ్మత్వవస్థము సమస్తాద్యమ్ము దీప్యన్తహ
త్వమహోద్భత్పురుషాత్మరూపము గుణాంతరేన్ద్రతరీజమ్ము ఖా

ద్యము విజ్ఞానవిరాగి యోగమహితైశ్వర్యాన్వితం బాదితే
య మహాస్థిస్తుతమా త్వదాకృతికి జోహారుల్ గిట్టించిరా ! 177

మ॥ పుష్పకేతము చిత్రభేద మమలాంబునమ్ము భూత వ్రజాం
తరసంవాస మజాండమంతి త మనంతప్రాభవోపేత మం
రకేతమ్ము ద్విసప్తలోకమయ సమ్యగర్థ మంబా మనో
హరమైసట్టి త్వదీయమూర్తి కివె జోహారుల్ భుజంగాంగదా !

మ॥ పరిమారాకృతియన్ సమ స్తవిబుధవ్రాతాత్మకం బాద్య మీ
శ్వర మేకంబు ద్రికాలహేతువు స్వతేజస్సప్తలోకంబు భా
స్కరబింబము సంయమిప్రవరపూజ్యంబైన నీమూర్తి కే
గరముల్ మోడ్చెద భక్తరక్షణ ! సదా కారుణ్యపూర్ణక్షణ ! 179

మ॥ భుజసాహస్రకమున్ సహస్రశిరమున్ భూతేశమున్ దేవతా
భజనీయంబుం బురాణ మత్సధికస త్వస్థార మశ్రాంత దీ
నజనాథారము శంబరాంతరకయానందంబు నారాయణా
ఖ్య జగద్గణ్యమునౌ త్వదాకృతికి జోహారుల్ పృషేతద్వజా ! 180

మ॥ అతిశీర్ణాక్షిక రాశివక్త్రము సమస్తాజాండ నిర్మూలనో
ద్ధత శూలాయుధదీప్తహస్తము యుగాంతజ్వాలి కల్పాంతనూ
ర్యతినూజాధికతేజ మింద్రముఖ దివ్యస్తవ్యమాశీవిషా
న్విృతకాలాఖ్యమునౌ త్వదాకృతికి గావించున్నతుల్ త్ర్యంబకా !

క॥ ఘోరాజపూజితమ్ముక్, ఘోసహస్రప్రకాశిమానము నారా
యణ సంప్రీతిదమగు నీ, ప్రణతానందాకృతి కివె వందనము లజా !

కా॥ అచ్ఛిన్నావ్రవిభూతి సంయుతము బ్రహ్మానందపూర్ణంబు యా
శ్చాపాయుధనాథ సద్వినుత మద్వంద్యాక్షి పంచాస్యమా
శ్శౌచ్ఛాపూరకమిథ్య స్మృత్యేఘటనా హేరాశమా యష్మదీ
యాచ్ఛిద్రైక మహానటాకృతికి జోహారుల్ ధునీభృష్టటా ! 181

మ॥ అచోభా ర్చనవిరోధిపూజిత పవిత్రాంఘ్రంబుజాతద్వయం
మమల మజ్జనాదుగుభ్రమ్యదు దేహం బక్షయానందసా

ద్రము దూరికృతశోకమైందవకళారాజత్వపర్వము భ
వ్యమహాదేవసమాఖ్యమైన భవదీయాకారమున్ మ్రొక్కెన్ 184
మ॥ కరుణాపూర్ణ విశాలనేత్రము ఫణీడై వేయమై య్యెణభా

స్వరశూలాజగవేద్ధహస్తము మహాక్షస్యందనమ్మౌళితా
మరభూజమ్ము సమస్తనాథము హిమత్సౌభృత్కుమారీ విభా
సుర వామాంగము నౌ త్వదాకృతి కివే శోతల్ కుబేరప్రియా!
ఉ॥ మాక్తికనిర్మలాంగ! ఫణిమండన! భండనభీమ! సోమ! య
వ్యక్తవచస్క మంబుజభవాత్మజ సంస్తవ మిద్ది యెప్పు నీ
భక్తవతంసులైన మునివర్యులనేకులు సంఘటించి ని
ర్ముక్తమహాఘ్నులై యమృతముం గనినారుగదా సదాశివా! 186

క॥ ఆ కారణమున నిను నను, లోకేశువిధాత మనములో వేటుగ నా
లోకించువారు చంద్రవిభాకరులుండువఱకు యమబాధలు పడరే?

గీ॥ మీకు రాజస తామసోద్రేకమునను

బొడమినట్టి వివాదము విడిచిపెట్టి

సుఖముగ మెలంగుడని చెప్పి ఖగతురంగు

డవ్వడె యదృశ్యుడయ్యె మున్యధిప! జహ్ను!

188

క॥ మాయావియైన విష్ణు ను

సాయమునన్ బహుసహస్రహాయనములు వా

గాయుధములఁ బోరు త్రిశూ

లాయుధవిధు లాజి మాని యందిరి సుఖమున్

189

క॥ కావున నాత్మవిదురు లా, శ్రీవల్లభ శరణమొంది హృతపాతకృతై
కైవల్య సౌఖ్యమెనసిరి, త్సౌమిబుధచయావతంస! గళితరిరంసా!

అ॥ ఆర్తుడైన సాధువైన బూజా వంద

నానులాపములను హరి భజించె

నేని వాఁ డిహమున నానందుడై మీఁద

హరికిఁ బార్శ్వవర్తియై ఛరించు

191

గీ॥ రాజసమ్మును గర్వమ్ముఁ ద్రవయు వీడి
ధ్యాన సేవార్చనా సంస్తవాది విధుల
శేషభాగింద్రశయను భజింపవలయు
సంతతము దేహధారి వాచయమింద్ర ! 192

గీ॥ గర్వకలితైన కొదవు దుఃఖములు పెక్కు
జ్ఞానము నశించు నపకీర్తి సంభవించుఁ
బ్రేమముండదు బాంధవస్తామము నెడఁ
గాన విడనాడవలె నాము మానవుండు 193

క॥ మనుజుఁడు మాఘవ్రతముం
బొనరించి రమాధినాథుఁ బూజించి తదీ
య నిరుపమాన సుగాథల
వినవలయుఁ వేయునేల ! విశ్రుతశీలా ! 194

ప॥ అని గృత్స్నమదుండు జహ్నువున కెఱింగించిన తెఱంగున శివుం
డుమకుం దెల్పెనని సూతపౌరాణికుండు శౌనకాది మహామును
లకుం జెప్పె. 195

— ఆ క్వా సాంతము —

కా॥ సల్లాపామృత సారతోషిత సమజ్యాపూజ్య ధీజ్యాధిపా!
మల్లీకుండసితారవింద రజతక్మౌఢృత్పూర్ణాభృత్ సుధా
కల్లోలిన్యధిభూస్వభూచ్ఛవితిరస్కార్యచ్ఛక్తిర్మృజ్జ్వలా!
వుల్లాంబా జతరాల్ధిముత్యరమణా! పూతాత్మ! రామేశ్వరా! 196

- గ ద్య ము -

ఇది శ్రీమల్లక్ష్మీనృసింహస్వామి కారుణ్యపాత్ర శ్రీ వత్స
సగోత్ర వరదయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబా రామకవి
సోమపుత్ర అవధానిభూషణ వినయప్రధానభాషణ
పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
మాఘపురాణమునఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ లక్ష్మీసృసింహ పరబ్రహ్మణేనమః

మామవురాజము

షష్ఠాశ్వాసము

క॥ శ్రీశాయనకవ్యమజా!, ఆశాసంన్యాస్తదాత్మతారుణతమజా!
కాశీ ప్రముఖక్షేత్రని, వేశా! త్రుటితాశ! రామవిద్వదధీశా! 1

వ॥ అవధరింపు మట్లు నైమిశారణ్యశరణ్యులగు శౌనకాది మానినరే
ణ్యుల కఖిలపురాణ కథాకథన ప్రఖ్యాతుండగు సూతుం డిట్లనియె
నవ్విధంబునఁ గైలాసంబున శైలసుతకు మాఘమాహాత్మ్యంబు
నుడువుచున్న మహాదేవుం డిట్లనె దేవీ! వినుము. గంగాతీరంబున
మాఘవ్రతం బొనర్చుచు గృతస్నుమదుండు మాఘమహిమాదిక
కథావిశేషంబులు తెల్పుచుండ వినుచున్న జహన్నుండు గృతస్ను
మదముసీంద్రుం జూచి కరుణించి కర్మగ్రంథి విడఁజేసి మోక్షమ్ము
సంఘటించు పరతత్త్వమ్మును బోధింపుము. మఱియును 2

17 అధ్యాయము

గీ॥ మాఘధర్మమ్ము కతమున మానవులకు
జ్ఞాన మేరీతి లభించు జ్ఞాని లక్ష
ణంబు లెట్టివి జ్ఞానవస్థాల్లో వీవు
తెలియఁగోరెడి నాకు బోధింపవయ్య! 3

వ॥ అని వేఁడిన జహ్నువునకు గృతస్నుమదుం డిట్లనియె. 4

క॥ శ్రీనాయక మహిమాన్విత, మై నెగడిన మాఘధర్మ మమరించెడి ను
జ్ఞాన శ్రేయస్సుల వినఁ, గానెంచిన నీ మనీష కడుధన్య బుధా! 5

క॥ యోగివరుండవు నీవే, నాగశయానుని కథ ల్విసందలఁచుట మా
నీ! గతజనురార్జిత వృష, పూగముచే నిట్టి బుద్ధి పాడము నరువకున్

మ॥ బహుజన్మాచరి తేజ్యులం దపములం బ్రఖ్యాతదానంబులఁ
రహిఁ జేకూరిన పుణ్యమూలమున మర్త్యశ్రేణికిం గల్గె శ్రీ

మహిశేశప్రియ మాఘసద్వృతము సంస్తవ్యమ్ముగా నల్పఁ ద
ద్విహాగేంద్ర ధ్వజగాఢనిర్వనఁగ భక్తిశ్రద్ధలుక్ బుద్ధియుక్ 7

గీ॥ విప్ర! నీయందుఁ గల్గిన ప్రేమచేత
వినుతు మాఘవ్రతమ్ముఁ గావించుకతనఁ
గల్గినట్టి తత్త్వజ్ఞాన కథను కలుష
హరను సావధానుండవై యాలకింపు 8

— వేదనిధి యను బ్రాహ్మణుని చరిత్రము —

వ॥ పూర్వకాలమ్మున వేదనిధి యను బ్రాహ్మణోత్తముం శుత్రము
గుణపూర్ణ యగు తన ధర్మపత్ని శారదాబంగూడి పుణ్యతీర్థంబుల
సేవించుచు 9

గీ॥ అన్నపూర్ణా విశాలాక్షు లధికభక్తిఁ
సేవఁజేయ బాగీరథి శీర్షసీమ
నిలిచి యలరింపఁ గాళికా నేత యగుచు
శ్రీతులఁ బ్రోచు విశ్వేశు దర్శించి మ్రొక్కి 10

క॥ పృథివిఁ గల నదుల భాగీ
రథి తన నీటన్మునుంగు వ్రజ కొనఁగు ఫలా
తృధికతఁ దెలియఁగలేమని
బుధు లొకటం బల్కు వాక్యములు చెవి నాటక 11

ఉ॥ వేలుపు వాకచెంగటఁ బవిత్రధరిత్రిని బర్హపాళినా
నాలయమందు నిల్చి విబుధాపగఁ దోఁగుచు సత్యనిష్ఠుడై
తాలిమిఁబూని వేదసముదాయ విశేషములఁ గ్రహించి స
చ్చీలము జ్ఞానమున్ దయయు శ్రీహరిభక్తియుఁ గల్గి మానియై 12

క॥ గృహయత్ని ధర్మయులతోఁ

బహుకాలము గడప ముద్దుపట్టి కొదవ త

వృషాశిలాను యెడఁదకు

వహియింపఁగరాని చింత సమకూర్చుటయుక్

ప॥ ఒకానొక దివసంబున భోజనంబొనర్చి కయించిన పతిపాదంబు
లొత్తుచు శారదాంబ తన భర్తతో నకరుణంబుగా నిట్లనియె 14

ఉ॥ నౌహృదలక్షణంబులను దాల్చిన నన్నని తల్లిదండ్రులున్
స్నేహితురాండ్రు వేడుకలఁ జిత్తమెలర్చు నొనర్పఁగా జగ
న్మోహనమూర్తియై యెసఁగు పుత్రకునిం గని ముద్దులాడ నా
కేహ చిరంబుగాఁ గలద యింతకు నయ్యది తీరదాయఁగా 15

చ॥ అతుల తపఃప్రభూత మహిమాన్వితులై హరిభక్తులైన మీ
సతినగు నేనె పుత్రభవ సమ్మదపాత్రను నాకయున్న నీ
క్షీతి నిక నేను కోరుకులఁజెంది నుఖంపద నేర్తు రారయన్
సుత సహితంబుగానియెడ శోభిలునొక్కొ గృహస్థధర్మమున్ 16

క॥ అను చటులు దన కళత్రము
వినయమ్మునఁ జెంతచేరి వినిచెడి పల్కుల్
దన మనమును బుత్రోద్భవ
మున నగు నానందమొందఁ బురికొల్పుటయున్ 17

ప॥ మనంబున విచారించి వేదవిధి భార్యతోడ నిట్లనె 18

మ॥ సకిరూ! పుత్రఫలంబులేని మన సంసారద్రువుగ్రార్తి ప
క్షికులావాసక మూర్ఖులంఘనవిధాచ్ఛేదక దుష్కామకం
లకభూయిష్ట మిదిట్టులుండఁగఁ బితృణం బీగు భారంబు మా
మకశీర్షణంబున నిల్చియున్న యదినుమ్మా వేడ్కలట్లుండఁగన్ 19

గీ॥ పితృఋణముఁదీర్పలేనట్టి వెత యొకండుఁ
దుదకు దుర్గతి తప్పదన్ దుఃఖమొండుఁ
బుత్రసత్ఫలసంప్రాప్తి బొరయని నను
వేంచుచుండ నేనేమి కావించువాడ 20

క॥ అని చింతదోషం బలికెడు
తన విధునిం గాంచి శారదాంబ వచించెన్

మనము గతి జన్మమున ను

దనునిం బడయంగఁ దగిన దాన మొకండుకొ

21

గీ॥ యోగ్యుడగు విప్రునకు నిచ్చియుండలేదు

కావునం బుత్రఫల మెట్లు గలుగు మనకుఁ

జింతిలిన నేమిఫల మను నింతితోడ

వేదనిధి వల్లె నిట్లు లుప్పీసు రేంద్ర!

22

గీ॥ దుష్కురంజైన కర్మముల్ తొడరి చేసి

యో సమాధిసమంచిత యోగమూని

యో తపమ్మున హరికృప నొందియో త్వ

దీయ గర్భమ్మునందు నందెదను నుతుని

23

ప॥ ఎట్టులేని నీయందు సుపుత్రుంబడసి మృకండుమహామునివలె నేనుం

గృతార్థుండనగుదునని ప్రియురాలికి ముదంబుగాఁ బలికి శుభసమ

యంబున భాగీరథీనమీషవనంబునకేగి నియుతుండై

24

ఉ॥ వామపదాంగులి న్నిలిచి స్వస్థమనోంబురుహుండునై గ్రహ

గ్రామణిమీఁదఁ జూడ్కులు దిరంబుగ నిల్పి రమాపతిన్ మన

స్తామరసంబునం దునిచి సంతతముం బ్రణవాదికాప్తవ

ర్ణామలమంత్రరాజజప మద్భుతభంగి నొనర్చె సంయమి!

25

ప॥ ఆ తీరున వేదనిధి విబుధప్రకరస్తోత్రపాత్రంబుగాఁ దపంబు సేయు

చుండ రెండు నెలలు నిండినంత

26

సీ॥ శంఖ సుదర్శన శార్ఙ్గ కామోదకీ

కలిత బాహుచతుష్కంబువాడు

కొస్తుభ శ్రీవత్స కమనీయ వనమాలి

కా లలితోరు వక్షంబువాడు

భానుకోటివ్రభా పరిహాసి బహుమణి

సగిత కిరీట శీరంబువాడు

పూర్ణమృగాకాశీర్ణప్రసన్నతా

సాన నునోహరాస్యంబువాడు

గీ॥ చారుకుండలకర్ణుండు జలదమూర్తి
మునులు గొనియాడ నప్పరోవనితలాడ
లచ్చితోఁ బులురాక తలఁచి నెక్కి
వచ్చి హరి వేదనిధిపురో వసుధ నిల్చె 27

క॥ నిలిచి యటు ఘోరతపమున్
నలిపెడు ననఘాత్ము విప్రసత్తముఁగని వ
త్సలతామేదురమర్తియై
వలికె న్ని తపము తుష్టిపటచె న్నన్నున్ 28

క॥ ఎఱుఁగుము వరదుండనగు శ్రీ
హరినిగ ననుఁ గోరు మీప్సితార్థము లిత్తున్
నెఱవకు ముడుగుము తపమని
హిరణ్యవసనుడన బాహ్య మెడఁదం జొరమిన్ 29

గీ॥ నిశ్చలస్వాంతమున హానినేత తొలుతఁ
జేయు తపమునకన్న విశేష తపము
నలువఁ దొరకొన్న భక్తవత్సలుఁడు గాన
విష్ణు వతని కోరికి నెఱవేర్చునెంచి 30

ప॥ ఆ వేదనిధి చిత్తం బాకరించిన వివశచిత్తుండగు నతం డున్నీలిత
లోచనుండై తనచే ధ్యానింపఁబడుచు నిజహృదయంబున నిలిచి
యున్న పుండరీకలోచను ననేక దివ్యాభరణభూషితు సమస్త జగ
దీశ్వరు భక్తవాంఛాప్రదాయకు వాసుదేవుఁ డన యెట్టయెదుటం
గని పరమానందమూర్తి సాష్టాంగసమస్కాతం బొనరించి లేచి
యంజలివట్టి యిట్లని నుతించె 31

గీ॥ దేవ! దేవేశ! కరుణాభి దీనశరణ!
భక్తవత్సల! సేవక పాపహరణ!
హరి! యనంతవిక్రమ! నరహరి! ముకుంద!
మధునిషూదన నీకు సమస్కరింతు 32

— నారాయణాష్టోత్తర శతనామ స్తోత్రము —

గీ॥ అచ్యుత! సురేశ! అమలాత్మ! ఆధ్య! సాక్షి!
అక్షర! మహాత్మ! లోకస్థ! ఆదిబీజ!
అవ్యయ! హృద్భి! మాధవ! యజ్ఞరూప!
అఖలరూపక! నీకు జోహారానర్తు

33

గీ॥ వాసుదేవ! సర్వాధ్యక్ష! పద్మనాభ!
యజ్ఞపతి! విష్ణు! జిష్ణు! మురారి! కృష్ణ!
సర్వగ! జలస్థ! విశ్వేశ! శాంత! దాంత!
కేశవ! అనంత! నీకు నేఁ గేలుమోక్షు

34

గీ॥ సామ్య! సర్వాఘనాశన! శర్వ! కాల!
విశ్వవాసి! సురాధ్యక్ష! వేదవేద్య!
విశ్వరూప! నృసింహ! గోవింద! ధీర!
మోక్షదాయక! నీకు నేఁ మ్రొక్కువాడ

35

గీ॥ కామితార్థప్రద! శరణ్య! శాంత! ధుర్య!
జ్ఞానదాయి! ధరాధార! జైత్ర! గుహ్య!
గుహ్యపతి! రాక్షసాంతక! గుణపయోధి!
సర్వసిద్ధాపహర! నమస్కారమిడుదు

36

గీ॥ శ్రీధర! సలస్థ! అఖలాత్మ! జితవిరోధి!
హరి! విశాల! అగ్రేసర! ఆత్మమూర్తి!
జ్ఞానరూప! ధురంధర! జ్ఞాని! తూల!
సిద్ధ! త్రైలోక్యపావన! జేతె నీకు

37

గీ॥ అమితమూర్తి! హృషీకేశ! అమృత! పుణ్య!
పూరుషోత్తమ! నారాయణ! రమేశ!
భాస్వదంగ! సంరక్షణ! భక్తమిత్ర!
నాగశయన! సచ్చిద్రూప! నతులు నీకు

38

గీ॥ జీవితేశ! జనార్దన! సింధునిలయ!
వేదవంద్య! దామోదర! విబుధవరద!

- వామన! ఉపేంద్ర! అనిరుద్ధ! వారిజాక్ష!
నరసఖి! దయాపయోధి! వందనము నీకు 39
- గీ! గురువశేణ్య! నానాపాపధర! భాంక!
శంకరాక్ష! గంగాతాత! శాన్తహస్త!
తైటభా! పరాత్మజ! కనకవనన!
అమలమగు భక్తి నీకు జోహారు లిడుదు 40
- గీ! ధ్రువవినుతపాద! క్రీడ! దానవవిభేద!
సాధుసంగ! కృపాపాంగ! శ్యామలాంగ!
మ్రొక్కెదను నీకు రామ! సంపూర్ణకామ!
పాహిమాం పాహిమాం పాహి పాహి పాహి 41
- క! ఈమాడ్కి నూటయెనిమిది
నామమ్ములఁ గృష్ణ జిష్ణు నగధరు విశ్వ
స్వామిం గొనియాడిన యా
భూమిసురుఁ గాంచి విష్ణువు వచించె నిటుల్ 42
- క॥ ఓ విప్ర! నీవిష్ణుకు
కావించిన తపము నుతియుఁ గడు మెప్పానఁగె
గావున నిచ్చెడుఁ గోరుము
నీ వాంఛల ననిన వేదనిధి తుష్టుండై 43
- మ! అమృతక్రీడము నీదు దర్శనము నాకబ్బెన్ దయావారి! క్రీ
రమణ! నా కింక లోపమున్నె యిట హస్తప్రాప్తికై సద్గుణు
గొనుమోమిఁడఁ బరంబునన్ సుఖము చేకూరన్ భవద్దివ్యప
త్కమలాచంచలభక్తి నా కొనఁగుమా! కై మోక్షు లర్పించెదన్
- క! అని వేడు విప్రవాక్కులు, విని నారాయణుడు వల్కె వేదనిధి! నీ
మనమునఁగల కోరుకు లొ, య్యన నెఱవేఱెడిని సందియం బేమిటికి
- గీ! సుమతి! అష్టోత్తరశతనామముల వినుతి
సలిపితివి దీని మిక్కిలి శ్రద్ధతోడఁ
(28)

జదువువారల కేను బ్రసన్నుడనయి

తీర్తుఁ గోర్కుల నని తా నదృశ్యుడయ్యె

46

వ॥ అంత నవ్వేదనిధియు

47

గీ॥ నిష్ఠ దారిద్ర్యమున నెప్పు నెగులు గుడుచు

నతఁడు సర్వసంపన్నుడై హర్షమంది

నట్లు ముదమంది వెనఁ దన యాశ్రమంబుఁ

జేరి సర్వంబు నెఱిగించె దారకెలమి

48

ఉ॥ శారద దాన సంతయును సంతసముం గని ప్రాణనాథు హృ

త్సారసమ్ద్రామానటు లజస్రము సేవలొనర్చి వాని మేల్

పెరిమి పాత్రమై యెనసి వేఱటి వేడ్కలహెచ్చి పూర్వది

క్షౌరికళానిధిం గనినకైచడి నొక్క సుపుత్రకుం గనెన్

49

క॥ ఆ పాపని పుట్టువునన్

దాపనమణి ముదముఁజెంది తద్బాల్యదశా

వ్యాపారంబులు బంధుజ

నోపెఱుండగుచుఁ జూచె నుత్సాహమునన్

50

వ॥ ఆ బాలకుం డట్లు జననీజనక బంధుజనోపలాలితుండై ధర్మపాలక

నామంబునం బిలువంబగుచు ముద్దుముచ్చటలఁ దనవారి కానం

దంబుఁ గూర్పుచు నై దేఁడులవాడగుటయు

51

గీ॥ అతనికిం దండ్రీ యక్షరాభ్యాస మొనర

సలిపి బడికంప గురువు వత్సలతఁ గఱపు

చదువులన్నియు నొక రెండు సమలలోనఁ

బూర్తిగా నేర్చె జూప జబ్బురముఁజెంద

52

గీ॥ ధర్మపాలకుఁ డట్లు విద్యలను నేర్చి

తల్లిదండ్రుల నుడి జవదాటకుండ

సంచరించుచునుండ నష్టమ శరత్తు

నను చిత ఘటించె నుపనయనమ్ము విధిగ

53

మత్తకోకిల! కర్మపాలకుఁ డవ్విధంబునఁ దండిచే నుపనీతుడై
 కర్మకాండము బ్రహ్మచారికిఁ గల్గినట్లొనరించుచున్
 నిర్మలన్ గురుజేరి వేదము నివృత్తిఁ బఠించి త
 స్మరముల్ గ్రహించె యొజ్జ కమగ్రనత్కృపఁజెల్పుగాన్

అ! కర్మపాలకుఁడు ద్వాదశార్థంబుల
 ప్రాయశ్చిత్త మెలగు పట్టునందు
 వేదనిధిని జూడ విచ్చేసె నారద
 మానివరుఁడు విధి కుమారకుడు

55

క! ఆతపసి కర్మపాద్యము
 తాతత పినయమున నిచ్చి హర్షమునఁ జూచు
 జాతునిచే మ్రొక్కించిరి
 భూతలమున నెనిమిదంగములు సోఁకంగన్

56

చ! తన పదపద్యముల్ శిరముఁ దాఁకంగ సాఁగిలి మ్రొక్కినట్టి వే
 దనిధికుమారకుఁ గడుముడమ్మున లేవఁగఁజీసి నారదుం
 డనఘుండ పిచ్చు చిన్నతనమండె కళాక్షిని మెప్పుఁగూర్చి తై
 నను నినుఁ గన్నవారల మనంబునకుం గలిగింతు కష్టముల్

57

క! అని బాలకుఁ జదువఁగ జను
 మన నాతఁడు తనదు పితల యనుమతిఁగొని యే
 గిన పిదప వేదనిధియున్
 మన మాకులపడఁగ మానిమండనుతోడన్

58

చ! అనఘ! మదీయపుత్రుఁడు త్వదంశ్రులకు న్నతిసేయఁ జూచి దీ
 వన మొసరింప కంపితిరి వానిని గారణమున్వినంగ మా
 మనములు తత్తరంపడెడు మక్కువతో నెఱింగింపుడన్న న
 మ్మనితిలకుండు వల్కెఁ బదుమూడవయేడు త్వదీయ సూతికిన్

ఉ! వచ్చిననాఁడె మిత్తి పెనువారఁ బడంగల యట్టులుండ నె
 ట్లిచ్చెద దీవనంచు వడి నేగె విహాయసవీధి నారదుం

క చెప్పుడుపల్కు వీనుగవ నగ్గని గాల్చిన నూదియట్టులై
చొచ్చిన విప్రదంపతులు శోకముఁగాంచిరి జహ్నుసంయమి! 60

వ॥ అందు వేదనిధి మనంబున నిట్లని విలపించె 61

సీ॥ బడికి విదైకుఁ బోవు పసితనమందైన
సీనాఁడు పో ననవెపుడు నీవు
చదువు సంస్థలు సెప్పు సద్గురూత్తములచే
నెఱుంగవుగద దెబ్బ లేవుడు నీవు
బక్క సంతకె యెంత యెక్కుడు పనసైనఁ
దప్పు రానీ కొప్పఁజెప్పి తీవు
చెప్పిచెప్పకముందె శిరసావహించి నా
పనిఁ దీర్చి సంతోషపఱచి తీవు

సీ॥ కటకటా! యిట్టి నద్గుణినిని నిన్నుఁ
బుత్రుఁడుగఁ గాంచి నీ నేయు పుత్రకృతిని
బారయ నోచన నేను నా పూర్వజనిని
నెట్టి ఘోరాఘములు ఘటియించినాకొ? 62

క॥ అనుకొనుచు దైన్యమానన
మునఁ దోవఁగనున్న మగనిపోలికఁ గనుగొం
చును గొడుగున కడరెడి జెడఁ
దను డలఁపోయుచును శారద యిటుల్ వగచెన్ 63

సీ॥ అన్నమిడెడునప్పు డది బెట్టు మిది బెట్టు
మా యని మారాముఁ జేయలేదు
తన యీడు బాలురు చాల్చు సింగారముల్
వలయు నా కని గోల నలుపలేదు
చదువు సందెలను నొజ్జల కొక్కనాఁడైన
నేవ పుట్టఁగ జరియింపలేదు
తోడివారలఁ గూడి యాడుచోనైన న
స్మృతపాక్యమును పచియింపలేదు

గీ॥ కన్నులకుఁ జంపిమామగాఁ గానఁబడుచు
సమృత గుళికలు చుల్ల మాటాడు చెవుడు
తైనిఁ బ్రక్కనఁ జడుచుండువాఁడు కొడుకు
వాని నెడఁబాసి జవించుదాన నెల్లు

64

గీ॥ సత్కులజ యోగ్యయైనట్టి చంద్రవదనఁ
బరిణయంబాడఁ బగినట్టివాని నుతఁని
ఘోరయగు మృత్యుదేవత చేరి మ్రొంగ
గాంచి యేకీతి సహియింపఁగల్గుదాన

65

క॥ అని తనయుఁగూర్చి వగచుచు
వనితామణి కూడు నీరు వదలి మనోనా
కుని వాడబయోజంబులు
కనునీలం సిగువు చనియె గడ్గడుతితోడ

66

గీ॥ లేకలేక జనించిన యేకపుత్ర
మరణభవ మఖిమోర్వ నా తరముగాదు
గాన నేడేని యొకకీతి మేను వదల
సెలవు వాకిండు పున్నెమ్ము గలుగు మీకు

67

మ॥ అలు మఱియొకఁడు బల్కు నాలి నుడిచే నక్షిత్వయిన్నీర ము
త్తటమైకాకళిరమ్మునంచి యజమూర్త మ్మాత్మఁ జింతించి యం
తటితోఁ దోచిన జ్ఞానసారమునఁ గాంతంబుట్టి యూరార్చి యే
మిఁకి కిట్లేచ్చెను నిత్య మేది విను మోర్చి న్నాడు వాక్యంబులన్

18 అధ్యాయము

— నేడనిధి భార్యకుఁ దత్త్వభోగ కేయంబు —

గీ॥ అన్నపానంబులను మాని యంగమెల్ల
శోషణముఁజెందుఁ మదిలేని శోక మీవు
గాంచుచుంటివి నీ శోక కారణంబు
కొంచెమును గాన రాదు యోచించి చూడ

69

క॥ కారణములేని వెలచే

కూకెన్నీకిప్పుడు ముగుడ! కొండలు మనుజుల్

నూకేడులు జీవించెద

రారయఁ జచ్చెదరు కొండ జలాయువులై

70

క॥ తనయుడు త్రయోదశాబ్దా

దిని మృతిఁ గాంచెడినటంచు దిగులొంచెద వెం

మను మిత్తి కంటఁబడన

ట్టి నరుండునటె సిద్ధుడేని మృగాత్మీ!

71

క॥ మన కొమరుఁ డీల్గుననుచున్

వనటం బడె దేను మిత్తివాతంబడువాఁ

డన నీవుఁగూడ మిత్తిన్

గనియెద పటువంటి విధికిఁగా వగపేలా?

72

క॥ పుట్టిన సత్త్వమ్మునకున్, గిట్టుట సాజమ్మునైయ్యటై గిట్టినవెంటన్

బుట్టుటయును సాజమచు, మిట్టల నెడ తెగని విధికి నేలా వగవన్

క॥ తాను మును ఘటించిన క

ర్మానుగుణంబుగను గల్లు హర్ష వృథ ల

వ్యానికి నుబ్బును వగవును

బూనఁడు పండితుఁడు నీవుఁ బొరయకు వగవున్

74

క॥ అనుభావ్యం బొదవకపో, దనుభవనీయంబుగాని యది కల్లద యి

ట్లనివార్పార్థంబున నీ, నెనసెడు వృథమగు శోక మిది యేమిటికి

క॥ భవదీయమైన శోకము

భవితవ్యంబైనదానిఁ బాపఁగలే దిం

కెవియును బాపపు గావున

యువతిరొ! శోకింపకుంటె యుక్తము నీకున్

76

క॥ జంతువు వుట్టువుఁ బెంపును

సంతముఁ గర్మమునఁ గాంచు నగుపడు లోకం

బంతయు నవ్వంబగునదె

యింతి! యిదియెల్ల మాయయో యెఱుంగు మెడక

77

క॥ బోకఁ బట్టిది కావున, శోకము నికుంజయగుచు పరమార్థా
స్తావచారణమున, శోకంబేమాత్ర మెల్లు చొప్పును నింట్టి! 78

మ॥ తనువుం గూర్చి యె యందుబోజెలుంగు వాత్సల్యం గూర్చియో నీనిజక
వనటక జెందుట మాత్ర మెన్నఁటికి దేనన్నా? మేకాదు పై
తనువే తిప్పక నాకెముందెను ననిత్యంజైన యిమ్మెనికీ
వనటక జెందంగ నారణ్యము కలదే? వామాత్మ! విత్తాపుమా! 79

గీ॥ ఆలుమగల కోరిక శుక్ల మేలనమునఁ
బంచభూతాత్మకంబయి ప్రజలు దేహ
మద్ది మలమూత్ర కత్తమాంసాద్యమగులఁ
గాంచి యే వ్యక్తి హర్షంబుఁ గాంచు నాశ్వి!

80

గీ॥ అస్థిరమైన యీ దేహమం దపేక్ష
పేయుటక దుఃఖమెంతయుఁ జేకుటెనది
దుఃఖమును వీడి సుఖముఁబొందుటకుఁ నలఁచు
వేని యీ శరీరప్రేమ విడువు మీవు

81

గీ॥ సిరము గానట్టి యీ కళేబరమునందె
యెట్టి ప్రీతి జనించెనో యింతి! నీకు
నద్దియే దుఃఖకారణ మట్లనర
దాయి యగు మేనిపైఁ బ్రీతిఁ దలఁగు మింక

82

అ॥ ఆత్మగ ని మేనియం దాత్మబుద్ధి నీ
కెనయుటయ్యె శోకహేతు వట్టి
బుద్ధిఁ దొఱఁగి జ్ఞానమును గూర్చికొన్నచో
నీకు బోక మసలె లేకపోవు

83

గీ॥ అస్థిర మనాత్మయైన దేహమ్మ యాత్మ
యను తలం పవితారణమున ఘటెల్లు

నట్లులగుట విచారించి యాత్మఁ దెలియు
మివ్వినమున బుధులొనర్తులే సుకీల !

84

గీ॥ కుంభము పురిరమ్ము దృగ్గోచరమ్ము
నగుట దేహ మనాత్మయే యగును గాని
యాత్మ గాదు ధ్రువమ్ముగా నట్లె నేత్ర
మాత్మ గాదు పీఠమువలె నైనదగుట

85

సీ॥ ఇంతి! త్వగాదిబుద్ధిఁదియై లైదు వా
గాదిక కర్తృఁదియమ్ము లైదు
కరణము ల్లావునఁ గా వాత్మ మానస
మాత్మ గాదు ప్రదీప మట్టిదగుట
కతనఁ బ్రాణమ్మును గా దాత్మ యయ్యది
భౌతిక వాయుసంబంధి గాన
రమణీ! కృతజీవరత్నముల్ సుఖ దుఃఖ
ములు ఊఁతి హీనతల్ మొదలుగాఁగఁ

గీ॥ గలుగు ధర్మములున్నట్టి కారణమునఁ
గా దహంకార మాత్మ యేతాదృగఖల
ధర్మరహితమ్ము శుద్ధబుద్ధస్వభావ
మద్వయము సచ్చిదానంద మాత్మసుమ్మ !

86

గీ॥ ఏ శరీరమ్ముకొఱకు నీ విపుడు దుఃఖ
మందెదో యద్ది యస్యమై యాత్మకగతు
నీ నపుడణా లాత్మకు లేవు గాన
మృత్యు వేరీతి నాత్మకు నెవయు సాధ్య !

87

గీ॥ తనువునకు నాత్మధర్మముల్ పొనరెనేని
నాత్మకును దేహధర్మమ్ము లంటియుండు
నాత్మ కస్యధర్మము లెవ్వి యంటవగుట
నాత్మధర్మముల్ మేనికి నబ్బు వెపుడు

88

క॥ క్షణభంగురమగు మెయికి మ
 తణమ్ము సిద్ధమ్ము వందురంబని యేమీ
 గణించి యాత్మ తిరమని
 తృణీకరించి వెత స్వస్థహృదయపు గమ్మా! 89

సీ॥ అసిరశచీరమున దృఢమైన బుద్ధి
 కలిగినది నీకు నియ్యది పలకల్క
 పూతిగంధయు దుర్మలమూత్రయుతము
 గనుక దీన నెప్పుడు బ్రేమ నునుపబోతు 90

క॥ శైవ ముఖ్యావస్థల
 కాశయమై ద్వంద్వకలితమై తుద కి మే
 న్నాశన మొందెనునదిగా
 నో శారద! నీవు సూడకుం టేమిటికో? 91

ఉ॥ దేహమొకండెకాదు సుదతీ! విను మాయకు లొంగి దేహి నా
 శేహము శేహినీమణి సఖవ్రజ మాత్మజులంచు నెంతయో
 మోహముతోడ సాక శ్రమబొందెను నీ భవ మస్థిరమ్ము సం
 దేహములేదు గావున మది స్వర్గభవెందకు మెట్టిదానికో 92

సీ॥ నిర్మలాత్మ! సంసార మనిత్యమంచు
 గని మనీషుల్ గృహస్థులయ్యును విరాగు
 లై యొకప్పుడుం దను మనమంటనీక
 సంచరించి కడపట మోక్షమ్ము గొద్రు 93

సీ॥ అంధులంబడి యరిగెడి యంధులరుగ
 వలయుచోటికి జనలేక వగచుచుందు
 రజ్జులగువారు రాగాంధులగుచు సంస్క
 రిం బడి భ్రమించెదరు ముక్తి తెలు నెఱుంగక 94

సీ॥ అట్టి రాగాంధతమనయుక్వాంతు లెన్న
 టికిని సంసారతిమిరమున్ డిందఁజేయు
 (29)

జ్ఞానదీపమ్ముఁ బడయ రా జడులకు శత
కోటి జనువుల న్ముక్తి చేకూరఁజోదు 95

మ॥ పలుబాముల్ గని మోక్షసాధనము దుష్ప్రపమ్ముఁ జాతుర్య నీ
బలయుక్తమ్ము సరత్వముంబొరసి కైవల్యమ్ము సాధించు చే
తల నేమాత్రమొనర్ప కివ్వని సనర్థమ్మందు నీవేలఁ జిం
తల దజ్జసితిఁ దెల్పిమై విను మదుక్తిన్ సంస్మృతిచ్చేదినన్ 96

సీ॥ విషయచింతనము గావించువారికి దాన
సంగంబు గల్గుఁ దత్సంగమునను
గామంబు గల్గుఁ దత్కామంబువలనను
గ్రోధంబు గల్గుఁ దత్గ్రోధమునను
మోహంబు గల్గుఁ దన్మోహంబువలనను
స్మృతి నాశనంబగు స్మృతి నశించి
నందువలన బుద్ధి హాననమైపోవును
బుద్ధి నాశనమైనఁ బూరుషార్థ

ఆ॥ దూరులై నశించు వారికి సంసార
బంధనోక్షణమ్ము ప్రాప్తి లేదు
కాన విషయజాలకలితులుగాక త
ద్వయముకై ప్రేమింపఁ జను శతమ్ము 97

గీ॥ ఇంద్రియమ్ముల నన్నింటి నీప్సితార్థ
భోగములనుండి తప్పించి మొగి మనస్సు
చేత నింద్రియనియమమ్ముచేసి యోగ
మభ్యసింపంగవలయుఁ బద్మాయతాక్షి! 98

గీ॥ సంగరాహిత్య నిశ్చలస్వాంతమునను
హృదయపద్మస్థమగు నాత్మ నెఱిగికోమమి
యేము బరమాత్మ యోగాష్టకాన నెఱిగి
యిచట నెలయమ్ముగని యీ మెయిం ద్యజింతు 99

క॥ ఉన్నవి నాలో భూతము, లన్నియు నున్నాడ నేను నాభూతములం
దన్నిటిలోఁ గనుఁగొన నా, కన్నన్ వేఱొం దిఁకేమి కనుపడదు సతీ!

గీ॥ అందువలన నీ సంసారమందుఁగాని
యొడలియొడఁగాని మమతను విడుచుఁగొప్పు
నట్లహంకారమును వీడి యతులమైన
సుఖముఁ బడయుము గరిత! సంశుద్ధచరిత! 101

ప॥ మఱియు నీవు నీ కొమరునివిషయంబునఁ జేయఁదగుదానిఁ దెల్పద
వినుము 102

ఉ॥ జీవుఁడు దా శరీరముఁ దృజించుచు దేనిని మానసంబునకా
భావనసేయునో యవలిబామున దానిని వాడు సెందెడికా
గావున నీకుఁ బుత్రుఁడయిఁ గల్గిన పేరిమి నేప్పురూపునకా
బోవఁగనీక విష్ణుమనువుకా భవనాశము బోధసేయుమా! 103

నీ॥ పసిపాపనికి నైన పయసువానికి నైన
ముసలివానికి నైన నుసురు లంగ
మును వీడి చనునెడ ముసరిన బందుగు
లేడ్చిన నగు ఫల మేమిలేదు
ప్రేమముండిన యెవ్వరేఁగాని చెవిచెంతఁ
జేరి శ్రీధరు నామసార మొకటఁ
గ్రుమ్మరించినఁ బాతకమ్ముల విడనాడి
కైవల్యమొంది సౌఖ్యమ్ముఁగాంచు

గీ॥ గాన నిమ్మాట మదినిల్చి కలఁతపడక
యెట్టి ప్రాయంబునందైన నిహము వీడి
చ నెడి దేహికి నీ మేలు సలువవలయు
మంజులగుణపవిత్ర! నిర్మలచరిత్ర! 104

ప॥ ఇవ్విధంబున సమయసముచిత కార్యంబు లొనర్చుచుఁ దృప్తానంగ
సంభవంబయి యనర్థకారియగు శోకంబు విడుపు మింతకు నారద

మహర్షి వచనప్రకారంబుగా నీ నందనుం డల్పాయుష్కుండగునని
కదా నీకు భయంబు. నే నీభయం బభయప్రదాతయగు నిభవరమ
భజించి నివారించెద నీ తనయుతో సుఖింబుండుమని యవ్వేదనిధి
వేగంబ భాగీరథికిం జని తత్పావనోదక సుస్నాతుండై ఘోతాంబ
రంబులు ధరించి బంగరుకేకుపైఁ దీర్చిన రథాంగపాణి యందర్క
మండల మధ్యసుండగు నారాయణు నావాహనంబొనర్చి యర్ఘ్య
పాద్యాది షోడశోపచారంబులఁ బూజించి తదగ్రంబునం దుప
విష్టుండై యష్టాక్షరీమంత్రం బతినిష్ఠం జపించుచుండఁ గొలఁదికాలం
బరిగిన నతని భక్తిప్రపత్తులకు సంతృప్తుండై

105

గీ॥ తోయదాపఘనుండు దుగ్ధవారాశి ని
కేతనుం డహివైరికేతనుండు
కంజాతనయనుండు కలుషగాఢతమోవి
భాకరుం డతుల శుభాకరుండు
స్మితచారువదనుండు శ్రీ వనమాలికా
కల్పకుం డాశ్రితకల్పకుండు
శేషశయానుండు పోషితాసురరాట్కు
మారకుం డరివీర మారకుండు

గీ॥ అంబుజకరుండు జాంబూనదాంబరుండు
మందరధరుండు స్మరణోపేనుందరుండు
శంకరసఖుండు సజ్జనశంకరుండు
కమలతోవిప్రమణికి సాక్షాత్కరించె

106

గీ॥ అవ్యధంబునఁ బ్రత్యక్షమైన హరికి
భక్తమందారునకు దండవత్ప్రణామ
మాచరించి లేచి కరద్యయంబు మోడ్చి
చేదిధి సజ్జననంబు గావించె నిట్లు

107

— చందకము —

శ్రీమానిసి మానసాంభోరుహప్రాతరంభోజమిత్రా! పయోద
 ప్రభాహాసినిలద్యుతిస్ఫారగాత్రా! సదాసేవకాపవ్యసీ కాంతకాలోజ్వల
 ద్వీతిహాత్రా! మరుద్భుక్షకామిత్రవత్రా! సితాజ్ఞాతనేత్రా! ప్రపం
 చంబులెల్లక సృజంపంగఁ బెంపంగఁ మ్రుంపంగ శక్తుండవీ వేకదా
 ధాతయుక్ శీతజీమూత జానేతయుక్ జంభదైతేయ రాష్ట్రేతయుక్
 మున్నుగాంగలు దివ్యోత్తముల్ తావకాజ్ఞం కలందాల్చి వర్తింతు
 రెవ్వారలెన్నంగలేనట్టి బ్రహ్మాండముల్ నీదు కుక్షిస్థలిక మేడిబండక
 బలకె వెల్లె నీవన్నిటన్నిచ్చి యూహింతు వాత్సాకృతి గాననే వాసు
 దేవాఖ్య నీకే పాసంగన్ శువుండుక నిశాబాధిభూసుంధవుండున్
 సహస్రద్యుతాక్షశ్రవుండున్ జతుర్వక్త్రపుత్రాది మానుల్ నినున్
 గొల్చి నీసత్కృపాపాత్రులై శ్రేయమున్లొందివారల్గదా నీవు కాలాను
 గుణ్యంబుగా మత్స్యముఖ్యావతారంబులం దాల్చి పాపిఘటన్ ద్రుంచి
 లోకప్రజం లోముచుక్ సర్వము న్నాశనంబై జలాపూర్ణమైనప్పు
 డా నీటిపై నొక్క న్యగ్రోధవ త్రింబుపై ముద్దుబుట్టుకడనై యెక్కటిన్
 యోగనిద్రన్ సుఖంబొందు యుష్మన్మహాత్మ్యంబు వెన్నంగ నల్పజ్ఞుడ
 న్నేను శక్తుండనే నీకు భక్తుండనౌటించి నా పాపముల్ ద్రుంచి
 కాపాడు మో దేవదేవా! హృతారాతికవా! సదానందభావా!
 నమస్తే నమస్తే నమః.

108

ప! అల్లు వేదవిధిగావించిన స్తోత్రంబున సంతోషాంతరంగుడై విహంగ
 పుంగవతరంగుం డిట్లనియె

109

19 అధ్యాయము

చ! అమలమనోంబుజాత! నమఃసామర శేఖర! నెంజియున్ మదా
 గమనముఁ గోరి దుర్భరముగాఁ దపమున్ ఘటించితేల? చి
 త్రము మఱి దేనిపైకరిగ దాచక తెల్పుచుటన్న విప్రస
 త్రముఁడు వినమ్రుండై పలికె దామరసేతువుతోడ నీక్రియన్

110

గీ॥ దేవ! మును నా తపమున కీవు మెచ్చి
యిచ్చితివి పుత్రకుడు ఘటియిల వరము
దాన నందనుఁగాంచి సంతసముతోడ
నుండునెడ నారదమునీశ్వరుండు వచ్చి 111

క॥ నా నందను గని మృత్యువు
పీనిం బదిరెండు సమలు వెల్గినమీఁద
లూనాయుష్కుని జేయును
మానీ! యని యతఁడు సనిన మత్సరి వెతచేన్ 112

గీ॥ సుతుని మరణంబు కనులారఁ జూడఁజాల
వానికంటెను ముందె నా మేను వదలు
దాన నెలవిండటంచు మత్పాదములను
బట్టి మొఱవెట్ట వారించి వచ్చి యిచట 113

క॥ నినుఁగూర్చి తపమొనర్చిన
దనుజాంతక! నీవు తిరిగి దర్శనమిడ ము
క్తినిఁ గోరక యైహికనుఖ
మునె కోరెద జ్ఞానహీనుపోలిక నిపుడున్ 114

గీ॥ అనిన వైకుంఠఁ డిట్లను ననఘ! పూర్వ
జన్మమున యందు నీ భార్య సలిపినట్టి
దోషమునఁజేసి నీదు పుత్రునకు ద్వాద
శాబ్దములు గతియించిన యంతమీఁద 115

గీ॥ గండ మొకఁడుండె నది చావుగానె తోచు
నెల్లవారికి నద్దానిఁ దెల్లముగను
వినుతు సావధానంబుగా వినుము నీవు
తనయుఁడు గఠించుననెడి చింతను దొఱంగి 116

సీ॥ నీ భార్య మును దపోనిష్ఠాభ్యుమునిసుత
యై జ్ఞానశక్తు నిల్లాలునై ను

చూపనద్దగా కరుణోపేతమై భర్త
 శుశ్రూషణమ్ముల సుజనవినుతి
 గడియించియుండ నాబిడ మగం దుసూచి
 మగువరో! నక్రయకృతిభయం
 భానూదయంబపు స్నానమ్ము గావించు
 మందుచే బాపముల్ పాననమగును

గీ॥ శుభములు ఘటిల్లుననిచెప్ప సుదతి తాన
 మొనరిచెంగాని మగఁడు చెప్పినను మాఘ
 పూర్ణిమాసిని నుత్తమమ్మును శుభమ్ము
 సంగు పాయసదానమ్ము కలుపరాదు

117

కీ॥ ఆయమయు నాకెమగఁ డా
 కాయమ్ములఁ బాసి యిచటఁ గాంచిరి జని వా
 రే యీ మీ యిద్వయ నీ
 జాయ యనుత యయ్యె బాయసము మున్నీమి

118

గీ॥ మాఘభర్తమ్ము నీవు నిర్మలిననుతివి
 బూర్వజని కల్పియింతుల కల్పఁడఁ బావంకె
 దృఢముగా వాడు భక్తి తత్పర్యభక్తి
 కారణములు నున్నట్టి కలిక నీకు

119

గీ॥ తిత్తిపర్వతీదే నీవుఁ దామొలక
 వానినే మెచ్చి నీకు నందినందు గలుగ
 వరమొసంగుట నీ భార్య పాయసమ్ము
 గతజనిక దానమీనట్టి కలుపమెడలి

120

గీ॥ తనయుఁడ పాదమెను గానీ
 యనఁఁగా! నీ భార్య నీకు వ్యాహారోల్లం
 ఘన మొనరించుటచే ద
 తనయుం డీరాటు సమలు దాఁటినమీఁద

121

క॥ చావే యనఁడగు గండము

తో విక్కింపంగఁబడును ధ్రువముగ దానన్

దేవమునియైన నారదుఁ

దావిధమున మీకుఁ జెల్పె ననుకంపమెయిన్

122

ఉ॥ ఆ వచనమ్ముచేత వికలాత్ముఁడ వేమియుఁగాక మాఘమం

దీవు భవత్తనూభవు సమిద్ధగుణున్ రవి తోచునట్లు ము

త్తోనలఁబోవు నేట నొగిఁ దోఁగఁగఁజేయుము దాన వానికిన్

జాపుతోలంగు నాయువును జాలఁ బొసంగు నెసంగుఁ దేజమున్

ప॥ మఱియు వినుము

124

క॥ నరులకు మాఘన్నానము

జిరాయువు నిరామయ మృశేషవిభూతుల్

స్ఫురవాత్మజాత్మజాత్మజ

గురువిభవము కలుగఁజేయుఁ గోవిదతిలకా!

125

సీ॥ మాఘోదయస్నాన మాచరింపని యింతి

యైనఁ బూరుషుఁడైన నాత్మజఘ్న

మునఁ గల్గు పాతకమునుబొందు మాఘవ్ర

తమ్ము మానినవాఁడు ధరణి దేవ

భ్రూణనాశక గురుద్రోహ వీరధ్వంస

పశునాశవృజనముల్ బ్రాహ్మణఘ్న

విశ్వాసఘాతకుల్ జెరయు పాపములొంది

ఘోరనారకవహ్నిఁ గుములుచుండుఁ

గీ॥ పూర్వజన్మశతార్జిత పుణ్యపాక

మున మనుష్యున కొదవు నద్వినుతమాఘ

ధర్మము నొనర్పఁగా బుద్ధి ధారుణీను

రోత్తమా! సంశయింపకు ముల్లమందు

126

ప॥ ఇంతియెక్కా మకరమాఘంబున స్నాన దానంబులు నేయనివాఁ

డును వర్జితకలాచారుండును నీరోగియయ్య దృఢావయవుండయ్య

మాఘస్నానంబు నేయనివాఁడును బురరావృత్తిరహిత మస్థిర
సరకయాతన లనుభవించుచుండు. మాఘవ్రతక్రియండ శకు నేను
దవృత్తాచరణులకు సుఖమును నిరాచరణులకు మఃఖమును దవృత్త
నొసంగుచుండు. 127

క॥ బహుఃస్థోరాఘము లడించును
మహీసురవశేష్ఠ! మాఘమజ్జనము జడుఁ
డు హతారోగ్యుఁడు బాలుఁడు
మహిరివిధిన్ నాడు ధ్యానమానసులగుచున్ 128

గీ॥ మాఘకల్పమృదులను స్నానమాచరించి
లేని బాలుఁడు పీడాయుచోను జడుఁడు
ప్రోడయా రోగయుతుఁడు నీరోగి యాను
ముదుసలియులండు గను విష్ణుపదముఁ దుదకు 129

క॥ ఎతఁ డేది కోరెనేనియు, నతనికి నది కలుగఁజేయు మాఘస్నానం
బతులితసుఖహోతా!, మతి సంశయపడకు లేకమాత్రంబైనన్ 130

నీ॥ మాఘమహిమం బితామహంఁడు శంభుఁడు సక
స్వతియును బ్రాలేయశైలజాత
నారకుండు వసిష్ఠ పారికాంక్షి దీర్ఘ
స్మరణి విదేహభూనేత యెఱిగి
నటు లన్యు లెవ్వ రాద్యంతం బెఱుంగరు
కొందఱు దానిలోఁ గొలఁదిభాగ
మెఱుంగుదు రొకకొండ జేమియు నెఱుంగరు
మొత్తమ్ముమీదను మొదలె యెఱుంగ

గీ॥ నట్టివారలె బహుజను లరసిచూడ
మాఘములఁ బెక్కుబాముల మజ్జనములు
సలిపి నను బూజచేసిన జనున కొదవుఁ
దప్పకుండఁగ మాఘవ్రతాన బుద్ధి
(30)

ఉ॥ నిత్యముగాని మేసిపయి నెమ్మి వహించి యెవండు సత్తపః
ప్రత్యక్షమందు నీతు వెఱి హోదిని నీట మునుంగఁడో యతం
పత్యధికవృక్షాప్రద మహానరకంబున నెప్పుడుండు నో
మత్తమ రేంద్ర! విప్రజనమండన! శాత్రవపట్కఁఖండనా! 132

ఉ॥ మాసములందు ముఖ్యమగు మాఘము సాంతము కల్యవేళలఁ
నీ సుతు విష్ణుపాదజ ఘనీవిమలోదకమందు స్నానమున్
జేసెడునట్లానర్ప జననీకృతదోష భవాపమృత్యువుం
బాసి చిరాయురాదిక సమస్తశుభంబుల నాతఁ డొందెడిన్ 133

క॥ శంకయుఁ జింతయు విడి నీ
వింక నిలుం జేరుమని యదృశ్యుండయ్యెన్
శంకరమిత్రుఁడు మిత్రమృ
గాంకేక్షుఁడు భుజగాశనాంకుం డంతన్ 134

గీ॥ అమితముదమున నతఁడు నిజాశ్రమంబుఁ
జేరి తన దార కడియెల్లఁజెప్పి కొలఁది
నాశ్శలోపల వచ్చిన నక్రయుక్త
మాఘమాసాదినుండి నమగ్రనియతి 135

క॥ తన భార్యాపుత్రులతోఁ
జని వేలుపు తేటినీట నవితపాడువునన్
మునిఁగె సుతు నకాలమరణ
ము నిరాసమృగుచు బ్రదుకు పొడవడరంగఁ 136

గీ॥ మూగు రారీతి మాఘమ్ము పూర్తిగాఁగ
స్నానమొనరింపఁ గొమరుని చావు గడువు
నడుమనే యేగె నేమియున్ బెడఁడ నిడక
జహ్నుముని! మాఘమజ్జన శక్తి వింటె 137

ప॥ అవ్యధంబున మాఘస్నానాదిక వ్రతం బొనరించిన కారణంబున
వేదనిధిమూరకుండగు ధర్మపాలకుండు విరహితాకాలమరణుం డగు

టయఃకాక జ్ఞానసంపన్నుండై రాకాసుధాకరు విధంబునఁ దేజః
పూర్ణుండై పరిణయయోగ్యప్రాయంబున నుడులుగని తల్లిదండ్రు
లాతనికిఁ దగిన కన్య నివహంబుఁజేసి కొంతకాలంబు వారితో
సుఖంబుగానుండి యోగాయాశులై శరీరత్యాగంబొనర్చి పునరా
వృత్తిరహిత విష్ణుసాయుజ్యంబు నొందిరి. వింటివిగదా వేదనిధి
పూర్వజన్మంబునం దొనర్చిన మాఘవ్రత ప్రభావంబున జ్ఞానమై
నిజభాగ్యుడు తత్త్వబోధఁ గావించెఁ గావున

138

బహుమహాదిక సత్కర్మఫలద మఖిల
కలుషహరము హరి ప్రీతికరమునైన
మాఘమాసవ్రతముతో సమానమైన
వ్రతము మఱి లేదు సందియపడఁగరాదు

139

జ్ఞాన భనమ్ముల నీయం
గా నిర్వాణమ్ము నీయఁగా నిల మాఘ
స్నానవ్రతమే మొదటిది
ధీనిలయా! తక్కినయవి దీనికి లొచ్చుల్

140

నీ వే గాఢను సన్నఁ గోరితివా దానిన్ మోక్షదాయిన్ భరా
దేవశ్రేష్ఠ! యెఱుంగఁదెల్పితిని భక్తిక దీనిఁ బొందివ శ్ర
ద్ధావంతుండయి యాలకింప నతఁ దుద్యద్ జ్ఞానసంపూర్ణుడై
కైల్యంబును జెందు నిత్యకృత మాఘస్నాను చందంబునన్

141

ఈ వేదనిధి చరిత్రం
బే వర్ణమువారలైన నింతులు నైనన్
భావమ్మిడి యాద్యంతము
గా విన్నఁ బరమ్మఁ గాంత్రు కలుషరహితులై

142

అనుచు గృతన్నుమడుండు జహ్నువునకుం దెల్పినవిధంబున బర
మేశ్వరుం దుమ కెఱింగించెనని సూతపోరాడికుండు శౌనకాది
మహామునులకుం జెప్పె.

143

— ఆత్మసంతము —

మ॥ గరుడాంకోక్షవరాంకతోషక మహాగ్రంథానుసంధాన ! బం
 ఘరకారుణ్యనదీన ! దీనజనసంస్తోత్రార్హదానా ! గుణ
 భరణా ! సత్పథశివ్యపూగశరణా ! స్వాంతద్విషద్రారణా !
 నరసాంబా హృదయాంబుసంభవదినేంద్రా ! రామ ధీమద్వరా !

- గ ద్య ము -

ఇది శ్రీ మల్లక్ష్మీనరసింహస్వామి కారుణ్యపాత్ర శ్రీ వత్స
 సగోత్ర వరదయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబా రామకవి
 సోమపుత్ర లవధానిభూషణ వినయప్రధానభూషణ
 పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
 మాఘపురాణంబున వషష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీ లక్ష్మీస్థానింహ పరబ్రహ్మణేనమః

మా ఘృ రాణము

సప్తమాస్వాసము

క॥ శ్రీవత్సగోత్రజాతా!, శ్రీవత్స సదృశ్చనూరుచిప్రస్థితా!
శ్రీవత్సదత్తకవితా, శ్రీవత్సల రామశేముషీమన్నతా! 1

వ॥ అవధరింపు మట్లు నైమిశారణ్యశరణ్యులగు శౌనకాది మానివరే
ణ్యుల కఖిలపురాణ కథాకథన ప్రఖ్యాతుండగు సూతుం డిట్లనియె
నవ్విధంబునఁ గైలాసంబున శైలసుతకు మాఘమాహాత్మ్యంబు
నుడువుచున్న మహాదేవుండు పార్వతిగని దేవీ! వినుము. గంగా
తీరంబున మాఘవ్రతం బొనర్చుచు గృత్స్నమదుండు మాఘ
మహిమాది కథావిశేషంబులు దెల్పుచు జహ్నువున కిట్లనియె. 2

20 అధ్యాయము

గీ॥ అనఘ! తురగమేధాధ్వర మాచరించు
నట్టిఁ డేకాదశీవ్రత మాచరించు
నట్టివాఁడు మాఘవ్రత మాచరించు.
నాతఁడు సమానఫలమునె యందుఁ జుమ్మి 3

క॥ అతులమగు మాఘమున శ్రీ
హితునకుఁ బ్రీతికరమైన యేకాదశి స
ద్వ్రత మెవ్వఁ డాచరించునా
యతఁడు సహస్రాశ్వ మేధికగు ఫలమొందున్ 4

క॥ ఏకాదశ్యుపవాసము, శ్రీకరమాఘమున విధిగఁ జేసిన నరుఁ డా
నాకపతియగును బౌరణ, యేకాదశి మఱుదినము మహిసురతతితోన్

క॥ కావించి యన్నదానముఁ
గావించినవారి వృష మఖిండ మనంతం

బేవాంగు నెన్నలేడు ను
 శ్రీవర ! యని గృతస్నమదుడు తెల్పిన యంతన

వ॥ జహ్ను విల్లనియె

శ్రీ॥ పదునైదు తిథు లొక్క పక్ష మట్టివి రెండు
 నెల యగు నెలలు పండ్రెండు గల్లు
 వాన మాఘమునందు వచ్చు నేకాదశుల్
 మాత్రమే పదినూర్లు మాపుజన్న
 ములనగు ఫలమియంగలవి యెట్లయ్యెను
 బూర్వ మెవ్వరిచేతఁ బుడమి నెట్లు
 నెలయింపఁబడె నది వినఁ గోర్కిగల నాకు
 నెల్లఁ దెల్పుమటన్న గృతస్నమదుడు

శ్రీ॥ వినుము జహ్నుమునీ ! సర్వవృజినహరము
 నాయురారోగ్య పుత్రపౌత్రాది విభవ
 దాయకమ్ముఁ దైల్యసంధాయకమ్ము
 నైన కళ దీన నున్న దద్దాని వినుతు

— సమద్ర మథనము —

శ్రీ॥ మును చాక్షుషుఁ డను మను వాఱవయతండు
 జగతిఁ బాలించెడి సమయమునను
 దైత్యు లాదిత్యులుఁ దమ యభీష్టప్రాప్తి
 కై దుగ్ధపారాశియందు మందఁ
 రాది కన్వంబుగా నహిపతి వాసుకేఁ
 ద్రాడుగాఁజేసి మంథనమొనర్ప
 మునుమున్న గరళంబు పుట్టి కల్పాంతకా
 లానలుభంగిగా భూనభోంత

శ్రీ॥ రాశములు గ్రమ్మి సకలభూతాళి నేచఁ
 దాళలేక భయంపడి త్రచ్చు టుడిగి

దనుజు లనిమిషు లజని బోధనమువలన

సపుడు రక్షింప శక్తుఁ డయ్యభవుడనుచు

9

వ॥ తెలిసికొని యాశ్రిత వివన్నాశంకరుండగు శంకరు నిట్లని స్తుతించిరి

క॥ ఉర్వీభృద్వరకామృత! సర్వసుఖప్రద! సమస్త జగదాధారా!

శర్వ! భవ! రుద్ర! గోరా, డర్వ! వచోక్తే! మొక్కు లభవా నీకున్

క॥ మొక్కెదము శాంత! నిర్మల!

మొక్కెదము శివా! గుణాత్మ! మొక్కెద మిశా!

మొక్కెదము నిత్యమూర్తీ!

మొక్కెదము వృషాంక! నీకు మొక్కెద మభవా!

12

క॥ త్రిగుణాత్మక! త్రిపురాంతక!

జగతీత్రయనాథ! రజతశైలనుసాధా!

తిగకంటివేల్పు! యీ పెను

సెగ గెంటన్ నతులు నీకు జేసెద మభవా!

13

క॥ రూపత్రిక! గురురూపక! రూపరహిత! సూక్ష్మరూప! రూపానేకా!

గోపాంకా! శ్రుతిసాధ్య! ద, యాపూర్ణాపాంగవీక్ష! యంజలు లభవా!

క॥ జోతలు భీతివినాశక! జోతలు హరిమిత్ర! యీశ! జోతలు హంసా!

జోతలు శివ! మృత్యుంజయ! జోతలు కారుణ్యశాలి! జోతలు శూరీ!

క॥ ఈరీతి సురలు నసురల, పారవిషజ్వాలి కడలి ప్రార్థింపంగా

మారుతభుగలంకారుడు, గౌరీరమణుండు భక్తకల్పక మొయ్యన్

— దేవదానవులకు శివుడు ప్రత్యక్షమగుట —

చ॥ శిరమున దేవనిర్భర రిణి శీతకరుండు వెలుంగ నెమ్మెయిన్

మరుదశనాంగవంబు లనమానవిలాసము దోవఁజేయ భా

స్వరమహిమాధ్య మైమవతి వామశరీరమునందెసంగ గో

వరతురగాధిరూఢుడయి వచ్చి కనంబడె స్వాశ్రితాశికిన్ 17

వ॥ అవ్యధంబున సాక్షాత్కరించిన పరమేశ్వరునకు సురాసుర విసరం

బులు సాష్టాంగప్రణామంబులొనర్చి లేచి కరంబులు మోడ్చి 18

సీ॥ అనిమాది సిద్ధుల కాశ్రయండువు గానఁ
 బరమేశ్వరాభిఖ్యఁ బడసితివ
 యఖిల దేవార్చనీయాంఘ్రీవి గ న మ
 హాదేవ విఖ్యాతి నందితివ
 భూతజాతెముఁ గృపఁ బ్రోచుచుండువు గాన
 శంకర ఖ్యాతి నెనంగితివ
 బ్రహ్మకల్పము లెన్నా పరికించితివి గాన
 మృత్యుంజయ సమాఖ్య నెనసితివ

గీ॥ అను మహాకీలకీలల నార్చు మొగులు
 దారి యేటిని నొదలఁ దాల్చితివ
 సార్థకాభిధాన యయిన సర్వమంగ
 శాంబుజాక్షికి నాశుండవైతి వీవ

19

గీ॥ అనుచు వినుటించు కశ్యపు నాత్మజులను
 గాంచి పశుపతి వచియించెఁ గనికరమున
 నేల దలఁచితిరో నను నేమి వలయు
 నడుగుడీ! యది యెట్టిదియైన నిత్తు

20

సీ॥ శివుఁ డట్లు లానతీ దివిజులు దనుజులు
 స్వామి! పయస్సుచే నామరూప
 రహితమా వహ్ని క్షీరవయోధి జనియించి
 కళదిశల్ గ్రమ్మి భూతముల నెల్ల
 దహియింపఁజొచ్చె నిద్దాని నార్చి సమస్త
 వనజజాండము లోను భారమెల్ల
 నీవుగాక వహింప నేర రెవ్వరటన్న
 నస్మదాశ్రయులు మీ కబ్బు బాధఁ

గీ॥ బాతెదను గాని యియ్యది వహ్నిగాదు
 మథనజాయాసి సర్వసమ్రా డనేక

వదననిర్దళ కాకోలవహ్ని సుంజీ
దీని జలమార్పలేదు సుంతైనగూడ

21

క॥ మీఱొక కే నెట్టులైనం

భీకరమగు నివ్వెపాగ్ని మ్రొంగెదనని ద
ర్వీకరవలయుండు కరముల
కైకొని మీగడటు మ్రొంగి గళమున నిత్పెన్

22

గీ॥ గరళమునఁ కంకమున నిల్చి గర్భగోళ

మందుఁ గల లోకములకు నపాయ మించు
కంత రాసీని శివునిఁ గొండాడి చెల్ల
రభవ! కజకంక! నీలకంఠా! యటంచు

23

క॥ విషమాక్షుఁ డట్లు గళమున

విషమునవ్వహించి యేగ విషవక వారల్
కృషిసేయఁ గ్రమక్రమమున
విషనిధిజనిఁ గన్నవాని వినుము మునీంద్రా!

24

— కామధేన్వాదుల జననము —

వ॥ వెలిమొనవును నిక్కువేనుల జక్కియు నైరావతంబును కల్ప
వృక్షంబును నప్పరకకాంతలును గళానిధియు లక్ష్మీదేవియు వారుణి
యను మనవతియు నారాయణాంశంబున నమృతకలశహస్తుండై
వైద్యశాస్త్రనిపుణుండగు ధన్వంతరియుఁ గలిగిన నందు

25

అ॥ మానులెల్ల హామధేనునై మాకిది

యుపకరించుననఁ బయోజనయనుఁ
డల్ల వెల్లిగిడి నా సంయములకిచ్చి
యడిగినట్టి బలికి హయము నిచ్చె

26

క॥ దేవపతి దృష్టిగని యై

రావణ మాతని కొసంగి రజనీపతిఁ గా

జైవాత్మకు నొసరిచి మీ

మీ వాంఛలఁ దెల్పుడనుచు మెలఁతలఁ గనినన్

27

ప॥ అ॥ దచ్చరమచ్చెకంటులు

28

గీ॥ ఒకని కిల్లాండముగనుండ నొల్లదు మది

స్వైరిణులమై వసించుము స్వర్గమం ద

నంగ నంగీకరించి రంజును బివఁ

గోరె వారుణి తొలివేల్పుఁ గోడకాండ

29

ప॥ అంతట లక్ష్మీ హరింజూచి కై మోడ్చి

30

మ॥ కమలాక్షుండవుఁ బూరుషోత్తముడవున్ గారుణ్యపాఠోధివిన్

గమలోద్భవత్కరు చెల్మికాండవు జగత్కాండాధినాథుండవున్

గమలాస్థానుఁ డవార్యచిత్తకమలార్కస్వామివౌ నిన్నె॥ నేఁ

గమలాఖ్యం గమలాలయన్ వలచితిం గైకొమ్ము పీతాంబరా! 31

క॥ అని పూలదండగైకొని, ననమాలిగళంబునందు వైచి మనోజ్ఞం

బును సువిశాలమువగు నా,తని వక్షఃపీఠి జగముతల్లి వసించెన్ 32

ప॥ పిమ్మట రక్కసిమొక్కలీం ద్రొక్కమొగిం బయింబడి ధన్వంతరి

కరస్థోదీర్ఘ సుధాపూర్ణ స్వర్ణకలశంబు లాగిఁకొని యాదిత్యుల

స్వాదూక్తు లాదరింపక పరువులిడుచున్న వేల్పులు సేయునదిలేక

కేశవా! భక్తప్రియా! దయాభూ! దీనసంరక్షణ! రాక్షస

దౌష్ట్యం బుడిపి మా కోరుకులం దీరుప నీవుకాక సమర్థు లొకరు

లేరని ప్రార్థించి నమస్కరించిన హరియును దత్తమయ సముచితో

పాయుండై 33

సీ॥ నడల కుదింపునఁ దొడలసాంపున వాలు

జడజంపునం బౌపపడుచుల నగి

హావంబున గభీరభావంబున మనోజ్ఞ

రావంబున మనుష్యరమణుల నగి

చెక్కుల తళుకున దృక్కుల బెళుకునఁ

జొక్కంపు టనిమిషమదతుల నగి

మాటల యింపునఁ బాటల పెంపున

గంధర్వనీరజేక్షణల నవ్వి

గీ॥ కనకకలశంబులంబోని గబ్బిగుబ్బు

చన్నుఁగవనుండి యొక్కింత జారు పయట

కొంగు డాచేత సవరించుకొనుచు నటకు

నచ్చె శ్రీహరి మోహినీభామ యగుచు

34

క॥ ఆపడుచు జగన్మోహన, రూపముఁగని దేవతావిరోధులు శీర్ష
ద్ధిపాటవులై నిలఁబడి, కై పెత్తినవారిమాడ్కిఁగాఁ గనుఁగొనుచుకొ

గీ॥ అమృతకలశంబుఁ దెచ్చి యయ్యజ్ఞవదన

ముందటం జెట్టి యిద్ది మాకందఱకును

సమముగాఁ బంచియిమ్మన్న సకియ వారి

వాలుఁజూపులఁ జూచుచుఁ బలికె నిట్లు

36

ప॥ మీ రీ సుధాకలశంబు నెత్తికొని తత్తరంబునఁ బరు నెత్తుటం జూడ
నొరుల కేమియుం జిక్కకుండ నీ యమృతంబంతయు నెవరికివారె
త్రాపం గమకించుచున్న చందంబుఁ దోచె నిట్టియెడ నేనిందఱకుఁ
బంచియిఁబూనుట మహాభారంబైన కార్యంబు. ఎనను గౌరవార్హు
లగు మీ మాట జవదాటరానిదాట నబలనయ్యు నే నీ పని నొన
ర్పంబూనితిఁ గాని ముందు నేఁ జెప్పినచొప్పున మీ యిరుఁజెగల
వారు నెవరికివారు బారుగాఁ గూరుచుండుండని పల్కుచుఁ దన
పయ్యెడఁచెఱుగు సోకున సోకుకన్నాకుల నెల్ల మైమఱచునట్లు
సల్పుచు బంతులుగాఁ గూర్చుండఁజేసి సుధాకలశంబు చేఁబూని 37

ఆ॥ అల్పులై నయట్టి వేల్పుల కమృతమ్ము

మొదల నించుకంత పోసి పిదప

నధిక్తులై న మీకు నంతయు నొసఁగెద

హితవె యనిన నొప్పి రెల్లవారు

38

క॥ అవల జగన్మోహిని తా

దివిజుల పంక్తికిని వచ్చి దేవతలారా!

యవిలంబితముగ మీ కేల్

గవ సామ్రాజ్య తడవొనర్చు గడగితి రేనిన్

39

క॥ ఆ మా రక్కసిబావల

కాముకొనుం గినుక యంచు నసురులు విన స్వ

రాముల గదుముచు నందొకఁ

డేమియు నాచేతఁ బడఁగనీ వేమన్నన్

40

గీ॥ మారువల్కల యొడుపుగామాత్ర మయ్యత

మదితికొనుకుల కిడుచు రా నసురసమితి

రాహుకేతువు లిద్ద రాత్రింబుఁజెంది

దేవతారూపులై చేరి త్రావిరి సుధ

41

గీ॥ సురల కమ్మతమ్ము వోనెడి చూడ్కితోడ

నుంట హరి దాని గమనింపకున్న సూర్య

చంద్రు లెఱిగించి రాత్రుఁ జక్రి చక్ర

మునుఁ దలంచిన నది వారిఁ దునిమె నపుడె

42

ప॥ అవ్యధంబున జగన్మోహినీరూపంబున గరుడధ్వజం డమ్మతం బదితి
సుతులకందఱకుం జెందఁజేసి తద్బృందంబున బందారకరూపంబునం
దూరిన రాక్షసద్వయంబు కంతంబులఁ దునుముట నవలోకించి
రాత్రించరు లాశ్చర్య సంభ్రమస్వాత్మలై యీ కుటిలాలక నట
నంబు నకుటిలంబింకఁ దడయందగ దమ్మతంపుఁ గడవ నొడిచికొ
నుఁడు లెండు లెండని కేకలిడుచు రాక్షసులెల్ల లేచి తనచుట్టు
ముసరికొన సుధాభాండంబుతో మధురాధరీరూప మధుమథమం
డంతర్ధానంబుఁజెంద నంత దై తేయు లాది తేయులపయింబడి ఘోరా
హవంబొనర్చి సుధాపానబలాధికులైన బలారిప్రముఖ బర్హిర్ముఖు
లచేఁ బరాభూతులై తమతమ నివాసంబులకుం జేరిరి, రాహుకేతు
వుల శిరంబులు చక్రి ఖండితంబులయ్యును సుధాపానవిశేషంబున
భువంబడక దివింజేరి గ్రహరూపంబున మండి తమ కపటవర్తనం

బసురహర్త కెటింగించి తమ్ము వికారహపులం జేయించిన దివా
కరనికాకరులపై మచ్చరంబూని గ్రహణమిషంబున వారి నప్పు
డప్పుడు పట్టి మ్రొగుచు విడుచుచుండిరి. వేల్పులును శేషతల్పానల్ప
కృపాపాత్రులై సుధంబడసి రక్కసుల యుక్కడంచి తమ యిక్క
లకుండేరి సుగంబుగ నుండిరని గృత్స్నమచుండు వెండియు జహన్న
వుతో నిటనియె 43

— కులసీ పారిజాత వృక్షోత్పత్తి —

ఉ॥ దైత్యులు మోహినిం గని సుధాకలశం నిల నుంచునప్పు డా
దిత్యుల భక్తబిందువులు ద్రెళ్ళెను రెం డవనీతలాన నం
దత్యఘహంత్రియా తులసి యయ్యె నొకండు మఱొండు దేవతా
స్తుత్యము పారిజాత మగుచు జనియించె జగంబు లుబ్బుగ 44

చ॥ అనఘ సుధాకణద్వయ భృతావని బుట్టినవాని సత్యజి
త్తను నొక శూద్రవర్ణమణి యారసి నీగునుభోసి పెంచుచు
మనమున వానిపై నెదుగు మక్కువచే మఱి కొన్ని పూలచే
ట్లను గొని తెచ్చి వాని నికటమ్మన నాపెను మేటితోటగ 45

క॥ ఆ సత్యజిత్తు తద్విషి, నాసన్నగ్రామవాసి యగుటను జాట్టు
దా సంఘటించికంచె స, దా సూనఫలమ్ములమ్మి దానన్ బ్రదుకున్

క॥ ఆ వనజంబులె వానికి, జీవనదాయకములగుటచేతన్ సతతం
బౌ వృక్షమ్ముల కాతఁడు, జీవనదుండగుచు వృద్ధి జెందంజేసెన్

ఆ॥ అట్టి వృక్షసమితియం దతికోమల
దళసమేత యగుచు దులసి నిఖిల
భక్తతతుల కెపుడు బహుహర్షదాత్రియై
ధాత్రి నొప్పె జహన్న! తాపసేంద్ర!

48

సీ॥ బహురత్నములవలె భాసిల్లు దళములు
కోరకమ్ములు గల్గి హరిగంధ
బంధురంబులునైన ప్రసవముల్ మధురస
పరిపూరితములైన ఫలవితాన

మెల్లకొమ్మలయందు నెడములే కెసంగంగఁ
 బారిజాతం బొప్పెఁ బ్రజలకెల్ల
 హస్తప్రదంబయి యాత్మోప నొక్కనాఁ
 డసురల దండింప నరిగి తిరిగి

గీ॥ వచ్చు వానవుఁ డద్దాని వైభవంబు
 గాంచి హస్తించి పూలు గోయించి తీసి
 కొని త్రివిష్టవమున కేగి కూర్చి జెలుల
 కీయ వారలు ధరియించి హృష్టలగుచు

49

క॥ పాలోకాయతలై ద్విబోధిధరుంజేరి వినయమున మ్రొక్కి దిశా
 పాలకవన! నిరతం బీ. పూలం చెప్పించి యిమ్ము ముదమగు మాకుక

ఉ॥ నావచ్చు వానవుండు లలనామణులార! సరే యటంచు మేల్
 సేనకు నొక్క గుహ్యకుని జేరి సతంబు పయోధిసన్నిధి
 బూవులచెల్లలో మిగులఁ బొల్పుగ నొప్పెడు పారిజాతపుం
 బూవులు చెచ్చి మాకిడుము పొమ్మన వాడు సురేశు నానతిక 51

ఆ॥ సత్యజిత్తు లేనిసమయమ్ములం దోటఁ
 జేరి పారిజాత భూరుహమున
 సుమము లవహరించి సురపతి కిడుచుండఁ
 బారిజాతమునను బ్రతిదినమ్ము

52

నీ॥ పూలు లేకుంటచే బొగిలి యాశూద్రుండు
 కడుశ్రద్ధఁ బగలెల్లఁ గాపు గావ
 గుహ్యకుండు నిశలఁ గుసుమముల్ హరియించి
 పోవుటచే నెట్లు పుష్పశూన్య
 మా పారిజాతమ్ము నరసి చింతిలి యంత
 క్షణదయందును గూడ సత్యజిత్తు
 పొడలోనఁ గూర్చుండి పొంచి చూచుచునుండి
 యపరహాత్రంబున నరుగుడెంచి

గీ॥ కుసుమములు గోయచుండిన గుహ్యకుఁ గని
చేరఁగాఁబోయి యోదొంగ చిక్కిరింక
నెందుఁ బోనేర్తువని పట్టఁ గ్రిందఁ దిగక
పట్టుఁ దప్పించుకొని దివిఁ బ్రాకిపోయె

53

ఉ॥ అట్టులు సన్న గుహ్యకుఁడు నాకపతిం గని పూలొసంగి యో
గట్టులగొంగ! దొంగనయి కావలికాని మొఱంగి పూవు లే
నెట్టులా తెచ్చి మీకిడెద నిన్నిదినంబులనుండి నేఁడు నా
గుట్టు నెఱింగె బాలకుఁడు కొంపమునింగెడు నింకఁ బోయినా

వ॥ అని పుష్పవనంబున జరిగిన కథ గుహ్యకుం డెఱింగించిన విని వేల్పు
దొర నవ్వి గగనచరుండవగు నిన్ను భూచరుండగు నవ్వనపాలకుం
డేలీలఁ బట్టనేర్చు? నీవేమియు భయంపడక నెప్పటిచొప్పున
నప్పువ్వులు దెచ్చియిచ్చుచుండుమన వాఁడు మంచిచెడ్డ లెఱుంగని
దొరలకొల్వు తుదకు మిత్తినైనఁ గూర్చునని చింతిలుచు నేలిక
యానతి మీఱినేరక యెప్పటిమాడ్కిఁ బరిజాతంబుమీఁదికి విను
వీధినుండి దిగియె సంతకుమున్న.

55

ఆ॥ సత్యజిత్తు పారిజాతపుష్పంబుల
దొంగ చిక్కకుండ నింగి కెగసి
చనిన దాన నెడఁద వసట కడుం జెంది
యేమిసేయువాడ నేది వెరవు?

56

శా॥ సూనస్తేనుఁడు నాకసంచరుఁడు నే ట్నోణీచరుండక గటా
యే నా తస్కరుఁ బట్టఁజాల నిక స్వామీ! పక్షిలోకేంద్రగా
మీ! నారాయణ! నీవ దిక్కునుచు నెమ్మిన్వేడి తద్వారిక
న్యాయాభోరుకృపాప్రసాదజనిత ప్రారంభసంకంభుడై

57

మ॥ మఱునాఁ డంబుజపత్రలోచనుని నిర్మాల్మలంబుఁ గొంపోయి త
త్తరుమూలంబున శాఖల న్నికటగోత్రాభాగమందెల్లడక
బటచెం గావున గుహ్యకుం డటుల నా డ్మజాత శాఖాశ్రిపైఁ
జరణద్వంద్వము మోపుచుం దిరిగి పుష్పచ్ఛేదము జేయుచోక

క॥ హరి నిర్మాణోన్మేషము
చరణస్పర్శ భవకల్మషముల విబుధే
శ్వర మాత గగనచరతం
హోజుల పంకుత్వ దోషదూషితుఁ డయ్యెన్ 59

ఆ॥ పూలఁ గొనుచుఁ జైకేఁ బోవఁగానేరక
మ్రాను దిగఁగఁ గుంటి యైనకతన
వలనుపడక పెద్ద యెలుఁగుబంటిని బోలి
నేలఁ గూలి కడలఁజాలఁడయ్యె 60

గీ॥ పారిజాతమ్మునుండి దేవపతిదూత
పుడమిఁ బడునెడ నైన చప్పుడునుబట్టి
మోసగానిఁ బట్టఁ దివిరి పొంచియున్న
సత్యజిత్తు వేవేగ నచ్చటకుఁ జేరి 61

క॥ నలఁబడిన లేడి కైవడి
బలమతే పడియున్న పొంగవాని కరమ్ముల్
బలిమిమెయిఁ బట్టి చిక్కితి
తులువా ! కదలికను నిన్ను దోరింతుఁజమి ! 62

— న్యుజిత్తు పూలపొంగ కవరమరయుట —

ఉ॥ ఎన్నఁడపేపు వానమెది యెయ్యది నామము నిత్య మివ్విధిన్
బువ్వులు చోరవృత్తిఁ గొనిపోయెడు శ్రీహరి పూజకేనియన్
బువ్వొక్కడైన నుంకయె పోయితి వద్దిర యింక నేని నీ
క్రొవ్వరిసేత మాని కల రూపెఱింగింపుము తస్కరాగ్రణి ! 63

చ॥ అన విని గుహ్యకుండనియె నక్కట ! చేసిన తప్పు చాలకే
నన్మతిముఁగూడ నాడవలెనా విను మేఘచరుండ గుహ్యకుం
డను సుర నేతదూత నల నాకధవాఙ్మథవత్ప్రసూనముల్
దినమును దొంగిలించి చని దిక్పతికిత్తును బుద్ధిమద్వరా ! 64

మ॥ ఇదియ నా నిజవృత్తాంతంబని గుహ్యకుండు వినిచిన విని సత్యజిత్తు
మిగుల నచ్చెఱిపొంది న్యాయమార్గంబున ముజ్జగంబు లేలుటకై

నియమింపఁబడిన దేవేంద్రుండె తన సేవకుఁ జోరవృత్తిం బర
ద్రవ్యంబుఁ గొనితేఁ బంప మఱి మాభోటు లేమిసేయవలయు నిశ
సీవరిగి మీ యేలిక కిట్టి నై చ్యంబు తగదని సామాన్య మర్హుండ
నగు నేఁదెల్పినట్లు చెప్పి యిదిమొదలిన నీ పనికిరాకు మరుగుమని
వాని చేయి విడిచి తన గృహంబునకుం జనియె. గుహ్యకుండును
బంధితుని వడువునఁ బుడమిపయింబడి వగలం బొగులుచుండె నట
స్వర్గంబున

65

21 అధ్యాయము

— దేవేంద్రాదులు కుంటివారగుట —

సీ॥ ప్రతి వాసరమ్మునఁ బారిజాతసుమాళిఁ
గొనివచ్చుతఱి సన్న గుహ్యకుండు
నాఁడు రాకుంట నెంతయు చింతఁగని వజ్ర
చెంగటనున్న జేజేలఁ బిలిచి
నా యాజ్ఞ సుమములకై యేగి తడసిన
గుహ్యకు జాడఁ గన్గొనుట కేను
జనుచుంటి మీరలుఁ జయ్యన రండని
యైరావతము నెక్కి యప్పు తనను
గీ॥ గలసికొని వచ్చుచున్న వేల్పులను గూడి
బహురయమ్మున వారిధిఁ పాంత పారి
జాతవృక్షస్ఫురద్ధరణీతలంబుఁ
జేరి హత్తిని డిగి జేజేలుఁ దాను

66

ప॥ ఆ తరువులయుఁ బ్రసవంబులయు సొబగుఁ గాంచి మెచ్చి సేవకు
నరయు పని వీటిఁబుచ్చి

67

మ॥ నురుచిన్నించి పరీమళాన్వితములొ నూనమ్ములం గోసికొం
చరుస మొందుచుఁ బారిజాతమును డాయంబోవు నీలోపల
హరినిర్మలముఁ ద్రొక్కి దాఁటెనగుటన్ హర్యశ్వుఁ డచ్చోటనే
చరణం బూనఁగలేక కూలఁబడె నస్వప్న ప్రజోపేతుడై

68

- క॥ అప్పరునున కూలంబడి
యుప్పరమున కెగయ నెడఁద నూహించి యటుల్
చొప్పడమి లేచి కాల్పడ
నప్పలమున్ దాఁటఁబూని యా పనియందుక 69
- గీ॥ అవశులై కూలంబడి లేవనైనలేక
ఖచరతన్నించు మన కిట్టి కదలలేని
గతి ఘటిల్లెఁ బరార్థతస్కరత నుబ్బు
నట్టివా రెట్టిరే నిట్టి చెట్లఁ గండ్రు 70
- గీ॥ నాకమున సర్వభోగములందు మనము
క్షితిని గడలను మెదలను జేతఁగాక
కుడువఁ ద్రావఁగ నేమిచొప్పడక యిందె
నవసి యాఁగారు గతి గంటిమపుర నేడు 71
- క॥ అనుకొనుచు నే యుపాయము
మనమునకుఁ దోఁప కమితమన్యువున సుధా
శనులును శతమన్యుండును
వనమున నొదలలు వంచి పడియుండంగన్ 72
- ప॥ ఆ రేయి గడచి మఱునాఁడు కొంత ప్రొద్దెక్కిన పిమ్మట 73
- చ॥ అనిశము వృక్షజాతముల నారయుచుండెడు సత్యజిత్తు వ
చ్చి నతశిరస్కులై వనటఁజొందెడు వారల వేషభూషలన్
గని యమృతాశనవ్రజముగాఁగ నెఱింగి నమస్కరించి యే
మనఁదగు మిమ్ము వేల్పుదొరలయ్యు నిటైతిరి సీచబుద్ధిచే 74
- మ॥ మునిముచ్చై యిటు పారిజాతకుసుమమ్ము ల్నిత్యముంగొంచుఁబో
వునతం డభ్రచరుండు గాన నతనిక భూచారిసౌ నేను ప
ట్టు నుపాయం బెది గాననేర కెటు లెట్లో విష్ణునిర్మాల్య మి
న్యనభూమిం దరుపాళినుంచి తది మీ పాదంబులక సోకుటక 75
- గీ॥ కంటివారాచు మీరిందె కూలంబడితి
రెటులు మీకిప్పు డొదవిన వృజినమడఁగు

గగనచారిత్వ మేరీతిఁ గలుగు నాకు
సత్యజిత్తు హింస్రకుఁ డను సడియె కడకు 76

క॥ అని వినయముఁ బరితాపముఁ
దొనుకఁ బలుకు సత్యజిత్తుతో నింద్రదాదుల్
ఘనలజ్జాభర నమితా
ననులై వచియించి రిట్లు జ్ఞానివరేశ్వర! 77

మ॥ రసనాదోషమునన్ ఖగాళి పలలారం బెంతయో వేడ్కతో
రసకున్ డిగ్గుచు జాలబద్ధమగుమేరన్ మేము మాప్రేయసీ
విసరాజ్ఞ మతిమాలి భేటులము నిర్వీర్యంపుఁ జౌర్యక్రియన్
గునుమమ్ముల్ గొనిపోవ వచ్చి యిటు లెగులంటి మిమ్మంటిపై 78

గీ॥ లేచి నిలఁబడఁదగు శక్తి లేకయున్న
మేము మా యిండ్లకేగెడు మేర యెట్లు
దీని కేదే నుపాయం బనూనకరుణ
మాకు నెఱిగింపగదవయ్య మనుజవర్య! 79

వ॥ నావుడు సత్యజిత్తు వారలం జూచి యింద్రియచాపల్యంబునంజేసి
మీరొనర్చిన నీచకృత్యంబుకతంబున 80

సీ॥ మందాకినీతీర మహిత సైకతముల
నడయాడు మీ కిట్టి బెడఁద గలిగె
నందనవన హరిచందనాది తరులఁ
గ్రీడించు మీ కిట్టి కీడు గలిగె
నిరుపమ చింతామణి కామధేనువు
లెసఁగెడి మీ కిట్టి యెగు గలిగె
నప్పరః కామినీహారి గానరసమ్ముఁ
జెవిఁ జాటు మీ కిట్టి చేటు గలిగె

గీ॥ మేలిమి పసిండితో రతనాలతోడ
మేలుగాఁ గట్టఁబడిన బల్ మేడలందు

విరులపాన్పులఁ బవళించు వేలుపులకు
మీకు గొగ్గిరా నేలల మిడుకవలసె

81

క॥ ఏ నేమి నేయఁజాలుదు

నైనను మీ బాధఁ బాప నప్పుడు భక్తా
ధీనుండగు హరి వేడెద

మానసమున చింత లుడిగి మఱవక మీరున్

82

క॥ ఆ ర్తశరణ్యుని రాక్షస,హర్తను భజియింపుడనుచు నక్కట యేయే
ధూర్తులు వీరలకైవడి, నార్తింబడువారొ యనెడు ననుతాపమునన్

క॥ హరి నిర్మాల్మము నెటనెట

వెరపున మున్నిడెనొ వెదకి వేటిసి గుణా

భరణుం డాతఁడు గృహమున

కరిగి నిజారాంగితో నిరళనవ్రతుడై

84

సీ॥ హరిని పూజించుచు ధ్యానించుచుండెను

వనమున దేవతావారమట్లు

కుంటివారై నీరు వంటకమైఱుగక

నవయుచు బడియుండ నాకమందుఁ

దక్కిన వేల్పులుఁ దమవారు రామికిఁ

జింతించి వెదకుచు శ్రీఘగతిని

యింద్రాదులున్నెడ కేతెంచి వారల

పాటు గన్గొని రోషభరితులగుచు

గీ॥ లేవదీయంగఁ దలపెట్టి లేవలేక

కొందఱును బారిజాతంపుఁ గుజముఁ బెఱుకఁ

బూని చేఁగాక కొందఱు మూర్ఖునొంది

పడిరి వివశులై యవ్వనీభాగమందు

85

క॥ ఆ తటి దివమునఁ జనియెడి

ధాతకొడుకు నారదుఁడు నుభాభుగ్గణ సం

జాతార్తిగాంచి వీరల

నేతీరునఁ జక్కపెట్ట నేర్పడునంచున్

86

క॥ భావించి దేవదేవుడు, గోవిందుడుగాక యిట్టి గొడవలు తీర్పం
గా వేరెవ్వరుఁ గారని, వేవేగం జనియె హరినివేళమ్మునకున్ 87

ప॥ చని నిజప్రాసాదాంతర శిరోగృహంబున మనోహరశేషతల్పంబునఁ
బయోజనిలయాది ప్రేయసీసరసవాగ్దనిత హాసభాసురవదనారవిందు
గోవిందుఁ గాంచి సాష్టాంగనమస్కారంబొనర్చి లేచి మస్తకస్యస్త
హస్తయుగళుండై యిట్లని స్తోత్రంబు గావించె 88

— విష్ణు స్తోత్రము —

శా॥ స్వామీ! విష్ణురగామి! యార్తజనరక్షాదీక్ష! గోవింద! ప
ద్మామిత్రార్కకృతానుకోటి సమభా! యాత్మాకృతీ! నీరద
శ్యామా! రామ! సురేశ! సర్వజగదీశ! శ్రీశ! నారాయణా!
శ్రీమత్పంచజనేత్ర! మిత్రసుఖదా! కృష్ణా! నమస్కారముల్ 89

మ॥ గరుడాంకా! దళితాశ్రితప్రకరపంకా! యచ్యుతా! యాదిదే
వ! రమాలింగితవిగ్రహా! భుజగతల్పా! విశ్వవిశ్వేశ్వరా!
హరి! దుగ్ధార్ణవవాస! వాసరనిశాధ్యక్షాక్ష! రక్షితేశా!
గిరిధారీ! సుకలా! పురాణపురుషా! కృష్ణా! నమస్కారముల్ 90

గీ॥ సర్వలోకేశ్వరా! విశ్వసాధన! సుర
వల్లభా! నిఖిలాధార! వరద! సర్వ
గత! కృపాబ్ధి! యనంత! రాక్షసకృతాంత!
కేలుమోడ్చు లొనర్చెదఁ గృష్ణ నీకు 91

శా॥ ఈవే సాత్వికమూర్తి వీవే జగముల్ సృష్టింపఁ జెంపన్ హృతిన్
గావింపన్ విధివిష్ణుభర్తతనువుల్ గైకొందు వన్నింటిలో
నీవే వెల్లెదు నిర్గుణుండ వరయ న్నీవే పరబ్రహ్మపున్
నీవే కేశవ! కృష్ణ! నీకు సతముం గేల్పొడుపుల్బల్పెదన్ 92

గీ॥ త్రిగుణుండవు గుణాధారుండ వగుదు వీవ
నుజీ త్రయీమూర్తివయిన నీ మాయచేత

జంగమస్థావర ప్రపంచమ్ము సర్వ
ముద్భవం బొందుచున్నది యోగనాథ!

93

గీ॥ ప్రళయకాలంబునందుఁ బ్రపంచవితతి
సర్వమేకార్థమున నాశముగాగ
శేషతల్పమున నేను సేర్చి యోగ
నిద్ర నుండె దీ వొకడవే నీవు కృష్ణ!

94

గీ॥ శాశ్వతండువు స్వప్నకాశకుడ వీవ
జగములన్నియు నీయందె సంభవించు
భవనములలోన వెలువలఁ బొదలు దీవ
యీవ ముఖ్యుడ వైలెడ దేవదేవ!

95

గీ॥ అంతట న్నివె వ్యాపించి యఖిలభావ
హాసముల నెల్లఁచుచేద వఖిలలోక
ములకుఁ దల్లివి దండ్రీవి పోవకుడవు
నీవ! యమితశ్రభావ! యో దేవదేవ!

96

గీ॥ భూతములకెల్ల గురుండవై బుద్ధిబలము
కలుగునట్లు శిక్షించి నుఖమ్ముఁ గూర్తు
వీవ నీచేఁ బ్రతిష్ఠితమై వెలింగె
జంగమస్థావర ప్రపంచమ్ము కృష్ణ!

97

ప॥ దేవా! మహానుభావా! దేవప్రజానందకరస్వభావా! భవచ్ఛర
ణానందమ్ముల కనేక వందనమ్ములొనర్చెద రక్షింపుము రక్షింపు
మని పల్కుచు నారదుం డొనర్చిన స్తోత్రంబు విని సర్వవ్యాపకుం
డగు తన కెఱుంగరాని దేవీయు లేకున్నను దనకడఁ గలవార
లెఱుంగుటకై యమ్మునివలనం బలికింపఁదలంచి విష్ణుండు నారదు
నితో నిట్లవీయె.

98

గీ॥ భూమిసురవర్య! నారద! సేమమెకడ
యేమివని కీవు వచ్చితి వెఱుంగఁదెల్పు

మది సురాసుర దుర్లభమైన వడిగఁ
జేసి ముడమొనఁగూర్తు నీ చిత్తమునకు

99

సీ॥ ఆ వాక్కు విని ద్రుహితాత్మభవుఁడు నమ్ర
కంధరుఁడై దేవ! కడలిజరిని
బారిజాత శ్రుమాభవ మొకండుండె న
ద్దాని సూనమ్ము లెంతయు మనోహ
రములు వానినిజూచి యమ రేంద్రుఁ డనుసించి
కొనిపోయి తన ప్రియవనితల కిడ
వారు వానిని మెచ్చి ప్రతిదినమ్మవి మాకుఁ
దెప్పింపుమని కోర దేవభివుఁడు

గీ॥ ప్రేయసీప్రీతికై చోరవృత్తి వానిఁ
దేరఁగాఁజేసి చివరను స్తేనుఁడగుచుఁ
దాను సురలతో నేగి తత్తరువుక్రిడఁ
బంగువై వడె వలఁబడ్డ పక్కి ఁక్కి

100

గీ॥ అట్టిలంబడియున్న యయ్యమరవరుల
కాకటికి యజ్ఞభాగము లమ్మతరసముఁ
జిక్క కుపవాసములతోడఁ బెక్కుదినము
లరిగె దాన మూర్ఛిల్లిరి గతానులట్లు

101

క॥ నీ సేవకులగు వేల్పుల, గాసిం బోకార్చి పేర్కిఁ గావుము తడవున్
జేసితివేనియు వారు గ,తానువు లయ్యెదరునుమ్మి యంభోజాక్షా!

క॥ నారదుఁ డటుపల్కిన విని, వారిజలోచనుఁడు భక్తవత్సలుఁడు కృపా
నీరధిభగవానుఁడు న,ర్వారూఢుఁడు నిఖిల దేవతాధిపుఁ డనియె

ఉ॥ ధాతకుమార! నీవు విదితంబుగఁ జెప్పిన పారిజాతభూ
జాత మొకండునున్ దులసిశాఖ యొకండుఁ బయస్సముద్రసం
భూత సుధాకణప్రభవముల్ గనుకన్ మిగులం బవిత్రముల్
ప్రీతికరమ్ములున్ మధుపరీమళపుష్పవళాభిరామముల్

104

అ॥ ఆ తరువ్వయమ్ము నశికతర దరిద్రుఁ
డస్సదీయ భక్తుఁ డసఖుఁడైన
సత్యజిత్తు శ్రద్ధ సాకును నవ్వానఁ
బట్ని ప్రజయుఁ దాను బ్రదుకుచుండె

105

న॥ ఆ పూలవిషయంబున నింద్రుని కృత్యంబును సానుచరుండై పొందిన
పంగుత్వం బిష్ణుడు నీవ నుడివియుంటి వట్లు వారు కంటివారైన
కారణంబు వినుము. నిత్యంబును బారిజాతంబు పుష్పశూన్యం బగు
టయు నారీతిఁ జేయుచున్నది వియచ్చరులగుటయు గ్రహించి ఖచ
రులఁ బట్టుట కీదియె తగు నుపాయంబని తెలిసికొని మద్భక్తుండగు
సత్యజిత్తు మన్నిర్యాల్యంబుఁ గొనిపోయి పారిజాతాదిక పుష్ప
వృక్షంబులమీఁదను గ్రింది భూమియందును నుంచెఁ దన్నిర్యాల
ల్యోల్లంఘన పాదస్పర్శనంబులు కాని మఱి యొందు గాదు. 106

క॥ అనఘా! నిర్మల్యంబని
యనఁబడు భగవంతునకు సమర్పించిన పూ
లును దళములు పండులు నీ
రును నవి త్రొక్కినయపుడె నరుఁడు పంగువగుక

107

గీ॥ అవ్యధంబునఁ బంగువులగుచు ధరణిఁ
బడి నిరన్నులై మృతి కెన వచ్చినట్టి
మూర్ఛ మునిగిన సురసత్తములను సత్య
జిత్తు గాంచి యేరికిసేగి సేరకుండ

108

క॥ మన్నిర్యాల్యం బెల్లెడఁ
గ్రన్ననఁ దొలగించి యైన కార్యంబునకుఁ
మిన్నగు పశ్చాత్తాపము
నన్నిజమందిరవరమ్మునకుఁ జని నియతిన్

.09

క॥ అజరుల తెఱఁ దలఁగుటకై
నిజభార్యా సహితుఁడగుచు నిర్దళముడై మ

దృఢనార్చన లనుదివసము

నజనందన ! సల్పించుండె నకలంకముగాక

110

వ॥ దేవేంద్రాదులు పారిజాతపుష్ప చౌర్యంబునంజేసి పంగువ్వులై నిరా
హులై భూమిఁబడియుండఁ బదునొకండు దినంబు లరిగె. వారి
కా యవస్థ ఘటిల్లిననాఁడె పుణ్యప్రదంబగు నాషాఢమాసంబు
ప్రవేశించె. నేఁ డాషాఢశుక్లకౌదశి గావున సత్యజిత్తు యధావిధిగా
సన్నుఁ బూజించి మదీయాష్టాక్షరీమంత్రమ్ము జపించుచు రాత్రి
యంతయు జాగరణమ్ముతోఁ గడపిన నతని కేను బ్రత్యక్షంబయ్యెద
నవ్వల సంతయుం జక్కంబడఁగలదనిన విని నారదుండు కొండ
దాల్పునకు మ్రొక్కి సెలవుఁగై కొని తద్విశేషంబు లవలోకించు
వాంఛ నలనుండి వియన్మార్గంబున భూలోకంబుఁ జేరెనని చెప్పి
గృతన్న మదుండు జహ్నువుతో నిట్లనియె.

111

22 అధ్యాయము

సీ॥ సత్యజిత్తు నిజనిశాంతమున నిలింప

బాధానివృత్తికై పరమభక్తి

సత్యనారాయణస్వామికి సుమచంద

నాది షోడశపూజ లాచరించు

చేకాదశిని పవలెల్ల వెళ్ళఁగఁజేసి

నిశ వచ్చినదిమొదల్ నిశ్చలాంత

రంగమ్ముతోడ నారాయణమంత్రమ్ము

జపముఁ గావింపుచు జాగరింప

గీ॥ నతని పూజకు జపమున కాత్మ నలరి

మహిత వైకుంఠపురిసాధ మధ్యమందుఁ

జంద్రశాలను బ్రియలతో సరసగోష్ఠిఁ

దేలుచున్న జనార్దనచేవుఁ డవుడు

112

— నారాయణుడు సత్యజిత్తునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట —

సీ॥ నీలజమ్బూతనన్నిభశరీరముతోడఁ

గమలపత్రాభనేత్రములతోడ

దిననాథయూధ సదృశ్శరీరముతోడ

లలితకుండల కపోలములతోడ

భూరిసాధనయుతి భుజచతుష్కముతోడ

సర్వసన్నత వదాజ్ఞములతోడఁ

గరుణారసస్యందిసరసవీక్షలతోడ

నెరుబురుహకోపమాస్యంబుతోడఁ

సీ॥ దటి దనూనప్రభాపితపటముతోడ

బహువిభూసాన్వితావయవములతోడ

రమణితోఁ బ్రతి నెక్కి నారాయణుండు

సత్యజిత్తున కెదుట సాక్షాత్కరించె

113

గీ॥ అట్లు ప్రత్యక్షమైన రమాధినాథుఁ

గూడవచ్చిన మునులు కొండాడుచున్న

రవము వీనులనిండఁ గన్గవను దెఱచి

హరికి సాష్టాంగవందన మాచరించి

114

వ॥ లేచి కరంబులు జోడించి

115

మ॥ కమలాక్షా! శ్రీతపత! దుష్టజనశిక్షాదత్త! కామోదకీ

సముదంచత్కర! శత్రుభీకర! మునీశవ్రాతహృన్మృత్కరా!

శమితాఘహు! శరీరశాంతిజితవరాకాలమేఘా! బుధ

స్థిమితశ్రీప్రద! యాపదుద్ధరణ! లక్ష్మీనాథ! నారాయణా! 116

మ॥ కమలాంకృతవత్సదేశ! దళిత క్రవ్యాశనాధీశ! తీ

క్షమయాఖిప్రకరప్రకాశ! శ్రీతరక్షాప్రద్యదావేశ! హ

స్థిమితశ్రీకేశవిनाశ! ప్రస్తుతధరిత్రీభృన్నివేశా! బుధ

స్థిమితశ్రీప్రద! యాపదుద్ధరణ! లక్ష్మీనాథ నారాయణా! 117

మ॥ కుముదాప్తాహితనేత్ర ! సాధునికరక్షోఃజచ్చైత్రా ! మధు
ప్రముఖామర్త్యవిరోధిజైత్ర ! భుజగప్రత్యర్థిపత్రా ! రమా
రమణీమోహనగాత్ర ! పాతకమహారణ్యాగ్నిహోత్రా ! బుధ
స్థిమితశ్రీప్రద ! మాపదుర్ధరణ ! లక్ష్మీనాథ నారాయణా ! 118

గీ॥ అనుచు నుతిసేయు సత్యజిత్తును కృపార్ద్ర
వీక్షణాబులఁ దిలకించి విష్ణు వనియె
వత్స ! శ్వత్కృత పూజాదక్షమృత కెడ
మెచ్చితిని శోకు మెదియైన నిచ్చువాఁడ 119

ఆ॥ అనిన సత్యజిత్తు వినమితకీర్తుడై
వ్యాళేశయన ! మత్కృతాపరాధ
మున నిరన్నులగుచు భువి మూర్ఛగనియున్న
దేవవరుల వేగఁ బ్రోవవయ్య ! 120

న॥ ఆమాటల కబ్బిలోచనుండు దరహాసితనదనుండై కుమార ! సర్వర్తు
ఫలపుష్పసమన్విత నానాతరువరశోభిత నందనారామాధిపత్య విల
సితులగు పురుషాతాదికాదితేయులు చౌర్యంబునకుఁ గడఁది
భవదిష్టదైవము నగు మత్పూజకైన నొక్క పుష్పంజేని నిల్పక
త్వత్ప్రేమిత పారిజాతాదిక ప్రసవంబులపహరించుట వారి దోషంబ
కాని నీవలన నైన దోషం బినుమంతయు లే దెవనికర్మఫలంబు వాఁ
డనుభవింపకతీరునె ? దాని కీపు విచారింపవల దల్లదె లోకబాంధవుం
డుదయించుచుండె, మీ దంపతు లిరువురును మత్పాదోదకప్రసా
దంబులంగొని నాతోడఁ బారిజాతంబుకడకు రం డన్నియుఁ జక్కం
బడఁగలవనిచెప్పి వారిం దోడ్కొని పారిజాతంబుకడకేగి యచ్చట
మూర్ఛాక్రాంతులై పడియున్న వేల్పులపై సత్యజిత్తుచే నిజ
పాదోదకంబుఁ జల్లించిన 121

ఉ॥ పంకువులై ధరంబడి శవంబులకైనడి నున్న గట్లరా
గొంగయు వేల్పు లోజమెయిఁ గోల్కొని లేచిన సత్యజిత్తు వా

రిం గని తత్ప్రసాదమున కీణ ముదంబున నీయ వారు దా
నిం గక్షభక్తితో మెనవి నిర్మల బుద్ధిబలానుషంగులై 122

క॥ తమ యెట్టయెదుట మునిబృం
దము సేవింపంగ విహగనాయకుపై శ్రీ
రమణీయుతుడై నిలిచిన
కమలాక్షున కెఱిగి లేచి గతమోహమునన్ 123

క॥ క్షీతిధర! నిను దలంచుటకు
మతిమాసినవారి దోషమగును మమ్ము
బ్రతికింప నీకు నీ వా
దృతి వచ్చుట మమ్ము గరుణఁ దేర్పనకాదే? 124

ప॥ దేవా! భవత్కరుణావలోకనామృతంబు మాపైఁ బ్రసరించుట
వలన మృతప్రాయులమై పడియున్న మేము తొల్లింటి గగనచర
త్వాదిక శక్తులుగలవారమైతిమనిన గరుడశరంగుండు 125

క॥ ఓ దివిజులార! మీ వెతఁ, బోఁ దట్టిన దేనుగాదు పుణ్యాత్మకుడౌ
నీ దాసవగుడు తా నే, కాదశి నుపవాసముండి కడుభక్తిమెయి

మ॥ నను పూజించి మదీయపాదజలము నై వేద్యము దెచ్చి పే
ర్చిని మీకిచ్చెను దన్మహాత్మ్యముననే మీ పాపముల్ వాసఁ గ
ల్గెను తొల్లింటి సమస్తశక్తు లెచట లే డారయ యోగ్యవ
ర్తనుడౌ భక్తునితో సముండితఁడు తీర్థ శక్తు డెక్కార్యముల్

క॥ ప్రతి యేకాదశి నాకు
హితకారిణి గాన దాని నేర్పడఁగా శ్రీ
పతి వాసర మండ్రు విబుధు
లతులం బద్దాని మహిమ మదితిజులారా! 128

గీ॥ శక్రముఖులైన మీర లాషాఢమాన
మాదిగా నేటిదాఁక నేకాదశ దివ
సము లనాహారై ధరాస్థుని బండి
నా రగుటచేత నిద్రి యానాటినుండి 129

క॥ శయనైకాదశి యను నా

హ్వయమును వహించి తక్కు హరివాసరసం

చయమున నుత్తమమై మ

త్ప్రియమై భూతాఘమై భువి బేహందుక

130

క॥ అసమములగు మత్తీర్థప్రసాదములు మీరు నాదు భక్తునిచే నం

తసమైష్పారంగఁగైకొన్ననమయమిది ద్వాదశీదినమ్మగుకతనక

వ॥ ఈ ద్వాదశియందు మామకాశ్రితులగు మీరు కష్టంబులఁ బొసి

సుఖంబొందినకతమ్మున నేకాదశియట్ల ద్వాదశియు నాకు హర్షప్రద

యగు నిట్టి ద్వాదశీదినంబున ద్వాదశీప్రతిమ్ము గావించి యన్న

పానాది దానంబుల నద్వీజులఁ దృప్తులంజేసినవార లిహంబున సర్వ

సంపత్సుఖంబు లనుభవించి పరంబున మత్సాయుజ్యంబు నొందెద

రనిపల్కిన విని దేవవిభుండు పుండరీకాక్షునకు మ్రొక్కి యిట్లనియె

— విష్ణు నేకాదశీవ్రత మింద్రునకుఁ దెల్పుట —

సీ॥ ఏకాదశీవ్రత మేరీతిఁ గావింప

వలయుఁ జేసినయట్టివార లొందు

ఫలమేమి చేయనివారికి ఘటియిల్లు

కష్టంబులెట్టివి కరుణతోడ

నెఱిగింపవే యన నిందిరాపతి వల్కె

దశమీదినమ్ము మధ్యాహ్నమందు

భుజియించి రాత్రి బోనమ్ము నంటక

యేకాదశీదినమెల్ల నన్నుఁ

గీ॥ బూజ గావింపు చన్నమ్ము ముట్టఁబోక

జవముతోడను నామసంస్మరణతోడ

రాత్రి జాగారముండి మర్నాడు ద్వాద

శీదినము పారణము దగఁ జేయవలయు

133

గీ॥ ద్వాదశిని జాము లైదు నిద్రను దృఢించి

రాత్రి బోనము విడనాడి బ్రహ్మచర్య

మునను మూన్నాళ్ళు పుచ్చుట ప్రదమి పడక
ముఖ్య మేకాదశీవ్రతమున నుండెద్ర!

134

సీ॥ అన్నమును మాని హరిపూజనాదికముల
నిద్ర విడిచి నెలతొక నేస్తముడిగి
యొక్క యేకాదశీదినముండి పార
ణమ్మసేతె దీనను మధ్యమమ్ము శక్ర!

135

క॥ ఆకలి కన్న మ్రొక్కపరి, నేకాదశీ గుడిచి పడతి నెనయక నియమా
నీకము శక్తి కొలందిని, నేకాదశీ జరుపు టధమ మిందా! దానక

వ॥ మధ్యమాధమ విభానంబులు వృద్ధులకు రోగులకు నాచరణీ
యంబులు.

137

ఆ॥ అమితప్రణ్యదాయి హరివాసరమునాడు
ప్రీతి నుపవసించి విధివిధాన
మున మదీయపూజ నొనరించి జాగర
మాచరించునాతిఁ జంద్రు ముక్తి

138

ఆ॥ ఎఱుంగకైన నెవ్వఁ డేకాదశిని నోరె
మారించునాతిఁ జనుభవించు
బ్రహ్మహత్య మొదలు పంచమహాపాత
కములు సేయవాని గతులు శక్ర!

139

క॥ ఎన్నఁడు డేకాదశీనాఁ, కన్నముఁ దిను వాని కడ్డి యన్నముగా దో
నమ్మితిధిషణాచలనం, పన్నా! క్రిమిరాశిగాని పరికింపంగ

140

సీ॥ బ్రాహ్మణ క్షత్రయోరుజపాదభవులు
వటుగృహస్థ వానప్రస్థ పరమహంస
లంగనాబాలవృద్ధాదులైన దేహ
ధారు లేకాదశిని దగ దారగింప

141

సీ॥ ఎఱిగియేకాని యెఱుంగయేనికాని
యెవ్వఁ డేకాదశిని భుజియించు వాని

ఓముఁడు కోపంబుతో రారవాది ఘోర
 శకవ్యధల్ గుడుపు ననారతమ్ము

142

న్న మేకాదశిని దినినట్టివాఁడు
 ట్ల సమలు నారకబాధఁ గుడిచి జిగి
 చజన్మంబులన్ దాల్చి నెగులు మిగుల
 ందుచుండును వసుధ జంభానురారి!

143

దలిపొందు వీడియము భక్తము నిర్దుర మాని నిష్ఠ నే
 దశి నస్మదర్చన మకైతవభక్తి నొనర్చి నామ పా
 దకమున్ బ్రసాదమున నూనముపంబున స్వీకరించువాఁ
 దిని సర్వసౌఖ్యముల నంది యనంతర మొందు మోక్షమున్

చ్చ చాంద్రాయణముల సమిద్ధ యజ్ఞ
 ల సనేకాన్యనువ్రతముల నొనర్చు
 లుగునటువంటి ఫలిత మేకాదశి నుప
 స మున్నంతమాత్రానఁ బడయు నరుఁడు

145

ద్వదశమాసాలఁ బక్షద్వయమ్ముల
 వచ్చుచుండెడి హరివాసరముల
 ర్వవర్ణమ్ముల సర్వాశ్రమమ్ముల
 జనులును యోగులు మునులు స్త్రీలు
 న్నమ్ముఁ దినదగ జట్టుల నుపవాస
 మొనరించువారికి నెనయు ముక్తి
 న నేకాదశితో నెనవచ్చెడి
 పుణ్యవాసర మొందు పొసఁగదనుచుఁ

జెంగటంగల మునులు హర్షింపఁ బ్రాప్త
 దబ్ధరవమున భగవంతుడైన చక్రి
 చక్రి రిప్రమోద నిల్చి భుజమ్ములెత్తి
 శక్రములులకుఁ జెప్పె నో జహ్నుమాని!

146

23 అధ్యాయము

క॥ అక్కడనే క్రీకాంతం, దేకాదనీ మహిమఁ దనకు నెఱిగింపంగా
నాకపతి సత్యజిత్తు నవ,లోకించి మహాత్మ! భక్తలోకవతంసా !

— ఇంద్రుడు సత్యజిత్తును బ్రహంసింపట —

క॥ మాకొక కన్నోదకముల, నేకాదకదినము లంట కీవిధమున నీ
వేకాదకీ ప్రతమ్ము మ,హాకరుణ జేయు టెన్న నలవియె మాకు

క॥ నవసితమ్మునకంటె

స్మిపులక మృదువగుచు నొప్పె నీమది నీవే

యవుచువు సజ్జనశేఖరుఁ

డవు హరి కారుణ్యపాత్రుఁడవు భక్తుఁడవు

149

చ॥ అన విని సత్యజిత్తు వినయంబున మ్రొక్కి సురేంద్ర! యిందు నా
ఘనత యొకింతలేదు త్రిజగత్ప్రభుఁ డీ హరికర్త యంత కి
వనిశము పారిజాతకుసుమార్థము భూమికి వచ్చుటెల? మ్రాఁ
కునె గొనిపొమ్ము నాకమునకు గమనాగమనశ్రమంబటు 150

శా॥ ఆ మాటల్ విని దేవవల్లభుఁడు మిత్రా! యింకను నీచతా
భూమస్వాతులఁగానుమున్ దలఁతె యంభోజాక్షపాదాబ్జవీ
త్రామాహాత్మ్యముచేతనే నొదవదా జ్ఞానంబు సుంతైన ర
మ్మా! మమ్మంపును! పోయినచ్చెదము మామాధామముల్ సేరఁగ

వ॥ మాకు నీవిప్పటికొనర్చిన యుపకారంబువలన మేము నీకు పడిన
ఋణమ్ముఁ దీర్చుకొనుటకె నిరుపాయులమై యుండ వెండియు
నీ వొసగు పారిజాతభూజాతంబుఁ బుచ్చికొనఁజాలుదుమే యన
వాసు దేవుండు బుధప్రవరులతో నిట్లనియె, 152

ఉ॥ వింటికె సత్యజిత్తు నుడి వృత్రరిపుఁ గొనిపొమ్మొసంగెదఁ
వింటికె బారిజాతమనె నీని యుదారత నేమనన్వలె
దింటకుఁ దిండిలేక కయినీటను లెస్సగఁ బెంచి యిట్లు రెం
దింటికె సాధనంబయిన నిస్తులవృక్షము నీ దొరంకొనెన్ 153

ప॥ అని నుడివి పడగదారిపాన్పుసామి సత్యజిత్తుం జూచి 154

ఆ॥ సత్యజిత్తు మీరు జంపతు లిర్వరుఁ
బారిజాతమునకు శ్రీరహింపఁ
బూజనల్పి చెట్టు మొదలంటఁగా లేపి
యిండు వజ్ర కనిన నెలమి వారు 155

— సత్యజిత్తు పారిజాతము నిండ్రున కిచ్చుట —

గీ॥ శౌరి యాజ్ఞాప్రకారంబు సంఘటించి
విబుధవల్లభుఁ బూజించి ప్రీతిఁ బారి
జాత మర్పించె నపుడు పుష్పములవాన
గురిసె నా జంటపై మింటఁ దిరిగెడుపజ 156

ఆ॥ అపుడు పారిజాత విపులారుహముచేంతఁ
జెలుపుమీఱుచున్న తొలసివ్రాను
మనుజభాషణముల ననె సత్యజిత్తుతో
ననఘ ! నాదు వాక్య మాలకింపు 157

గీ॥ పారిజాతమును న్నన్నుఁ గూరిమిమెయిఁ
జాలకాలమ్ము సాకి యీ సమయమందు
నా ప్రియుండైన హరి వచనమునఁజేసి
నీకు జీవనాధారమై నెగడుదాని 158

మత్తకోకిల! పారిజాతము నాకనాయకుపాణిఁ జేర్చితి వల్ల న
న్నీరమేళుని పాదదాసిగ నీయ నర్హుడ వీవె నా
కోరికిన్ నెరవేర్పు మీఁకొనఁ గుంజరావనుఁ బావనున్
ధారణీధరధారి శౌరి నెదన్ గదించి నుతించెదన్ 159

క॥ అనఘా యింద్రోపేంద్రులు
ననుజన్ములు పారిజాత మనుతరువును నే
నును దోబుట్టువులము నీ
వును మమ్మింతవఱ కెలమిఁ బ్రోచితి సరిగన్ 160

వ॥ నా తోఁబుట్టువులేని యిచ్చో నొంటిగ నుంపక నన్ను పేండుగన
కొనంగుమని సత్యజిత్తును వేడుకొని శ్రీహరి నుద్దేశించి యిట్లనియె

— తులసి శ్రీహరిం బ్రాశ్నించుట —

ఉ॥ దేవ! మహానుభావ! జగతీనివహావన! లోకపావనా!
గ్రావధరా! ధరాధర! విఖండితదుర్జన! కోపవర్జనా!
సేవకసేవధీ! సుగుణజీవనధీ! హరి! నీదు పాదరా
జీవసమాశ్రయక గరుణః జేకొని ప్రోవుము నన్ను జెచ్చెరక 162

క॥ అమృతముతోడం బుట్టిన
కమల నెడం జేర్చుకొన్నకైవడిఁ గృపతో
నమృతప్రభవను నను వ
క్షమునం జేరిచికొనంగఁజనును మహాత్మా! 163

గీ॥ శ్రీయుతంబైన నీ యురస్సీమ నేను
మాలికాయాపమున నుండుమాత్రమునకు
సనుమతింపంగఁ దగునయ్య యన్య మేమి
కోర నీకన్న గతి వేతలేరు నాకు 164

క॥ అని వినుతించెడు తులసిక
గని గోవిందుఁడు వచించె గాంతా! తులసీ!
నిను నిందిర నొకరీతిగఁ
గనియెడ నెడ శంక విడిచి కనుము ముదమ్ముక 165

గీ॥ అవ్యధమ్మునఁ దులసికి హర్ష మొదవఁ
బల్క సిరితోడ హృత్సమీపమ్ము జేర
సత్యజిత్తు సభార్యుడై జలజనయను
రమను బూజించి తులసి కర్చనమొనర్చి 166

క॥ తులసిని బెకలింపంగఁ,దలఁచిన వారింబి ప్రేమ దళుకొత్తఁగ ని
మ్రువామక రాంబుజమున, నెలమిప్పుఞించిహరితులసికెమ్మొంగూర్చెక

గీ॥ అవుడు తులసి సమస్తావయవములందు
 దివ్యభూషణ నివహముల్ తేజరిలఁ
 జారు నారీస్వరూపంబుతో రమేశు
 పాదముల వ్రాలఁ గరములఁబట్టి యెత్తి

168

— తులసీత్రభావం వింద్రాదులకు విష్ణు శెరిగించుట —

చ॥ తులసి! సుధాపయోధిసుతతో సరిగా నెడఁదాల్తు నిన్ను నీ
 సలలిత వృక్షరూపము రసాస్థలి మానవదుష్కృతంబులన్
 దొలఁచి సుఖంబులిచ్చి తటితో నమృతాలయమొండఁజేయఁగాఁ
 గలుగును గావునన్ నిలువఁగావలె నీవిట నివ్విధంబునన్ 169

మ॥ తులసి! నాకును లక్ష్మీకిం బ్రయివు నిస్తుల్యంబు నీ శక్తి నిన్
 దిలకింపంగలవారి కల్మషతతుల్ నీతై చనున్ వహ్నిన్
 లలఁ దూలంబును బోలె సర్వజనతా లాలిత్యవౌ దీవె నిన్
 దులతోఁ దూఁచిన నా సదృశవగు చెందున్ శుద్ధ వీ వారయన్

గీ॥ కోమలములైన దళములఁ గొనబుమీఱు
 నిన్నుఁ గనినట్టివాఁడు ఖండితమహాఘ్నఁ
 డై సుకావగఁ దోఁగినయతనిరీతిఁ
 దత్తణంబున శుద్ధుడై తనరుఁ దులసి!

171

క॥ కోమల తావకదళముల

మామకపూజను ఘటించు మనుజుం డవుడే
 నా మూర్తిఁ దాల్చు మరలన్
 భూమిన్ జననంబు గనఁడు పూర్ణేందుముఖి!

172

క॥ తులసి! నీ దళములతోఁ

జెలువుగ మాలికను గూర్చి స్థిరభక్తిని నా
 గళమున నిడువాఁడు సుఖం
 జులు నాతో సరిగ నెపుడుఁ బొందుచునుండున్

173

గీ॥ గృహమునందేని వనమునందేని నిన్ను
 వేసి పరిశుద్ధజలములు వోసి పెంచి

నట్టివానిని పాపంబు లెట్టివైన
నంటనేర వొకానొకపైనఁ దులసి! 174

గీ॥ ఏ దినమ్మున రవి యుదయించునప్పు
డెవఁడు మేల్కొన్న వెంటనే వృజినహరణ
వైన నిన్ను దర్శించునో వాని కదియె
సుదినమా గాతఁ డద్దాన సుఖము నందు 175

క॥ తులసీ! నీ దళములతో
మిళితంబగు నీటఁ దనదు మేనెల్ల నెవం
డలఘువిధిఁ దడిపికొనునో
ఖలుండయిన నతఁడు శుద్ధిఁ గనుఁజూపి యపుడే 176

క॥ తులసీ! నీ మొదలి మనున్
లలాటమునఁ దాల్చునతఁ డిలంగల భూతా
దులవలన సుంతయున్ భయ
మొలయుఁడు సర్వత్ర సౌఖ్యమొందుచు నుండున్ 177

క॥ తులసీ! వృక్షాకృతి నీ
వెలసిన భూతలము గడుఁ బవిత్రము నానా
కలుషాపహరకము మం
గళకర మచ్చోటఁ దిరుగఁగాఁగల వ్రజకుక్ 178

ప॥ అనుచుం బలికి జలజాక్షుండు మానవతరణార్థంబు తులసీవృక్ష
మూర్తిని భూతలంబున నిల్పి సర్వాంగసుందర యగు నారీమూర్తిని
మాలికాయాపంబున నిందిరకుఁగూడ నలంకారంబుగ నుండునట్లు
నిజపక్షంబున ధరించి భక్తవరు సత్యజిత్తుం జేరి వత్సా! నీ కతం
బున దేవవిభుం డీ యాపాద శుక్ల వ్రతిపదాదిగఁ బదునొకండు
దివంబు లుపవసించి యేకాదశీ జననకారణుండై తనవలె నుపవ
సించుచు మీ దంపతులొనర్చిన యేకాదశీ వ్రతప్రభావంబున లబ్ధ
మనోరథుండయ్యె. మేమును మత్ప్రియురాలగు తులసిం గైకొంటి

మిక నీ యభీషంబుఁ దీర్తు మడుగుమున నలెండు మొక్కి పక్కిరా
జక్కిసామితో నిట్లనియె. 179

శా॥ దేవా! దేవవరుల్ ఋషిప్రవరులే దివ్యాకృతిం జూడఁగా
వేవేలేండ్లు దపించుచుండెదరొ తద్విశ్వసమోదప్రదున్
శ్రీవిష్ణు న్నినుఁ జూడఁగంటి నిటఁ దీరెన్ గోరుకుల్ సర్వ మిం
కీవే! నీ పదసన్నిధానమును దండ్రీ! భక్తకల్పద్రుమా! 180

ఉ॥ నావుడు సర్వజిత్తునకు నందకపాణి యిటుల్ వచించె దే
వావళి బాధఁ బాపుటకునై యొనరించిన నీ వ్రతంబు దీ
తొవిధి పూర్తియకాటకునుగా నిక ద్వాదశివేశఁ బుణ్యభూ
దేవుల కిండు భోజనముఁ దీర్పుండు పారణకృత్య మీరునున్ 181

క॥ నిరతం బేకాదశివత
మురుభక్తిఁ జలుపుచుండు మొదపు నిహమునన్
గొటలేని సర్వసుఖములు
పొరసెడు కైవల్యసౌఖ్యములను బరమునన్ 182

క॥ అని యానతిచ్చి కేవలఁ
డనిమిషులును మునులుఁ జూడ నంతర్హితుడై
న నిలింపేనుండు మునులును
గొనియాడిరి సత్యజిత్తు గుణసముదయుమాన్ 183

గీ॥ వారు నల సత్యజిత్తుచే వందనములఁ
బడసి యేగిరి నైజనివాసములకు
సత్యజిత్తు సభార్యుడై స్వగృహమునకు
నరిగి విప్రసంతర్పణ మాచరించి 184

గీ॥ ద్వాదశీపారణముఁ జేసి తద్వ్రతంబుఁ
బూర్తిఁ గావించి ధన్యుడై పుత్రపౌత్ర
సంపదల నొప్పి చివరకు జాయతోడ
విష్ణుసాయుజ్యమును బొందె విప్రవర్య! 185

గీ॥ కృష్ణ వామకరస్పర్శ మెనసినట్టి
తులసికాభాగమెల్ల శ్యామలతఁ బొరసె
నెనఁగె నద్దానఁ దులసికీ గృష్ణతులసి
యనెను నామము జహ్నుమహామునీశ ! 186

క॥ తులసీవృక్షము కెలఁకులఁ
గల పెరమాఁకులు బవిత్రకాయములయ్యెన్
దులసీవృక్షంబులలో
పలఁ గృష్ణాభిఖ్యతులసి ప్రఖ్యాతిఁ గనెన్ 187

క॥ తులసీమహిమముఁ దెలిపితిఁ, దెలిపితి నేకాదశీప్రతిభ నెలనెలయున్
గలిగెడు నేకాదశు లీఁగల వెప్పుడు నశ్వమేధ ఘనసవ ఫలముల్

సీ॥ మాసమ్ములన్నింట మాఘమ్ము మాధవ
ప్రీతికరమ్ముని పెక్కుచోట్లఁ
జెప్పంగఁబడె నట్లె శివుని లింగోద్భవ
మును మహాశివరాత్రి మొదలు గల్గు
శివుని మహోత్సవ దివసమ్ము లల మాఘ
మాసమ్మునందె సంభవములగుట
శివునకు న్నాఘమే చిత్తప్రియంబైన
దయ్యెఁ గావున దానియందు వచ్చు

గీ॥ చుండు నేకాదశులు రెండు నుత్తమములు
దాన నేకాదశీప్రత మే నరుండు
విధిగఁ జేయునొ వానికి వేసవేల
తురగమేధ ఫలంబులు దొరకు విప్ర ! 189

గీ॥ మాఘ శుక్లమందు మనుజుఁ డేకాదశి
నుపవసించి పండితోక్తభంగిఁ
జక్రి పూజఁ జేసి జాగార మొనరింప
నిహనుఖములు ముక్తి నెనయు ధ్రువము 190

గీ॥ మాఘమున ఖరాంశుఁడు సక్రమందు నుండ
వచ్చు నేకాదశిని నిట్లుపాస మెవ్వఁ
డుండ కన్నమ్మఁ దినునొ యాతఁడు బ్రహ్మ
రాక్షసుండయి యుండు నిరంతరమ్ము

191

మ॥ మృగగుండై రవి యుండ మాఘమున శుక్లైకాదశిక్ సక్రమం
బుగ స్నానంబొనరించి శ్రీదయితునిన్ బూజించి యారాత్రియున్
బగలున్ మాధవ గాధలన్నినిన యవ్వాఁడున్ గతైనస్కుండై
సుగముల్ పెక్కులు సెంది యంతమునఁగాంచుకొనియుజ్యమున్

మ॥ అగవాసప్రియమైన మాఘమునఁ గృష్ణైకాదశిక్ సక్రమం
బుగ స్నానంబొనరించి ఫాలనయనుం బూజించి యారాత్రియున్
బగలున్ శంకరసత్కథల్ వినిన యవ్వాఁడున్ గతైనస్కుండై
సుగముల్ పెక్కులు సెందియంతమునఁగాంచుకొనియుజ్యమున్

గీ॥ అఘ వినాశకమైనట్టి మాఘమందు
వచ్చు నేకాదశుల నుపవాసముండి
బ్రాహ్మణులతోడ ద్వాదశీ పారణమ్ము
సేయువాని ఫలమేనుఁ జెప్పలేను

194

సీ॥ శ్రీమత్తపోద్వాదశీదినమ్ముల భగ
వత్కథాసక్తునకుత్కటాచ్చ
హృదయున కాచారసదనున కామ్నాయ
వేదికిని గుటుంచి కాదృతిమెయి
నావును బుడమిని నపరంజిఁ బుట్టముల్
తిలలు సాలగ్రామశిలలుఁ బాలు
దధియును ఘృతమును దాంబూల ముపవీత
మును ఫలం బన్నంబుఁ బూర్ణదక్షి

గీ॥ కాన్వితంబుగ నొసఁగిన యట్టి సుడనుఁ
డిహమునన్ సార్వభౌముడై యెల్లసుఖము

లొంది పరమున విష్ణుసాయజ్యమొందు
సందియంబు లే దిందుకు జహ్నుమాని!

195

క॥ ఓ విద్ర! నీ పడిగిన, ప్లే వినిచితి నతిపవిత్ర మేకాదశ్యా
హ్వవిదిత ప్రతమిహవర, భావుక దాయకము మఱియు వ్రతరత్నమ్మున్
క॥ ఈ కళను భక్తియుతుడై, యా కటివేల్పుకడఁ జదివినాతఁడు నట్లే
యాకర్ణించిన మాతఁడు, జేకొనఁగల రసములై విశ్టిష్టేష్ఠితముల్
వ॥ అనుచు గృత్స్నమదుండు జహ్నువున కెఱింగించిన తెఱంగున
ననంగవిరోధి పార్వతికి దెల్పెనని సూతపౌరాణికుండు శౌనకాది
మహామునులకుం జెప్పె.

198

— ఆ శ్వాసాంతము —

సగ్ధర॥ మంజుస్వాదూక్తిసారా! స్మరితనగధరా! మర్దితాత్మారిపీరా!
కంజాతాప్తాభతేజా! కవినివహగజా! త్వాంతికుంతీతనూజా!
సంజీవాంబాహృదీశా! ఛవిశశినదృశా! సద్గుణాశివప్రకాశా!
రంజచ్ఛేతోంబుజాతా! ప్రవిమలచరితా! రామయామాత్యనేతా!

- గ ద్య ము -

ఇది శ్రీ మల్లక్ష్మీనృసింహస్వామి కారుణ్యపాత్ర శ్రీ వత్స
నగోత్ర వరదయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబా రామకవి
సోమపుత్ర అవధానిభూషణ వినయప్రధానభాషణ
పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
మాఘపురాణంబున సప్తమా శ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీ లక్ష్మీనృసింహ పరాబ్రహ్మణేనమః

మా ఘ వు రా జు ము

అష్టమాశ్వాసము

క॥ శ్రీనాయక నామామృత, పానాన క్తరసనాశ్రవణ ముఖ్యహృషీ
కా! నరవినుతశ్లోక! పు, రానవకృతి తృప్తలోక! రామసుధీకా! 1

ప॥ అవధరింపు మట్లు నైమిశారణ్యశరణ్యులగు శౌనకాది మునివరే
న్యుల కఖిలపురాణ కథాకథన ప్రభ్యాతుండగు సూతుం డిట్లనియె
నవ్విధంబునఁ గైలాసంబున శైలనుతకు మాఘమాహాత్మ్యంబు
నుడువుచున్న మహాదేవుండు పార్వతిం గని దేవీ! వినుము, గంగా
తీరంబున మాఘవ్రతం బొనర్చుచుఁ దన్మహిమాది కథావిశేషం
బులఁ దెల్పుచున్న గృత్స్నమదుండు జహ్నువుం గని 2

గీ॥ జహ్నుమునినాథ! యెవ్వఁడు శ్రద్ధ వినునొ
వాని కెఱిగియు మాఘసున్నానమహిమఁ
దెలుపకుండిన వాఁ డఘకలితుండగును
గాన మఱియును వినుతు నీకేను వినుము 3

24 అధ్యాయము

క॥ ఏతఁడు మాఘవ్రత మ
త్యాతతమగు శ్రద్ధ సల్పు నాతండు మహా
పాతకములనుండియు నుప
పాతకములనుండియు విడువంగఁబడు వడిన్ 4

క॥ ఈ మాఘవ్రత మొనరుపఁ
గా మర్చ్యుడు పొగరుచేత ఘటియించిన యం
హోమండలి దు స్తరమై
భీమంబైనను నశించు వెంటనె విప్రా! 5

గీ॥ అజ్ఞులు నహంయువులుఁ గలింగాధివాను
లైన కొందఱు మును మహాఘాత సల్పి

మాఘనువ్రతమున మోక్షమందినట్టి
కథ గలదు విను మద్భుతకరము కరము

6

— కిరాతాదుల కథ —

చ॥ కలదు కళింగదేశము జగమ్మున నెన్నికగన్న దందులోఁ
గలదు కిరాతరు డొక్కఁ డతికల్పషకారుల కీశుడై శరం
బులు ధనువు గరద్వయిని బూని వనంబుల వేటలాడుచున్
గలిమి గడించె దొంగ తలకట్టయి హింసలొనర్చు చెట్టయై 7

ఉ॥ అమ్మెయి భృత్యయు క్తముగ నా ఖలుఁ డెన్నోవిధాలఁ గానలన్
గ్రుమ్మరు వుల్లలన్ మెకముకూటువులం దునుమాడి వాని మాం
సమ్ముల మెక్కుచున్ గరుణమాని ధనమ్మునకై సతమ్ముఁ జౌ
ర్యమ్మొనరించుచుండు విను మంతట వేసవి వచ్చె నుచ్చమై 8

సీ॥ అడుగువెట్టినమాత్ర నటకాళ్ళ బొబ్బలు
గలుగఁజేయుచు నేల గాలుచుండ
మస్తకరోమముల్ మాడిపోయెడునట్లు
దండియెండల మిన్ను మంచుచుండ
నొడలెల్లఁ జూచుట నుడికిపోవఁగ గొద
గొని పడమటి గొట్టు గొట్టుచుండఁ
దగకు నీరెచ్చోట నగుపడమిని నాల్క
మూరెఁడు లోఁతుకుఁ బోవుచుండఁ

గీ॥ బారు దప్పిన ముదుసలిపాటుఁ డొకఁడు
త్రోవ నేగుచు దగదొట్టి దూప దీట
నీరు సర్పదఁ ద్రావఁగాఁగోరి వడిగ
నడచునెడ వడ దాఁకఁగా నడిమిబాట

9

ఆ॥ సొమ్మసిల్లి లేచి సోమజ డాయక
తాను వోవు నడవిదారియందు
తమదు నీడ నిల్చుతనుధారి సమితికి
శ్రమముఁ బావు వృక్షసమితిలోన

10

సీ॥ ఎద్దాని ఫలములు ముద్దుగుమ్మల కాలి
 చీలమండల గేలిచేసి మించె
 నెద్దాని యూడలు కృషికులౌవారికి
 గాడిమానులు నౌచుఁ గల్గి నించె
 నెద్దాని మూలమ్ము మృతపితలకు నిడు
 పిండాలతో గయఁ బేరుఁ గాంచె
 నెద్దాని పత్ర మయ్యిందిరాపతికిఁ గ
 ల్పంత వేళను దల్పమై రహించె

సీ॥ నెద్ది నీడలఁ బ్రాణుల నెలమిఁ బెంచె
 నెద్ది ద్విజతతి కాశ్రయమిచ్చి మంచె
 నెద్ది పెంపునఁ బెటచెట్ల నీనడించె
 నట్టి యొక మఱిచెట్టుఁ ధాయకును జేరి

11

చ॥ అలసటఁదీరఁ గొంతతడ వందు వసించియు స్నానపానముల
 జలిపెడు కోర్కెసాగ జన సాధ్యుడౌత కిరాతనేత భృ
 త్యులు వెనువెంటరా ద్విజునకున్న పటంబులుఁ బానపాత్రవే
 ల్పులుగల సంచి లాఁగికొని భూసుర! దవ్వుల నున్న మమ్ములఁ

క॥ కని నీకడఁ గల్గిన ధన
 మును దాచితి పెందొ వేగముగ నద్దానిన్
 గొనితెచ్చి యిమ్ము లేకు
 న్నను బ్రాణము దక్కదనుచు నలియన్ మోడఁ

13

క॥ వ్యాధోత్తమ! నాకున్న వి
 వే ధనము లిఁకేవీలేవు వృధగా నన్నున్
 బాధించి చంపి బహు నిర
 యాధిక కష్టమ్ము లేటికందెదు చెపుమా!

14

డి॥ తొక్కులురాని బిడ్డలు దరిద్రత గూరిన కాపురంబు నే
 దిక్కును మొక్కులుంగనిది దేవుకుగొట్టు కళత్రమయ్యె మీ

రిక్కడ నన్నుఁ జంపిన నిఁకేగతి కాంచునో నా కుటుంబ మా
ఫక్కిని నీ వొకింతరసి ప్రాణముఁ దీయుము బోయరాయఁడా ! 15

క॥ అని బ్రతిమాలుచు వ్యాధుని
ఘనకర పదతాడనములఁ గడునొచ్చి ననున్
దునిమినను గాను దొరకడు
కనికరమున వదలి మేలుఁ గనుమనుచుండెన్ 16

శీ॥ కఠినచిత్తుండు వ్యాధుండు కరుణ వీడి
కఱకుఁ గరవాలుఁ గైకొని నఱుక వలవ
దనుచు నడ్డంబుగా నిడ్డ యంజలిపుటిఁ
దొలుతఁ దునిమి తునిమె విప్రుగళము వెనుక 17

ఆ॥ అట్లు చంపి వాని యవయవమ్ములయందుఁ
జాట్లుపట్ల మఱుగుచోటులందు
వెదకి యేమిలేమి విసువొంది యా బోయ
పోయె సహితండ్లై స్వపురమునకును 18

క॥ క్రూరుడగు నా కిరాతుండు
చోరతకును బాపమునకు స్రుక్కక నిత్యం
బూరూరన్ వని వని హిం
సారతుండ్లై బహుధనమ్ము సంపాదించెన్ 19

క॥ అటు లార్జించిన ధనమును
విటవృత్తి మద్యపానవృత్తి సత ము
ల్కటముగ వ్యయముం జేయుచుఁ
గటికితనమ్మున సతండు కాలముఁ గడపెన్ 20

వ॥ అట్టి కిరాతున కొక్క స్వర్ణకారుండు మిత్రుండయ్యె నిఁక వాని
కత వినుము. 21

క॥ సొమ్ములు ఖేదుగ బంగా
రవిజ్ఞాచ్చివ శుభము గొంత గ్రహియించి యుపా

యమ్మున నేలోహమొదా

నమ్మేళన మాచరించి నమ్మిక యెసఁగన్

22

గీ॥ తూకమున నించుకయు లోటు దోఁవకుండ

మెప్పుగా వస్తువులు చేసి యొప్పగించి

వస్తువులఁ గొనువారిచే బహుధనము మ

జూరిగాఁ దీసికొనుఁ దన నేరుపొప్ప

23

క॥ అతఁడును వ్యాధుఁడుఁ దమతమ

మతులకు నమ్మకము గల్గుమాడ్కిని నెన్నేఁ

బ్రతినలు చేసికొని యనా

రత మథార్థనమునందు రాక్షసులగుచున్

24

వ॥ మెలంగుచు నయ్యతతాయులు సమయంబు చూచి ధనవంతుల
గృహంబుల నవలంబిడి తద్గృహస్థులయ్యుపత్తువలనఁ బరిభ్రాంతులై
యుండ పీరాధనాదుల హరించియు గృహంబులలో జనులు
నిద్రాసక్తులై యుండఁ దస్కరించియు బాటలు గాచి బాటసారుల
ప్రాణంబులందీసి హరించియుఁ గూర్చికొనిన నానావిధ రత్న స్వర్ణ
భూషణంబుల నేనాటివానాఁడ కిరాతుండు స్వర్ణకారునకు విక్ర
యార్థంబేయ నాతండు గొనిపోయి విక్రయించి వచ్చిన మూల్యంబు
నం దర్థం బపహరించి తక్కిన సగంబుతోఁ గిరాతుండేరి వానికిఁ
దూకంబునఁ గొంతయుఁ గ్రయంబునఁ గొంతయుఁ దగ్గించి చెప్పి
వాని కా ద్రవ్యంబు సమర్పించి వానివలనఁ దన కష్టంబునకుఁగా
నాల్గవంతు రొక్కంబుఁ బుచ్చికొనుచుండు నన జహన్న వచ్చెరు
వుగాఁ జూచుచుండ గృతన్నమమం డిట్లనియె.

25

గీ॥ అకట! స్వార్థపరాయణులందు మేటి

స్వర్ణకారుండు సత్యంబు జారవిడచి

యాచరించె మిత్రద్రోహమున్న నీకు

నబ్బరం బేటికయ్య ఫరామ రేంద్ర!

26

మ॥ ధనమే యన్నిట మిన్నగాఁ దలంచు స్వార్థవ్యగుఁ డేవేళఁ దా
జనయిత్రిన్ జనకున్ సహోదరుఁ దనూజాతున్ గురు నిమిత్త వి
ప్రుని విందుం జెడఁదిట్టియేని శపథమ్ముల్ జేసియేక బాదతా
దనమున్ సల్పియునేని దీర్చికొను స్వేచ్ఛంబుల్ వినవ్వాత్ముడై 27

గీ॥ అల కిరాతక స్వర్ణకాయలకు వారి
గ్రామమునఁ గావురంబుండు కావు కొడు కొ
కండు బసవన్న యను పేరు గల్గువాఁడు
స్నేహితుండయ్యెఁ దత్కథ నివ్వినుతు వినుము 28

— చంద్రవదన చరిత్రము —

ప॥ బసవన జనకుండగు ధర్మయ్య 29

ఉ॥ తాతలనాటనుండి కులధర్మము దప్పక సేద్య మెంతయుక
బ్రీతిగఁజేసి దానఁ గడు విత్తము గూడఁగఁజెట్టి భూసుర
వ్రాతముఁ దన్ని దేవగురుభక్తి నెసంగిరి కావు లందులో
నాతత సద్గుణవ్రజసుఖాంబుధి ధర్మయ నిర్మలాత్ముడై 30

క॥ పెద్దల సేవించుచుఁ దన, పెద్దలవలె బుద్ధి గలిగి పేదపజలకుక
విద్దెలఁ జదివెడివారికి, ఏద్య ధనంబిడుచు నీతిదప్పక మెలఁగె 31

గీ॥ వానికిం బూర్వభవకృత పాతకమున
భార్యగా నయ్యె నతుల సౌందర్యసదన
చంచలమనస్కుఁ పరపురుష ప్రసక్త
చంద్రవదనాభిధాన గజేంద్రయాన 32

ప॥ ఆ చంద్రవదనయు 33

సీ॥ మెఱుఁగుఁదీవియవోని మేనిపైఁ గఱిమబ్బు
సారు గేరెడు నీలిచీరఁ గట్టి
నీలాలగని మించు నెఱిగొప్పపైఁ గమ్మ
తావు లీ నడు పూలదండఁ జుట్టి
పున్నమచందురుఁ బోలు నెమ్మొమ్ముపైఁ
బోలుపుగాఁ గుంకుముబొట్టుఁ బెట్టి

వలపలిచే లిక్కి వామకరమ్మున
గడ్డిగుడ్డను జెల్లుగాఁగఁ బట్టి
గీ॥ విడెముకతమున దానిమ్మవిత్తులట్లు
వంతములు గ్రాలఁ గంటుని దంతిలీల
వాలుఁజూపులఁ జూపఱు డీలుపడఁగఁ
బొలము వోపుచునుండు నక్కులుకులాఁడి

34

సీ॥ ఈనాఁడు తూరుపుచేనికే నేఁబోదు
సీవు రా తోడుగా నెలఁత యనుచు
నీనాఁడు గీమున నేనొకర్తునె పని
చాల యున్నది పోదుఁ జూన యనుచు
నీనాఁడు కట్టెల కిప్పుడే చొప్పదొ
డ్డికే బోవవలయునే సకీయ యనుచు
నీనాఁడు మావారి కేఁ బువ్వఁగొని పడ
చుటి చేనికేగెద మగువ యనుచు

గీ॥ బావినీటికిఁ బోయినవట్ల తోటి
చెంతకేగినయెడ నొద్దఁ జేరియున్న
పడఁతితో ముచ్చటించినపగిడిఁ దనదు
విటుఁడు వినఁ బల్కుచుండు నక్కుటిలకీల

35

గీ॥ చెడిపెయైన చంద్రవదనకడుపునందుఁ
బుట్టె బసవయ్య యనుపేరి బుడుత యతఁడు
పిన్నవాఁడుగ నున్నపై కన్నతండ్రి
ధర్మయాఖ్యుండు చేరె స్వరామమునకు

36

చ॥ బసవయ్య కన్నతండ్రి త్రిదివంబున కేగుటయున్ సదా విట
వ్యసము గల్గు తల్లి యడపాడ్లలఁ బెట్టకయుంట నిచ్చమై
మొనవుచు విద్వలం గనక మేగలిఁ గూళలచెల్మి నేయుచున్
విసువక చెడ్డచెల్లుములనే పొనరింపఁగఁ బూనె నిచ్చలున్

37

గీ॥ యాపనారంభమగుటయు నాతఁ డర
వంతుఁడును దుష్టసాంగత్యవంతుఁడగుట
జారుడగుటకుఁ దడవున్న సంద్యమింద్ర !
చెడిపెత్తికి నితవయ్యెఁ గొడుకు నడత 38

ఉ॥ అమ్మ బాజంగుకాఁడె బసవయ్యకుఁ గుంటెనకాఁడునై యపా
యమ్మున వారి విత్తము నహర్నిశమున్ హరియించుచున్ స్వగ్
హమ్మున యందె యిద్దఱ కనంగసుఖమ్ములు గూర్చె దాఁ గళ
త్రమ్మును సంత సచ్చట దురభ్యసనమ్ముల కిచ్చ సాచ్చటన్ 39

మ॥ ఒకనాఁ డా బసవన్నతల్లి మదనానూనాశుగవ్రాతబా
ధకుఁడెరిపంగలేక జారుగవయన్ దధామముం జేరె న
ద్ది కడుం జీకటికల్లు రేయగుట నుంతే గొంతులేకుండ నా
డకు నక్కామిని చేరునప్పటికె మిండం డేడఁగో పోవుటన్ 40

గీ॥ వాని రాకఁగోరి వగలాడి యా యింట
నొక్క గదిని వేచియుండె నంత
నాపె కొడుకు బసవయాఖ్యుండు నిత్య మా
స్థలమునందె జారఁ గలయుఁగాన 41

క॥ వడివడి వచ్చెడి బసవన
యడుగుల యులి వాలకించి యాతఁడు తన మిం
డఁడుగాఁ దలంచి తా న
య్యెక నున్న తెలుగు నాతఁ డెఱుఁగుటకొఱకై 42

క॥ చిటుదిగ్గు దగ్గ బసవన, బిరబిర నచ్చోటకేగి బిగికాఁగిట న
త్తర రాక్షిఁజేర్ప నాపెయు, స్మరశక్తి మేనుమఱచి సంక్లేషించెన్

క॥ ఆ తల్లికొడుకు లటు స్మర
భూతాజేశమున నొడలి పొగరునఁ దమ దు
ష్కృతుకములు మెలఁగిన తరు

నాత వ్నాతి ప్రియ కరముఁ బట్టుకొని యనెన్ 44

గీ॥ ఎంతసేపయ్యెఁ జెలికాఁడ యిచటి కేను
వచ్చి నీ వెందుఁబోతి మా బసవన నెలు
నమ్మఁబల్కుదు నంచను నమ్మ పల్కు-
లాలకించి రుపం దల్లి నవలనెట్టి 45

ప॥ బసవన్న యిట్లనియె. 46

క॥ ఓసీ! యెంతటి పాపము, సేసితివే కండ్రొప్పుచే నీ గొంతుఁ
గోసినను గోయఁదగుఁ బురి, బాసి చనుము నేఁడు నేను బసవననైతి

క॥ నీవిట్టి చెడిపెవైతివి, కావున నా చెనఁటిసేత గర్హింపక నఁ
బోవిడిచితి వాఁబోతటు, పో వేగమ తగదు నీదు మోమింకఁ గనన్

గీ॥ అనుచుఁ జెడఁదిట్టి బసవన యచొటు వీడి
నిజగృహమ్మునకుం జేరె నెలఁత లేచి
దుఃఖమొందుచు నేమియఁ దోచ కూరి
వెలుపలకు నేగి తనమదిఁ దలఁచె నిట్లు 49

ఉ॥ పతి నుడి ధిక్కరించి యుపభర్తలఁజేరి సుఖించి భ్రష్టనై
గతపతి నయ్యుఁగూడ కనుగానక రాఁగల యట్టి దుర్గతుల్
మతిని దలంపలేక స్మరమార్గణపీడకు నోడి భ్రాంతిమై
సుతుఁ గవఁగూడితిన్ బ్రతుకఁజూచుట మేలె జనమ్ము దిట్టఁగన్

ఉ॥ పుట్టితిఁ బెద్దకాపునకుఁ బున్నెపుటెంకికిఁ బట్టినై కయిం
బట్టితిఁ జాగియున్ సుజనమాన్యుఁడు ధర్మయ కాల్పినై చెడ
న్గొట్టితి రెండువంశములనున్ బజరొసిన అంకులాఁడినై
కట్టితి నిల్లు ఘోరనరకంబునఁ బెన్వెత లొందుచుంటకై 51

క॥ జారిణినై పరపూరుష, వారముతోఁ గలసి భ్రాంతివశత సుతునితో
మారసుఖిబులనొందితి, లేరెట ననుఁబోలు చెడిపెలేమలు పుడమిన్

క॥ నా పాపమయ శరీరము
నోవఁడు కాల్పంగ నగ్గియు నమస్త మహా

పాపములవలనఁ బాపంగ

నోపినయది జహ్నుతనయ యొకతెయె యగుటక

53

ప॥ నే నా విష్ణుపాదోద్భవయు భవజటాజూటాలంకారయుఁ బతితపాప
నయు నగు భాగీరథీజలంజులం దుమికి ప్రాణంబుల వదలుటదక్క
నిక చేయఁదగు కార్యంబులేదని నిశ్చయించికొని తద్దాడాంధకార
పూరితార్ధరాత్రంబున నిటనుండిబయలుదేరి తెరువరయక పురుగుం
బుటలకుఁ బెనుమెకంబులకు వెఱవక మిట్టపల్లంబు లెక్కుచు
దిగుచుఁ బడుచు లేచుచుఁ దగిలెడు దెబ్బలనెంచక తానొనర్చిన
ఘోరపాతకంబులఁ దలంచి పశ్చాత్తాపంబు నొందుచు రెం డహో
రాత్రంబులు తెంపులేని నడక నడచి యెట్టకేలకు గంగాతీరంబు
నకుఁజేరి కరవదవదన ప్రత్యాశనంబు లాచరించికొని తదభిముఖయై
యంజలి ఘటించి

54

గీ॥ తల్లి! నా పాతకమ్ముల కెల్ల లేదు
దూరముననుండి నీ పేరుఁ బేరుకొనిన
వారి దోసమ్ములడఁపఁగా వలఁతి వీవ
టంచు విజ్ఞులు పలుక నాలించియుంటి

55

గీ॥ అమిత పంకాన్వితము మామకాంగ మిపుడు
నీ జలాహతి విమలమై నిర్జరాల
యమునకేగఁగ నర్హమా ననుచు నెంచి
దూఁకుచుంటిని నీలోన వాడమిన్న

56

క॥ అని పైఁటచెంగు నడుమున
కును బిగువుగఁ జాటి కృష్ణ! గోవింద! హరీ!
వనజేశ్వర! నారాయణ!
యనుచుం గుప్పించి గంగయందుక దుమికె

57

ప॥ అట్లు దూకిన యా చంద్రవదన సాహసంబున కళిలభూతంబులు
వచ్చెరువందె సంత

58

క॥ ఆ దినము మాఘ కృష్ణ, కాదశి యా కతమున నల కంజేక్షణ నా
నాదురిత పరిచ్ఛ్యతయై, దేదీప్యాకృతి వహించి దివమున కేగెన్ 59

గీ॥ ఎంత పాపిష్ఠయైన నా యింతి మాఘ
మాసమునఁ గృష్ణమున హరిహాసరమునఁ
గల్యమున జాహ్నువిం బడి కాలధర్మ
మొందుటం బుణ్యలోకంబుఁ బొందె విప్ర ! 60

ఉ॥ ఇంతటి దుష్టమానసలు వృద్ధిని గొందఱు కల్గియుంట నే
కాంతముగాఁ గుమారుకడ నైనను సోదరు చెంతనైనఁ బి
త్రంతికమందు నైనఁ జపలాక్షులు నిల్పుట కల్గెనేని ద
త్స్వంతము సంచలించునని జ్ఞానులు పల్కిరి మున్ను సంయమి !

చ॥ బసవనయట్లు తల్లికడఁ బాసి స్వగేహముఁ జేరి రాత్రిఁ దాఁ
బసరమురితీ నల్పిన యపారమహాఘముఁ జూడ నేరికిన్
బొసంగడటంచు నెంచి పెజిపొల్తులఁ గూడుచు జూదమాడుచున్
విసువక త్రావుచుం దనదు విత్తము మొత్తము పాడుసేసెఁబో

ఉ॥ మానిసి పాపపుణ్యములు మర్త్యులు గాననిరీతిఁ జేసినన్
భాను శశాంకులుం బవనపావకు లుర్వి నభో జలంబులున్
వాని మనమ్ము రేలును బవళ్యును సందెలు ధర్మమున్ జముం
డూనినశ్రద్ధఁ జూచుచు నెయుందురు గావున దాఁగ దేదియో 63

గీ॥ అట్లు బసవన్న దుర్వృత్తులందు మెలఁగి
నిలువ నీడయుఁ దినఁగఁ దిండియును లేని
యట్టిఁడై తుద బ్రహ్మఘ్నుఁడైన వ్యాధుఁ
జేరి జీవించుచుండె దత్కూరవృత్తి 64

గీ॥ బ్రహ్మహత్యా సురాపాన పాటవుండు
వ్యాధుఁడున్ సువర్ణస్త్రీయై యైన స్వర్ణ
కారుఁడున్ జననీద్రోహి కావుకోడె
కాఁడు మువ్వరు సంగడికాండు వింటె 65

క॥ ఎంతటి పాతకమైనను

స్వాంతమ్మున జంతులేక జరుపుచుఁ గడు దు

శ్చింతాపరులయి మెలఁగఁ ద

దంతికముఁ జేరె నొక్క యధమద్విజుఁడున్

66

వ॥ అతండు

67

— విశ్వుంఖలు చరిత్రము —

చ॥ తన పిననాటనుండి తలిదండ్రులు చెప్పినరీతిఁ బోక వి

దైన గ్రహియింప కెప్పు చెడుతెన్నులఁ గ్రుమ్మరువారిఁ జేరి చెం

తనుగల గేస్తులన్ వెతలఁ దాన్మొనఁజేయుచు బ్రహ్మచారి య

య్యను గులశీలముల్ వదలి యోగ్యుఁడుగామి విశ్వుంఖలున్ సుతున్

గీ॥ మానసంబున రోసి యవ్వారిఁ దల్లి

దండ్రు లిద్దరు పీడి కాంతారమునకుఁ

జనిరి తపమునఁ గడతేరు మనముతోడ

నంతట విశ్వుంఖలుం డశనార్థి యగుచు

69

క॥ ఎవ్వరియింటికి నేగిన, నెవ్వరుఁ దన పొట్ట కన్నమిడకుండుటచే

నవ్వనుధామరపు త్రోకుఁడవ్వీటన్ బ్రదుకుమార్గమరసి దొరకమిన్

గీ॥ భర్తతస్కర మాతృతల్పగులభంగి.

బ్రాహ్మణధ్వంసి యా వ్యాధు పజ్జఁ జేరి

స్నానసంధ్యాదీకము లనాచారములను

వదలి వాడిచ్చు ధనముతో బ్రతుకుచుండి

71

గీ॥ బోయ చెప్పినచోటికి నాయవార

మనెడు మిష నేగి యచ్చటి యానుపాను

లెఱిగి యేతెంచి నర్వహణ నెఱుంగఁజెప్పు

వ్యాధునకుఁ జౌర్యవిధి సులభముగ జరుగ

72

సీ॥ వ్యాధుండు తన మిత్రవర్యులతోఁ గూడి

యార్జించు చెడ్డద్రవ్యమ్మునందుఁ

గీ॥ జాహ్నవీ స్నానపరుడైన జనునిరీతిఁ
గృచ్చ చాంద్రాయణమ్ములనెల్లఁ జేసి
వ్రతము లుపవాసములు సల్పి పాయు నెఱుక
లేమిఁ జేసిన పాపమ్ము లా మనుజుఁడు

79

గీ॥ అటు మహాపాతకి న్రజ మమితమైతి
నుండుకాలమ్మునం గిరాతండు పనుప
నాయవారంపు మిషను గ్రామాంతరమున
కేగుచుండిన యట్టి విశ్వంఖిలుండు

80

— విశ్వంఖిల వీరవ్రతుల సమావేశము —

సీ॥ కరితాజనందక్ష! కమలాక్ష! గోవింద!
భవహర! యను చెప్తుఁ బలుకువానిఁ
దీర్ఘసేవకుఁడౌటఁ దెలిపెడు కాశికా
కావటి మూపునఁ గ్రాలువాని
శంకరాభేదంబు సమకూరిన విధాన
భూతి పూర్ణత మేను బొదలువానిఁ
గుళలు హస్తంబులఁ గుత్తుక రుదురక్క
దండలు దండిగాఁ దాల్చువానిఁ

ఆ॥ గప్పు మెకముతోలుఁ గప్పిన మైవానిఁ
బొగ యడఁగిన మంటఁ బోలువాని
విప్రతిలకుఁడగుచు వీరవ్రతాఖ్యచే
సమరువాని సదయుడైనవాని

81

ఆ॥ కాంచి మ్రొక్కి యెదురుగా నిల్వఁబడి యంజ
లించియున్న యాయకించను గత
పుణ్య భూరకలుషపూరితు వీరవ్ర
తుండు చూచి పలికె నిండుకరుణ

82

క॥ జన్నిద మొక్కటి బుజమున
నున్నది బ్రాహ్మ్యమ్ము నుంతయును గానఁగరా

కున్నది మోమున నెవ్వడ

వన్నా! యిటు జోలెదాల్చి తతి దీనుడవా?

83

క॥ ఎచ్చటి కేగదవని తను

నచ్చెరువుగఁ జూచి యడుగు నా ద్విజవరుతో

సచ్చరితునితో ధిషణా

వచ్చుద్రునితో వచించె వాఁ డీ రీతిన్

84

వ॥ మహాత్మా! నేను బ్రాహ్మణవంశంబునఁ బుట్టియు

85

చ॥ చదువక యెల్లుఁ గాపురుషసంగతిమై తమ మాట మీఱునఁ

వదలి మదంబయుం బితయు వందురుచున్ వని కేగఁ దింట కే

ముదవమి నాఁకటం గుమిలి యొక్క కిరాతునిజేరి వాని వం

పు దలధరించి చేయుచును బుచ్చెదఁ గాలము భూసురాగ్రణీ!

86

వ॥ ఈ వేసంబున పోకడయు నక్కిరాతుని పనువున నే యనుచు

87

క॥ మీ మోముఁ జూచినంతన

నా మనమున నేదొ వెఱ ఘనంబుగఁ దోచెన్

స్వామీ! మహామతీ! నా

కేమైనను మంచి మార్గ మెఱిగింపుడనన్

88

క॥ వీరవ్రతుండుఁ గుండీ, సారావగ నీటఁ గంటిజుటఁ దుడిచికొం

చోరిమి ఘటికాద్వయి ధ్యానానూభుండై యెఱింగె నాతని గాఢన్

వ॥ అట్లు తెలిసికొని వీరవ్రతుండు

90

25 అధ్యాయము

క॥ ఓయి విశ్వంఖల! వినుము త్వ

దీయంబైనట్టి బ్రహ్మతేజంబెల్లన్

బోయినదిగాక కుదువునఁ

దోయజభవ కల్పకోటిఁ దొలఁగని యఘముల్

91

— వీరవ్రతుండు విశ్వంఖలువకు వాని పాపములు చెప్పట —

వ॥ నిన్ను లమికొని యున్నందులకుఁ గారణంబు లెఱింగించెద సావధా

నుండవై వినుము. నీవు బ్రాహ్మణవర్ణంబున సాధుదంపతులకు

వనయుండవై పుట్టియుఁ గులాచారంబున వేదాధ్యయనంబుసేయక
బ్రహ్మచారివయ్య నాశ్రమధర్మంబు నడపక తలదండ్రుల మాట
వినక వారి హృదయంబుల కధికకష్టంబుఁ గలిగించి వనంబున కేగు
నట్లానర్చి పితృభాధకుండవైతి వద్దాననే పుణ్యలోకంబులకరుగ
ననర్హుండవైతి వంటియకాక భిక్షుకేగియు సజ్జనులవలనఁ బొట్టకుఁ
బట్టెఁడు కూడునుం బుట్టించుకొననేరవైతి విష్ణుడు పొట్టకూటికై
నీ చేరిన కిరాతుఁ డెట్టివాఁడైనది యెఱుంగవేమొ తెల్పెద వినుము

సీ॥ వేటల నెప్పుడు విహగమ్ముల మృగమ్ము

లను జంపి వాని పలలముఁ దినుచుఁ

గూరత విత్తమ్ముకొఱకు బ్రాహ్మణహింస

సేయుచుఁ ద్రావుచు స్త్రీయి యగుచుఁ

జరియించు నతనికి స్వర్ణకారుడగు భ

ర్మస్త్రీయి యొకఁడును మాతృరతుఁడు

జూడరి జారుడు సురఁ ద్రావుచుండెడు

కాపువాఁ డొకఁడును దాపురించి

గీ॥ రెంతయేనియు నమ్మిన యితవరులయి

వారు ముప్పురు సేయని పాతకమ్ము

లింక నెచ్చట లే వట్టి హేయగుణుల

నాశ్రయించితి వీ వశినార్థివగుచు

93

గీ॥ అమ్మహాపాపిజనుల స్నేహమ్మువలనఁ

దావక బ్రహ్మవర్చస్సు త్వన్ముఖమున

నావగింజంత లేకుండ నడఁగిపోయె

నంతియేకాక నీకు మహాఘన మబ్బె

94

ఉ॥ జాతినిబట్టి నీవును ద్విజత్వముఁ గల్గినవాడవౌట సం

ప్రీతిఁ బురోహితుండుగ వరించి దురాశకతమ్మునన్ మహా

పాతకులైన యా ముగురు పల్లరు దానములీయఁ బట్టుటక

సితనువెల్లఁ దత్కలుష నిర్వృధితంబయిపోయెఁ జూచితే

95

సీ॥ వినవోయి! యెవ్వఁడు ధనలాభమునకయి
 సహజబుద్ధినినైన స్వామివశత
 నైన బలాత్కృతినినైన మహాపాత
 కోపపాతకులతో నొక్క క్షణము
 తాఁకుచుఁ బల్కుచు దర్శించుచుండునో
 వాఁడు దత్పాపముల్ వడసి యంత
 వాఁడొను దత్పాపపరులతో మాటాడఁ
 దప్పనిసరియైనఁ దన కరమున

గీ॥ దర్శ ధరియింపవలయు నెందాఁక వారి
 దర్శనాదులు శప్ప వందాఁక నట్లు
 తాల్పకుండినవాఁ డెంత ధన్యుడైన
 నడ్డలేఁ డక్కొలం దను నంటకుండ

96

గీ॥ తస్మహాపాత కోపపాతకులఁ గలసి
 భోజనాలాపనంగతిఁ బొదలువాని
 పాప మిట్టిది యని చెప్పు పటిమ నలువ
 కైన వేనోళ్ళ పెంజిల్వకైన లేదు

97

క॥ కావున నేండ్లకొలందిగ, నీ వా పాతకుల మైత్రి నెఱిపివగుటకొ
 నీ వదనమ్మును గనుచుకొ, వావిచ్చి వచింపఁదగదు నాజోటులకుకొ

గీ॥ బ్రహ్మహంత సురావుఁడు భర్మహరుఁడు
 గురుకళత్రరతుఁడను నల్గురును జూడఁ
 గా మహాపాతకులు వారిఁ గలసియుండు
 నతఁడు పంచమపాతకి యనఁగఁబరఁగు

99

క॥ పంచమహాపావులటం, చంచితముగ నెఱిగి మైత్రి యవ్వారలతోఁ
 గొంచింపక నలుపునతనిఁ, బంచమునట్టులఁ దృజింపవలె దూరమునకొ

ప॥ అట్లు పలికి వీరవ్రతుఁడు తూర్ణింభావంబున నుండుటకు బ్రాహ్మ
 (37)

శాధముండైన విశ్వంఖలుండు భయకంపితగాత్రుండై పశ్చాత్తాప
తప్తంబగుచు సాగిలిమొక్కి తేచి నిలచి యంజలిబద్ధుండై 101

క॥ అక్షీణమ్మగు మత్స్యాపక్షయకృతి నిపుణమైన ప్రాయశ్చిత్తం
బీక్షణము తెలిసి సత్కృప, రక్షింపవె నన్ను భూసురవ్రజమాళీ!

క॥ దీనుడయి యట్లు మొఱియిడు
వానిం గని భూతసమితిపైఁ గనికర మెం
తేనిం గల వీరవ్రత
భూనిర్జరవరుడు చెప్ప మొదలిడె నిట్టుల్ 103

— పీఠవ్రతుండు విశ్వంఖలునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబుఁ జెప్పట —

గీ॥ ఓ విశ్వంఖల! నీ కిప్పు డొడవినట్టి
పంచమమహాఘమునకు మున్ బ్రథితభంగి
స్మృతుల మన్వాదికోక్తమై యెల్ల రాచ
రించుచున్న ప్రాయశ్చిత్త రీతి వినుము 104

మ॥ ఒకచో నిల్వక తీరసేవకుడవై యూరూర నింటింట నో
పితలో మాధుకరమ్ముఁదెచ్చి తినుచుం బెక్కండ్రతో నాత్మపా
తకముల్ బల్మరుఁ జెప్పకొంచు ద్విషడబ్దంబుల్ వ్రతం బిట్లు పూ
నికమై నిర్వహణంబొనర్పవలయున్ నిష్ఠాగర్హితుండవై 105

గీ॥ ద్వాదశాబ్దవ్రతుండవై వ్రతి శరత్తు
నందు మృగగతుండై రవిమాఘమునను
వెలుగుగఁ బ్రయాగలోనఁ ద్రివేణికా సు
సంగమునఁ దోఁగి హరిని గాంచంగవలయు 106

క॥ గంగా కాళిందీ భవ
భంగమ్ములు చామరలుగ వట మెల్లిగ నీ
లాంగుండు మాధవుఁ డొడయం
కుంగుగఁ బ్రయాగ మొప్పెడుం దీర్థవమై 107

గీ॥ పుష్కరయుతమ్ములు విభూత దుష్కృతమ్ము
 లైన గంగా సరస్వతీ యమున లను మ
 హానదులు మూడు కెలకుల ననుసరింప
 గణుతిగన్న ప్రయాగకుఁ గలదె సాటి 108

క॥ మోక్షాపేక్షుల కమృతము, పక్షిధ్వజులన సంభవమగునని బుధా
 ధ్వజుల నెదరలనందక, కాక్షేయకయు కృపాగ ఘనమన్నింట

గీ॥ కాశికా మరణము ప్రయాగ స్మరణము
 మనుజునకు ముక్తి నిడునండ్రు మహితధర్మము
 లంతటి ప్రయాగమున స్నానమాచరింపఁ
 గలిగెడు ఫలమ్ము తెలిసికోగలఁ జెనండు 110

క॥ మృగయుతమగు మాఘమ్మున
 ఖగుడుండంగాఁ ద్రివేణికా సంగమనక
 దగు తజ్జలమజ్జనమున
 నగు శుద్ధుఁ జెట్టి పాపియైనఁ గుమారా! 111

ఉ॥ దీనను శంకలేదగుటఁ దేకువతోడ సమస్త తీర్థసే
 వానిరతుండవై యుదరబాధను మాధుకరానఁ బొపు చెం
 దైనను స్థాయిగా నిలక హాసనముల్ పదిరెండు పుచ్చు మ
 పైన నశించుఁ దావకమహాఘము పంచమ మో ద్విజాత్మజా! 112

సీ॥ పండ్రెండు సమ లిట్లు వ్రతముఁ గావించుచుఁ
 బ్రతి సమ రవిమకరమున నిలువ
 మాఘమ్మునఁ బ్రయాగ మజ్జన మొనరింపు
 మది యసాధ్యంబైన నర్థమేని
 నలుపు మయ్యదియును సాగనిచో మూడు
 పమలైనఁ జేయు మా చాయఁగూడ
 నమరనియ్యటైన నాదిమధ్యాంతమ్ము
 లం దొక్కయేడైన నాచరింపు

గీ॥ మట్లు గావించి కడపటి హోయనమునఁ
జవర మాసంబు ధేను భక్షితములైన
కొలుచుఁ బక్వమ్ము గావించికొని భుజించి
తేనిఁ బారిశుఘ్యమ్ముఁ జెందెదవు వత్స! 113

గీ॥ అనుచు వీరవ్రతుఁడు దెల్ప నాలకించి
యా విశ్వంఖలుఁ డేఁ దప్పకాచరింతు
ననుచు నతుండయి యెంతేని వినయ మెసఁగఁ
బలికె నీ రీతి గద్గద భాషణములు 114

గీ॥ శాంతభావులు మీరు నా జల్పములకుఁ
గోపపడరంచు నెంచి సంకోచ ముడిగి
విన్నపం బింక నొందు గావింపనుంటి
బుధులకుఁ బరోపకారమై ముఖ్యముగద 115

గీ॥ తాఁ దరించి పిమ్మటఁ బరతరణమునకుఁ
బూనవలెనని తమవంటి బుధులు వలుక
వింటిఁ గావున నా మిత్రబృందమును ద
రింపఁజేయంగ నెడఁదఁ గోరికి జనించె 116

క॥ ఆ లుబ్ధకముఖమద్ధితు, లేలాగునఁ దన్మహోగ్రవృజినచ్యుతులై
మేలుంగ నెదరు? నే న, య్యాలుదినధాన్య మెట్టు లయ్యా! తినుటల్
వ॥ ఇవ్విషయములు తేటపడ బోధింపవే యని కేల్గొడ్చిన వీర
వ్రతుండు చిఱునగవుతో నిట్లనె. అయ్యా! గోవులు ధాన్యము దిని
పేడ వెట్టినచో నందు ధాన్యముండును. వానిని గడిగికొని పక్వము
చేసికొని భుజింపవలయునని నేనింతకుమున్ను నుడివితి. తెలిసినదా?
ఇక నీ మఱొక ప్రశ్నము నందుకొనెద. విశ్వంఖలా! నీ మైత్రి
మివులఁ బ్రశస్యమునుమీ! 117

— వీరవ్రతుండు మైత్రిఁ బ్రశంస సేయుట —

మ॥ తన మిత్రుం డెలువంటి నీచుండయినకా ధర్మచ్యుతుండైన దు
ష్టనతాపూరకుండైన మందుండయినకా రాగాన్నితుండైన రో

గనిధానుండయినన్ దరిద్రుడయినం గౌర్యప్రియుండైన నా
తని వర్జింపక యోగ్యుఁ జేయుటయె కర్తవ్యంబు ధీశాలికిన్ 118

క॥ చుట్టలు లెస్సగ నున్నెడఁ
జట్టున్ ముసరెదరు చెడినచో నవ్వానిన్
ముట్టరు చూడరు మిత్రుం
డెట్టి దశ స్విడక మంచయే ఘటియించున్ 119

క॥ సుతులును భార్యయు బంధు
ప్రతతియుఁ దృణించినట్టి భాగ్యరహిత దు
ర్గతికున కెయ్యెడలను న
ద్దితుఁడే దరినున్న కల్పవృక్షం బరయన్ 120

ఉ॥ కష్టండు పాండవుల్ దనకుఁ గాదిలితమ్ము లటన్నమాట సం
పూర్ణముగా నెఱింగి యయ బోధమొనర్చెడు కృష్ణు మాటలం
గర్లములీక మిత్రుఁడగు కౌరవనాథు నెఱుఁగి సంప్రహా
రార్ణవమందు ముని తన ప్రాణములిచ్చెను దజ్జయార్చియై 121

గీ॥ కొలువవచ్చిన దొరల నట్టులనె నిలిపి
చదువునెడఁ దాము చేసిన సఖతవలనఁ
గడు దరిద్రుఁ గుచేలుని గౌరవించి
యిడె నమృతలక్ష్మి హరి మైత్రి కేది సాటి 122

మ॥ తన భార్యాగ్రహపాత్రుఁడై నయనబాధం గన్న యక్షేశ్వరున్
ధననాథుండుగ రాజరాజగ దిగధ్యక్షుండుగాఁ జేసి చెం
తనె వాసంబు నొసంగి ప్రోచె హిమవద్ధాత్రీధరవ్రాతరా
టనయావల్లభుఁడైన శంకరుండు మిత్రత్వ ప్రభావంబునన్ 123

గీ॥ ఎదిరి నెదిరించి పోరెడు నింద్రతనయు
వారి రణధర్మవిముఖుడై కూలనేసెఁ
బొంచి రాఘవరాముండు భువననుతుండు
హితున కువకృతి నేయుటె హెచ్చటంచు 124

క॥ క్షితి నెట్టికితవుఁడును నిజహితసకుఁ దనమర్మమెల్ల నెఱిగించును న
క్కుతమున మిత్రద్రోహము, మిత్రేనియఘాళి దాన మేకొనుఁదిరమ్మ

క॥ కలగుట్టు మట్టులెల్లను

దెలిసినవాఁడౌట నపకృతి మిత్రునకు

నలుపుట సులభమయగు న

క్కలుష మడఁగ దెట్లు లెన్నికల్పములైనక

126

వ॥ కావున నెవ్వఁడేనియు నెక్కుతమ్మునను మిత్రునకు ద్రోహంబు
తలపెట్టక వలసినేనిఁ దన ప్రాణంబులొడ్డియైన సాయమ్మునేయుట
న్యాయమ్ము.

127

గీ॥ కాన నీ మిత్రులం జేరి నేను నీకు

వినిచినట్టి ప్రాయశ్చిత్తవిధిని దెల్పు

మద్ది గా కొండుతదన్న నా విశ్వంఖ

లుండు విని వినయమ్మున దండములిడి

128

వ॥ మహాత్మా! మీ రానతిచ్చినవిధంబున ద్వాదశాబ్దంబులు జఱిపిన
పిమ్మట నాకింకెట్టి ప్రాయశ్చిత్తంబు గలదో నెలవిండని ప్రార్థింప
నతం డతికష్టసాధ్యంబగు దీని నాచరించి పూతుండవై నాకడకు
రమ్మప్పుడు నీకుఁ దెలుపవలసిన విశేషవిధానంబు లెఱిగించెదఁ
బొమ్మన విశ్వంఖలుండు వీరవ్రతునకు ప్రమోక్తి తదనుజ్ఞం బడసి
రయంబున వ్యాధునికడకుం జని నిర్భయుడై యిట్లనియె

129

ఉ॥ ఓరి కిరాత! మీ చెలిమినుండి తొలంగితి విందు వట్టె త

త్కారణ మీవు నన్ననువఁగాఁ బొరుగుారికిఁ బోవు నేను నా

దారిని గంటి జంటతలదంటను మించిన తేజవానినిక

మాఱట శంకరుం డ నెడిమాడ్కి నెసంగినవాని జ్ఞానినిక

130

వ॥ క॥ కనులు మిఱుమిట్లుగొలుపు వాని తేజన కచ్చెరువొందుచు
ప్రమోక్తి నిలచిన నమ్మహనీయుండు మచ్చరిత్రంబంతయు నంత
ర్బుష్టినెఱిగి నాకుం దెచ్చె నందు మీ చరిత్రంబెల్ల నిమిడియున్నదని

వీరవ్రతుండు దనకుం జెప్పినట్లెల్లవృత్తాంతంబును వారికిం జెప్పి
తడు క్తరీతి మత్పావప్రాయశ్చిత్తార్థం బిదె తీర్థసేవ కరుగనుంటినను
విశ్వంఖలు వచనంబులు విని దానఁ దమ పూర్వకృత్యంబులు
స్మరణకు రా భయకంపితగాత్తులై పశ్చాత్తాపంబొంది వ్యాధా
దులు మువ్వురు విశ్వంఖలుం గని 131

క॥ ఎవ రెటులాడినఁగానీ, యవనీసురపుత్ర! నమ్మినట్టి జనములకా
డివిరి కృప నుద్ధరింపఁగఁ, దవుదక్షులు భూసుపర్వతల్లజులె నుమీ

క॥ ఓ మిత్రమ! నీ నుడువుల

మా మనములు మాటి నీదు మార్గమె పట్టకా

గా మొనసెం గావున నీ

కా మహనీయుండు దెల్పినట్టి విధంబుకా

133

గీ॥ తెలుపుమని వేడికొని విశ్వంఖలునివలన

మహిత వీరవ్రతోక్త ధర్మములు పావ

నిష్క్రూతి విధానములు వ్రతనియమములు నె

టింగి వెనుకటి నడతఁ దొజంగి యపుడ

134

చ॥ తమకుఁ గలట్టి ద్రవ్యమును ధాన్యములుం గనకాదికంబు లు

త్తను ధరణీసుపర్వులకు దైవము గుళ్ళకు నన్నవస్త్రు లో

పములు గలట్టివారలకుఁ బంగుల కంఠుల కామ యార్తబృం

దముల కనాథపాలికి జనంబులు మెచ్చఁగ నిచ్చి రెచ్చుగకా 135

గీ॥ అటులు తమకున్న దెల్ల వ్యయమొనర్చి

వారు నల్వరు స్నేహానుబంధములను

ద్రెంచుకొని యెవ్వరికి వారె తీర్థసేవ

నాధిగతచిత్తులై యోగి రమలచరిత!

136

గీ॥ ఆ క్రియం జన్న వారలయందు లుబ్ధ

కుండుఁ గమసాలియును బాదజండుఁ దమకుఁ

బేరిమి విశ్వంఖలుండు దెల్పినవిధానఁ

జేసి గతపావులై శుద్ధిఁజెంచి యవల

137

క॥ తమతమ గృహములకుం జని

తమవారలఁ గూడి ధర్మతత్పరమతులై

కొమరులతో మనుమలతో

నమరి సుఖింబంది దివికి నరిగిరి చివరక

138

క॥ వ్యాధాదులవిడి యష్టడ, మాధుక రాన్నాశియై క్షమాసురసుతుఁ డే
బాధల లెక్కింపక బుధ, బోధవలనఁ బూనఁ దీర్థములు సేవింపక

— విశృంఖలుని తీర్థాటనము —

సీ॥ మొదల దక్షిణతీర్థములకేగి బ్రహ్మఘ్ను
దురిత విధ్వంసి సేతువును జూచి

రామప్రతిష్ఠిత రామనాథుని గాంచి

యిద్ద ధనుష్కోటి నినుకఁ బట్టి

దర్భశాయిని రాము దర్శించి దక్షిణ

వార్ధులఁ దోఁగి శ్రీ పద్మనాభ

సాదనమ్ము ననంతశయనమ్ముఁ గన్యాకు

మారికాకులకేగి మధురఁ జేరి

ఆ॥ వేగవతిని మునిగి వీక్షించి మీనాక్షి

జంబుకేశు సలిసడనుఁ గొలిచి

కార్తికమ్మనందుఁ గావేరి గ్రుంకి శ్రీ

రంగపురిని రంగనిం గనుఁగొని

140

సీ॥ దళిత ఘోరాఘుఁ జడంబరేశుని మ్రొక్కి

కంచి వరదరాజుఁ గాంచి మఱి త్రి

విక్రమస్వామిని వీక్షించి యేకామ్ర

పతికిఁ గామాక్షికి నతులొనర్చి

కాళహస్తీశ్వరుఁ గని సువర్ణముఖని

మునిగి వేంకటనాయకునకు వినతి

సలిపి పినాకినీ స్నానంబు రంగనా

యక దర్శనము నెల్లరందుఁ జేసి

గీ॥ మంగళాచల నరసింహు మహిమ నెఱిగి

కృష్ణవేణి మునిగి యమరేశుఁ గొల్చి

దేశదేశప్రళయఁ గోటిశుఁ జూచి.

మల్లికార్జును శ్రీశైలమందిరుఁ గని

141

వ॥ విధూతపాతక యగు పాతాళగంగాజలంబుల నవగాహనంబొనర్చి
యటనుండి మహాపాపంబులఁ బాపు నను తమిన్ గౌతమిం జేరి
తజ్జలంబుల మజ్జనంబొనర్చి సీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్ను పరివేష్టి
తుండగు భద్రాద్రి రామభద్రుం దర్శించి ద్వారవతీక్షేత్రావాసంబు
గావించి వింధ్యాదిక మహాశైలంబుల రేవాదిక వేగవతుల నధిగ
మించుచు నిజజల స్నాతకజనశర్మద యగు నర్మదం గ్రుంకి క్రమం
బున నవంతీపురిం జేరి శివానదీస్నానం బాచరించి సందర్శన
మాత్రన ముక్తి నొసంగు మహాకాశ్యపుఁ బూజించి మఱియు
నందందుఁగల పుణ్యక్షేత్రంబుల నేత్రవర్వంబుగాఁ దిలకించుచు
సకలమహాపాపనాశిని యగు కాశిని జేరి

142

సీ॥ దక్షిణోత్తరముల దర్శనీయములైన

యసి వరణా నదు లనుసరింప

వింట నారివితాన వినువాక ప్రాగ్విశ

న్తుత్తరగమనయై హోయలు నింప

నంతస్థులై దాటు నాటు నొక్కటి గల్గు

సాధంబు లెల్లడ సారుఁ బెంపఁ

బుణ్యభూమి యటన్న పొగడికకును దగ

సాధుత గోవులు సంచరింప

గీ॥ వినుక చల్లిన రాలన ట్లెవకమెఱుగి

ప్రజలు భాగీరథి దోఁచి బహుళభక్తి

విశ్వనాథున కభిషేకవిధిని దీర్చ

గణుతిఁజెందిన యక్కాశిఁ గాంచె ద్విజాదు

143

సీ॥ కని దినమ్మున కొక ఘట్టమ్మునం దోగి
 విశ్వేశు జాహ్నవీ విమలవారి
 నభిషేక మొనరించి యన్నపూర్ణా విశా
 లాక్షులఁ బూజించి యధికభక్తి
 బిందుమాధవుఁ గొల్చి వినయమ్మునకా దుంతి
 గణపతి నేవించి కాలభైర
 వుని గుహుక దండపాణిని నాదిగంగను
 మణికర్ణికా దుర్గ గణుతిఁజేసి

గీ॥ గొడిబొయికి గవ్వల కాన్క యిచ్చి
 బికిరపుం బువ్వ మెనపుచు వేటువేటు
 తావులం బవ్వలించుచు దర్శనీయ
 ములను జూచుచుఁ గొన్నాళ్ళు పుచ్చెఁ గాళి

144

ఉ॥ అంతట నక్రగార్కమగు మాఘము వచ్చుటెఱింగి పాతకా
 త్యంత భయప్రకంపితహృదంతరుడైన విశ్వంఖిలుండు ర
 వ్వంతయు జాగుసేయక ప్రయాణములం బొనరించి చేరె న
 శ్రాంతబుధామరాగమజనంధిత యాగము శ్రీ ప్రయాగముక 145

ప॥ అట్లు చేరి వీరవ్రతసువ్రతుండు దన కెఱింగించినంతకన్న విశేష
 మహిమాభిరామంబై సంవృత తైర్ధిక స్తోమంబై కృపాకూపార వేణీ
 మాధవధామంబై యింబుమీఱు ప్రయాగక్షేత్రోత్తమంబుఁ దిల
 కించి హర్షించి యానీతసేతుసైకతంబు విధిగా లింగాకృతిం బ్రతి
 స్థించి సముచితంబుగ గంగాజలంబులఁజేర్చి దినదినంబును దినమణి
 యర్థోదితుండగు సమయంబునఁ ద్రివేణీ సంగమస్థానంబున యథా
 విధి స్నానంబొనరించుచు వేణీమాధవ దర్శన పూజా సమస్కా
 రాదులొనర్చుచు భిక్షాశియై మాఘమాసంబంతయు నంద కడపి
 యనంతరం బయోధ్యన్ దర్శించి సరయూ స్నానంబొనర్చి క్షీర
 వారాన్నిధినిగ్న మందరోద్ధరణ దృఢధుల కులీనంబు లనందగిన
 పారవ కమతకతోర కర్పరస్పర్శల కులికి తత్సాక్షేతనికేత దైవత

వతంసమ్ములగు సీతారామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నముఖ దేవతా
బృంద సందర్శన వందనాదులు గావించి నైమిశారణ్యంబునకేగి
పతితపావన గోమతి యగు గోమతిం దోగి యందలి తపోధనకృపా
పాత్రుండై 146

క॥ పోవుచు బృందావనమున్, దేవకి పట్టి గల మధుర దినమణిసుతల
న్దా వీక్షించి వినతుల, న్దావించి మునింగి వినశనంబునకరిగెన్ 147

గీ॥ అటు కురుక్షేత్రమునకేగి యఘనిబర్హ
ణము శమంతక పంచక స్నానమాడి
మంచుమలను మాయాదేవతాంచితమయి
శ్రీ హరిద్వారమనంగఁ బ్రసిద్ధి గనిన 148

క॥ మాయాపురి గని గంగా
తోయమ్ముల బ్రహ్మకుండతోయమ్ముల నా
ప్యాయనముగా మునింగి నా
రాయణముఖ దేవపాళి నర్పించి తగన్ 149

క॥ కనఖిల యన నొప్పిన ద
క్షుని యజ్ఞాలయముఁ గాంచి కోవిదమునివ
ర్గనివాసి హృషీకేశముఁ
గని లక్ష్మణయులను జూచి కడక యెసంగన్ 150

క॥ బదరీనారాయణమున
సదమలమతిఁ దిరిగి మానిసమితిం గనుచున్
గొదగొని బ్రహ్మకపాల
ముద్రితోత్కంఠుడయి చూచి యుడుతరనియతిన్ 151

గీ॥ తిరిగి భూప్రదక్షిణ సద్విధిన్ గయాది
పుణ్యతీర్థ సేవలుసల్పి మొగి వరాహ
నారసింహు జగన్నాథుఁ జేరి కొల్చి
యేఁ జొకఁడు వెళ్ళిదీసె విశ్వంఖిలుండు 152

సీ॥ ఇవ్విధంబున నాతఁ డేలేట భూప్రద
 క్షీణముగ బహుతీర్థ సేవఁ జేయు
 చును మాఘమాసమ్ము చనుదెంచునరికిఁ బ్ర
 యాగకుఁ జేరి మువ్వార్చు లెనయుఁ
 చోట మునుంగుచుఁ గైటభారికిఁ మ్రొక్కి
 మాఘమాహాత్మ్య మేమటక వినుచు
 ద్వాదశహాయనాంతమున గోగర్భవి
 ముక్త తండులములు మూఁడు గుప్పి

గీ॥ డలు గడనసేసి కడిగి వండుకొని కుడుపు
 సేయుచుఁ దపోవ్రతముఁ దుదఁ జెందఁజేసి
 హతమహాఘ్నఁడై శుద్ధుఁడై యవలఁ జేరె
 గణ్యమైనట్టి నైమిశారణ్యమునకు

153

క॥ ఆ నైమిశకానన పృథ్వీనిలయుని సుగుణఖనిని వీరవ్రతస
 న్నొనిని జేరంజని య,వ్వానిని వలగొని పదాలపైఁబడి మ్రొక్కె

గీ॥ అట్లు సాష్టాంగపడిన ద్విజాత్మభవు వి
 శృంఖలుని లేవఁదీసి యాశీర్వదించి
 కుశలమడుగ వినయమున గురువరా! భ
 వత్కృపం గుశలని కృతవ్రతుఁడనైతి

155

వ॥ అని పలికి భక్తివినయంబు లెసంగ బద్ధాంజలియై నిలువంబడిన
 విశృంఖలుని కరుణావలోకనంజులం గనుచుఁ గించిత్కాలం బంత
 ర్వీక్షణండు మహాత్ముండైన వీరవ్రతుం డిట్లనియె

156

26 అధ్యాయము

ఉ॥ చెప్పినరీతిగా వ్రతముఁజేసితి పూర్తిగ దాన శుద్ధియై
 త్రుప్వటఁ దోమినట్టి యసోతుల్యుఁడైతి ప్రయాగ మజ్జనం
 బుపరితానుషంగమున నచ్చిన దుర్భర ముష్కృతాళి పె
 మ్మప్పు తొలంగెఁ బొంగునొదవ్వుద్రితశక్తి వేశుద్ధతేజము

157

గీ॥ ఏమిటనుబోక ఘటమునం దిటికికొనిన
జడ్డు కీలికాస్పృష్టి నశించునట్లు
మంత్రపూతోడకముల నీమైని మదిని
వాక్కు నంటిన పాపమ్ముఁ బాపువాఁడ 158

క॥ అనుచున్ గోమతిఁ జేరిచి, దినత్రయము దివ్యమంత్రతీర్థ మ్మా వి
ప్రసాదైఁ గుశలం జల్లుచు, నునిచె నిరాహారుగ స్మృతి నూక్తిజ్ఞుడై

గీ॥ మంత్రపూతోడకన్నాన మహిమచే వి
శృంఖలుఁడు నిష్కలుఁడై యరీణకమణుఁ
డైన వీరవ్రతుని చరణారవింద
ములకు సాష్టాంగవందనములను సలిపె 160

వ॥ అంత వీరవ్రతతపోధనుం డాదరంబున విశృంఖలు నాలింగనం
బొనర్చి తన పర్ణశాలకుం గొనిచని యనసూయ కెనయైన నిజ
జ్ఞాన చేతివంటకంబు తనతోఁబాటు భుజింపంజేసి కొంత తడవు
భుక్త్యానందం బపనయించుకొన్నపిమ్మట విశృంఖలుండు వీరవ్రతు
నకు వినతుడై 161

చ॥ మునివర! నాఁడు నేను వ్రతముం బరిపూర్ణమొనర్చి వెండి వ
చ్చిన సమయంబునం దెలుపఁజెల్లిన ధర్మములెల్లఁ దెల్పువాఁ
డనని వచించియుంటిరి మృడప్రతిభుల్ తమరీయకించనున్
గనికర మొప్పుఁ జూచి యెఱుంగందగువానిని బోధనేయుండీ! 162

క॥ అని ప్రార్థించు విశృంఖలు
ననుకంపాపూరితమ్ములగు చూపులతోఁ
గని వీరవ్రతుఁ డాదర
మునఁ దెలుపంబూనె ధర్మములు ముఖ్యమ్ముల్ 163

— వీరవ్రతుండు విశృంఖలునకు ధర్మంబులు దెల్పుట —

క॥ ఓయి విశృంఖల! ధర్మపై
తోయజభవస్పృహ మగుచుఁ దోచు నితాంతా

మేయప్రాణితతి న్నర

కాయ మొదవు టమితపుణ్యకలనం జమ్మి

164

గీ॥ అట్టి మానవులందు బ్రాహ్మణులు బాహు
భవులు వైశ్యులు శూద్రులన్వారు నాల్గు
వర్ణములవారు ముఖ్యులు వారియందు
స్తవ్యులై బ్రాహ్మణు లగ్రజన్ములగుట

165

ప॥ అట్లగ్రజన్ము లనఁబరగువారికి బ్రహ్మచర్య గార్హస్థ్య వానప్రస్థ
సన్యాసంబు లన నాల్గశ్రమంబులు గల వందు బాల్యంబునుండి
సామాన్యవిద్యలు నేర్చుచు బ్రహ్మచర్యంబున నద్గురు శుశ్రూషం
జేసి వేదాధ్యయనంబు నేయుచు నాశ్రమధర్మంబులు జరుపుచు
సమస్త విద్యాపారంగతుడై సకల ధర్మంబు లెఱుంగవలయుం
గావున నీ వట్లు కావింపక పూజ్యులగు తల్లిదండ్రులఁ బరాభూతులం
జేసి చెడుత్రోవంబట్టి యిట్లులైతి వింక యోగ్యుండగు దేశికుండేరి
తదనుగ్రహంబునఁ బండితుండవై యవ్వల

166

మ॥ కులమున్ గోత్రము శీలముక బుధవరుల్ గొండాడ సన్మార్గులౌ
తలిదండ్రుల్ సహజన్ములుక గలిగి సౌందర్యంబు సల్పక్షణం
బులు శాంతంబును దైవభక్తి వినయంబుక గల్గు కన్యక విశ్వం
ఖల! పెండ్లాడుము వహ్ని సాక్షికముగా గార్హస్థ్య సంసిద్ధికై

167

గీ॥ అట్లు పెండ్లాడి యర్థాంగి యనుసరింప
గార్హ పత్యవిధమ్మునఁ గాల్యములను
సరిగ నెరవేర్చుచును నత్య శౌచ దాన
ధర్మతపములఁ దగి భూతదయ వహింపు

168

గీ॥ దానములలోన నభయప్రదాన మన్న
దానమును గడు ముఖ్యమ్ములై నకతన
నెట్టి కష్టమ్ము లొదవిననేని వాని
మానగారాదుమన్నిక్కు డక్షమానువర్జ్వు!

169

క॥ వ్రతములలో హరిదివస, వ్రత మ్మహింసా వ్రతమ్ము వర్యములగుటక
సతతము జగమెన్నఁగ స, న్మతివై కావించుచుండుమా యవ్వానిన్

గీ॥ హింస యనఁ బ్రాణముల హరియించుటొకటె

కాదు నష్టమ్ముఁగూర్చి హృత్కృప్త మస్య

జీవులకు సంభవింపంగఁజేయుటెల్ల

హింస యగుఁ గాన నటు ఘటియింపవలదు

171

సీ॥ ఎవఁ డెంత నిష్ఠ సహింసా వ్రతముఁ బూని

నను జలకుంభ మార్జనులుఁ బ్రొయ్యి

సన్నకల్లును తోలు సమకూర్చు పాపమ్ము

లేను తెఱంగుల మానవులకు

నా కలుషములు వాయఁగ బ్రహ్మయజ్ఞము

దేవతాపితృ మర్త్యజీవనిచయ

యజ్ఞమ్ము లనఁబడు నైదు జన్మంబులు

సేయంగవలయు సచ్చిత్తుఁడగుచు

గీ॥ నైదుఁ కావింపఁజాలని యట్టులెనఁ

గడకు మనుజయజ్ఞం బనఁబడెడుదాని

నతిథి తర్పణరూపమై యమరుదాని

నైన నొనరింపవలయు యథాత్మశక్తి

172

గీ॥ నిన్ను నీవెట్లు చూతువో నిపుణమతిని

నట్లె యర్థాంగి నెప్పుడు సరసికొనుము

రిత్రతప్పులు తలవైచి చిత్తమెఱియఁ

జేయకుము దానఁ గల్పికిఁ జేటు వచ్చు

173

క॥ సేవింపుము సజ్జనముల, భావింపు మభేదబుద్ధి భవ మాధవులక

గావింపుము శ్రేద్ధను సం, ధ్యావందన ముఖ్య నిత్యమగు కర్మములక

క॥ పరదోషము లెన్నకుమా

పెరయకును యసూయ నొరుల పెంపున కెడఁదన్

- బొరయకుమా సంతాపము
పరికింపుమ తల్లులట్లు పరమానినులక 175
- క॥ శ్రుతులను మఱువకుమా సత
మతిధుల సభ్యాగతుల సమాదృతిఁ గనుమా
పితృ మృతదినముల శ్రాద్ధము
లతులితమగు శ్రద్ధ సల్పుమా విప్రసుతా! 176
- క॥ కలయందైనను కొండె
మ్ములు సెప్పకు ధర్మశాస్త్రములు నితిహాస
మ్ములును బురాణమ్ములు దగ
విలోకనమొనర్పు మాతృవేదివి గమ్మా 177
- గీ॥ క్రీని విడనాడి వారిని కీర్తింపు మెప్పు
డుపనిపత్తున జాబాలికోక్తిఁబట్టి
తాల్పుము త్రిపుండ్ర మభవనూక్తప్రకార
మోలిఁ బూనుము రుద్రాక్షమాల మెడను 178
- గీ॥ తులసిపూసలదండఁ గుత్తుక వహింపు
కంసరిపు శంభు దినముఁ ద్రికాలములను
గాని రెండువేళలఁగాని కడకు నొక్క
సమయమునఁగాని తులసీదళముల బిల్వ
పత్రములతోడఁ బూజింపవలయు భక్తి 179
- గీ॥ వైశ్యదేవమ్ము సల్పుము పావన తుల
సీదళోపేత విష్ణు పాదోదకమ్ము
ద్రావుము రమాధిప నివేదితప్రసాద
మారగింపుము నిర్మలస్వాంతమునను 180
- క॥ తోగుల సనాథ వృద్ధుల
యోగుల వటువులను యతుల నుచితమ్ముగ గే
హగతులగువారలఁ గృప
నోగిరమిడి యకసి శృంగినిదింపు మధి! 181

గీ॥ ప్రణవయుత శివపంచాక్షరమ్మొయల్లె
కాళి నారాయణాష్టాక్షరమ్మొ తల్ప
మానమై మీటు మఱి యేదో మంత్ర మిచ్చ
జపముచేసి ధ్యానింపు తత్సామి భక్తి 182

క॥ అరిష్టక్రమ్మను గెలుపుము
నరకప్రదమాటఁ దరణి నకన్గితుండై
పరఁగెడు మాఘమ్మనఁ బ్రీతి
శరత్తునందుం బొనర్పు స్నానము విధిగఁ 183

గీ॥ మాఘమజ్జన రతులతో మాధవాంక్షి
భక్తి పరులతో సజ్జనప్రతతితోడ
సంగ మొనరింపు మాఘమజ్జనము సలుపు
మర్చన మొనర్పు మజ్జాక్షు ననుదినంబు 184

చ॥ ఎవఁడు తపోనిమజ్జనము నీడ్యవిధిం బొనరించి భార్గవీ
ధపు రథసప్తమీదినము ద్వాదశినాఁడును బూర్ణిమఁ మహా
త్వనముగఁ బూజనల్పేడినో తత్పరుషుండు గతాఘుండై భువి
వివిధసుఖంబులం బొరసి పిమ్మట మోక్షరమఁ గ్రహించెడిఁ 185

క॥ పరతుఖిప్రద జన్మాం
తరకృత ఘోరదురిత సముదాయము మాఘ
చరిత స్నానంబున రూ
పలు నవలబ్ధులఁ దూలమట్టులు వడిగఁ 186

మ॥ తలదండ్రుల్ గురువర్యుఁడుం బ్రజకుఁ బ్రత్యక్షమరుల్గాన వా
రల కానందముగా మెలంగినను భద్రప్రాప్తి యాఁగాక క
ల్లులు దచ్చీరములందు మోపి హృదయగ్లానిం బొసంగించిన
దొలఁగుం గీరితి పాయుఁ గల్గి కలుగుక దోషంబు లత్యంతముఁ

క॥ శ్రుతిమార్గానుచరులకుం, చిత్త మాత్మ గురువదభక్తి విస్తారులకుఁ
సతతామలకర్ముల క, చ్యుతసేవకులకును జిత్తశుద్ధి ఘటిల్లు 187
(39)

క॥ పాపిష్ఠుల యఘమడఁగుం, గావట్టములేని యెడఁద కల్పిని బళ్ళా
త్రాపముఁ జెందినయప్పుడ, దీపిత బహుతీరమగ్నవీత నకలాఘా !

క॥ సమచిత్తుల కెప్పుడు ను

త్తమ కర్మము లాచరించు ధన్యులకున్ సా

ధమనీషులకుండు నిహప

రముల సుఖమొసఁగు బుద్ధిరమ యెక్కుడుగాఁ

190

మ॥ ప్రసవానేకములం బ్రవాళముల సర్వజ్ఞున్ రమాకాంతు సా
రసప్రతాప్సు జనార్దనున్ హరి నఘరణ్యానలున్ విష్ణు సీ
యనువుల్ వోయెడుదాఁక సస్మనముతో నర్చింపు మాఘవ్రత
మ్ము సమస్తవ్రత ముఖ్యమాకతన నెఱ్ఱు సల్పమా దానినిన్

మ॥ అలుపమ్ముల్ దురితమ్ము లూడునన నేలా ? బ్రహ్మహత్యాదికా
ఖిలఘోరాఘము లంతరించుఁ దొలఁగుం క్లేశమ్ములశ్వాధ్వరం
బులు వేయింటఁ బొసంగునట్టి ఫలమున్ మోక్షంబుఁ జేకూరు ను
జ్జ్వల మాఖివ్రతక ర్తకంచ విబుధుల్ వాక్రుత్తు రెప్పట్టునన్ 192

గీ॥ ఎవఁడు మాఘవ్రతము ఘటించఁడో య

తండు బ్రహ్మఘ్నుఁడగుఁ గాన తప్ప కీవు

మాఘకల్యమ్ములన్ స్నానమాచరించి

తద్వ్రత మొనర్పు మోక్ష మంతమున నొదవు

193

క॥ స్నానమొనరించి విష్ణుక, భానూనంబగు తపోమహ త్త్వము వినుమా
నే నుడివిన వినయమ్ముల, మానకు మద్దాననగు సమస్తేస్థితముల్

ప॥ వీరవ్రతుం డాతీరునం దెలుప నాలకించి విశ్వంఖలుం డతివినయం
బున సమస్కరించి మహాత్మా ! తమరెఱింగించిన తెఱంగున సంచ
రించెదఁగాని మూర్ఖుండనగు నాచేయు చేతలకు సైపక దేశాంతర
గాములైన నా జననీజనకు లెందుడిరో సజ్జవులో కారొ మీరెఱిం
గించిన వాటివిషయంబున ముందుఁ గావింపఁదగు కృత్యంబు లొన

రౌద్రదనని కనుల నీరుగాఱు దైన్యంబునం బలుకు వానిం గరుణించి
యంతర్దృష్టిం జూచి విశృంఖలునితో నిట్లనియె 195

క॥ నీమాతృపితలు కాశీ, స్వామిన్ విశ్వేశు సర్చసలుపుచు నచటఁ
క్షేమమున నున్నవారలు, నీమదిఁ జింతింప కేగి నెఱపుము పూజల్

గీ॥ నాపుడు విశృంఖలుండు సంతసముఁజెంది

భక్తిమీఱు వీరవ్రతు పాదములకుఁ

బెక్కు మ్రొక్కులు గావించి వినుతిఁజేసి

వాని యాశీ రనుజ్ఞలఁ బడసి యేగి

197

క॥ కాశీప తనమున వి, శ్వేశ పదాంభోజస క్తహృదయుల విచ్చి
న్నా శాపాశుల వారక, తాశీర్ణాంగులను దల్లిదండ్రులఁ గాంచెన్

ఉ॥ కాంచి తదంఘ్రులంబడినఁ గైగవఁబట్టి చిరాయువొంద దీ
వించి వచించి రాయుగము విప్రకుమారక! నీ వెవండ్ల వే
మించి నమస్కరించితివొ యీ ముదుసళ్ళకు మేము నీకుఁ గా
వించెడు సాయమేమొ వినిపింపుము నీ తలఁ పెట్టిచందమో 199

చ॥ అనిన విశృంఖలుండు కరుణించితులార! భవన్మనంబులన్

వనటనుగూర్చి స్వస్థల నివాసవిదూరులఁ జేసినట్టి మీ

తనయుండ నే విశృంఖలుండ ద్రవ్యముకై బహు పాపకార్యముల్

బొనరిచి యొక్క ధన్యు కృపఁబొంది గతాఘండనైతిఁ బిమ్మటన్

వ॥ సజీవులైన మిమ్మీలోకంబునఁ జూడఁగలవో. తేనో యను సం దేహ
సంతాపంబులు డెందంబున నలమికొన నమ్మహనీయున కెఱిగించి
వానివలన మ్మి రిందు కృతలంబున ముందుటఁ జెలిసికొని యిచటి
కేతెంచి మిమ్ముం గాంచి కృతార్థుండవైతి నను కుమారు నిరువు
రాలింగనంబొనర్చి శిరంబు మూర్ఖిని మేమ నిమిరి హర్షపులకి
తాంగులై తండ్రీ! నీవు కామారంబు నుండి తల్లిదండ్రులమగు
మామాట దాటి చెడుగులొనర్చుట కోర్వక పుత్రిసన్నిధి మర
ణంబున నిరాశులమె శ్రేయోదాయకంబైన కాశీ మరణాపేక్ష

నింద యుంటిమి. విశ్వనాథానుగ్రహంబున నేటికి సత్పథగామివగు
నిన్నుం జూడఁగంటిమి. మా జన్మంబులు కడతేతెనని పల్కుచు
వారు తన్ను వదలినదిమొదలప్పటివఱకు జరిగిన తన కథను
వారిచేఁ బ్రవృత్తుండై సవిస్తారంబుగాఁ దెల్పి వారితో గంగా
స్నాన విశ్వేశ్వర దర్శనాభిషేకంబుల నొనర్చుచుఁ గొన్ని దినంబు
లవ్వారణాసిం బుచ్చి యవ్వల బయలుదేరి కళింగదేశంబునకు
స్వస్థలంబునకు వచ్చి సద్వర్తనంబున జీవయాత్ర సేయుచుండె నంత
జనస్తవనీయుండగు విశ్వంఖలు వృత్తాంతం బాలించి 201

ఉ॥ మాతలుఁ డేగుదెంచి నుకుమారిఁ గుమారి సమస్త సద్గుణో
పేత నొసంగి బ్రాహ్మవిధిఁ బెండిలిచేసిన నాకెఁగూడి ని
ర్మిత గృహస్థధర్మములు నిత్యము శ్రద్ధగఁ జేయుచుం దనూ
జాతులఁ గూతులం గని యశమౌనసెన్ నుకలావతంసుడై 202

గీ॥ ఎప్పు డేరితిఁజేసిన మెప్పుఁ గ నెడ
రో యటుల్ భోజనముల శుశ్రూషలను ఘ
టించి తల్లిదండ్రులను మెప్పించె నూత్న
జనిని గనిన ధర్మవ్యాధుఁడనఁగ జనులు 203

సీ॥ ఆ విశ్వంఖలుఁడు నిత్యాన్నదానమ్ము వి
ద్యాప్రదానమ్ముఁ గన్యాప్రదాన
మొనరించి యరిఘుల ననురక్తిఁ బూజించి
వీరవ్రతుండు దెల్పిన విధాన
మాఘవ్రతమ్ము సేమఱక కావించుచు
భక్తిపూర్ణాత్ముడై పద్మనయనుఁ
గొలుచుచుఁ బితృమేధముల శ్రద్ధతో నల్ప
ద్వంద్వంబులకుఁ గలంతపడఁబోక

గీ॥ బ్రాహ్మణ్య కర్మలోపంబు జలుగనీక
మోలమఱియుం గమ్మును సప్తయోగుడుగాక

కామియునుగాక తుదకు మోక్షంబుఁ జెందె

మాఖధర్మమ్ముకతన సంయమివరేణ్య! 204

వ॥ అని జహ్నుమునికి గృతన్నమదుం డెఱింగించిన తెఱుగున భవాని
కభవుండు దెల్పెనని శౌనకాదిమహామునులకు సూతపౌరాణికుండు
చెప్పె. 205

— ఆశ్వాసాంతము —

క॥ దూరీకృతాఘవారా!, వారాణశి ముఖరత్నీర్థవర్య విహారా!
హారాబ్జకీర్తిసారా!, సారసభూసదృశ ధీ సుసంపదగారా! 206

క॥ పండితవినుతాచ్ఛ యశో, మండిత తత చక్రవాళ మహిభృగ్లోహ!
దండితనూభవసమశమ, ఖండిత రిపుపట్క! రామకవి సమ్రాట్కూ!

- గద్యము -

ఇది శ్రీమల్లక్ష్మీనృసింహస్వామి కారుణ్యపాత్ర శ్రీవత్స
సగోత్ర పరదయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబూ రామకవి
సోమపుత్ర అవధానిభూషణ వినయప్రధానభూషణ
పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
మాఘపురాణంబున అష్టమాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణ

శ్రీ లక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణేనమః

మా ఘృ పు రా జు ము

నవమాన్వాసము

క॥ శ్రీగణ్య మట్సహస్ర ని, యో బ్రాహ్మణ కులీన! యోదనపుషితా
భ్యాగతవితాన! సేవిత, సాగరసంస్థాన! రామసచివేశానా! 1

ప॥ అవధరింపు మట్లు నై మిశారణ్యశరణ్యులగు శౌనకాది మునివరే
ణ్యుల కఖిలపురాణ కథాకథన ప్రఖ్యాతుండగు సూతుం డిట్లనియె
నవిధంబునఁ గైలాసంబున శైలసుతకు మాఘమాహాత్మ్యంబు
నుడువుచున్న మహాదేవుండు పార్వతిం గని దేవీ! వినుము. గంగా
తీరంబున మాఘవ్రతం బొనర్చుచుఁ దన్మహిమాది కథావిశేషం
బులం దెల్పుచున్న గృతేన్నమదుండు జహ్నువుం జూచి 2

27 అధ్యాయము

గీ॥ జహ్నుమాని! తపోవ్రతశక్తివలన
సకలసన్నతుడౌ రాజచంద్రు కథను
వినుతు విను మది విన్నట్టి జనుండు శ్రేయ
మందు భవమహాబంధ సంత్యక్తుడగుచు 3

ప॥ అది యెట్టిదంటివేని 4

— సులక్షణమహారాజు చరిత్రము —

చ॥ సకలములు వ్రనూన ఫలజాతవిరాజిత భూజరాజితోఁ
బ్రకటిత నైజధర్మపరిపాలక మానవపాళితో నుధా
ధిక విమలాంబుసంభృత నదీనదబృందముతో నమస్త న
స్యకలిత మంగదేశము వరాంగమనందగు భూపురంధ్రికి 5

క॥ ఆ యంగ దేశమునకు

న్నాయకుడై ద్వాపరమ్మునం బాలించె

దోయజమిత్రాన్వయభవుఁ

డాయతబౌహుఁడు సులక్షణాధిపుఁ డెలమిన్

6

క॥ ఆతని భార్యలు నూర్గురు, పాతివ్రత్యమునఁ గశ్యపసతీతుల్యుల్
చేతోమోడకరాకా, రాతిశయమ్మునను వేల్పుటతివల కుద్దుల్ 7

గీ॥ అట్టి నూర్గురు సుందరు లనుదినంబు
దైవముగ నెంచి తనుగొల్వ ధరణి నేలె
సహితు లాప్తులు ధర్మబలాఢ్యులఁ గని
ధర్మరాజె యితండని తలఁచునట్లు

8

క॥ ఘోరాజలఁ దద్ధతులై
స్వారాజాననలఁ జేరి సౌఖ్యముపడుచున్
దూరాజులె కొనియాడెద
రారాజసుధాంశు విబుధు లబ్బురమందన్

9

గీ॥ వాని యేల్బడి భువి నుఖపడుచు నతని
నయ్యఁగాఁ జూచు దేశప్రజాళిగాక
ముద్దుముచ్చటల్ దీరిచి పెద్దల ఖుణ
మీఁగలేదయ్యెఁ బ్రజ నూర్గురింతులున్న

10

సీ॥ దేవునిగా నెంచి దేవేరులెల్లరు
సేవ లింపగునట్లు సేయుచున్నఁ
బర రాజులందఱు నఱమర లేకుండఁ
గప్పంబు మునుమున్న కట్టుచున్న
సచివులు సైనికస్వాములు కోశాధి
పులు కనుసన్నల మెలఁగుచున్న
సర్వర్తు ఫలపూర్ణ సస్య వృక్షములతో
వసుమతీసతి మోదమొసఁగుచున్న

గీ॥ దేవతాప్రసాదములు భూదేవతాశు
భంకరాశీర్షినాదముల్ ప్రబలుచున్న

నతని డెండ మానందమ్ము నందదయ్యె
నందను డొక్కడును బుట్టనందువలన

11

ఉ॥ పుత్రుల నీయఁగాఁదగిన పూజలు దానములున్ వ్రతంబులున్
సత్రము లెన్నియో సలిపి స్వాంతమునం గల కోర్కీ తీరమిన్
క్షత్రియమౌళి యొక్కదివసంబున భార్యల బంధులన్ మహా
మాత్రులఁ జేరఁగాఁబిలిచి మానసభేదము దోఁప నిట్లనెన్ 12

మ॥ పుడుకుం గల్లునలెన్ ముదమొసఁగుచుం బున్నామపున్నారక
మ్మడుగంటం బొనరించి నావెనుక నీజ్యామండలీభారమున్
గడఁకం దాల్చుగలట్టి పుత్రప్రళయ మొందన్ జాలకున్నందుచే
నడవిన్ గాసిన వెన్నెలేకద మదీయైశ్వర్య సర్వస్వమున్ 13

నీ॥ చిన్నిబిడ్డని కల్గి సున్నయై తగు నిక్క
యిక్కయే రక్కసి డొక్కగాక
కొడుకుఁ గానువుఁ బెంపుఁ బడయ నేరని కొమ్మ
కొమ్మయే తిననేర్చు బొమ్మగాక
బుడత లేబుగ్గల ముద్దెఱుంగని వాయి
వాయియే పలుగుతా గోయికాక
చిటుతని తొలిపనుల్ సేయనోచని యయ్య
యయ్యయే నడయాడు కొయ్యగాక

గీ॥ కొలము మానికమై పేరు వెలుఁగఁజేయు
కొమరుఁ డొదవని యేలికకుం గలట్టి
యెల్లసిరులకు పెంకియై చెల్లు రాచ
వీడు వీడొనె పెను వల్లకాడుగాక

14

వ॥ అంతియెకాక

15

చ॥ తనయుఁడులేనివానికిఁ గృతఘ్నునకున్ శ్రుతిబాహ్యుడైన వి
ప్రునకును నిత్యదైన్యపరిపూర్ణునకున్ శత్రుడైనవాని కె
ఱును సుగతుల్ సులోకములు లూనములంచని యాత్మవేత్తతా
ముములును వేదముల్ సతతమున్ వినఁబల్కుట లాలకింపమే 16

రన నానామృగవిష్కిరౌఘ సుఖద్రావీణ్యము యోగిరా
క్షనసంతానశరణ్యము బహునగాంచన్నైమిశారణ్యము 20

గీ॥ కని నృపతి యిచ్చటం దపోధనులు ఘనులు
పెక్కురుండెదరని యెప్పు విందుముగద
యట్టివారలజేరి నా యభిలషితము
దీర్చికొనవచ్చునని సుహృద్విత్తతిఁ బల్కి 21

— సులక్షణుండు శౌనకమునివలన నిష్టసిద్ధిం గాంచుట —

వ॥ అవ్వనంబునం గల్లు వివిధవిశేషంబులవలన జ్ఞానేంద్రియానందం
బనుభవించుచుఁ బోవుచు నొక్కచో శ్రద్ధాభివులై వినుచున్న
వాచంయముల కాత్మజ్ఞానంబు బోధించుచు దారకామండలమధ్య
విరాజమాన షోడశకళాపరిపూర్ణ సుధాకరునిచంపంబున నొప్పు
శౌనకమహామునిగాంచి కించిద్దూరంబునఁ దేరు డిగి పాదచారియై
సమీపించి తన్నునిగిని సభకును సాష్టాంగనమస్కారంబు లొనర్చి
వారివలన శుభాశీస్సులు వడసి బద్ధాంజలియై లేచి నిలుచుటయు

క॥ అప్పుడు శౌనకమునివరుఁ
డప్పడమిదొరం గృపాభుడై కనుఁగొని మీ
రిప్పు డిట వచ్చు కార్యముఁ
జెప్పుడన న్నృపవరుండు చిత్తంబలర 22

క॥ ముకుళితకరుడై తన కథ
సకలముఁ దెలుపం దపస్విచయ మాశ్చర్యా
త్మకమగుటయు నల రుసిమా
నికము గనె దివ్యదృష్టి నృపు పూర్వకథ 24

ఆ॥ అట్లు దివ్యదృష్టి సంతయు నెఱిగి తాఁ
బలికె మానివరుండు ప్రభువుతోడఁ
బూర్వజనిని నీవు పొడమి సారాష్ట్రంబు
నందుఁ దన్నువుండవైతి వవల 25

సీ॥ సౌరాష్ట్ర భర్తవై సర్వసంపదలతో

రాజరాజనుబోలి ప్రతిభఁగాంచి

ధర్మమ్ములందు నుత్తమధర్మమగు తపో

వ్రతము గావింప వొక్కతడవయును

మకరగతార్కమా మాఘమాసమున స్నా

నముసేయ వందు శుక్లమున వచ్చు

సప్తమినాఁడు కూష్మాండ దాన మొనర్ప

వక్కారణమున నీ కాండ్రు నూర్చు

గీ॥ రున్న నొక పుత్రికుండైన నొదవఁడయ్యె

నీ భవంబున స్మవనర ! యితర దాన

మెట్టులైనను సప్తమింబట్టి నొసఁగు

నట్టి కూష్మాండదానమ్ము నగు నొనర్ప

26

మ॥ కడుశ్రద్ధక రథసప్తమిం దిలలు బంగారంబు నానెయ్యి గు
మ్మడితోఁ జేరిచి బ్రాహ్మణోత్తముల కేమర్చుండొసంగండా యా
తఁ డిఁకేపున్నెము లెన్నిచేసినను బుత్రిప్రాప్తి నొందండు సు
మ్మొడయండా ! సుదతీసహస్రవతి యైయున్న విశంకంబుగఁ

క॥ అను మునివతి వాక్యంబులు

విని ఖన్నుండై నృపుండు వినతిశతంబుఁ

బొనరించి వానితో ననె

ననఘా ! యిట మిమ్ముఁ గొలువ నరుదెంచుతఱి

28

వ॥ నేను వనంబులకేగి యచ్చట మునీశ్వరారాధనంబొనర్చి వారల
యనుగ్రహంబునఁ బుత్రోదయోపాయం జెఱిగివచ్చెదనని నాదేశ
జనులకు సంతోషజనకంబుగాఁ జెప్పివచ్చి యిట నఘటనఘటనా
సమర్థులును శ్రితజనాభీష్టఫలప్రదులును దవోధనాగ్రణులును భృగు
వంశమణులు నగు మిమ్ముం దర్శించియు విఫలీకృతమనోరథుండనై
నాపురంబునకేగి నావారల నిరాశులం జేసి కాటియపెట్టుటకన్న

నిచ్చోటన నిలచి తపంబొచరించుచు గాలంబు గడపుట లెస్సగాదె
యని దీనాననుండై చేతులు జోడించి నిలచియున్న సులక్షణు
నీక్షించి శౌనకమునిమాళి దయాళుండై తన చెంగట నున్న
మానులవలన నొక్క మనోహర మాతులుంగఘలంబుఁ జెప్పించి
దాని నభిమంత్రించి భూపాలునకొసంగి యిట్లనియె 29

ఉ॥ భూవర ! యీ ఫలమ్ము గొనిపోయి విభాగము లాచరించి నీ
దేవుల కిమ్ము వారి కిస తేజాలు నూర్వరు పుత్రాకుల్ ముదం
బావహిలన్ జనింతురని యానతినిచ్చిన దోసిల్లాగి యె
తే వినియమ్ముతో నది గ్రహించి కరమ్ములుమోడ్చి యంతటన్

ఉ॥ తాఁ గొనిచన్న మేలిమిపదార్థములన్ మునులెల్లఁ దృప్తులౌ
లాగునఁ గాన్కలిచ్చి విపులాపతి క్రమ్మజీ ప్రోలు చేరఁగా
నేగుచునుండ నయ్యనఘు నిచ్చమెయిన్ బయనించి యెంతయున్
వేగము యేగి సేవకులు వీటనమాత్యుల కెల్లఁ జెప్పినన్ 31

క॥ వారలు పురమెల్లను శృంగారము సేయించి భద్రకరితో వేశ్యా
వారముతో నానా వా, ద్యారవములతో నరవతి కరిగి రెదురుగన్

గీ॥ అరిగి నృపతికి సంతోష మావహిల
గౌరవమునల్పి మాతులుంగంబుతోడ
భద్రకరిమీఁద నధివసింపంగఁజేసి
పురము సొచ్చిరి వాద్యముల్ భోరుకొనఁగ 32

క॥ ఆరీతి వచ్చు నృపతికిఁ, పౌర స్త్రీపురుషులెల్ల బహుమోదముతో
నీరాజన కుసుమాంజలు, లారూఢి నొసంగి రాత్రి యానందింపన్

గీ॥ నృపతి యామాడ్కిఁ బ్రాసాదనికటమునకుఁ
జేరునంతకు నాతని దారశతము
సౌరనారులునా నలంకారయుక్త
బగుచు నీరాజనమునాని యలఘుభక్తి 33

ప॥ ఎదురుగా నరిగి వట్టంపు పేనుగుండ్లిగి మునీశ్వరదత్త మాతులుంగ
ఫలంబుతోడగరిన సులక్షణుక్షమాధ్యక్షు పాదపద్మంబులు గడిగి

తజ్జలంబు లాత్మజీర్ణంబులఁ జల్లుకొని చుట్టుజేరి వానిందోడ్డొని
 పోవ నతండు తన యిలువేల్పుగీమునకుం జని చుచ్చోటు నుద్దిఁ
 జేయించి నుందరంబగు రత్నస్థగితపీఠంబు వేయించి దానిపై నొక్క
 పసిండిపల్లెరంబు వెట్టించి తత్ఫలం బందిశి భార్యలంగాంచి మీ
 రెల్లరుఁ గృతశిరస్సాన్ననలై వియతలై భక్తిభావంబుల మన కుల
 దేవతాధ్యానంబునేయుచు నీనాఁడు గడవుడు. లేపు ప్రథమయా
 మానంతరంబున మీ కీ దివ్యఫలాంబు విభాగించి యిచ్చెడఁ దన్మక్ష
 ణంబున మీ కొక్కొక్కరి కొక్కొక్క కుమారుం డొడవుననిచ్చెప్పి
 యమ్మందిర ద్వారమ్ము మూయించి తానును మజ్జనభోజనంబులకై
 చనియె నట్లు పగలు గడచె రాత్రికాలంబున నందఱు నిద్రా
 వశులై యున్నసమయంబున

36

గీ॥ ఆ నులక్షణు కడరాణి యాత్మవిభుని
 మాటచొప్పన నుండక మాతులుంగ
 ఫలము మెల్లనఁ గొనిపోయి పరుల కేరి
 కెఱుకపడకుండఁ దా భుజియించెనెల్ల

37

చ॥ నరవరచూళి వేడ్క మఱునాఁ డుదయంబునఁ గాలకృత్యముల్
 నెఱపి ఫలాంఘి మేగి తను నిల్పినచో నది లేకయుంట క
 చెరువు భయమ్ముఁ జింతయును జిత్తమునేవఁగ నాడ నుండు కా
 పరులను బిల్చి యిందిడిన పండెటువోయెను దెల్పుండీ యనన్ 38

ఉ॥ వారు భయంబుతోడ నరవర్యుని పాదములందు వ్రాలి యో
 భూరమణేంద్ర! తత్ఫలము పోబడి యేమి యెఱుంగమన్నఁ బ
 ల్మాఱులు వేఱువేఱుగను లాలనచేసియు నాస వెట్టియున్
 గాఱులు వల్క్రియుం దెలియఁగానఁడ పంటి యగోచరస్థితిన్ 39

ఉ॥ అంత నిరాశుడై నృపతి యాత్మజలాభము నొందఁగోరి నే
 నెంతయుఁ గష్టమొర్చి గడియించిన పండెటు మాయమయ్యె నీ
 జంతల మాటలన్నియు నసత్యములే యని పల్కి యడై దు
 ర్దాంత రుసాత్ముడై మరణదండనమిచ్చెను రక్షకాళికి 40

సీ॥ ఆ నృపు కఠినాజ్ఞ నాలించి తత్ఫల
 మారగించిన యింతి యధిపుఁడేరి
 ప్రాణేశ! రక్షకపాలిఁ జంపింపకు
 మీరిచ్చువజకుఁ దాల్చిఁ గనలేక
 చిత్తచాంచల్యంబుచే వేగిరించి యా
 పండెల్ల నే దింటి దండనార్హ
 నేఁ గాన నా శిక్ష నిండు నా కని తన
 యంఘ్రి వ్రాలిన కడయాలియందు

గీ॥ పైపరాని దోసంబు పొసంగియున్నఁ
 బుత్త్రుకుం డొక్కడైనను బుట్టుననుచు
 దండన విధింప నొల్లక తగినరీతి
 నరయుచుండుట కెల్లర కాజ్ఞ నిచ్చె

41

వ॥ అంత నయ్యనంతాకాంతుండు తన కనిష్ఠకాంత యంతర్వత్నియగుట
 నెఱింగి సంతసించి తానును జాగరూకుండై కాపాడుచుండఁ గొన్ని
 మాసంబులు సనినపిమ్మటఁ దక్కిన యష్టానవతిసంఖ్య సపత్నులు
 పట్టమహిషీ సమీపంబునఁ జేరి మ్రొక్కి

42

సీ॥ అక్కరో! మనకెల్ల నగు పుత్రలాభంబుఁ
 జెడఁగొట్టి కడరాణి పడసెఁ జూలు
 మాకు నెవ్వరికిని లేక నీ కొక్కతె
 కే నుతఁ డొదవినఁ గీడు లేదు
 పట్టపురాణివై పజలు నీవెట్లున్నఁ
 దృష్టేపఁ గావింపఁ దగవె-మాకు
 మనకందఱకు సేవ నొనరింపఁదగు కడ
 గొట్టు రాణికిఁ బుత్రకుండు గలుగు

గీ॥ నేనిఁ బుత్రకప్రేమచే నింక నాకె

౧౧ యాజ్ఞ దలదాల్చి నేగద ప్రాణవిభుఁడు

దాన నందఱమును దాని దాన్య మెప్పు
డాచరింపంగవలెగదా యడఁగి మడఁగి

43

ఉ॥ కావున నాకెగర్భమునఁ గ్రాలెడు పిండము వేగ నప్తమై
పోవుట కొషధంబిడుటె ముఖ్యముగాఁగఁ దలంచి మా మనో
భావముఁ బెద్దదానవును బట్టపురాణివి నౌటఁ దెల్పి నీ
దౌ వచనంబుఁ దీసికొని యవ్వలఁ జేయఁగనుంటి మప్పనిక 44

గీ॥ నావుడుం బెద్దరాణి మనమ్మునందు
యోజన మొనర్చి వల్కె నో యువిదలార !
మన పురాకృతపాపంబునను ననూజ
లబ్ధి చెడె నొడ్డఁ జెఱచిన లాభమున్నె? 45

గీ॥ అద్రియునుగాక మన నాథుఁ డందినట్టి
కష్టఫలితంబుగాఁగ నొక్క సుతుఁడైనఁ
గలుగుటయె చాలు రాసిరి తొలఁగకుండుఁ
బెట్టకున్నను గతులైనఁ బుట్టఁజేయు 46

ఉ॥ కావున మీర లట్టి చెడుకార్యము సేయకుండంచుఁ బల్కుఁగా
నా వెలఁదుల్ సరే యనుచు నాయమతో నపు డాడి పోయి యీ
దేవి కృతాభిషేకనను దీమసమూని వచించు మాట లే
లా విననంచు గోవ్యముగ నొషధమిచ్చిరి చిన్నరాణికి 47

క॥ ఆ యాషధ మా నరపతి
జాయక బాధించె గాని జఠరగ పిండా
పాయ మొనర్పంజాలక
పోయె మునీశ్వరుని మంత్రము వృథా చనునే? 48

వ॥ దుష్టస్వాంతలగు నా రాజకాంత లంతటితోఁ దమ వ్రయత్నంబు
విరమింపక తెంపరులై మఱియొక దురాషధప్రయోగం బొనర్చిన
నద్దానివలన నులక్షణవృషాలక కనిష్ఠభార్యకు గర్భహానిగాకున్నను
మత్రిభ్రంశంబు గల్గి మంచిచెడ్డలెఱుంగక లజ్జావిరహితయై జగుప్ప

కృత్యములు నొకనాటి నిశానమయంబున రక్షకు లేమఱి
యండఁ జొరులు నిద్రించుచుండ నొంటరిగ నిజనివాసంబు వీడి
పురంబు నిర్గమించి మహాగహనంబు ప్రవేశించి చని చని యొక
కాసారసమీప చలదశవృక్షంబుఁ జేనుసరికిఁ బ్రసవవేదన పొసంగి
మగనిసుంగు పొడమిన యంత నయ్యుంతి కక్కాంతారసంచారసమ
యమ్మునందైన యోషధీవిశేషస్పర్శనంబునను దైవయోగంబునను
జిత్తభ్రంశంబు దొలంగి తెలివిగలిగినఁ దన తాత్కాలిక పరిస్థితిం
దలంచి

49

— ప్రవచించిన సులక్షణుని భార్య చింతించుట —

ఉ॥ కట్ట! సులక్షణాధిపుని గాదిల్పైదల్చినై నతంబు నా
చుట్టు విధేయలై యితర సుందరులెడతొ కొల్వ నెట్టి యి
క్కట్టు లెఱుంగకుందు నదిగాక సగర్భ నటంచు భర్త నా
పట్టును బాఁయఁ డెప్పు డెటువచ్చితి నొంటిగ నిట్టి కానకుక 50

చ॥ తనదు పితౄణముఁ దొలఁచి భాత్రిభరంబు సమస్తమూనఁగ
ల్లిన తనయుండు నాకొదవి కీర్తియు సౌఖ్యముఁ బుణ్యలోకముల్
పొనరఁగఁ జేయనంచు మదిఁ బొంగుచు నా విభుఁడౌ సులక్షణుం
డనయముఁ గాచుచుండ నకటా! యెటువచ్చితి నిట్టి కానకుక 51

వ॥ అని చింతించుచుఁ దనకుఁ బట్టిన చిట్టిపట్టిం దిలకించుచు 52

ఉ॥ బాలనుధాంశుఁబోలి దుచిభాసిలు నీ వల రాచమేడలో
నేలికకుం దదాప్తులకు నింపు జనింప జనింప కిట్టి యా
భీలమృగా కులంపుటడవిం బొడమం దగునయ్య యగ్నదీ
౩౩ యాలఘుపాతకంబె కతమయ్యెనొ నీవిట నిట్లు పుట్టఁగక 53

౩౪॥ ప్రాసాదంబున నీవు పుట్టినను భూపాలుండు తా నెంత సం
తోషంబొందునొ యెట్టి యుత్సవము లన్మూనంబుగా నల్పునో
౩౫ నా పొద్దర్దుల కెంత హర్షమగునో నా తండ్రి! నీకీడ నా
౩౬ తో! మున్నయ్యను మంత్రసానియును బొడవం దెగంగోయఁగక

గీ॥ ఎట్లు సేయుదు వేడినీ రీడ నెట్లు
 పొసఁగుఁ బోయఁగఁ దైలంబు పొత్తిగుడ్డ
 లెటులఁ జేకూరు రాపట్టి నిట్టిరీతిఁ
 గలుగఁజేయుదె దైవమా! కరుణఁ దొఱఁగి

55

చ॥ అని విలపించుచుండ నొక వ్యాఘ్రము వార్షికమేఘ ఘోరగ
 ర్జనములమీఱు బొబ్బలనుసల్పుచు శైలగుహమహాముఖం
 బును విడనాడి దూఁకుచు నమోఘరయంబున నల్పజంతు ఖా
 దనమతి వచ్చి మానిసులతావి పసం బసివట్టి చయ్యనన్

56

వ॥ ఆ శార్దూలం బాభీలగతిఁ దమదెస కరుదెంచు విధం బరసి
 పచ్చిబాలెంత యగు నా రానెలంత నెత్తురారని తన చిన్నిముద్దు
 బిడ్డని కపాయంబు గలుగకుండఁ గాపాడు నుపాయం బొండు దోచక
 కరంబులు మోడ్చి

57

సీ॥ కొలము వేలుపులార! యెలమితో మీ దానుఁ

బులి కెఱగానీక ప్రోవరయ్య

పితృదైవతములార! ప్రేమ మీ మనుమనిఁ

బులిబారిఁ బడనీక ప్రోవరయ్య

అఖలదేవతలార! యంగదేశాధారుఁ

బులినోటఁ బడనీక ప్రోవరయ్య

తాపసులార! త్వద్దత్తఫతోద్భూతుఁ

బులికంటఁ బడనీక ప్రోవరయ్య

గీ॥ ఎన్ని కష్టంబులో పడి ఋషుల కరుణ

నీవు వడసిన ఫలశక్తి నీకు నుతుండు

కలుగఁ దినఁబూని యిదియె వ్యాఘ్రంబు వచ్చెఁ

గావ వేరమ్మనఁ నులక్షణనృపాల!

58

ఆ॥ అట్లు లా నెలంత యాత్మజు రక్షింప

దక్షులయినవారిఁ దలఁచి వేడి

మొక్కుచుండి దరికిఁ బులి వచ్చుటం జూచి
పతిని మతిని నిలిపి నతులు సలిపి

59

గీ॥ నా విభుడు సులక్షణ నరనాయకుండు

ధర్మమార్గంబుఁ వప్పని ధన్యుడేని

నే సతినయేని యీచిన్న నా సుతుండు

వ్యాఘ్ర మృతిలేక బహుసమల్ బ్రదుకుఁగాక

60

మ॥ అకటా! మత్పతికృత్యతోషిత మునీశానూనకారుణ్యల

భక్తు వంశాభరణుక్ సమస్త ధరణీభారాస్పదం జారురూ

పకునాతోష్ణృపునొక్క వ్యాఘ్రముభుజింపం బ్రాణముల్ దాల్చియుం

డి కనన్ జాలుదునే గతాంబికుని వీనిక్ సాఠరే యెవ్వరేక్ 61

వ॥ అని పలుకుచు భయంకర గర్జలికుచు దూఁకులు వెట్టుచు మిక్కిలి

దాపునకుఁ గదిసిన యా పులిం గాంచి పుత్త్రప్రేమకఠంబున సాహ

సించి

62

క॥ నాకలుషమున్న నన్నే, పోకారుచ్చంఘాక యనుచుఁ బుత్త్రీకు మైపైఁ

గోకవలె బోరగిలఁబడి, ప్రాకటధైర్యమున నుండె బాలకు మనుషక్

వ॥ అప్పుడు

64

ఉ॥ ఓలినిసుంగులం బొదిగియుండిన కోడినిఁ జేరి దుష్టమా

ర్జాలము పట్టికొం చరుగుచాడ్పున బిడ్డనిమిఁది తల్లి శా

ర్దూలము గాపుబట్టికొని తూర్ణముగాఁ దన యిక్కకీడ్చి ప్రా

ణాలను బాపి యిచ్చమెయి నల్లను గ్రోలుచు నంజె సంజడుక్

ఉ॥ అంతటఁ గొంతసేపటికి నాఁటిపెల్లున కోర్వ కా నిసుం

గెంతయుఁ గాపుకాపు మను చేడువఁగా విని చెంగటక్ సహో

భ్యంతరసీమఁ గ్రుమ్మరెడు హంస దయామతి బంధురాజితోక్

జెంతకుఁజేరి చెల్వొలయు నెత్తురుకందును జూచె నొక్కనిక్ 66

వ॥ కాంచి యా బొట్టెకుఁ బుట్టువుతోడన పట్టిన యేకాకితకుఁ గొంత

వగచి తన గఱులతోఁ జిటుకరువలిబెరయ విసరుచుఁ దనవారిచే

మధువును మధురఫలరసంబులును దెప్పించి కుడిపి యాకలి నుడిపి
దువ్వుగిగమృగంబులవలన బెడద పొడమనీకుండఁ గనిపెట్టియుండి
నూర్యోదయంబై కొంత యెండవడినపిదప సమీపాశ్రమవాసియగు
నొక్క మునివరుండు భార్యద్యయంబుతో స్నానార్థంబు వచ్చు
చుండుటం గని తొలంగి నిజపరివారంబుతోఁ జేరువ భూరుహం
బుపైఁ జేరియున్నంత

67

ఉ॥ మానినరుండు పోవుచును మార్గము వెంబడి రావిక్రిందటన్
భానుసమాన తేజమున భాసిలు బాలుని రక్తయుక్తునిన్
మానితయాపుఁ జూచి తన మానినులన్ వడిఁ బిల్చి చూడఁడి
వీనిని గన్నతల్లి కనుపింపదు వీడెవఁడో? కొలమొదో? 68

గీ॥ వీని తలిదండ్రులెవ్వరో వీని నిచటఁ
గని విడిచిపోవఁ గతమేమొ కనికరించి
కాచినది యేరొ యీ ఘోరకాననమున
నచ్చెరువొనర్చె నిదియెల్ల నరసిచూడ 69

వ॥ అని వల్కుచు భగవత్ప్రతిభం దలంచి యిట్లనియె 70

గీ॥ కట్టెలోఁ బువ్వు రాతిలోఁ గప్పఁ దల్లి
పొట్టలో బిడ్డ నడవిలోఁ జెట్టు నెవఁడు
మనుచు నల విష్ణుఁ డా తండ్రి కనికరమునఁ
జూచిన న్నను నెవఁ డెట్టిచోటనైన 71

క॥ శౌరి కృపాపాత్రుండగు
కారణమున నెత్రుకండు కాననమందున్
ఘోరమృగాబాధితుండై
యారోగ్యముతో సనాధునటు లలరారెన్ 72

గీ॥ బాలు తేజమ్ముఁ గన ద్విజవంశభవుఁడు
గాఁగఁదోఁచె నన్యకులుఁడు గాఁడు శౌరి
పుత్రసంప్రాప్తిలే కెప్పుఁ బొగులు మనకుఁ
గరుణ నీ కాన నీ కూన దొరకఁజేసె 73

ప॥ అని యప్పిన్న పాపనిం గైకొని సరోవరంబుఁజేరి తన పైయుత్తరీ
యంబునఁ బరుండఁజెట్టి సభార్యుండై స్నానాదిక నిత్యకృత్యంబు
లాచరించి వసినిసుంగుతో నిజాశ్రమంబుఁజేరి వానికి నీరు పోయిం
చుచు గోక్షీరంబులు ద్రావించుచు జాతకర్మాదిక విధాయక
కృత్యంబు లాచరించుచుఁ బెంచుకొనుచుండె నచ్చట నంగభూపాల
కుండగు సులక్షణుండు 74

గీ॥ నిండుచూలాలు తనదు కనిష్ఠభార్య
మనసు చెడిపోవుటెఱిగి యేమటని కావు
వెట్టిన్ గీము గ్రామమున్ విధివశమున
వదలిపోయిన మది చాల వగచి వగచి 75

క॥ వెదకించి తా స్వయముగ
న్వేదకి ముదిత జాడ నెఱుంగ నేరక కట్టా!
యదయమతి దైవ మన్న
ధృవయాశాలత సమూల మిటు తెగఁగోసెన్ 76

గీ॥ ఏది యెటులైనఁగాని మునీశ కరుణ
వలనఁ బడసిన ఫలము నిష్ఫలము గాద
టంచు నమ్మిన నా యాశ యడఁగె నెందు
దైవసంకల్పమున కసాధ్యంబు గలదె ? 77

క॥ అనుచు సులక్షణభూపతి
వనరి తుదకుఁ గడు విరక్తభావుండై త
ప్పనిసరి యాటను భూపా
లన మొనరుచుచుండె నిష్కలంకమనముతోన్ 78

చ॥ అటు వనమం దనాకుండగు సర్పకుఁ గైకొని చన్న పాఱుఁ డ
క్కటికిముమీఱుఁ గావలయు కార్యములం దఱితప్పకుండ మి
క్కుటమగు శ్రద్ధతో జరుపుకొంచును బంచమవత్సరంబు వ
చ్చుట గమనించి భవ్యగుణశోభితమా శుభవాసరమ్మున్ 79

చ॥ శాస్త్రసమ్మతమ్ముగా నక్షరాభ్యాసమ్ముఁ జేయించి యబ్బలునకు

గీ॥ కేశవ! ముకుంద! గోవింద! కృష్ణ! చక్రి!
 నృహరి! నగధారి! మధువైరి! నిగమవినుత!
 నరసఖ! రమేశ! పరమేశ! నరకనాశ!
 శౌరి! శ్రీతరక్ష! శ్రీవత్స! శార్ఙ్గ! విష్ణు!

81

గీ॥ నాగశయన! కంసాంతక! నలినయన!
 గరుడ! తురగ! నారాయణ! కందగాత్ర!
 భవనివారణ! వారణవరద! శ్రీద!
 మ్రొక్కెదను నన్న నీ భక్తు బ్రోవవయ్య!

82

గీ॥ నీవె తల్లివి తండ్రివి నీవె నీవె
 తోడబుట్టువ వీవె మిత్రుండ వీవె
 గురుగురుండవు సాకెడు దొరవు నీవె
 యెల్ల సమకూర్చు దైవమ వీవె కృష్ణ!

83

ప॥ అను శ్రీమన్నారాయణామవిరాజిత వద్యంబులు కంఠస్థంబుగాఁ
 జెప్పి దేవతార్చనాసమయంబుల నా బాలునిచేఁ బూజాద్రవ్యం
 బులు దెప్పించుకొనుచు నతఁడు చూడ దేవపూజసేయుచు నివేదిత
 కీర్తనసాదంబు లిడుచుండు నయ్యార్చనమృత భార్యలిర్వురు బాలుని
 దమతమ మాటయే వినునట్లు చేసికొనవలయు నను తలంపుతో
 వీఁడు నా బాలుఁడు నేనె పెంచెదనని యొకరితోనొకరు జగడంబు
 లాడుచుండి పెట్టిపోతలంగాక బెదరిపులతోఁ దనయుఁదనయాజ్ఞలో
 నడపించుకొనఁ బెదతల్లి ప్రయత్నించుచుండు

84

గీ॥ కనరికొన కడిగివయ్యె కాయ గరప
 మోదకంబులు దనకు నామోదకముగఁ
 బెట్టుచుండుటఁ బినతల్లి పిలిచినంతఁ
 జెంతకుం జేరుచుండు నా చిన్నవాఁడు

85

క॥ అది గని యీర్వాన్వితయై
 పెదమ్మ యీ బాలుఁ డిచటఁ బెరిగివ నాకు

ముదుసలితనమునఁ గష్టము

లోదవకపోనని తలంచి యొక దినసమునఁ

86

చ॥ సవతియుఁ బ్రాణవల్లభుఁడు సద్గమ్యులొపల లేనియప్పు కై
రవరిపుఁ డస్తలైశిఖరమ్మున కేగెడువేళ నా నిసుం
గు విషిన మధ్యభాగమునకుం గొనిపోయె ఫలాశఁగొల్పి దా
నవ లనిప్రీతిలనంట మునినాథ ! దురాత్ములు కొందఱుంటనే 87

సీ॥ ఆరీతి ఘోరకాంతారమ్ములోఁ జేర్చి

పం డొకఁడిడి తినుచుండు మిద్ది

దీనికన్నను మంచి తియ్యనిపండ్లు నీ

పొట్టనిండఁగఁ దెచ్చిపెట్టుదాన

సందాఁకఁ గదల కీ విందె యుండుమటంచుఁ

జెప్పి మోసమొనర్చి చేరఁ గొంప

మగఁడును సవతి సద్గమ్యున కేతెంచి

బాలుఁడేడి యటన్నఁ బ్రాథ గాన

గీ॥ వచ్చె మీతోడ ననుకొంటి వాఁడు నాకుఁ

గనుపడ నెలేదు మీ రటు చనినదిమొద

లనుచు నేమి యెఱుంగనియట్లు పలికి

మగఁడు దన కిష్టుఁడౌట నమ్మంగఁజేసె

88

పా॥ అవ్యిధంబునఁ బల్కిన సపత్ని కవటవచనంబులు విని యవ్యిప్రని
రెండవభార్య శత్రుత్వమ్మున నబ్బలుఁ దా వెదకఁదగినంతవట్టును
వెదకి కానక కనులనీరేఱులై పారుచుండ 89

మృ॥ మిథులం బ్రేమఁ గుమారకుం బెనుచు భూమిదేవతామాళి రెం
డేవయిల్లాలు ముఖమ్ము వక్షమొకిటఁ హస్తద్వయిన్ మోదుకొం
చు విలాపమొనరించె నో తనయ! యిచ్చో నొంటి నిన్నుంచి నే
నవలం బోవుటకల్గి డాగితివో యెందైనఁ రహస్యస్థలిన్ 90

|| అలుక యేలర తండ్రి! నీకై యనంటి
పండ్లు మామిడిపండ్లు జాబవములాది
గాగ ఫలములు ఖండశర్కర మితాయి
తెచ్చితిని వచ్చి తినవయ్య యిచ్చకొలది 91

స|| నిముసంబైనను నన్ను వీడి నిలువనేడెన్నఁ దీ విట్లు పే
రెముతో వచ్చి పెనుగులాడి జనయిత్రీ! తింట కేమైనఁ బె
ట్టుమటంచాడెద వల్ల దేడ్తు విపుడెట్టుల్ పోతి నన్నాసి దా
వ్యమున న్నిన్నికురించి పెద్దమయ్య బొట్టు బెట్టుకోలేదుగా 92

|| బాలక! నిన్ను మాకు భగవంతుఁడు భీకరకావసముల్లో
నేల లభింపఁజేసె లభింపఁగఁజేసిన సామి మా హృద
బ్దాలఁ గలట్టి కోరుకులు పారమునేరకమున్నె కన్నులన్
బోలెడు దుమ్ముఁగొట్టి కొనిపోవఁగ నేల నినున్ గ్రుథామతి 93

|| మా పూర్వజన్మకృత పాపంబిట్టిదని బిట్టు వాపోవుచుండ నోదార్చి
యామె మగండు దాముండు నాశ్రమమ్ము చుట్టుప్రక్కలఁ జాల
దవ్వరయందగు నిరవుల నరసి యెందును నందనుజాడఁ బొడఁగావక
నిరాశుండై కుందుచు నిజమందిరంబుఁ జేరె నచ్చట బాలకుండు

|| తనకుం బెద్దమ్మ యెసంగ
గిన తియ్యనిపండు నారగించుచుఁ దొలి చె
ప్పిన చొప్పున ఫలములఁ గై
కొని యా యమ వచ్చుననెను కుటుకముతోడన్ 94

|| కొంతసేపుండి యా యమ్మ యెంతయేనిఁ
దడవునకుఁగూడ రాకున్న నెడఁదయందు
భయము నొందుచు జీఁకటిపడఁగఁజొచ్చె
రావె పెద్దమ్మ! పెద్దమ్మ రావె యనుచు 95

|| పిలిచి పిలిచి యెట్లు పిలిచిన రాకున్న
వగచి వగచి కొంతవడికి నామె

కొఱకు వెదకి వెదకి తెరువేది తోచక

పోయి పోయి తొలసి పొంతఁజేరి

97

చ॥ శ్రమ కడుఁ గన్నవాఁడగుట రాకొడు కా తులసీ పవిత్రవృ
క్షము మొదలం బరుండి నిశసాంతము నిద్దురవోయి లేచి గే
హమటు మనోజ్ఞమై యది మహాసుఖమిచ్చుచునున్న నాత్మనే
త్రములకు మత్స్య లేరుఁ గనరామిని నేడిచె గోడుగోడునన్ 98

శా॥ ఆ దుఃఖ మృపుడాలకించిన యరణ్యావాస భూతాళి వ్యా
పాదస్వాంతకమయ్య బిట్టుగ విలాపం బాచరించెన్ జవీ
స్వాదుత్పాజఫలంబులన్ జలములక బాల తుధాత్మవృ లెం
తే దవ్యానటునల్పి పత్రములఁ బత్రికేణి సాఖ్యంబిడక 99

వ॥ ఆరీతి ఖగమృగ పూగంబుచే నాదరింపఁబడుచున్న పిన్నపాపండు
తులసీ దర్శన స్పర్శనాశ్రయంబులచే గతశ్రముండును నిరపాయం
డును బ్రభూత హరినామస్తరణుండు నయ్యె గావున మునివరుండ
వగు జహన్నా! తులసీ దర్శన స్పర్శన ప్రాప్తిగలవానికి సమస్త
పాపంబులు నశించు జ్ఞానోదయమ్మగు గృహగహనమ్ముల నెచ్చట
నెట్టి భయమ్మును గలుగకుండు వినమని యా రాకొమమని తరు
వాతి కతఁ జెప్పందొడంగె. 100

28 అధ్యాయము

శా॥ ఆ కాంతారమున స్పృహతృజాఁడు తిర్యగ్గతుసంరక్షుడై
శోకం బెట్టిదియో యెఱుంగక మనస్తాపంబుగా నుండె నా
శ్రీకాంతప్రియమూర్తియైన తులసీవృక్షమ్ముకిందక ముసి!
చేకూరక హరిపూజకు సమయముం జిత్రమ్ము రాపట్టికి

— మలక్షణకుమారుండు హరిని బూజించుట —

సీ॥ ఆ కుమారుండు తన్ను సాగిన తల్లులు
తులసిచెట్టుకు బూజ నలుపుతీరు

బురుషుండు విగ్రహపూజ సేయవిధమ్ము
 గాంచుచుండినవాడు గాననపుడు
 జలములతోడ నా తులసిమూల మలికి
 శిల యెండు గొని తెచ్చి శ్రీహరి యని
 తత్పవిత్ర వసుధాస్థలి నిల్పి శ్రద్ధతో
 సమలాంబుసేచన మాచరించి

గీ॥ దాపునం గల్గు పూలుఁ బ్రతములుఁ దులసి
 దళము లత్యంత పరిమళమితములు వి
 భాయితమ్ములు సమకూర్చి పాలకపిత
 తనకుఁ జెప్పిన యట్టి పద్యములు భక్తి

102

గీ॥ కేశవ! ముకుంద! గోవింద! కృష్ణ! చక్రి!
 నృహరి! నగధారి! మధువైరి! నిగమవినుత!
 నరసఖ! రమేశ! పరమేశ! నరకనాశ!
 శౌరి! శ్రీతరక్ష! శ్రీవక్ష! శార్జ్జి! విష్ణు!

103

గీ॥ నాగశయన! కంసాంతక! నలినయన!
 గరుడతురగ నారాయణ! కందగాత్ర!
 భవనివారణ! వారణవరద! శ్రీద!
 మ్రొక్కెదను నన్ను నీ భక్తుఁ బ్రోవవయ్య

104

గీ॥ నీవె తల్లివి తండ్రివి నీవె నీవె
 తోడఁబుట్టువ వీవె మిత్రుండ వీవె
 గురువరుండవు సాకెడు దొరవు నీవె
 యెల్ల సమకూర్చు దైవమ వీవె కృష్ణ!

105

ప॥ అను పద్యంబుల

106

క॥ చదువుచు దులసీదళముల
 మృదు నానాపుష్పముల సమేయని లక్ష్మీ
 (42)

హృదయాధీశునిఁ గేశపు

గదాధరుని బూజనల్పి భగములు మృగముల్

107

మ॥ తనకై తెచ్చిన తేనియల్ ఫలము లా దైత్యారికిం దానివే
దనముంజేసి యనంతరంబ త్సుధ డిందం ద్రావుచున్ మెక్కుచున్
మన మన్యంబులఁజేర్చ కొక్కమొగి పణ్డానంబులం బుచ్చినన్
వనజాతాక్షుఁడు దర్శనం బిడమికిన్ స్వాంతంబునం గుంచుచున్

ప॥ దీనాననుండై యున్న నబ్బెలకునకు గగనవాణి వాని పాలకపిత
కంఠస్వరంబునఁ గుమారా! చింతింపకుము, తేపటినుండియు మకర
మాఘంబు గావున సూర్యుం డ్భోదితుండగువేళ నిచ్చటకు సమీ
పంబునఁగల సరోవరోదకంబుల స్నానమొనర్చి యథాప్రకారం
బున సంబుజాక్షుం బూజింపుము, దాన దానవారి నీకు శీఘ్రంబ
దర్శనంబిచ్చునని వినిచిన విని యప్పటినుండియు నక్కాసారంబున
మాఘస్నానం బొనర్చుచుఁ దజ్జలంబులతోడను దులసీదళంబుల
తోడను బహువిధ ప్రసూనంబులతోడను నులసీమూలస్థిత వన
మాలికభిషేకార్చనాదికంబు లచంచలభక్తిఁగావించుచుండ మాఖ
శుద్ధ చతుర్దశీదినంబున

109

సీ॥ శతకోటిభాను భాస్వరకిరీటముతోడ

రమణీయ రత్నహారములతోడ

గురుకళావిస్ఫుర త్కుండలములతోడఁ

బురు షెఱుంగని బాహుపురులతోడ

మహితరవోపేత మంజీరములతోడ

రాణించు పీతాంబరములతోడ

శంఖచక్రాదిక సాధనములతోడ

దరహాసలసిత వక్త్రములతోడ

గీ॥ నక్షత్రమున లక్ష్మి భాసిల్ల ఫణివిభుండు

ఛత్రమై యొప్పు బక్కిరా జక్కి నెక్కి

సేవకులు సునందాదులు సేరి కొల్వ

శౌరి కృపమీఱ నిల్వె గుమారు నెదుట

110

క॥ నిలచిన హరిరూపముఁ గ

న్నుల తమి దీరంగఁ గనుచు నోటను నెదియుక

బలుక న్నేరక కేల్గవ

లలాటమున నిడికొనిన సులక్షణసుతునిన్ 111

క1 మారాకారుని జన్నికు

మారుని వాత్సల్యమున శ్రేమంబుజ జ్ఞానాం

కూరమొదలఁగఁ గుడికై

తో రాఁదిగిచి తల విమిరి తొలఁకెకు పెరిమక 112

గీ॥ బాలకా! నీవు చేసిన ప్రార్థనముల

నర్చనములఁ దృప్తుండనై యరుగుదెంచి

నాడఁ గోరిన వరమిత్తు వేడు మింక

సంశయింపకుమన్న రాజన్యసుతుఁడు 113

వ॥ పరమేశ్వర జ్ఞానముద్రికామండిత హస్తమస్తక సంయోగంబున

జ్ఞానంబొదవి యా దేవదేవు పాదరాజీవంబులకు సాష్టాంగప్రణా

మంబు లాచరించి లేచి కరంబులు ముకుళించి 114

— సులక్షణసుతుఁడు విష్ణువును స్తుతించుట —

* మత్తేభ కందగర్భిత సీసము ॥

త్రిపురభిత్నేహిత! దివ్యసన్నత పదాం

భోజాత! వేధశితా! జయిష్ఠా!

కుధరధీరా! స్మరణోటిసుందర! ముసీం

ద్ర స్వాంతసంచారణా! దయాభి!

అసురరాజానుజ హస్తిరాడ్వినుత! తే

జోభగ్న భానువ్రభా! భవఘ్న!

నృహరిశీతాంబర! నిర్జితాసురగణ

ధృతా! శ్రితానందదా! మహాత్మా!

* ప్రతి పెద్ద పాదములలో మొదటి యక్షరమును దుది మూడక్షరముల వదలి
మత్తేభమగును. శీతమం దారంభమునుండియుఁ గందమేర్పడును. చివర 6 అక్ష
రాలు తొలఁగును.

గీ॥ కమలదళచారులోచన! శమితకలుష!
పూర్ణచంద్రసామ్యానన! భోగ్యమరవ
తల్ప! పురుషసత్తమ! విబుధవిపదనల
జలద! కితవభీదాయక! చక్రహస్త!

* కంద గీత గర్భితోత్పలమాల ॥

శ్రీమహితాకృతీ! సురపసేవ్య! హరప్రియ! నూరిజాలవం
ద్యా! మురదానవాహిత! గుణాకర! భాసురహేమచేల! కృ
ష్ణా! మహిభృద్ధరా! కలుషనాగహరిశ్వర! గానలోల! కం
దామితభాస్వరా! జగదనర్గళభేలన! సాధుపాలనా! 116

సీ॥ నీ నామసుధ నెప్పు డానుచుంటనుగదా
విసము మ్రింగియును జీవించు శోలి
నీ మూర్తిఁ దనలోన నిల్పికొంటనుగదా
బడబాగ్ని కింకకఁ బ్రబలు కడలి
నీ పాద మాదల మోపుకొంటనుగదా
బలి గతవ్యసనుడై బ్రతుకు నెపుడు
నీ దృష్టిఁ దనపైని నెఱపుకొంటనుగదా
నింగి సుసిరదీప్తి నిలుచు ధ్రువుడు

గీ॥ అహహ! నీ నామరూపపదావలోక
నములు శ్రేతులకు నీని శ్రేయములు గలవె?
తామరసనేత్ర! కలుషలతాలవిత్ర!
మేచకాబ్ధాభగాత్ర! లక్ష్మీకళిత్ర! 117

సీ॥ ఎవ్వని మాహాత్మ్య మెఱుంగ నేరక మాని
బృందమెల్లపుడు తపించుచుండు
నెవ్వని సంకల్ప మెఱుంగ నేరక చతు
ర్ముఖుండు కర్ణముఁ దలపోయుచుండు

* ప్రతి పాదమున మొదటి రి అక్షరాలను, చివరి యక్షరమును విడచిన నడుమ గీతమగును. 1, 3 పాదాలలో మొదటి అక్షరమును, 2, 4 పాదాలలో చివరి 16 అక్షరాలను వదలిన కందమగు.

బయ్యెగదా యని దురంత చింతాక్రాంతస్వాంతుండై యున్న
వాడు, నీవు సుఖస్వాభిధానుండవై నీ తండ్రీకడకే వాని ముద్దు
ముచ్చటలు దీర్చుచు గ్రమంబున సమస్త కళాపారంగతుండవును
గృతపరిణయుండవు నై జనకభృత భూభారంబు వహించి యజ్ఞ
యాగాదు లొనర్చుచు మాఘవ్రతం బొచరించుచు నేనిడిన నీ
సుఖస్వాభిధానంబు సార్థకంబుగాఁ బ్రజాపాలనంబుఁ గావింపు
మవ్వలఁ దగు సమయంబున నిన్ను మత్పదంబునకు రప్పించుకొని
మత్స్యాయజ్ఞంబు నొసంగెద. నా భృత్యుండగు సునందు నీకుఁ
దోడుగాఁ బుచ్చెద నరుగుమని సునందునికే గనుసన్న యొనర్చి
సపరివారుండై యంతర్ధానంబు నొందుటయు 123

— సునందుడు సుధర్మనిఁ కండ్రి కొప్పగించుట —

ఉ॥ నందకపాణి యానతి సునందుడు మాళి వహించి భూమిభృ
న్నండను వెంటఁబెట్టుకొని తజ్జనకుండు వసించు వీటి కా
నందముతోడఁ బోవు తరుణమ్మనఁ బొరగణమ్ము పిల్లవా
నిం దిలకించి తేజునకు నెమ్మెయి సారున కబ్రముంచుచు 124

గీ॥ ఆ సునందుని జేరి మహానుభావ !

మీరలెవ్వరొ యీ సుకమారుండెవరో
యిటకు రాఁ గారణంబేమొ యెఱుంగఁజెప్పఁ
డనిన వారలతో నిట్టులనియె నతఁడు 125

క॥ మీ విభుని సమ్మృఖమ్మున

నే వివరించెద సమస్త మేతెం డెఱుంగం
గా వాంఛ సేయువారని
పోవఁగఁ దోఁజనిరి భూపుత్రమౌలకుఁ బొరుల్ 126

ప॥ అప్పు డా సులక్షణక్షమాధ్యక్షుండు నిండుకొలువున నుండి బాల
భాస్కరుంబోలు బాలునితో వచ్చుచున్న సునందున కభ్యుతాన
వందనంబులొనర్చి యర్ఘ్యపాద్యంబులొసంగి సుఖాననోపవిష్టంజేసి
నిజవృత్తాంతంబడిగిన నతఁడు 127

సీ॥ అవసీత ! యితఁడు నీ యారముం డీతని
 జనని సపత్నులిడిన దురాప
 ధమున మతి చెడి కాంతారమ్మునకు నేగి
 వీనిని బ్రసవించి వీనిఁ దినఁగఁ
 జేరినపులికిఁ దా నోరెమ్మె యీ బాలు
 బ్రదికించె నంత నవ్వనచరములు
 ఖగములు మృగములు గాపాడు నెడ నొక్క
 పాటుండు గొనిపోయి కూరిమిమెయి

గీ॥ సాఁకుచో వాని పెదరాణి సవతి కితఁడు
 చనవుగా నుంట కోర్వక సమయమరసి
 యడవిలో డించిపోయె నేమనఁగవచ్చుఁ
 గ్రూరచి త్రల చెయిదముల్ ధారుణీశ !

128

ఉ॥ అచ్చట నీతఁ డొంటరిగ నార్తినిజెందుచుఁ దిద్ది తిద్ది రే
 వచ్చెడువేళకుం దొలసివజ్జకుఁ బోయి పరుండి సుప్తుడై
 వెచ్చని వేల్పురా నిదురవీడి వనేచరవర్గ మెంతయున్
 మచ్చికఁ బ్రోచుచుండఁగ దిశమ్ములు గొన్నిటిఁ బుచ్చె భూవరా !

ప॥ అట్లుండ నీతనికిఁ దులసీవృక్ష మూలస్థలనివాసుంబులనను దదీయ
 దర్శన స్పర్శనంబులవలనను భగవద్భక్తి జనించి నర్వాధాదుండును
 సర్వశరణ్యుండు నగు క్రీమన్నారాయణుం బూజింప నక్కరుణ
 భరణుండుఁ బ్రత్యక్షుండై వరింబులిచ్చి వీనిని నీకొప్పగించిరమ్మని
 పార్శ్వచరుండనగు నన్నుం బుచ్చినఁ దీసికొనివచ్చితి నిది వీని
 వృత్తాంతం బనిచెప్పి బాలకుం జూచి కుమారా ! సుభక్తా !
 యీతండ నీ జనకుండనుటయు

130

ఉ॥ బాలుఁడు భక్తిమీఱఁ బిన్నిపాదముల క్షౌణ్ములించి మొక్క భూ
 పాలుండు కంట నీరొలుక వానిని కోరిటజేర్చి పట్టి త
 న్నొలిని మూరుకొంచుఁ బలుమాటులు ముద్దిడికొంచుఁ బెద్ద యి
 ల్లానికి వార్తనంప నపు డాయను చెచ్చెరవచ్చి యచ్చట

131

గీ॥ తల్లి ముఖలక్షణంబులు దండ్రీ కళలు
 గలిగి ముద్దుల మూటయై కన్నతండ్రీ
 యంకమున నున్న బాలకు సందుకొని శి
 రమ్ము మూర్ఛొని ముద్దాడి రార ! తండ్రీ ! 132

గీ॥ రార ! మా పున్నెములపంట రార ! యనుచుఁ
 గనుల నానందబొప్పముల్ గారుచుండఁ
 జంక నిడుకొనె నంతట జనవిభుండు
 పిలువఁగాఁబంపె దక్కిన పెండ్రములను 133

ఉ॥ వారలు వచ్చి భూవరుని బాలకుని దిలకించి భీతిచే
 నోరు మెదల్పఁజాలమిఁ గనుంగొని రోషవిఘ్నార్థమానుఁడై
 భూరమణుండు మీ దురితముల్ వివరించె నితండు దాఁప కిం
 దే రటుచేసిరో తెలుపుఁ డిందఱు నొక్కట చాకచయ్యన 134

శా॥ బౌరా ! యెంతటి జంతలే యని నృపుం డల్కన్ ఖరాసింగొనం
 గారామామణి పెద్దరాణి పతి పత్నంజాతముల్ తట్టి దే
 వా ! రక్షింపుము వీరి నామనవి సర్వంబుం జెవింబెట్టి యా
 పై రాధర్మము నిర్వహింపుడని చెప్పంబూనె నీరీతిగ 135

సీ॥ భూప ! యీతనితల్లి మొదట మాయందఱ
 పంటను జెఱచి తాఁ బడసెఁ జూలు
 దానిచే వీరెల్లఁ దాలిమి విడనాఁడి
 కడరాణి గర్భంబు చెడఁగ మందు
 నిడఁబూని వచ్చి నా కెఱిగింప నెన్నియో
 విషయముల్ బోధించి వీరి పూన్కి
 మాన్పి పంపితిఁ గాని మానకుండుటెఱుంగ
 న ట్లేనెఱిగిన యద్ది యపుడె

గీ॥ తమకుఁ దెలుపక దాఁచిన తప్పుగలుగు
 దానఁ గావున నేననూ దండనార్హ

నన్ను దండింపుడనగ సునందుఁ డెల్ల
సభికు లాలింప నిటువల్కె స్వాదుఘణితి

186

సీ॥ పాపుల పాపముల్ పరికించి దండించు

టధిపతి ధర్మమే యైనఁగాని
నరపతి నూతనానంద మేర్పడినపు
పూర్వశిక్షితులకు ముదముఁగూర్చ
వారల కారల వదలఁజేయునుగదా
యట్టిచోఁ దన దేశమందు నుండు
జనులెల్ల సంతోషమునఁ దేలఁదగువేళఁ
గొందఱు దుఃఖింపఁగూడునొక్కొ

ఆ॥ అదియుఁగాక వీని యవ్వ వల్లభు నాజ్ఞ
మీటి పండుఁ దానె మెసవినట్టి
దోసముననుజేసి దుర్మరణమొందె
నేరి కర్మఫలము వారిదెకద

187

వ॥ కావున నీ సులక్షణమహీనాథుం డీ మహానందసమయంబున నెల్లర
దోషంబులు క్షమించి యనుగ్రహించుట ముఖ్యంబని మఱియు
నిట్లనియె

188

ఉ॥ బాలకు పూర్వజన్మకృత పాపముఁ బుణ్య మెరింగి చెప్పఁగాఁ
జాలమ యేడు లైదయిన సాంతమునిండని యీడులోననే
బోలెడు కష్టముల్పడియెఁ బొందె ముకుందుని సత్కృతక జగ
త్పాలురకైన నబ్బని శుభంబు లనంతర మోక్షసంపదక

189

వ॥ ఈ బాలకుం గనుటవలన జననీజనకులేకాక దేశప్రజలును గృతార్థు
లై రే నింక నా స్వామి సాన్నిధ్యంబునకరిగెదనని యెల్లరుఁ జూచు
చుండ సునందుం డంతర్ధానంబు నొందె నంత సులక్షణక్షమారమ
ణుండు దన పట్టమహిషితో నిట్లనియె

140

ఉ॥ తల్లి నెఱుంగఁ డీ శిశువు తల్లివె నీవని నీకొసంగితిన్
బల్లవితాంతరంగవయి బాలుని వీని నిజాత్మజన్ముగా
నెల్లపు డోమఁగావలెనుమీ ! యితఁ డేయెడరైనఁగన్న ని
న్నొలను నాదు ప్రాణముల నొల్లను సర్వము భ్రష్టమై చనుక

గీ॥ అన్వయంబున కాధారమైనవాడు
ధరణి భరమెల్లఁ దాల్పఁగాఁ దగినవాడు
మనకుఁ బుణ్యలోకము లీయ మనినవాడు
వీడు గావున శ్రద్ధఁ గాపాడవలయు

142

ఉ॥ వీనికి నన్నపానముల వేటొకతె న్నియమింపఁబోక నీ
వే నిరతమ్ము శ్రద్ధమెయి నీయవలెక నిశ వచ్చుటాదిగా
నీ నిలయమ్మునందె శయనించెడునట్టు లొనర్పఁగావలెక
గాని మఱొందురీతి జరుగం దగ దెత్తఱిఁ బ్రాణనాయకా !

143

ప॥ అని యాజ్ఞాపించి తక్కిన భార్యలంగని మీరిదివఱకుఁ జేసిన దోసం
బత్సంతంబైనఁ బెద్దల యాజ్ఞవలనఁ ద్రోసిపుచ్చితిఁజూడీ యని
రూక్షేక్షణుండై తీవ్రస్వరంబున

144

ఉ॥ బిడ్డఁడు త్వత్కృతాఘమునఁ బిండమురూపము నొందుటాదిగాఁ
బడ్డవెతల్ దలంచికొన బ్రద్దలువారెను గుండె యింక మీ
చెడ్డవనుల్ కుమారు నెడఁ జేసితి రేనియు నాంధ్రునాక యే
యడ్డులుసైవ కప్పడె ఖరాసిని ద్రుంచెద మీ శిరంబులక

145

మ॥ అనుచుం బల్కి సులక్షణాహ్వయధరాధ్యక్షప్రబర్హ్యుండు నం
దన వీటొజనితప్రమోదమున గోత్రాదేవతారాజిక
ల్లను నానావిధదానధర్మముల నాహ్లాదంబు సంధించి యి
చ్చె నసర్హ్యమ్ములు భూషణమ్ములు శ్రితశ్రేణీమనఃప్రీతిగ

146

గీ॥ అవలఁ బురమున దేశమ్మునందు నెల్ల
దేశతల కుత్సవములు భూదేవతలకు
జిప్తమ్ముష్టాన్నములు ఘటియిల్లఁజేసి
చుట్టములఁగూడి మఖముండె సుజనవర్య !

147

చ॥ తనయుని యాటపాటలకుఁ దాఁ గడు నుబ్బుచు వానిఁ జూడ నో
వని జనయిత్రిదుర్మృతికి స్వాంతమునన్ బహు చింతఁ జెందుచున్
జను లధికారులు నివసయసంభృతులై తన యాజ్ఞఁ దీర్పఁగా
దినములు కొన్నిపుచ్చి యొక దేశిక శేఖరుఁ బిల్చి వానికి 148

శా॥ బౌలు శిష్యునిజేసి గౌరవమొనర్ప మెచ్చి యాసూరి భూ
పాలగ్రామణి సూతికీ మురిపెమొప్ప నేర్పె విద్యల్ సుధీ
జాలంబెన్న సుధర్ముడుం జదివె నిస్తందాత్ముడై నిష్ఠ నా
మూలాగ్రంబుగ మున్నె వచ్చినవొనా భూమిసుపర్యాగణి !

ప॥ అట్లు సకలశాస్త్ర శ్రుతిస్మృతిముఖ నానావిద్యాపారంగతుండైన
సుధర్మునకు క్షత్రియార్హంబులగు శరాసన గదాఖడ్గాదిక సర్వా
యుధ యుద్ధనైపుణ్యంబులను మల్లబంధవిశేషంబులను దివ్యాస్త్ర
ప్రయోగోపసంహారంబులను రథగజాశ్వారోహణ చాతుర్యంబు
లను బహువిధ పూహనిర్మాణ భేదనా కాశల్యంబులను దండ
స్వయంబుగాఁ గఱపె నంతఁ గ్రమక్రమంబున సుధర్ముం డప్టాదశ
వర్ష వయస్కుండు సర్వకళాపరిపూర్ణుండునై పూర్ణచంద్రుచందం
బున నొప్పుచుండ సులక్షణుండు చూచి హర్షించి మంత్రులతో
నాలోచించి 150

క॥ యువరాజుగాఁగ నొనరిచి, వివిధవిధానముల నతని విజ్ఞతఁ జక్షు
శ్శృవణానూనాహ్లాదక,మపుటకు నెంతేని నుబ్బు చధిపతి యుండెన్

ప॥ అట్లు లా సుధర్ముండు యువరాజవదంబునొంది సర్వజనరంజకుండై
మెలంగుచుఁ దనకుఁ దల్లులు పెక్కుండ్రుండుట నెఱింగి తన్నుఁ
బెంచుచున్న వట్టమహిషితో నొకదినంబున నిల్లనియె 153

శా॥ అమ్మా! నన్ననినట్టి తల్లి చనియెన్ నాకంబటం చీవుగా
కమ్మల్ పెక్కురటంచు వింటి నొకనాఁడైనన్ ననుం బిల్వరే
మమ్మా వారలు వారు నన్నుఁ గనరాదా వారికిం బుత్త్రుర
త్నమ్ముల్లేరటకాద నావయిని క్రోధంబేమొకో వారికి 158

క॥ ఆ యమ్మలఁ జూచుటకై

నాయెడ త్వరపడెడు గాన నాపై ననుకం

పాయుతమతివై యనుమతి

నీయవె చూడంగ నన్న సృపునతి యనియె

154

గీ॥ తండ్రి! నీ కోర్కె నేడు నీ తండ్రిగారి

కెఱుకపఱచి వారల యిచ్చ నెఱిగి పిదపఁ

జేయఁదగుదాని నీకు నే జెప్పదాన

మనకు మనమయి యేపనిఁ జనదు సేయ

155

ప॥ అని పల్కి యద్దేవి తగుసమయంబున నాత్మేశున కాత్మజ నభి

మతంబుఁ దెల్పిన విని సులక్షణుండు దుష్టస్వభావలగు నీ సపత్నులు

బాలకుం బూడ ననర్హులయైనఁ గుమారు కోరికఁ దీఱుచుట ఘనకు

ముఖ్యంబు గావునఁ దగినవిధానంబున నీ పుత్రువాంఛ నెఱవేర్పు

మనుటయు నా సాధ్య మఱునాఁడు తన సపతులనెల్ల నిజగృహం

బునకు రావించి నందనుం బిలిచి కుమారా! వీరె నీ జననులని

చూపిన

156

నీ॥ ఆ సుధర్ముడు వినయమ్మున నెల్లర

యడుగుల కెఱిగి యో యమ్మలార!

నాయెడ మీర లన్యాయము చేసితి

మని ననుగన సంశయమ్ముపడకుఁ

డెద్దాని కేనియు నీశ్వరుడే కర్త

నరుల కర్తృత యొకింతయును లేదు

ప్రత్యేక మొక్కొక్క పట్టి మీ కీదగు

ముని ఫలమ్మున నేను బొడమియుంట

గీ॥ మీర లెవరికివారు కుమారుఁగాఁగ

సమ్ముఁ జూడుదు నేను నప్లన్నతల్లి

నీతి మిమ్ము నొక్కొక్కరుఁ జూతు నెప్పు

నని డనాడు వాల్మీకివర్యుఁడనుకొనె

157

ప॥ అవ్యిధంబునఁ దన సపత్నీమాతలకెల్ల నిజనందనున ట్లానందసంధా
యకుండై మెలంగుచున్న సులక్షణస్వపతనూభవునకు దిగ్విజయం
బొనర్ప నిచ్చువాడమిన

158

సీ॥ అల సుధర్మనరేంద్రుఁ డాహవోత్సాహియై
చతురంగబలముతో జైత్రయాత్ర
కవనీసురులయుఁ గన్నయ్యయు దీవెనల్
పడసి తగిన వేళ బయలుదేరి
యెదిరిన నృపుల జయించుచు నానతు
లైన భూమిశుల స్వర్థభంగి
నాదరించుచు వార లతిభక్తి నొసఁగెడు
నువహారములు గొంచు నుదుటెసంగ

గీ॥ నరుగు చాత్రీయసం దేశహరుని బట్టి
యక్రమంబుగఁ జెఱఁబెట్టి యాహవమున
కమితసైన్యంబుతోడ వంగాధిపుండు
రాఁగసాఁగెను బో రిరువాగులకును

159

ప॥ అట్లుభయపడుంబులవారు యుద్ధంబున కారంభించి ద్వంద్వంబుగాఁ
గొంతకాలమ్మును సగులంబుగాఁ గొంతకాలంబును నానావిధ
శస్త్రాస్త్రంబుల ఘోరాతిఘోరంబుగా సంగ్రామంబు జరుపుట
వలన నిరువాగులయందు వ్రేలిన తేరులును గూలిన గౌరులును
రాలిన హరులును పోలిన కాలరులును గలిగియు రాక్షసాధ్యక్ష
మహానసశాలావిధంబున ఖండిభూత సర్వావయవంబుల ప్రోవులు
గల్గియుఁ బతితబహువిధక శేబరమాంసఖాదనసంతృప్త భూతపీత
పిశాచ ధాకిన్యాదిక దాహనివారకాపారశ్శోణితవేణికాశ్రేణులుగలి
గియు రణరంగం బతిభీభత్సంబుగా నుండె నందొక్కొక్కచోఁ
గొన్ని వ్యక్తు లరాతిశాతశరపాతంబున భూతలంబునం బడియు
వెంటన ప్రాణంబులు వోవమిఁ దన్నుకొనుచుండుటయు నొక్కొక్క
కైడఁ బ్రాణంబులువోని జేహులు తమ జేహంబులపైఁజేరి ఖగ

మృగంబులు ముక్కులఁ గోజల గోరుల వ్రక్కలింప వానింబాయఁ
జోపఁ గాలునేతులాడమి మిక్కిలి పొక్కుచుండుటయుం గని విని
సుధర్ముండు జాలిగొని నిజస్యందనంబున నిలువంబడి 160

గీ॥ ఉభయపక్షంబులం గల యోధులార!
కొలఁదినే పనిమాని నా పలుకులు వినఁ
డిట్లు పోరి గెల్వోటము లెఱుంగుటైన
నుభయులకు నష్టమెంతయో యెడవుఁ గాన 161

క॥ మీలోన బలిష్ఠుండొకఁ, డాలమౌద్దానఁ దనకు నభిమతమో నే
నాలాగున నాతనితో, నాలమ్మునరింతు నట్టి యాహవమందున్

గీ॥ ఆ ప్రతిద్వంద్వి నన్నోర్చినట్టులైన
నిపుడు నాకున్న కల్మితో నేను వాని
నేవకుడనాదు సతఁడోడెనా విడిముడి
కొంత కానుకగా నీయఁ గొని చనియెద 163

చ॥ అనిన సుధర్మువాక్యముల కా యిరుప్రక్కల నున్న మానిసు
ల్కనముల సంశంసంపడి సులక్షణనందన! నీయెడంద మేల్
కనికరవుం బయోధి జయలక్ష్మిని గోరుచుఁగూడ హింసకున్
వెనుకకుఁబోవుచుంటివి మనీషివి నీ తలఁపొప్పు గణ్యమై 164

వ॥ అని యెల్లజనంబులు సుధర్ముం గొనియాడుచుండ వంగేశ్వరుండు

గీ॥ పసరు కన్నులకెక్కినవాఁడవగుట
నెదిరి బలిమి నెఱుంగక వదరు నిన్నుఁ
గనినఁ బట్టి కొంచెము కూత ఘన మటన్న
సామెత స్ఫురించె నంగదేశవతి కుఱ్ఱ! 166

గీ॥ మల్లయుద్ధాన నాకు సమగ్రమైన
కౌశలంబుండ నస్మదంగమునఁ గల్గు
బలముఁ గని నీకు ధైర్యంబు కలదయేని
యోయితమ్మయి శౌ కాలహరణమేల! 167

ఉ॥ నాగ సులక్షణాధిపతి నందనుఁ డో వసుధేశ! రిత్తగా
వాగఁగఁబూన నే నదనువచ్చినచోఁ గల శక్తిఁ జూపుచే
ధీ గలవారికిం దగిన తెన్నని యెంచెదనంచుఁ బల్కి వే
వేగ నియుద్ధయోద్ధయయి పృథ్వికిఁ దేరుననుండి డిగ్గినకా 168

ప॥ ఆ ఊణంబ వంగవృషపుంగవుండును శతాంగావరోహణం బొసర్చి
మల్లయుద్ధసన్నద్ధుండై కొదమసింగంబుపై గవియు మదగజంబుడం
బున సుధర్ముం గదిసి బాహుస్థాలనంబొనర్చుటయు నతండు సట్ల
యొసర్చి చేయిగదిపె నప్పు డిరు తెగలవారును దమతమ యెక్కి
రింతల దిగి యెడగలిగి చూచుచుండిరి. వారిరువురు మల్లసంగరం
బునఁ దమకుఁగల నైపుణ్యంబుఁ జూపుచు నెక్కువ తక్కువలు లేక
చాలతడవు పెనంగి రందు సుధర్ముండు మేలుచేయియై వంగేశుం
బుడమిం బడవైచి లేచి యెడగలిగి నిలిచిన నతండును వెంటనేలేచి
వ్రేటువడిన శార్దూలంబులీలం బొబ్బలిడుచుఁ బైకిదూఁక సులక్షణ
సుతుం డా తాకోర్చి పేర్చి యెదిర్చిన నిర్వురకుం గొంతసేపు
చూపరగ్గింపఁదగిన కయ్యంబయ్యె నంత సుధర్ముండు విజృంభించి
వంగపతిం బడవై చుటయు నతం డలసటంజెంది లేవఁజాలకున్నఁ
గని సుధర్ముండు డగ్గరి లేవఁదీసి యొడలిమట్టి డులిపి కరంబుఁ బట్టి
కొని యిట్లనియె 169

చ॥ తరుణుడ బ్రహ్మచారిని నెదం జెడరించెడి భారమేదియుక
బొరయనివాడ నట్టి ననుఁ బోర నెదిర్చితి రింతసేపు భూ
భరము వహించి పల్వరగు భార్యలు చేతుటి వార్ధకంబునకా
జరణమునిడ్డ మీరిది ప్రళయము విస్మయకారి భూవరా! 170

క॥ మీరిది యోటమిగాఁగ వి
చారింపకుడను సుధర్ముసౌజన్య మ్మా
ధారుణీపతి మెచ్చి యనకా
శూరవరా! నీ గుణములు స్తుత్యము లనుచుకా

ప॥ మఱియు వర్తమానకాలంబునం గల రాజపుంగవులనెల్ల జయించి
 పేరొందిన నన్ను నీ వశ్రమంబున మలయుద్ధంబునందె జయించితివి
 నీవు సామాన్య ఓత్రియపుత్తుండవే? హరికరుణాపాత్రుండవు
 గావున నీకసాధ్యకార్యం బేదియులేదని యగ్గించుచుండ 172

శా॥ వంగాధీశుని మేలుగోరు సచివాప్తశ్రేణి యోజించి సం
 ధిం గావింపుము కూతునిచ్చి యని సూక్తింజెప్పి యాపై సుధ
 ర్మాంగీకారము వారెఱింగి తెలుపక హర్షించి యిచ్చెక సుతన్
 గాంగేయాంబరధారిణిక్ సుగుణినిక్ గన్యామణిక్ హరిణిన్ 173

ప॥ ఇట్లు వంగపతి యంగేశు సనుంగుంగుమారునకుఁ దన కూతు
 నిచ్చి పెక్కరణంబులొసంగి సంతసింప సుధర్ముండు నాతని తనయం
 బట్టమహిషింగా గ్రహించి మామయగు వంగపతికి నమస్కరించి
 వాని యాశీరసుజ్ఞలం బడసి తిరిగి స్వదేశాభిముఖుండై 174

క॥ సౌలక్షణి యవ్విధి భూ
 పాలుర నాలమున నొడిచి పడసిన బహుర
 త్నాలను వంగాధీశుని
 బాలను గొనివచ్చి జనకుపదముల కెఱంగెక 175

ఆ॥ ఆ సుధర్ముతండ్రి యాహవ జయలక్ష్మి
 తోడ లచ్చిఁబోలు చేడతోడ
 వచ్చి మ్రొక్కినట్టివానిఁ గుమారుని
 నక్కునేర్చి యిచ్చె నాశిషములు 176

ఉ॥ పిళ్ళుట మంచిమూర్తమున విప్రశిరోమణు లగ్నిసన్నిధా
 నమ్మున వేదమంత్రపఠనమ్ములు సత్క్రియ లాచరింప వా
 ద్యమ్ము లనేకములైనెగ నాపులు బంధులు పౌరులెల్ల మో
 దమ్మునఁ దేల సల్పెను సుధర్ముని పెండ్లి సులక్షణుం డొగిక్ 177

గీ॥ అతెఱంగునఁ బరిణయమై సుధర్ముఁ

1. శాస్త్రవత్నిని గూడి మహాచక్రముక్తి

గామసౌఖ్యంబులను గొంతకాలమొంది

కనియె నుతులను సుతలఁ బెక్కండ్ర విప్ర! 178

ప॥ అప్పుడు సమస్తభార్యాస్వీతుండై సులక్షణాధీశ్వరుండు 179

క॥ తనయుండును దత్తుత్నియు

వినయమ్మున సేవఁజేయఁ బిన్నతనంపుం

గొనముల నాటల మాటల

మనములునున్ మనుమరాండ్రు మది కరుసమిడక 180

మ॥ బహుకాలం బిలనేలి పుత్ర్రకునకుం బట్టాభిషేకంబు స

ర్వహితంజౌనటునల్పి వల్కులములం బైఁగట్టి భార్యాలితో

గహనావాసమొనర్చి లోని పగఱక ఖండించి నివ్తం దప

మ్ము హరిప్రీతిగఁజేసి పాసె తనువుక భూష్ణి యోగమ్మునక

గీ॥ అవల నా సులక్షణుని యర్థాంగులెల్ల

సహగమన మాచరించి మోక్షమ్ముఁ గనిరి

తెల్లదండ్రుల మృతిని సుధమ్ముండు విని

పారతౌకికములు శస్త్రధంగి సలిపె 182

చ॥ అసఘుండు దత్పుధర్మవసుధాధిపుఁ డక్కటికంపుఁ బెంపుతో

జనములఁ గన్నబిడ్డలటు సాకుచు ధర్మవధంబునక దనుం

గనిన సులక్షణాధిపునికన్న మహాత్ముఁ డితండటన్న కీ

ర్తిని గడియించె ధర్మనిరతిన్ జనువానికి లోపముండునే ? 183

సీ॥ వై కుంతవల్లభాస్తోక నిశ్చలభక్తి

నభినవ ప్రహ్లాదుఁడనఁగ నొప్పె

సర్వాధికంబైన శత్యభామారాధి

సల హరిశ్చంద్ర సామ్యము వహించె

నర్థి సమ్మోదక త్యాగగుణంబున

శిబిచక్రవర్తిప్రసిద్ధి నెనసె

బరిపంధి భయదదోర్బలశౌర్యమున జామ
దగ్గునిఁబోలి ప్రఖ్యాతిఁ గాంచె

గీ॥ ధర్మలోపంబు లేకుండ ధరణిప్రజకు
సర్వసౌఖ్యంబులొదవ రాజ్యంబొనర్చు
గరిమ శ్రీరామచంద్రు ధోరణిఁ బొరసె
బ్రథితగుణుడు సుధర్మభూపాలవరుడు 184

క॥ క్రతువులు జగన్ముతమ్ముగ
శతమున కెక్కుడుగఁ జేసె సమసమ మాఖ
ప్రత మతినియతిని లక్షిల్చి
సతీపతికిఁ బ్రీతిగాఁగ సంగఘటియించె 185

శా॥ ఆరీతిం జరకాల మెల్లరకు సౌఖ్యంబబ్బ భూచక్రమున్
స్వారాట్టుంబలె నేలి కన్నకొడుకున్ సర్వంసహాధీశుఁగా
నారూఢిం బొనరించి పూర్వనృపుల ప్లాభువుఁ డ్రాంగితోఁ
జేరెం గానకు సత్తపంబునను గాంచె శ్రీశు సాయుజ్యమున్

క॥ పతగపకేతన పదగత
మతులకు సత్కర్మలగ్నమతులకు మాఘ
ప్రతరతమతులకు నెపు డెట
క్షితిసురవర! భయములేదు కించితైనన్ 187

వ॥ అక్కతమ్మునఁ దక్కిన కర్మములన్నియుఁ దగ్గించుకొనియేని మాధవ
ప్రీతికరమైన మాఘప్రతం బొచరించుటయె శ్రేయస్కరంబు 188

చ॥ మిహిరకులాబ్ధిసోముఁడు సమిద్ధయశస్కుఁడు విద్విషద్వసీ
దహనుఁడు విష్ణుభక్తుఁడు సుధర్ముఁడు గావునఁ దత్కథాశ్రుతిఁ
నిహత సమస్త పాపులయి నీరజనేత్రుని ప్రేమపాత్రులై
యిహపర సౌఖ్యముల్ గని రమేశపదంబును గాంతు మానవుల్

వ॥ అని గృత్స్నమదుండు జహ్నువున కెఱింగించిన తెఱంగున గంగా
తరంగరంగదు త్తమాంగుఁ డంబికకుఁ దెల్పినట్లు సూతపారాణి
కుండు శౌవకాదిమహామునులకుం జెప్పె. 190

— ఆ శ్వా సాం త ము —

క॥ ధీమద్గ్ధ్య కవిత్రయ, సోమ శ్రీనాథ పోతసుకవి ప్రముఖో
ద్దామాచ్ఛయశశికామా!, కామకృతివిరామ! రామకవిసుత్రామా!

నాగబంధము ॥

చ॥ వరదయమ నిశ్చిత్ర జనవర్ణ్య వచోంగద యర్ధివర్గ హృ
త్సరసిజభాను వేదమహితా హిమధామపురారి నాగరాట్
సురవర గోతురజ్జ శుచిశుభ్రయశా నుతమ స్త్రీధామ జ
న్మరిపుయమా సుధీనమననా హృతగోరుజ న్యాయజీవనా! 192

చక్రబంధము ॥

*శా॥ స్తవ్య¹ శ్రీ⁷ యుత పో¹⁰తరాట్కుల నదీట్కు⁴ ర జ్గపాం క ప్రభూ
దివ్యారా² మత లా⁸ద్రుక్ ర్త్యలఘుదీ¹¹ ప్తి చి⁵త్తభూ వి గ్రహ
నవ్యా³ మత్తమ న⁹స్క బంధులలితా నా తండ్రి¹² నీ కై⁶ విభూ
భూవ్యాప్తస్తవ మే దినమ్మొనరుతుక భూపాస్పృహ⁶ ధీ స్వభూ!

- గ ద్య ము -

ఇది శ్రీ మల్లక్ష్మీనరసింహస్వామి కారుణ్యపాత్ర శ్రీ వత్స
సగోత్ర వరదయామాత్య పాత్ర సంజీవాంబా రామకవి
సోమపుత్ర అవధానిభూషణ వినయప్రధానభూషణ
పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
మాఘపురాణంబున నవమా శ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీ లక్ష్మీస్థానిహ పరబ్రహ్మణేనమః

మా ఘ వు రా జు ము

దశమాశ్వాసము

క॥ శ్రీపతి పాదాంభోజస్థాపితచేతస్కు! సోమసదృశ యశస్కా!
కాపట్వరహిత సత్యాలాప హరిశ్చంద్ర! రామలాక్షణికేంద్రా! 1

ప॥ అవధరింపు మట్లు నైమిశారణ్యశరణ్యులగు శౌనకాది మునివరే
ఋల కళలపురాణ కథాకథన ప్రఖ్యాతుండగు సూతుం డిట్లనియె
నవ్విధంబునఁ గైలాసంబున శైలసుతకు మాఘమాహాత్మ్యంబు
నుడుపుచున్న మహాదేవుండు పార్వతిం గని దేవీ! వినుము, గంగా
తీరంబున మాఘవ్రతంబు సల్పుచుఁ దన్మహిమాదికానేక కథావిశే
షంబులఁ దెల్పుచున్న భృగుకులతలకుం డగు గృతన్నమదుండు
జహ్నువుం జూచి 2

29 అధ్యాయము

గీ॥ మకరమాఘప్రవేశ సమయము మొదలు
గాఁగఁ బూర్వోక్తవిధి నెవగాహనమ్ముఁ
జేసి లక్ష్మీపతిని బూజసేయువాని
కబ్బు పుణ్యఫలము వినుమా మునీశ! 3

మ॥ ధనధాన్యంబులుఁ బొడివంటలును సత్సంగంబు సద్భార్య స్వా
జ్ఞును బొలింపెడి పుత్రప్రాత్రులుఁ దనూ స్వాస్థ్యంబుఁ జేకూరి మే
దినపై సర్వసుఖంబులొంది పిదపక దివ్యుల్తగం గొల్వ నే
గును స్వరామము దివ్యయానగతుడై గోత్రామరగ్రామణి! 4

ప॥ అట్టివాఁడు తాను దరించుటయెకాక తనసంబంధులఁ గోటికులమ్ముల
వారి నుద్ధరింప సమర్థుండగు మిగుల నాశ్చర్యకారిణి యగు మఱి
యొక కథఁ జెప్పెద సావధానమనస్కుండవై వినుమని జహ్ను
పుత్రోగృతన్నమదుం డిట్లనియె 5

— క్రూరా చరిత్రము —

చ॥ పుడమి విదేహదేశమునఁ బూర్వపు ద్వాపరమందుఁ గావువం
గడమునఁ బుట్టువుం గనియెఁ గర్మకనాముఁడు కోపనుండు మూ
ర్ఖుఁడు కటుభాషి వానికొనఁగూడెను గ్రూరసమాఖ్య భార్య తుం
దుడుకు సమాఖ్యకుం దగిన దుర్గుణపూరిత చండి భూసురా! 6

సీ॥ ఎఱుంగని భిక్షకుం డెప్పుడైన నిలుసేర

బెడరిపోఁ జీవాట్లుపెట్టు రేగి

తన పని చేయించుకొని నిండుకూలి యా

భృతకుల కొనఁగక యేడిపించు

విభుఁడు కొల్చు మ్రొకువేళ నద్దాన నూ

కయు రాలు దువ్వయుఁ గలుపు మిగులఁ

బ్రక్క గీములవారు బదులుగైకొన్న ని

బ్బడి పుచ్చుకొనును దబ్బరలు వలికి

గీ॥ కఠినుఁడుం గోపి యైన మగనినిగూడ

వేళకన్నమ్మ పెట్టక బీతుఁ గుడిపి

మూకుఁడుగ స్థానిపుగఁ జేయుఁ గేకలనిడి

చండశాసన యా క్రూర సంయమిశ!

7

క॥ ఆజంపతు లంతకుము, న్నేజన్మమునందుఁ బూజ లీవులు కొలవుం
జేజేలకు మను నవలా, జేజేలకుఁ బ్రీతిగాఁగఁ జేసికొ దానన్ 8

ఉ॥ వారికి ధర్మలాలనుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు నిర్మలమానసుం డహిం
సారుచిరుండు జ్ఞానఖని సాధుహితుండుఁ బరోపకారి దై
త్యాదిపదాబ్జచింతనుఁ డుదారుఁడు పుణ్యకరుండు సత్కృపా
స్ఫూరుఁ డొకండు ప్రేత్త్రకుఁడు శాంతయనాముఁడు పుట్టె సన్మనీ!

వ॥ ఆతండు పరిణయందైన నుండరి నకలనుగుణంబుల నతనికి సాటి
యగుటయెకాక 10

గీ॥ భర్తృపాదాబ్జసేవయు శ్వశుర సేవ

సేతువు చవ్వారి బండుల నెలమిఁ గనుచు

బీదసాదల నరయుచుఁ బేరుఁ గనియె

శాంతయావ్యాయు నిల్లాలు శాంతమాంబ 11

చ॥ ఒడలిని దాచికోక యెపు షోపికతో నిజగేహకృత్యముల్
గడువడిఁజేసి సేవలు సుఖంబొదవం దమ కాచరించినన్
గడుసరియైన క్రూర పులికైనడి బొబ్బలువెట్టు చొక్కటన్
గొడుకును కోడలుం జెలిమిగూరి మెలంగుట కోర్వలేనిదై 12

క॥ నోటికి వచ్చిన తెఱఁగున

మాటికి మాటికిని దిట్టి మగనిని దనతోఁ

బాటుగను రేపి కడుఁ జెడు

మాటల ననిపించి శాంతి మది కొదవమిచేక 13

— క్రూరాకర్షకులు కొడుకును గోడలిని బాధించుట —

గీ॥ మివులఁ గుపితయై కోడలిమీఁది కుటికి

వీఁపుపై గ్రుద్ది చెంపలు వ్రీలఁగొట్టి

సిగనుబట్టి విదిల్చినఁ జిత్తమెరియఁ

గాంచు చూరకయుండు నక్కలికిమగఁడు 14

క॥ కడుపారఁ దినక నోగిర,మిడకయుఁ దన యత్త నితై మీరీతి వెతల్
గుడిపిన నోరిచి శాంతమ,యెడవక తాఁజేయు పనుల నెల్ల నొనర్చున్

మ॥ తన యాలిన్ గుణవంతురాలి నెపుడున్ దాడించుచుం దిట్టుచుం
డిన వారింగని పుత్ర్రీకుం డొకతటి స్మిరిర్పు రీరితి మోఁ
దిన మీ కోడలు చచ్చిపోదె యిక శాంతిం జెండుఁడీ యన్న వెం
టనె యాపెన్ విడనాడి తిట్టుచతనిన్ దాడించి రుద్రిక్తులై 16

క॥ అప్పుడు శాంతమ మగనికిఁ, జప్పున నడ్డంబువోయి నదమదమై యే
తప్పెఱుంగని మీకొమరున,కిప్పెట్టులు తగు నే నాకె యిం డీశిక్షన్

ప॥ అనుచుఁ దన ప్రాణేశ్వరునకు జెబ్బులు తప్పించి యత్తమామలు
చేతులునొచ్చి విసివి విడుచునంతవఱకు మేనప్పగించి తదాఘాతం
బులు వడి పిదప వారిచే విముక్తయై యెప్పటియట్ల గృహకృత్యం

బులఁదీర్చి యూ రేఁబు భోజనానంతరంబున శ్వశురశుశ్రూషలు
సల్పి వారు నిద్రితులై నపిమ్మట శాంతమ్మ మెల్లఁగా హృదయేశ్వ
రుం జేరి వాని పాదంబు లూరువుల నిడికొని యొత్తుచు నొడలు
నిమిరి కనుల నీరురల నిట్లనియె 18

— శాంత భర్తబాధకు దుఃఖించుట —

గీ॥ ప్రాణనాథ! శరీషపుష్పమ్ముకన్న
మృదులమైన మీ మేనిపైఁ గదుము లెన్నో
కట్టె నిది యేమిపాపము కన్నతల్లి
దండ్రు లిట్లు బాధింతురే తనయుఁబట్టి 19

ఉ॥ తాడనముల్ పడందగిన తప్పది మీయెడ నేమికల్గె? మీ
కోడలు చచ్చిపోయెడిని గొట్టకుఁ దంతగ నంటయేకదా
పాడిఁ దొఱంగి మీ పితలు బాఁదిరి మిమ్ముల నన్నఁగూర్చి యీ
నాఁ డటులేలపల్కితిరి నాయనకమ్మకుఁ దప్పిదమ్ముగాన్ 20

వ॥ అని నుడివెడి ప్రియురాలి కన్నీరు నిజోత్తరీయంబునం దుడిచి
కొఁగిటం జేర్చికొని శోకోపశమన వాక్యంబులు వల్కుచు 21

సీ॥ బాల! నిత్యం బీవు పడెడు దెబ్బలుగాక
నాపాలి దెబ్బల న్నడితి వడ్డు
వచ్చి నీ బాధఁ బాపఁగ నొక్కవలుకైనఁ
బలుకఁజాలని మహాపాపి నేను
నా మూలమున సౌఖ్యమేమి లేకుండుటె
కాక కష్టము లెన్నొకల్గె నీకుఁ
గావున నొక కొంతకాలమ్ము పుట్టింట
నుందువుగాని నీ వందుఁ జనుము

గీ॥ వంపెదను నిన్ను రే పను పతినిజాచి
ప్రాణనాథ! నా బాధకై పరితపించు
మృదుహృదయ మిమ్ముఁబాసే నిమేషమైన
మేన నునురులు నిలువఁగాలేను నేను

— పతివ్రతా ధర్మములు —

గీ॥ కష్టమైన సుఖంబైనఁ గంతమందుఁ
బ్రాణములు నిల్పునఱకు మీ పాదసేవ
నలుపుచును దావకాజ్ఞలో మెలఁగుచుందుఁ
బతిని నెడఁబాసి సుఖపడు పడఁతి సతియె? 23

క॥ మీరలు తల్లిదండ్రులచేఁ
గారియపడు చిందు నుండఁగా నా పుట్టిల్
నేరి తల్లిదండ్రులకడ నిఁ
కేరితి సుఖమ్ములొంద నిచ్చింతుఁ బ్రియా! 24

గీ॥ గరితలకుఁ దోడఁబుట్టులకన్నఁ గన్న
తల్లిదండ్రులకన్న నాత్మజులకన్న
నత్తమామలకన్నఁ బ్రాణాధినాథుఁ
డగ్ర్యుడగుఁ గాన విడియుండనగునె సతికి 25

క॥ పతియే ప్రియతమబంధువు
పతియే పూజ్యుండు సతికిఁ బతి మించిన దై
వతమే లేకుండుటచేఁ
బతిని విడిచి వేతె యుండవచ్చునె సతికి 26

గీ॥ పతికి నెడముగనుండిన పడఁతి యెంత
నీతిగానున్న దుర్జన నిందఁ బాతయుఁ
గానఁ బతికడనే యుండి కష్టము లవి
యెన్ని కల్గిన నోర్చుటయె తగు సతికి 27

ప॥ అదియుంగాక మీ తల్లిదండ్రులు పరుల బిడ్డనగు నన్ను బాధించి
కన్నకుమారు మిమ్ము నాదరించిన మేలె యగు నట్టి భాగ్యమ్మును
నాకు లేదాయె 28

ఉ॥ కన్న సుతుఁ విధేయు మతి గల్గినవానిని యోగ్యునిన్ సుధీ
సన్నుతుఁ బాదసేవకుని బానుగుల న్విసరాని తిట్టు త

న్నెన్నియొ తిట్టి కొట్టి యిటు లెప్పుడు నేచెడు తల్లిదండ్రీ ము
న్నెన్నడునేని యే జగతినేని ఘటిల్లిరె నిర్మలాత్మకా! 29

ఉ॥ ఐనను మీరు నా సుఖముకై నిను పుట్టినయింటికంపెదన్
మానిని పోగదే యనినమాటనుబట్టియె సాహసించి యి
ష్టేనొక విన్నపమ్ము ఘటించెద నయ్యది యాలకించి యిం
పైన నొనర్పుడి యహితమైన నొనర్పక మానివేయుడి! 30

ప॥ అది యేదంటిరేని మీరు భవజ్ఞననీజనకులతో మేమిరువురము
మా యత్తవారింటికేగి యచ్చటి బందుగులం జూచివచ్చెదమని
చెప్పి వారి సమ్మతిఁ గొనిన నిరువురమేగి కొన్ని దినంబులు గాని
కొన్ని మాసంబులు గాని యందు సుఖంబుగ నుండవచ్చుననిన
నప్పుచు భార్య కొక ముద్దు కానుకగా నొసంగి యిట్లనియె 31

ఉ॥ ఇంతిరా! తావరోక్తి మన కిర్వురకు సుఖహేతువైన నీ
వింతకు ముందుగా నెకద యెన్నికఁగాంచిన భర్మచూడ్మముల్
చింతనచేసి పల్కితివి చేడెలకు సురపాళికన్న హృ
త్కాంతుడె మిన్నయంచుఁ గడుఁగవ్వుముల నివిడరాదటంచొగిన్

క॥ మగువకు వేల్పులకన్నను
మగఁ డెట్టుల పూజ్యుడో శ్రుమన్ మహితుండో
మగవానికిఁ దలిదండ్రులె
మిగులం బూజ్యుల్ సుమీ తమి నేశముఖి! 32

— కాంతయ్య భార్యకు జననీజనక ముఖ్యతను జెప్పటంబు —

సీ॥ పది మాసములు గర్భభారమ్ము పైరించి
కాన్పువేళను గల్గు కష్టమొర్చి
కని బిడ్డ మలమూత్ర కల్మషంబుల మాఁగి
తాను నీరోగయై కూనకొఱకుఁ
గతినపథ్యమొనర్చి కంటిని తెప్పటుల్
బాల్యమాదిగ భార్య వచ్చువఱకు

దశలకుఁ దగురీతి స్తన్యాదికములైన
యాహారముల నిచ్చి యాదరించి

గీ॥ పెంచినటువంటి తల్లిని మించినట్టి
దైవ మెందైన దొరకునే తలిరుఁబోడి
యట్టి తల్లికి సూర్యోదయముల బత్తి
పండమిడుచుండు తనయుండు ధన్యతముడు

సీ॥ తాను గర్భస్థుఁడౌతటి మొదల్కొని గర్భ
వతికిని దనకు శుభమ్ముకొఱకుఁ
జేయఁగావలసిన చెయువులు సేయుచు
నాథులు వ్యాధులు నబ్బినపుడు
చదువుసంభ్యలఁ గూర్చి నదమదమై విత్త
మెంతయో వెచ్చించి యెల్లకార్య
ములుచేసి యకావసమున నొప్పు తన విద్య
చేఁ బరాజయము వాంఛించు తండ్రి

గీ॥ సాటి యగు దైవమున్న యే జగతినేని
జలజలోచన! యటువంటి జనకు పాద
ములకు మ్రొక్కుచు శుశ్రూష సలుపకున్న
కొమరుఁడు తరించునే నరకమునఁబడక

క॥ జననీ జనకుల ఋణమును
దనయుండు పరిచర్యచేసి తాఁ దీర్చుట క
న్నను మఱియొకవిధిఁ దీరిచి
కొనఁగ సమర్థుండు గాఁడు కుజరగమనా!

క॥ జననీ జనకులతోఁ బగఁ
గొని యవ్వారి నెపుడేఁచు కొడుకులు తుదకు
బునరావృత్తి నివర్జిత
ఘనతర నరకములఁ గూలి క్రాంతరెపుడు

క॥ అవతేపమ్మునఁ బితలకు, నవమానమొనర్చునట్టి యాత్మజుఁ డా రా
రవనరక భయంకర జా,తవేదుని మహార్చి రుషితా మాఁడు సదా

ఆ॥ తల్లి దండ్రు యగువు దైవమంచనియెడు
సూక్తి నాదిపీఠి నుండువారు
తల్లిదండ్రులగుటఁ దనయులు వారెట్టి
వారలైనఁ గొలువవలయు భక్తి

39

గీ॥ భక్తులకు విష్ణుఁబోలు దైవమ్ము సున్న
తైత్తికులకు గంగకెన తీర్థమ్ము నాస్తి
సతికేఁ బతిసాటియైన దైవతము మిథ్య
పురుషునకుఁ బితలసరి వేల్పులు హుళక్కి

40

క॥ తరుణీ ! యీ ధర్మము నీ
వెఱుఁగనిదియె యనుచుఁ బల్కి యిర్వురు నా రా
తిరి సంతోషంబునఁ బు
చ్చి రేపకడ లేచి పనులుచేసిరి విధిగ

41

ఆ॥ అవల వేళ కింట నందఱు భుజియించి
తీరికగ నొకయెడఁ గూరుచుండి
నపుడు పితలఁ జూచి యతివినయమ్మునఁ
దనయుఁ డిట్టులనియె మునివరేశ్వ !

42

సీ॥ జననీజనకులార ! శాంత తల్లియుఁ దండ్రు
పుత్రికఁ జూడంగ బుద్ధివుట్టెఁ
బంపిన రెన్నాళ్ళపాటుంచుకొని తిద్ది
పంపెదమని వార్తఁ బంపినారు
పంపుదునా యన్నఁ బట్టిమోము పెటిలఁ
గూర కూరేక్షలఁ బారఁజూచి
యాచార నీ భార్య నచ్చటికంపిన
నిటఁ జనుల్ తన యబ్బి యేగుదెంచి

గీ॥ సలుపునా యంచుఁ గాఱులు వలుకుచున్న
 మ్రొక్కి శాంతించి వినుఁ డొక్క మూర్తకాల
 మేను గావించు విన్నపమ్మిప్పుడనుచుఁ
 దొరకొనియెఁ జెప్ప శాంతయ్య సరసనూత్తి 43

క॥ తలిదండ్రులార ! మీ కో
 డలి నిటు సంతతము మోఁదుటల్ ధర్మమే? యే
 సలమునఁ గులసతి కన్నీ
 రొలుకునో యచ్చోట లచ్చి యుండదునుండీ! 44

ఉ॥ పాడిదొఱంగి మీ వచనపద్ధతిఁ బోవక యేనుగాని మీ
 కోడలుగాని యెష్టయినఁ గూశతనాన నెదిర్చి నిల్చి మా
 టాడిన బాడయున్నదే? కటా! యటువంటి మమున్ సతమ్ము మీ
 రోడక తిట్టి కొట్టుటలు యుక్తమే? పెద్దల కిది యెప్పునే? 45

క॥ కనుపడ దెప్పుడు మీయెడఁ
 గనికరముఁ బ్రసాదగుణముఁ గల్పాస్త్ర మహా
 గ్నినిబోలు కోపగుణమే
 కనువట్టుచునుండు మీ మొగమ్మున నురువై 46

ఉ॥ కోపమునక యశమ్ముచెడుఁ గోపమునక స్వసుఖమ్ము దూరమాఁ
 గోపమునన్ సిరుల్ దొలఁగుఁ గోపమునక ధివణాబలం బటుం
 గోపమునం బ్రమోదమడఁగున్ సుగుణంబులు భస్మమై చనుక
 గోపమునన్ గురుత్వ మెటకో చను నాయువు సన్నగిల్లకున్ 47

గీ॥ కానఁ గోపమ్ము వర్జించి డుచు వహించి
 కడుపునన్ మీరె కన్నట్టి కొడుకునగుట
 నన్ను ననుఁగూర్చి నా సతి స్థుణఁజూచి
 తప్పులుండిన సైపుఁడు దండమిడెద 48

ప॥ అనుచుఁ దమ తనయుండు వినయమ్మున నయమ్ముదోప నుడివెడు
 నుడువులకుఁ గడుంగనలి పెదవులదరుచుండఁ గూరపండ్లు పటపటఁ
 గొలుకుచు 49

ఉ॥ చాతురిసాహసమ్ముంగల జాయకు లొంగి మహాప్రబుద్ధున
ట్లాతలబుద్ధిమన్నుతగుణానుభవమ్మున నొప్పు మాకు నీ
వో తులువా! తెగించి వికటోస్తులు దెల్పుట మొప్పెకుట్ట తాఁ
దాతకు దగ్గ నేర్పినవిధానము గాడటరా? నికృష్టఁడా! 50

ఆ॥ వెడఁగ! గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరిం
చినవిధాన నింత సిగ్గులేక
నిన్నఁగాక మొన్న కన్నులు దెఱచిన
నీవు కఱపెదటర నీతి మాకు 51

అ॥ పిన్న పెద్దతనములెన్నక మాకిట్లు
బుద్ధిఁగఱప నీవు పూనుటరయఁ
గ్రమముగా సృపాలుకైవడి శిక్షించి
కార నిడఁగనున్న కడఁకదోఁచె 52

అ॥ కన్న బిడ్డవనుచు గఠినమ్ముఁ బూనక
యొక్క నిముస మింక నూరకున్న
బలిమి మిమ్ముఁ బట్ట బగ్గమ్ములున్న వే
యనుచు మగనివంక నట్టె చూచి 53

క॥ రా రమ్ము వీని యెమ్ములు
చూరగఁ గావింపు ముందు స్నువగర్వం బే
నాటుతునని యయ్యిరువురు
ఘోరముగా మోఁదిరొకటఁ గోడలిఁ గొడుకుక 54

వ॥ అట్లయ్యలుమగలు కాలఁ గేలఁ గోలలఁ గోడలిం గొడుకున్ గంత
గతప్రాణులగువఱకుహింసించి కొడుకునిలు వెడలఁగొట్టికోడలిరెఱుమ
చేతులు నొక్కిపట్టి యింతకువచ్చిన నీమగండు మమ్మేమనించి
యెప్పుడో నిన్ను బుట్టింటికిఁ బంపకమానఁడు కావున నిన్నిట్లు
స్వేచ్ఛగా నుండనీయఁదగదని బలాత్కారంబున నీడిచికొనిపోయి
శనుగగహంతర్యాగంబున దోమకైనఁ జొఱరాని యొకగదియందుఁ

బడనైచి తలుపు బిగించి తాళంబు వేసి సంతసంబున నటనుండి
వెడలిపోయిరి. 55

గీ॥ అంత నైదాటు దివసమ్ము లరుగఁ గ్రూర
సేయు క్రూరకృత్యమ్ములు సెపులుసోక
చుట్టుప్రక్కల జనము లచ్చొటకు వచ్చి
క్రూరఁ గని దూరుచనిరి సంకోచముడిగి 56

ఉ॥ అన్నము నీరమీక నిటు లక్కట! కోడలిఁ గారఁబోని యిం
ట న్నెఱి నెట్టియించితి పడఁతుక కెట్టులనిల్చుఁ బ్రాణముల్
గ్రన్నన వీడుమీ యనిన రక్తేసమించిన యాగయాళి వా
రిన్నిరసించి మాగృహపరిస్థితి మీకదియెల పొండనె 57

ప॥ వారు నా క్రూర స్వరలమరల నిందించియు మందలించియు భయ
పెట్టియుఁ బ్రార్థించియు విఫలమై చేయునదిలేక తమ నిజవాసం
బులకుఁ జని కర్తవ్యమాలోచించుచున్న వారి కిలువాసి యందందుం
దిరుగుచున్న శాంతయ్య యొకనాఁడు కంటంబడ 58

క॥ వాని జీరి యనిరి శాంతా! నీ యా లింటఁ గొట్టునం దన్నంబుం
బాసీయంబునులేక క,టా! నెగులాండెడి నిదేమి యాగడమయ్యా! 59

ప॥ పోయి చూచికొమ్మన వాఁడడలుచు నేమైనం గానిమ్మని హుటా
హుటి నడలనరిగి యిలుసొచ్చి తన భార్యను వెడకుచు నాకెయున్న
గదికడకరిగె. అప్పటి కాగదిం ద్రోయంబడిన శాంతకుఁ బతి
భ్యాసంబుతోడను లక్ష్మీవతి స్మరణంబుతోడను బది దినంబులరిగి
పదునొక్కడపదినంబు వచ్చె నది తత్సాధ్యి పుణ్యవశంబున వారి
వాసరంబయ్యె నానాఁడు సూర్యోదయంబై శాంత యెండయెక్కిన
పిమ్మట శాంతమ కూర్చుండి హీనస్వరంబున 60

గీ॥ వారివారీ! పూర్వభవములయందు నెట్టి
పాపములొనరిచితి నా ప్రాణనాథు
దర్శనములేక పదినాళ్ళు దాటి చనియె
ప్రాణములు మేన నొక నిల్చుఫక్కి లేదు 61

చ॥ అతి మృదులాంతరంగుడు దయాజలరాశి పరోపకారి సం
తత పితృమాతృ పాదయుగదాస్యపరాయణుఁ డచ్చక్రీర్తిఖం
డితహృదయాది కంతుకమనీయుఁడు నా హృదయేనుఁ డట్టి మ
త్పతిముఖపద్మమున్ గనెడు భాగ్యము లేదొకొ యింక నీ జనిన్

గీ॥ ప్రాణవాయువు హృదయనీరజము వసలి
పైకి నెగఁబ్రాకఁజొచ్చె నిప్పట్ల ప్రాణ
నాఘ సన్నిధానము గల్గినం గృతార్థ
నాస్తి యదియాట నిక దిక్కు హరియె యనుచు 63

మ॥ హరి నారాయణ! యిందిరారమణ! పుల్లభాతపత్రేక్షణ!
ఃరిరాజావన! లోకపావన! ఛణ్ద్రైవేయసంభావనా!
నిరయకేశనివారణ! బుధమనోనీరేజసంచారణ!
పరమేశ! నను నీ నివాసమునకున్ వైశంబ కొంపోగదే 64

వ॥ అని పెక్కు తెఱంగుల నార్తరక్షణపరాయణుండగు శ్రీమన్నారా
యణు వినుతించుచున్న నాయమ కెట్టయెదుట శంఖచక్రాది సాధ
నోపేత చతుర్భుజులును నీలనీరదవర్ణులు నగు కొందఱు విష్ణుకింక
రులు దివ్యవిమానంబుతో బాడసూపినం జూచి నమస్కరించె నప్పు
డా కింకరు లాసతితో నిల్లనిరి 65

గీ॥ తల్లి! నీ పతిభక్తికి దైవభక్తి
కాత్యై సంతోషమంది రమాధిపాఘఁ
డనిపె భృత్యుల మము దేవయానమిచ్చి
నిన్నుఁ గొనిరండలం చిందు నిలువుమీవు 66

క॥ నిను హరిఁ జేర్చెదమన విని
వనితామణి వారితోడఁ బ్రాణేశ్వరునిన్
గను కోర్కి యొకటి యున్నది
ఘనులగు మీ రద్ది తీర్పఁగాఁడగు ననుచోన్ 67

ఉ॥ అంతకుఁ గొంత ముందుగను ద్వారముతీరము చేరియున్న త
త్కాంతుఁడు శాంతయాహ్వాయుఁడు దారవచస్సుల నాటించి స్వ

స్వాంతము నిల్పలేక తన శక్తిఁ గనంబడఁజేసి తాళ మిం
 తింతలుగా నొనర్చి తలు పెట్టులా తీసి చనెం బ్రియం గనన్ 68

సీ॥ ఆరీతిఁ దనుజేర నరుగుడెంచిన మనో

ధవుఁగాంచి మ్రొక్కి నే ధన్య నిపుడు
 పదినాళ్ళనాఁడె మీ పదసేన దవ్వయ్యె
 నా ఋణ మింతతోఁ దీరె మీకు
 నాకోఱకై మీరు శోకింపకుఁడు సదా
 తల్లిదండ్రుల సేవఁ దప్పబోకుఁ
 డనడల దీనుల శర్మిలిఁ గనుఁడు నా
 తప్పిదమ్ముల నెల్ల దయ తుమించి

గీ॥ చివర కే సల్పు మ్రొక్కును జిత్రగించి

హరిని సేవింప నరుగుట కాజ్ఞ నిండు
 ప్రాణనాథ! యటం చల్ల వాలుచున్నఁ
 బ్రియను బడకుండఁ బట్టెఁ దద్విభుఁడు వడిగ

69

గీ॥ లట్లు ప్రాణేశు సందిలియందు నుండి

హరి! హరి! కృష్ణ! గోవింద! యనుచునుండఁ
 బ్రౌఢయోగులకటు బ్రహ్మరంధ్రసరణి
 వెడలె నొక తేజ శాంతమ్ముయొడలు వీడి

70

ప॥ ఆ తేజం బంత నత్యంత దివ్యాకారంబు ధరించి దైత్యారిభృత్యానీత
 విమానమ్మునం దధివసించి వైకుంఠంజేరి మహానందంబున సేవించు
 చుండఁ గావున జహ్నుమునీశ్వరా! పతివ్రతల కలభ్యంబులెవ్వయు
 లేవు, విను మంతటఁ దద్వల్లభుండగు శాంతయ్య ప్రియురాలు గత
 ప్రాణయగుట నెఱింగి నేలం బరుండఁబెట్టి

71

గీ॥ అక్కటా! నన్ను వీడి యిహమ్ము వీడి

పోయితే రమాధవుపురమ్మునకు నీదు
 తల్లిదండ్రుల కెట్లు త్వన్మతణవార్తఁ
 తెలియజేయఁగనేర్తు నిందివరాక్షి!

72

గీ॥ కోటరమ్మన కీవు మా కొంపలోన
నడుగువెట్టినదాది మా యమ్మ యయ్య
నిన్నుఁ గావించు హింస మాన్పింపనేర
నైతి సుఖపెట్టఁగా నేరనైతి నాతి!

73

నీ॥ పుట్టినింట సుఖమ్ము పొందనో గొన్నాళ్ళు
పంపెదఁ జనుమన్నఁ బడఁతి నీవు
పతి వీడి సౌఖ్యమ్ముపడుట సాధ్యుకీ జెల్ల
దదిగాక మిముఁ బాసి యటనిమేష
మైనఁ బ్రాణము నిల్పలేనంటి వామాట
లేమయ్యో బరలోక మేగుతజిని
తలిదండ్రుల సేవలు దప్ప నా కే పని
సేయుట కవకాశమీయ కీవె

గీ॥ సలుపుచుండెదు నాదు కష్టములకింకఁ
బరితపించి సాహాయ్యము జరుపువారు
లేరుగదె యంచుఁ గన్నుల నీరుగార
మిగుల వాపోయె శాంతమ్మమగఁడు తపసి!

74

వ॥ ఆ యాక్రందనధ్వని యిల్లునిండిన నాలించి క్రూర పతియుతయై
యచ్చటకువచ్చి గదితలుపు దెఱచియుండుటకు దురాగ్రహయై
కేకలువేయుచు దీటుచు లోనం బ్రవేశించి పరికించి కోడలు మత
ణించుట ధ్రువమ్ముగాఁ జెలిసికొని బూటకమ్ముగ నేడ్చుచుండ
నిరుగుపొరుగువారకుగుడెంచి శాంతమ్మ దుర్మరణమునకెంతయుఁ
జింతించి క్రూరం జేరి నీకోరికి తీరెనా కన్నులమంట చల్లారెనా
ప్రాణబలు కుదుటజేరెనా యింక నిమ్మకమ్ముగా బ్రతుకుమని
దూషించిరి. అందుఁ గొండలు శాంతభర్తకు ధైర్యమ్ముఁ జెప్పి
వానిచే నతనిభార్య కపరక్రియలు జరిపించి వెడలిపోయి రట్లు

75

మిమ్ములు

(46)

ఉ॥ క్రూర తనూభవుండు తనకు సుకళత్రమృతిప్రభూత దు
ర్వార దురంతదుఃఖమున స్వాంతము నీరగుచున్న బూర్వపుం
దీరున గేహకృత్యములు దీర్చుచు దల్లికి దండ్రీ కెప్పు వే
సారక సేవలన్ సలుపసాగఁ జనెన్ సమలైదు సంయుమీ! 76

చ॥ పదపడి యిష్టురాలు వశవ ర్తినియైన కళత్రవృత్తముల్
మదిని స్ఫురించుకాలముల మ్రాన్పడి తిండియూ నిత్యకృత్యము
ల్వదలుచునుండఁ గోపమున వస్తయు. మాతయుఁ దిట్టి కొట్టి మూ
ర్ఖ! దురితచిత్త! యిల్లయినఁ గాపుర మేగతి గడ్డతానురా 77

గీ॥ పనులు చక్కఁగఁ జేయనిపట్ల నీకు
తిండి నిడలేము నీ కిడు తిండి నెవరి
కేనియును బెట్టి పనులు చేయించుకొందు
మరుగు మిలు వీడి యెచ్చటికైన ననుచు 78

గీ॥ మాటిమాటికి దురుసుగా మాటలాడ
నాతఁ డిచ్చటనున్న నా స్వాంత మెట్లు
గృహిణిచృతి దుఃఖమును సహియింపలేదు
వీరు తనియఁ బను ల్పైఱవేర్పనీదు 79

ఉ॥ కావున వీరిచే ముదలఁగైకొని కాళికి నేగి జూహువీ
పావన జీవనమ్ములను బాపమువోవ మునింగి శ్రీ మహా
దేవుని విశ్వనాయకుని దీనజనావను గాంచి మ్రొక్కి నా
భావ మలీమసంబులను బాచి కనంగలవాడ మోక్షముక 80

క॥ అని యనుకొని పోదునె యని
జననీజనకులకు మ్రొక్కఁ జయ్యన వారల్
సనుమన సరిగెను శాంతయ
ఘనకల్పమతిమీర హరికిఁ గాశీపురికిన్ 81

చ॥ అట్లాతెందు మహామాహాత్మ్యరాశికిఁ గాళికి జేరి నిత్యంబును భాగీ
రథీన్నానంబుఁజేసి విశ్వేశ్వరార్చనంబొనర్చుటయెకాక ప్రతి మకర

మాఖ మాసారంభమునుండియు సక్రమమ్ముగ గంగాస్నానమ్ము
 సేయుచు మాధవోమాధవులఁ బూజించుచు మాఘవ్రతంబు
 నెఱపుచు తిసమ్ములు వుచ్చి తుదకు దేహమ్ము విడిచి వైకుం
 ఠంబునకరిగి ణ్ణార్థ్యం గూడి బ్రహ్మానందంబున రమానేతకా
 సేవించి తత్సాయుజ్యంబందె నట విదేహదేశంబునఁ గ్రూరయు
 నాకె మగండును 83

సీ॥ చేతులారఁగ స్నువజీవమ్ములం దీసి
 కొడుకు గీముననుండి వెడలనెట్టి
 కూలి యొసఁగి పనుల్ గొన్నాళ్ళు సేయించు
 కొని తుద కేరు రామిని దమంతఁ
 దామె యన్నింటికీ దల్లక్రిందగుచును
 కాలమ్ము గడపుచో గలిగె ముదిమి
 దానికీ దోడుగాఁ దారసిల్లెను రోగ
 ములు వానివలనఁ గదలఁగలేక

గీ॥ మంచములఁ బడియుండి సదృమ్మునందుఁ
 బలుకువాడును బరిచర్య సలుపువారు
 దిండి నిడువారులేక చింతింపఁ బ్రక్క
 యిండ్లవా రెవ్వ రెవ్వన నేగుదెంచి 83

ప॥ ఇచ్చు నన్నోదకంబులవలన జీవించుచు మంచమ్ములందె యగు
 మలమూత్రంబులంబడి పొరలాడుటవలన నాపాదమ స్తకంబుఁ జెడు
 వ్రణంబులొదవి చీమునెత్తురు లెడ తెగక కాటుచుండుటం బురు
 గులువడి క్రూరాకర్షకుల శరీరంబులెకాక తద్దేహంబును దుర్గంధ
 బంధురంబైనఁ గడకుఁ దమకడ కెవ్వరు రా రోసి యన్నపానంబు
 లీకుంటఁ గడపులఁ బొడమెడు నాఁకటిమంటకును దాహబాధకు
 నోర్వలేక తల్లడిల్లుచు గతకాలమ్మునఁ దాము పరుల కేవిధంబైన
 యువకారంబులుగాని పుణ్యకార్యంబులుగాని సేయకపోవుటయిండ్ల
 నితరులకుఁ జేసిన యువకారంబులును గొడుకునకుం గోడలికిం

గావించిన ద్రోహంబులుం దలంపులకుం దెచ్చుకొని యొకరితో
నొకరు చెప్పుకొనుచు నక్కతంబున నిప్పుడిట్టి దురవస్థ తమకు
సంభవించినదని నిశ్చయించుకొని యేడ్చి యేడ్చి దగదీఱ నీరైనఁ
జేకూరమి నోరులెండి గతప్రాణులైరి. యమకింకరులప్పుడు వారికి
యాతనాశరీరంబు లేర్పఱచి కష్టభూయిష్టమ్మగు దుష్టపథమ్మున
నీడ్చికొనిపోయి వండధరుం జేర్చిన నతండు 84

క॥ వారల పాపములకుఁ దగు, తీరున శిక్షల విధింపఁ దీవక్రథతో
సారిభటులు తన్నిధునము, దారుణనరకములఁజేర్చి తల్లడవడఁక

సీ॥ ఎఱ్ఱఁగాఁ గాఁచిన యినుపకఱ్ఱలు నోళ్ళఁ
గాళ్ళఁ జేతుల నుంఁత్రు కఠినభంగి
బండలఁ బడవైచి పరిఘాదికమ్ముల
మోఁదుదు రెమ్ములు పొడుముగాఁగ
దావాగ్ని కెనయైన దహనకీలలఁ ద్రోతు
రోడక మేనులు మాఁడిపోవఁ
బిడుగు లీనుచునుండు జడివాన నుంతురు
మొనకొని శల్యముల్ మొలకలెత్త

గీ॥ నిట్టి బాధలు నింతకు నెక్కుడైన
బాధ లా కింకరులువెట్టఁ బడుచునున్న
క్రూరకును నాకె శుగనికి నారకమునఁ
గడచె నటువదిలాల్లు యుగాలు విప్ర!

86

ప॥ అట్లు వారు శిక్షాపరిమితకాలంబు మితిలేని నరకబాధ లనుభవించి
పదంపడి కాలకింకరులచే నటనుండి వెడలఁద్రోయంబడి మర్త్య
లోకంబునకు వచ్చి యయ్యిరువురు మళక మత్కుణ కీటక కాక
ఘూక సూకరాదికానేక నీచయోనులం బెక్కుమాటలు వ్రట్టుచుఁ
జన్ముచుఁ దుదకు భీకరకాకోదరంబులై జన్మించి చంపానదీతీర
కాంతాతభూరుహ వారోజ్జ్వలచ్చలదళతరు కోటరమ్మున నివాస
వైష్ణవపుణ్యమునొని కాలమ్ముఁ గడపుచుండ 87

సీ॥ ధీరోపధీరాఖ్య ధారుణీ సురవరుల్
 చంపాభిదాన నిర్ఘ్రిణిః జేరి
 మాఖకల్యమ్ముల మజ్జన మ్మొనరించి
 తత్సర్పయుత చలదశమహీజ
 మూలమ్మున రమేశు పూజ లొనర్చుచు
 మాఘమాహాత్యమ్ము భక్తి నుడువు
 నపుడెల్ల విని సొక్కి యావ్యాళములు రెండు
 గోటరమ్ముననుండి కూలె భువిని

గీ॥ పడిన తత్ఫణుల్ దమపైకి బారకుండ
 జలము మంత్రించి చల్లరి సంయమిండు
 లందునక మాఘమాహాత్య మాలకించి
 నందునం బాపకవకు మర్త్యత్వమబ్బె

88

గీ॥ అట్లు ప్రీతిపరుపాకృతు లుదియున్న
 తమ్ము నాశ్చర్యమునఁ జూచు నమ్మునీశు
 లకు నమస్కారములు సల్పి ప్రకటముగను
 విన్నవించిరి తమ పూర్వవృత్తమెల్ల

89

వ॥ వారును తద్దంపతుల చరిత్రంబునకు సంభ్రమాశ్చర్యంబులు పెంది
 యిహాపరంబులం బడిన బాధలకు మనంబులు కరిగి వానిపైఁ గని
 కరంబూని మాఖప్రభావంబు బోధించి యమ్మానంబున శేషించి
 యున్న దివసకల్యంబులఁ దమతోఁబాటు తత్కూర్కారకర్మకులను
 చంపానదీ పవిత్రతోయమ్ముల స్నానమ్ములు సేయించిన గతకల్ప
 మ్మలై యా శరీరంబులు వదలి తద్భార్యాభర్త లిడువుడు దివ్య
 దేహంబులు దాల్చి నాకలోకంబునకుం జనిరి కావున నో జహ్ను
 మునీ! మాఘస్నాన కథాశ్రవణంబులవలన నెట్టి పాతకంబులైన
 నశించుఁ బుణ్యలోకంబులు లభించు నింతటి మహాత్వమ్ము గల
 మాఘవ్రతమ్మునకు సాటియగు వేరొందు వ్రతమ్ము లేదు. మాఘ

ప్రభావమును దెలిసికొన సమర్థుండు మహావిష్ణువుగాక నింకొక్కఁ
డే లోకమున లేడు. 90

శీ॥ బాలిశుండు గురుద్రోహి బ్రహ్మహంత
పుత్రహంత కృతఘ్నుండు భూణహంత
యాదిగాఁగల పాతకులైన మాఘ
సువ్రతమున మోక్షముఁ జూఁగొంద్రు 91

30 అధ్యాయము

శీ॥ అఖిల మానములందు ధర్మార్జనమున
కుపకరణమైన మాఘ మత్యుత్తమము
యజ్ఞ యాగాది రచనచే నబ్బు ఫలిత
మబ్బు మాఘవ్రతాననే యనఘచరిత ! 92

శీ॥ డాన ధర్మ తపములఁ దనరు సార
మీశ లక్ష్మీశ ముత్కర మింద్ర దహన
నూర్య విధి పదప్రదము నిస్తులసుఖప్ర
దము మాఖము సర్వోత్తమము మాని ! 93

క॥ మును నేఁగనినది వినినది
యనఘా ! మాఘవ్రత ఫల మనువొందంగా
వినిచితి నిర్మలభక్తిని
ననితరమతి వినఁగఁదలఁచి యడిగితి గానక 94

క॥ హరికిఁ బ్రിയుఁడైన మనుజుఁడు
పరధర్మవ్రాత మొనరుపన్నానిన భూ
సురవర ! మాఘవ్రతమును
జరిపి రమారములు పూజ నల్పినఁ జాలున్ 95

మ॥ ఎది యాలించిన ప్రాణి తత్తణు సర్వైశోవిముక్తిన్మహా
భ్యుదయముం గనునో మునిప్రవర ! జహన్నా ! యట్టిదానిక సుఖ
ప్రదమున్ శ్రేష్ఠముమోక్షదాయకముదీప్యన్మాఘమాహాత్యమున్
జోదలేకుండేగ్గ నేనెఱింగినది నీకున్ వ్యక్తముం జేసితిక 96

వ॥ అని గృత్స్నముదుండు చెప్పిన విని జహ్నువు సంతోషంబునొంది
వారికి నమస్కరించి తదాజ్ఞబొంది నిజాశ్రమంబున కేగి 97

గీ॥ ఎల్లధర్మంబు లెఱిగిన గృత్స్నమువసు
హోమునీశునిచే వినినట్టి మాఘు
ధర్మమును మాఘమున సల్పి తపసిమిన్న
జహ్నుడు కృతార్థుడయ్యె నో శైలతనయ! 98

క॥ మూడు జగమ్ములలోపల, నీ డాడవని మాఘధర్మ మేరికిఁ దెలుపం
గూడని రహస్యమైనం, జేడియ! నాప్రియవు గానఁ జెప్పితి నీకుఁ

శా॥ ఏతన్మాఘమహాత్మ్య మచ్యుతునిముఁ దెవ్వాడు వాక్రుచ్చునో
యేతం డయ్యది భక్తితోడ వినునో యీ యిర్వు రుర్వీసలిక
జేతఃప్రీతిగ సౌఖ్యసంపదలతో జీవించి యుత్సమ్మనక
శీతక్షౌధరజాత! పొందెదరు లక్ష్మీనాథ సాయుజ్యముక 100

వ॥ అనుచు శంకరుండు కైలాసంబునఁ దన ప్రాణవల్లభ యగు హైమ
వతికిం బ్రేమపూర్వకంబుగా నెఱింగించిన మాఘమాహాత్మ్యం
బును నూతపౌరాణికుండు నైమిశారణ్యంబున శ్రద్ధాభువై వినఁ
గోరిన శౌనకాదిమహామునులకు విశేషంబుగాఁ దెల్పి మఱియు
నిట్లనియె 101

సీ॥ మానిశేఖరులార! మాఘవ్రతము సమ
స్తాఘమ్ములడఁచి పుణ్యముల దాచు
రోగమ్ములార్చి యారోగ్యము సేకూర్చు
నపకీర్తి బాపి సద్యశముఁ దీర్చు
నాయువుఁ బెంచు మహేశ్వర్య మొనవించు
సర్వమ్ము జ్ఞానమ్ము సంఘటించు
సౌఖ్యము నించు సత్సంతాన మెనయించు
విమలవైరాగ్యము విస్తరించు

గీ॥ దిక్పతులలోకముల నిచ్చు దీక్షకిరణ
 శీతకరలోకముల నిచ్చు ధాతృలోక
 మిచ్చు శివలోక మిచ్చు లక్ష్మీశలోక
 మిచ్చు నెదిగోర నది యిచ్చు నెవరికైన 102

గీ॥ శ్రద్ధయును సదాచారము శాంతగుణము
 నాత్మవేత్తృత గురుభక్తి యబ్బినట్టి
 వ్యక్తికే యపదేశింపవలయు మాఘ
 సద్వ్రత మ్మెప్పుడైనను సజ్జనుండు 103

క॥ అని నూతుండు శౌనకముఖ
 మునులకు మాఖిప్రభావమును సాంతముగా
 వినిపించి మహాహర్షం
 బెనయంగాఁ జేసె నై జ మృదుమధురోక్తి 104

గీ॥ శాలివాహ శకాబ్దముల్ జ్వలన మాని
 దంతిశశి సంఖ్య దగ ఖరాబ్దమున భాద్ర
 పదమునం గృష్ణపక్షాష్టమి దిననాథ
 వాసరమున నీ కృతిఁ బూర్తిసేసినాఁడ 105

గీ॥ తండ్రి యగు రామకవియాజ్ఞఁ దలఁ గదించి
 వారికే యతికితముగ నీ ప్రధితమైన
 స్కాందగతము మాఘపురాణముం దెలుంగు
 సేసినాఁడ లక్ష్మీనరసింహ కవిని 106

— ఆ క్వా సాంతము —

నీ॥ భార్గవ చ్యవనాత్ముతానార్య జమదగ్ని
 సమభిఖ్య పంచర్షి సహితమైన
 క్రివత్సగోత్రాన భావితాపస్తంబ
 మోత్ర యజుర్వేదశోభితులగు

నాటువేల నియోగి ధారుణీసురులలోఁ

బోతరాజకులాన భ్యాతిఁ గనిన

శాయమ్మ గోపన్న సత్ప్రోతకుండవయి

పుల్లమ వరదయ పుత్తుఁడవయి

గీ॥ శాయన నృసింహ లక్ష్మణ సహజుండవయి

నరసమాంబ సంజీవమ వరసతులయి

యెసఁగ గుంటూరుసీమలో నేరుచూర

నన్నిటం బేరుఁగన్న రామన్న సుకవి

107

ప్రస్థిణీ గర్భిత భుజంగప్రయాతము ॥

గురూ! రామమంత్రీశ! గోరాజమందా

రరాజామ రేశాశ్వరద్యగ్రణివ్యా

శరాటామజద్విట్కళా సద్మశారీ

శ్వరోద్దామ కీర్తిప్రశస్తా! సుభాషా!

108

గర్భిత ప్రస్థిణీ పృథ్వీ ॥

రామమంత్రీశ! గోరాజమందారరా

జామ రేశాశ్వరద్యగ్రణివ్యాశరా

టామజద్విట్కళా సద్మశారీశ్వరో

ద్దామ కీర్తిప్రశస్తా! సుభాషా గురూ!

109

కంద గీత గర్భిత చంపకమాల ॥

చ॥ జననత సత్కృతీ కలుజాల తిరస్కృతి కవ్యధీశ లా

లనకర ధీనిధి వినుతలాక్షణికాగ్రణి భీమకాశచం

దనసితనీరుట్కుముదతార్ద్ర తుషార చకోరమిత్రహా

రనిభయశా కృపాబలసురమృగసమాఖ్య ప్రభావ్యగోత్రపా

110

చంపక గర్భిత కందము ॥

క॥ నుతసత్కృతీ కలువజాల తిరస్కృతి కవ్యధీశలాలనకర ధీ

సితనీరుట్కుముదతార్ద్ర తుషార చకోరమిత్రహార నిభయశా

(47)

గర్భశ్శ గీతము ||

గీ|| కలుషజాల తేతస్కృతి కవ్యధీశ
 వినుతలాక్షణికాగ్రణి భీమకాశ
 కుముదతార్వ తుషార చకోరమిత్ర
 బలసురమ్యసమాఖ్య ప్రభావ్యగోత్ర

112

మాలిని || అవితథహితభాషా! యాశ్రితవాతపోషా!
 ప్రవిమలగుణసాంద్రా! ప్రాజ్యవిద్యాఫణీంద్రా!
 కవికువలయసోమా! గణ్యకారుణ్యధామా!
 భువనభరితకీర్తి! పోతరాడ్రామమూర్తి!

113

- గ ద్య ము -

ఇది శ్రీ మల్లక్ష్మీనృసింహస్వామి కావ్యపాత్ర శ్రీ వత్స
 సగోత్ర వరదయామాత్య పోత్ర సంజీవాంబా రామకవి
 సోమపుత్ర అవధానిభూషణ వినయప్రధానభాషణ
 పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహ కవిసింహ విరచిత
 మాఘపురాణంబున దశమాశ్వాసము
 సర్వము సంపూర్ణము.

మాఘపురాణములోని తప్పావృత్తి పట్టిక

పుట	పంక్తి	తప్పు	విప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	విప్పు
6	2	నాయ	దాయ	99	2	లేచు	లేచు
8	18	శర్మ	ధర్మ	109	16	మానుగ	మానుగ
18	27	నేత్రి	నేత్రి	111	25	మొనరెచ్చ	మొనరెచ్చ
20	7	హొంబ	హొంబ	27	వేద	వేద	వేద
21	11	సొద	సొద	117	27	గాంచ	గాంచ
23	2	బాము	బాము	126	2	పుష్క	పుష్క
	18	డడ	డడ	137	12	మొదగు	మొదగు
24	15	సద	సద	140	25	ములక	ములుక
26	23	సాహ	సాహ	144	12	దేహ	దేహ
27	21	తోఁపూగం	తోఁ	146	6	లఁజేత	లఁచేత
32	8	శక్తి	శక్తి	149	17	పిడపక	పిడపక
	13	దగ	దగ	150	7	కోవ్వన	కోవ్వన
38	20	సగ	సఘ	156	16	కోవ్వన	కోవ్వన
39	1	శ్వత్	శ్వత్	158	13	సర్వ	సర్వ
58	15	గర్భిం	దర్భిం	168	24	వారి	వారి
65	8	దక	దర	176	18	స్తుత్యా	స్తుత్య
66	15	తత్స	సత్స	178	27	కగుదవ	గుదువక
	22	తతి	తత	180	25	దోచు	దోచు
67	18	నుచుం	నుచుచుం	182	27	యోగాది	యోగాది
70	7	భ్రాంతం	భ్రాంతం	184	7	విను	విను
76	8	పతం	పాతం	187	26	పగ	పగ
84	12	సేము	సేము	196	19	దని	దని
95	19	మాదం	మాదం	197	20	మమ్మా	మమ్మా
97	5	దాల్చి	దాల్చి	200	11	చాంఘ	చాంఘ
98	27	వాచు	నాచు	233	15	హిమం	హిమం

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
242	14	నగు	నగు	300	26	తొలంగె	తలంగె
244	16	బందా	బృందా	306	20	వినయ	నియమ
248	22	ఘన	ఖన	324	19	సలక్ష	సులక్ష
254	6	నుండీ	నుండెన	325	11	గురుం	వరుం
258	19	దుష్ట	దుష్ట	330	14	దులసీ	దులసీ
262	20	సన్న	సన్న	336	14	తట్టి	పట్టి
264	23	సప్త	సప్త	350	16	దినక	దినఁగ
266	21	బల్క	బల్క	358	1	తలుపు	తలుపు
		మాత్స	తత్స	364	8	పడక	పడఁగక
269	7	సర్వ	సర్వ	365	2	దాన	ధాన
252	6	నట	నట		6	మృభక్తి	మేమఱక
285	7	తల	తకుల		18	వాని	వారి
289	12	కొలం	కొలల్	367	15	భువై	భువులై
294	2	ద్రోహము	ద్రోహికి	368	7	యవ	యువ
	2	ఘోరిదాన	ఘవ్రజంబు				

3	13	న	నత్రి	173	17	బోధి	బ్రాహ్మ
6	13	పేరణ	ప్రేరణ	176	1	బలిమాట	ధవుమాట
21	26	నటి	నట్టి		1	పాధ్యత	నీలుపు
24	15	సదన	సధన	209	3	గోష్ఠి	గోష్ఠి
32	13	దగ	దగన్	368	22	భార్గవ	వరభృగ
48	16	దాతే	దాత్త	369	20	కలు	కలుచ
79	7	చిత్త	చీత్త	ఆముఖము			
91	22	కొమరి	కొమ్మ				
98	16	కన్యకా	కన్యకా	పు.	పం.	త.	ఒ.
116	2	చీకయ	చీత్తమ	5	18	తేస్త్రి	తేహి
155	23	పాధ్యత	నీలుపు	9	16	గురు	గారు
	25	పాధ్యతయ	పావనత	10	12	స్వస్థ	స్వస్థ
157	15	పాధ్యత	నీలుపు	41	1	కుంఠ	కుండ
163	13	భుక్త	భుక్తి		17	లక్ష్మి	లక్ష్మి
168	13	విధవత	విశంకుత	42	20	వాణ్య	వాణ్య
171	21	విధవ	విధవా				

ఈ గ్రంథ ముద్రాపాఠము ద్రవ్యమొసంగిన దాతల పవిత్రనామములు.

శ్రీ పోతరాజు చిలకలక్ష్మీనారాయణ	ఏలూరు	100-0-0
„ యం. సూర్యనారాయణరావు	కత్తిపల్లి	100-0-0
„ పోతరాజు రామకోటేశ్వరరావు	ఏలూరు	100-0-0

రు 50/- ఇచ్చినవారు

శ్రీ మిన్నికంటి గురునాథకర్మ	గుంటూరు
„ తేకపల్లి భాస్కరరావు	గుంటూరు
„ పోతరాజు పురుషోత్తమరావు	ఏలూరు
„ గోగులపాటి మంగయ్య	గోగులవాడు

రు 25/- ఇచ్చినవారు

శ్రీ దేశిరాజు హనుమంతరావు B.A. B.L.	గుంటూరు
„ మాదిరాజు రఘునాథరావు	„
„ హిందూకాలేజీ హైస్కూలు ఉపాధ్యాయసంఘము	గుంటూరు
„ ఏకా చరిత్ర వేదము	గుంటూరు
„ సోమరాజు చింతామణియలు	తెజవాడ
„ పోతరాజు వెంకటేశ్వరరావు తండ్రి శ్రీ చిలకలక్ష్మీనారాయణ	ఏలూరు
„ నాదెలక్ష్మీనరసమ్మ	„
„ కర్నూలు యశ్వితురా వెడ్డి	„
„ వెండిదండి కొటమ్మ	„
„ మాట్ల వెంకయ్య	„
„ అనఘా వేంకటలక్ష్మీ నరసింహారావు కొండేశ్వరరావు వామనపాలెం	„
„ అగ్నిగుండాల వేంకటరంగారావు	అగ్నిగుండాల
„ ఉప్పద్రవ్వు సాంబశివరావు	సత్తెనపల్లి

రు 15/- ఇచ్చినవారు

శ్రీ పోతరాజు విశ్వనాథకర్మ	ఏలూరు
„ చీతిరాల శీతయ్య	„
„ పోతరాజు నరసింహారావు	తెజవాడ
„ పోతరాజు రామలింగేశ్వరరావు	„
„ పోతరాజు హనుమంతరావు	„

- శ్రీ జానాడి యజ్ఞనారాయణ B. A., B. L., గుంటూరు
 ,, పోతరాజు వేంకటేశ్వరరావు (తండ్రి పుండరీకాక్షయ్య)
 ,, నల్లపాటి వేంకటరామయ్య B. A., B. L., నర్సరావుపేట

రు 10/ ఇచ్చినవారు

- శ్రీ ఏలూర శేషచలపతిరావు ఏలూరు
 ,, ఓరుగంటి యల్లమందారెడ్డి ,,
 ,, ఓరుగంటి కోటిరెడ్డి కు|| వేంకటనరసింహారెడ్డి ,,
 ,, చాముల వేంకటరెడ్డి చిల్కల సుబ్బారెడ్డి ,,
 ,, తుమ్మలపెంట ఆంజనేయులు ,,
 ,, మత్యాల కోట్లంగమ్మ ,,
 ,, నారదాసు బాలకోటయ్య కు|| రామయ్య ,,
 ,, బండారు వేంకయ్య వగైరా ,,
 ,, తుమ్మలపెంట వేంకటకోటమ్మ ,,
 ,, అడకా యల్లమంద వగైరా ,,
 ,, సామా బాలంకయ్య కు|| రంగయ్య అనమసమూరు
 ,, వెన్నతూస కొండారెడ్డి మాగులూరు
 ,, కందుర్తి సుందరయ్య కందుర్తి
 ,, పోతరాజు వేంకటేశ్వరరావు విజయవాడ
 ,, పోతరాజు చంద్రహాళేశ్వరరావు తండ్రి నరసింహారావు ,,
 ,, సాలస హనుమానులు ,,
 ,, కామరాజుగడ్డ సుబ్బరామయ్య గుంటూరు
 ,, దేవిరాజు రామచంద్రరావు ,,
 ,, కొండూరి వేంకటేశ్వరరావు B.A. B.L. ,,
 ,, నారదాసు రామచంద్రయ్య ,,
 ,, బద్దెనూడి రాధాకృష్ణమూర్తి B.A. B.L., ,,
 ,, వినుకొండ వేంకట రంగాచార్యులు నర్సరావుపేట
 ,, పమిడిమట్టి రామకృష్ణయ్య B.A. ,,
 ,, కొంపల్లి రాఘవరావు నత్తెనపల్లి
 ,, పోచిరాజు హనుమంతరావు ,,
 ,, ధూళిపాళ్ళ శ్రీరామలు

- శ్రీ ముక్తిమూలపాటి వేంకట నుబ్బారావు లింగంనుంట్ల సత్సేవల్లి తా||
- ॥ రెంటాల లక్ష్మీనరసింహారావు సంకటపాడు
- ॥ వాకా యల్లమందారెడ్డి
- ॥ కున్నం నైదులురెడ్డి
- ॥ పల్లకి వేంకటేశ్వరరెడ్డి తండ్రి వేంకటరెడ్డి
- ॥ పల్లకి నాగిరెడ్డి
- ॥ కోమారి రామకృష్ణయ్య
- ॥ గుడె చినరామయ్య తండ్రియల్లమంద
- ॥ చెన్నుపాటి వేంకట నుబ్బయ్య అడివిపాలెము

రు 5/- ఇచ్చినవారు

- శ్రీ వినపాటి లక్ష్మీనరసింహ శాస్త్రి ఏలూరు
- ॥ అబ్బరాజు కనకయ్య
- ॥ వంకా వేంకట నుబ్బయ్య
- ॥ ఓరుగంటి రాఘవరెడ్డి
- ॥ దుంపా చినపాపిరెడ్డి
- ॥ నారదాసు పుల్లయ్య
- ॥ చిప్పలవేంకటరెడ్డి
- ॥ పచ్చా యంగయ్య
- ॥ పుల్లగూర గురవయ్య
- ॥ ఏలూరి వీరాచారి
- ॥ ఓరుగంటి చినపిచ్చిరెడ్డి
- ॥ ఓరుగంటి పెదకోటిరెడ్డి
- ॥ ఓరుగంటి చినకోటిరెడ్డి
- ॥ ఓరుగంటి వేంకట నరసింహరెడ్డి తండ్రి రోకిరెడ్డి
- ॥ ఇల్లూరి సాంబారెడ్డి ఏలూరు
- ॥ బొమ్మిరెడ్డి రామకోట్రెడ్డి తండ్రి చిననుబ్బారెడ్డి
- ॥ బల్లూనూరి వేంకటప్పారెడ్డి
- ॥ ఆవుల సీతారెడ్డి
- ॥ బొగ్గుల యల్లమందారెడ్డి బాలకోటిరెడ్డి
- ॥ బొగ్గుల నానుమమ్మ

శ్రీ దాసుకుమల్లి యల్లమందారెడ్డి

,, దాసుకుమల్లి లచ్చిరెడ్డి

,, బుజ్జావీరారెడ్డి

,, దుంపా వెంకటరెడ్డి

,, నక్కాకోటయ్య తండ్రి కొండయ్య

,, దుగ్గసాని సుబ్బారెడ్డి

,, బొమ్మిరెడ్డి చినఅప్పిరెడ్డి

,, బండ్ల వెంకయ్య

,, నారదాసు కోటయ్య తండ్రి వెంకయ్య

,, నారదాసు అంకాళు

,, నారదాసు సింగరయ్య

,, కోప్పూరూవూరి రాములు

,, తుమ్మలపెంట వేరయ్య

,, తుమ్మలపెంట కోటమ్మ

,, తుమ్మలపెంట సీతారాములు

,, గాదె బుచ్చమ్మ

,, కురుగుంట కోటిరెడ్డి

,, పోలెబోయిన వీరయ్య సోదరులు - తండ్రి పిచ్చయ్య ఏలూరు

,, ఆలపాటి వెంకటేశ్వరరావు

,, వినకొండ రామచార్యులు

,, కోప్పరపు హనుమంతరావు

,, కోప్పరపు వెంకటరత్న కవి

,, పొత్తూరి పత్తనారాయణ

,, రామరాజు మల్లికార్జునరావు

,, గోపాలని వెంకట నరసింహము (తండ్రి కోదండరామయ్య ముప్పాళ్ల

,, పాలడుగు వెంకటనరసింహము

,, బాలడుగు అప్పయ్య

,, కావూరి నరసింహము

,, కాకుమాను వెంకటనరసింహము

,, గోపాలని వెంకటస్వామిరెడ్డి

,, తురియెళ్ల నానుడేవరావు

వినుకొండ

శ్రీ కురిమెళ్ల వేంకటలక్ష్మీనరసింహారావు	B. A., L. T.,	వినుకొండ
అన్నాప్రగడ కోటేశ్వరరావు		"
నావిలికొలను లక్ష్మీనరసింహారావు		"
నావిలికొలను మౌళిశ్యామ్య		"
ధర్మవరము వెంకట సుబ్బారావు	కొచ్చెర్ల	
అన్నాప్రగడ హనుమయ్య	కారుమంచి	
అన్నాప్రగడ వెంకటసుబ్బారావు	"	
అన్నాప్రగడ రామకృష్ణయ్య	"	
అన్నాప్రగడ వెంకటనరసింహారావు	"	
ఇడపలపాటి హనుమయ్య	"	
అప్పలనేని కాంతయ్య	"	
చుండూరు వెంకటస్వామి	"	
ఊట్ల పద్మయ్య	"	
యం. యస్. హనుమంతరావు	హైదరాబాద్	
మాదల పాండురంగ సదాశివరావు	విజయవాడ	
పాపరాజు వీరరాఘవయ్య	"	
అచ్యుతుని వెంకటేశ్వరరావు	గుంటూరు	
పాలకోడేటి లక్ష్మీపతి	B. A. B. L., L. T.,	"
తమ్మవరపు వెంకటరంగయ్య కాశ్రి	పాకయాజి	"
మిత్రాగాని పోప్టర్ నూపరెంటెండెండు	"	
ఏకా రామయ్య	"	
మంచెళ్ళ వెంకటప్పయ్య	"	
గుండవరపు రామకోటేశ్వరరావు	M.A.,	"
రామరాజు లక్ష్మీనారాయణ	B.A. B.L.,	"
గుంటూరు చిదంబరకాశ్రి	"	
మాజేటి హనుమంతరావు	"	
ఉప్పటూరు వెంకట పున్నారావు	"	
కస్తల హనుమంతరావు	B.A. B.Ed.,	"
పోలూరి వెంకటసుబ్బయ్యకాశ్రి	ఉ. భా. ప్ర.	"
ముక్కామల రామచంద్రరావు	B.A. L.T.,	"
దాలిపర్తి దురాప్రసాదరావు	M.A. B.L.L.T.,	"

శ్రీ	వల్లభజ్యోతుల కృష్ణమూర్తి	గుంటూరు
11	జొన్నలగడ్డ వెంకటసుబ్బయ్య B.A. D. Com.	
11	రాచపూడి సుబ్బారాయుడు B. A., B. Ed.,	11
11	గోవిందరాజుల చంద్రశేఖరరావు M.A. B.Ed.,	11
11	కాట్రపాటి నాగశోభేశ్వరరావు B.A. B Ed.,	11
11	మండ హనుమచ్ఛాస్త్రి హిందీ విద్వాన్	11
11	సంకా వెంకటరంగారావు M.A. L.T.,	11
11	యామర్తి విశ్వనాథము B.Sc. B.E.D.,	11
11	అంబడిపూడి శ్రీరామమూర్తి హిందీవిద్వాన్	11
11	ఎక్కిరాల తిరుమలాచారి B.A. B.E.D.,	11
11	భీమవరపు రామలింగయ్య	11
11	యద్దనపూడి శేషగిరిరావు B.A. B.E.D.,	11
11	లింగగుంట సత్యనారాయణ	11
11	ఎ. యస్. ఆర్. ఆంజనేయులు	11
11	ఇలపాకుల పాండురంగారావు M.A. B.E.D.,	11
11	పురాణము పురషోత్తము	11
11	నడింపల్లి రామకృష్ణారావు B.A. B.E.D., సంతగుడిపాడు	
11	ఇరుగుల చిన్నపరెడ్డి	11
11	ఇరుగుల కాశీరామయ్య	11
11	పల్లకి వేంకటేశ్వరరెడ్డి (తండ్రి కృష్ణరెడ్డి)	11
11	చింతగుంట హనుమారెడ్డి	11
11	బొల్లు చలమయ్య	11
11	మైలవరపు బసవయ్య	11
11	మైలవరపు చంచయ్య	11
11	మైలవరపు పిచ్చయ్య	11
11	వలివేటి పూర్ణచంద్రరావు B.A., (తండ్రి నాగేశ్వరరావు)	
11	నలిబోతు శోభిలింగము	11
11	చల్లా రామశోభయ్య	11
11	ఉమ్మారెడ్డి చెన్నారెడ్డి	11
11	చింతగుంట చెందిరెడ్డి	11
11	చింతగుంట వెంకయ్య	11

శ్రీ బూదరాజు నుబ్బయ్య	సంతగుడివాడు
,, మంచికంటి నుందరరామయ్య (తండ్రి రామయ్య)	,,
,, మంచికంటి చలపతయ్య	,,
,, మామిళ్ళపల్లి హనుమయ్య	,,
,, కొణిదెన వేంకటసుబ్బారావు	కొణిదెన
,, మారాబత్తుని కోట్లంగము	బూసవారిపాలెము
,, గుంటుపల్లి వెంకటసుబ్బయ్య	,,
,, కోలవెన్ను రామకోటేశ్వరరావు B.A. B.L., సర్వరావుపేట	,,
,, ముత్తనపల్లి వేంకటేశ్వరరావు	,,
,, ధర్మవరపు రామనాథము	,,
,, నిమ్మరాజు వేంకటేశ్వరరావు	,,
,, నడించల్లి వేంకటహనుమంతరావు	,,
,, బందా రామకృష్ణ	,,
,, నాయని నుబ్బారావు B. A. L. T.,	,,
,, వింజనంపాటి నారాయణ	,,
,, కేసరపల్లె రామయ్య	,,
,, దిండు రామయ్య	అడివిపాలెము
,, రావూరి శేషిరెడ్డి	,,
,, గోగినేని వెంకటప్పయ్య	,,
,, ఆముదాలపల్లి వేంకటరావు	సత్తెనపల్లి
,, అల్లూరి వేంకటేశ్వరరావు	,,
,, ఉన్నవ రాధాకృష్ణరావు	,,
,, కొండముది వేంకటేశ్వరరావు	,,
,, జంధ్యాల వేంకట నుబ్రహ్మణ్యకృష్ణ	,,
,, అచ్యుతుని వేంకట నాగేశ్వరరావు	,,
,, నాగిల నాగేశ్వరరావు	,,
,, తోట కోటేశ్వరరావు నాయుడు	,,
,, మారికుచ్చి వెంకటప్పయ్య	,,
,, పాలడుగు వీరరాఘవయ్య	,,
,, చివుకుల నుబ్రహ్మణ్యకృష్ణ	,,
,, చివుకుల వేంకటేశ్వరరావు B. A., L. T.,	,,

,, పెద్దిరాజు బసవరాజు	సత్తెనపల్లి
,, దూపగుంట లక్ష్మయ్య	,,
,, రత్నాకరము శ్రీనివాసాచార్యులు	,,
శ్రీ కాళహస్తి వీరయ్య చౌదరి	,,
,, సిరిపురము మాధవరావు	,,
,, ఎఱ్ఱగుంటపాటి శేషగిరిరావు	,,
,, మాదా నాగయ్య	,,
,, ఖరగా వెంకటసుబ్బారావు	,,
,, లింగంగుంట లక్ష్మీనరసింహము సత్తెనపల్లి తాలూకా లింగంగుంట	
,, రాగి లక్ష్మీనారాయణ	,,
,, మేదరమెట్ల రోశయ్య	,,
,, నూతక్కి పెదబసవయ్య	,,
,, దొడ్దాల వేంకటరావు	,,
,, అత్తలూరి గోపాలరావు	,,
,, మిన్నికంటి సత్యనారాయణమూర్తి	మిన్నికల్లు
,, మధుర భానుమూర్తి	కొవ్వూరు
,, రామడుగు మల్లికార్జునరావు	నిడదవోలు
,, అబ్బరాజు వేంకటప్పయ్య	ముగ్గుళ్లు
,, మాచిరాజు శేషగిరిరావు	పొన్నూరు
,, కురుచేటి వేంకటేశ్వరరావు	కురుచేడు
,, ధనికొండ లక్ష్మీకాంతదాసు కవి	దొనకొండ
,, కల్లూరి సుబ్బారావు	కల్లూరు

